

Incipit liber primus de lege diuina. Titulus primus

Dicturi ergo in hoc primo libro de decem preceptis moralibus de diuina lege in qua ipse continetur breuiter aliqui promittimus. Et primo de eius necessitate. Secundo de eius distinctio. Tercio de veteris legis obligatione. Circa primum sciendum quod ad directores humane vite necessarium fuit habere legem diuinam propter tria. Primo propter excellentiam finis hominis. Nam per legem dirigitur homo ad actum proprium in ordine ad finem ultimum et si homo ordinaretur tantum ad finem qui non excederet proportionem naturalis facultatis hominis. non oporteret quod haberet aliquod directum ex parte rationis super legem naturalem et legem humanam que ab ea deriuatur. sed quod homo ordinaretur ad finem beatitudinis eterne que excedit proportionem naturalis facultatis humane. ideo necesse fuit ut dirigeretur etiam ad suum finem lege diuina data. Secundo propter incertitudinem humane iudicii precipue de rebus contingentibus particulatibus propter quam contingit de actibus humanis esse diuersa iudicia diuersorum. ex quibus etiam diuerse et contrarie leges procedunt. et ideo ut homo sine omni dubitatione possit scire quod sit agendum et quod vitandum. necesse fuit ut in actibus propriis dirigeretur per legem diuinam que errare non potest. Tercio propter insufficientiam humane legis quod homo potest de his legem facere de quibus potest iudicare. iudicium autem hominis non potest esse de motibus interioribus qui latent. sed tantum de exterioribus qui patent. et tamen ad perfectum virtutis requiritur quod in utrisque actibus homo sit iustus et ideo lex humana non potuit sufficienter coercere et ordinare interiores actus. sed necesse fuit quod superueniret lex diuina.

Circa secundum scilicet distinctio legis diuine sciendum quod duplex est lex diuina scilicet vetus et noua. he autem non distinguuntur ab invicem sicut omnia species diuersa sic distinguuntur equus et bos. sed sicut perfectum et imperfectum in eadem specie. ut puer et vir. et hoc modo distinguitur lex vetus a lege noua. Unde apostolus Gal. iii. comparat statum veteris legis statui pueruli exentis sub pedagogo. statum autem noue legis statui perfecti viri qui iam non est sub pedagogo. et ideo omnes differentie que assignantur inter nouam legem et veterem accipiuntur secundum perfectum et imperfectum. Precepta enim cuiuslibet legis dantur de actibus virtutum. Ad agendum autem opera virtutum aliter inclinantur imperfecti qui nondum habent virtutis habitum. aliter illi qui sunt perfecti per habitum virtutum. primi cum scilicet imperfecti inclinantur ex aliquo causa extrinseca. puta ex diminutione penarum vel ex promissione aliquarum extrinsecarum remunerationum ut honoris vel diuitiarum vel aliarum huiusmodi. et ideo lex vetus que dabatur imperfectis. id est nondum gratiam consecutis. congrue de lege timoris in quantum inducebat ad obseruationem preceptorum per diminutionem quarundam penarum. Dicitur etiam habere quedam promissa temporalia. Perfecti autem inclinantur propter amorem virtutis non propter aliquam penam vel remunerationem. et ideo lex noua que primo conuenit in ipsa spirituali gratia cordibus indita de lege amoris. et de habere promissa spiritualia et eterna. que sunt obiecta virtutis precipue caritatis et ideo per se

in ea inclinatur non quasi inextranea. et ideo etiam lex vetus de coercere manus non animam. quod qui abstinere ab aliquo peccato timore pene non simpliciter recedit eius voluntas a peccato. sicut recedat eius voluntas que abstinere a peccato amore iusticie. et propter hoc lex noua que de lege amoris de animam coercere. Sic in primo per tres sunt differentie legis et euangelij principales ex quibus omnes alie oriuntur et ad quas omnes alie reducuntur. Prima est quod lex ad obseruationem preceptorum inducit per timorem euangelium vero per amorem et hac assignat augustinus contra adamanthinum manichei discipulum dicens. breuis differentia legis et euangelij timor et amor. Secunda est quod lex promittit temporalia. euangelium eterna. Unde christus in primo sue predicacionis statim dicit. penitentiam agite appropinquabit enim regnum celorum. hac ponit augustinus li. iiii. contra faustum. Tercia est quod lex coercet manus. euangelium autem animam de quo christus Math. v. nisi abundauerit iusticia vestra plus quam scribi. et pharisaeis. non intra. in regnum celorum. Euerunt tamen aliqui in statu legis habentes caritatem et gratiam spiritus sancti. qui primo expectabant promissa seculi spiritualia et eterna. et secundum hoc pertinebant ad euangelium siue nouum testamentum. Sicut et in nouo testamento sunt aliqui carnales nondum pertingentes ad perfectum noue legis propter quod oportuit etiam in nouo testamento induci ad virtutis opera per timorem penarum et per aliqui temporalia promissa. lex autem vetus et si precepta caritatis daret. leui. xix. dilige proximum et deum. vii. diliges dominum deum tuum. non tamen per eas spiritus sanctus dabatur. per quem caritas nostris cordibus infunditur ut dicitur ad rom. v.

Circa terciū sciendū quod lex vetus continebat precepta legis nature et quedam precepta propria quantum ad prima omnes tenebantur ad obseruationem veteris legis. non quod erant in veteri lege sed quod erant de lege nature. sed quantum ad secunda tenebatur ad obseruationem legis veteris solum propter iudeos. Cuius ratio est quod lex vetus data est populo iudeorum ut quadam prerogatiua scitacionis obtineret propter reuerentiam christi que ex illo populo nasciturus erat. Admittentur tamen ad obseruationem legis. gentiles de quo habetur exo. xii. quod perfecti et securi salutem consequantur sub illis que sub sola lege naturali. sic et nunc laici transferuntur ad clericatum. et seculares ad religionem licet tamen sine hoc saluari possent.

De preceptis in comuni ti. ii.

Item breuiter de lege diuina videndum est de preceptis et primo in comuni. 2º in speciali de preceptis decalogi. Circa primum primo sciendum quid est preceptum. 2º de diuisionibus precepti. Circa primum notandum quod preceptum est iussio vel imperium faciendi aliquid vel non faciendi. Faciendi autem dicitur quod est debitum fieri ut honorare patrem. non faciendi autem quod est debitum non fieri ut mechari. Iussio autem vel imperium est superioris sic obedire minoris. Unde sic potest describi iussio est voluntatis superioris expressio de faciundo vel non faciundo ei que inferior est. Circa secundum notandum quod preceptum aliud est affirmatiuum quod est de faciundo ut honorare patrem. aliud est negatiuum quod est de non faciundo ut non occides et datur ista diuisio secundum rationem cause formalis precipiendi. Dantur autem in effectu preceptum affirmatiuum quod restricto nomine solet dici preceptum. et preceptum

negatiuū qđ p̄hibet dicit qđ affirmatiuum obligat semp. i. in omī tpe s; nō ad semp. i. n̄ ad omē tpus. **N**egatiū aut obligat sp̄ et ad sp̄ et hoc intellige de p̄ceptis decalogi et iuris natural. verbi gr̄a. honorare p̄em p̄ceptū est affirmatiū qđ obligat me sp̄. qđ sp̄ teneor ad honorādū p̄em. s; nō ad sp̄ honorādū. nō em̄ ē possibile nec expediēs vt sp̄ honorē eū s; cū oportuitas occurrat et tpus requirit. **N**egatiū aut p̄ceptū obligat sp̄ et ad sp̄. sic nō mechaberis qđ sp̄ teneor et quocūq; tpe nō mechaberis p̄ceptū aliud ē nature aliud discipline aliud legis scripte. p̄ceptū aut nature aut est datū aut inatū. si datū aut ē datū p̄pter naturā cōseruādā scđm actū nutritiē vt gen̄. ij. d. oī ligno paradisi comedas. aut p̄pter naturā mlti plicādā scđm actū generatiē vt crescite et mlti plicami gen̄. ij. et. ix. **S**i inatū iux̄ i^o Ro. ij. si gētes naturaliter ea q̄ legis sūt faciūt. eius modi legē nō hñtes ip̄i sibi sūt lex q̄ cōducunt opus legis scriptū i cordib; suis. hec scriptura inata ē cuilib; p̄ceptū g^o h^o insitū ē cōscie cui; lib; scđz dictamē rōis de faciēdo vel nō faciēdo. **H**oc vō recipit dīoēz. nā aliud ē cōsciatm̄ i deū sic diligere creatore sup̄ oīa et obedire ei i oīb; et sup̄ oīa qđ ē est insitū cui; libet cōscie. **A**li^o ē manifestatm̄ ordis i p̄ximū et hoc dupliciter. vñ scđz viā inocētiē vt illd̄ tho. iiii. qđ ab alio oderis tibi fieri zc. et scđz viā bñficiētiē vt i^o Matb. vij. q̄cūq; vultis vt faciāt vobis hoīes et vos facite ill̄. **H**ec i^o est dīo p̄cepti nature siue legis naturalis. **P**receptū vō discipline generaliter est p̄ceptū datū ad p̄batōz vt hō sciat se dō debere obediētā nō tñ i expediētib; vel honestis s; etiā in in-dignitib;. **E**t hoc etiā recipit dīoēz. **N**ā aliqd̄ p̄ceptū discipline datū est ad p̄batōz obediētiē vt illd̄ p̄ceptū negatiū datū adē Gen̄. ij. de ligno scie boni et mali ne comedas. qđdam ad p̄batōz fidei vt i^o datū abrahā Ge. xxi. tolle filiū tuū isaac zc. et ē p̄ceptū affirmatiū **P**receptoz aut legis scripte qđā sūt moralia vt q̄ i decalogo. qđā iudicialia vt q̄ i decisiōe cāz sūt instituta. d. qđ exo. xxxi. hec sūt iudicia q̄ p̄pones eis. qđāz cerimonialia vt q̄ fuerūt i figurā futuroz. sic ea q̄ de cōpositiōe tabernaculi et de sacrificijs et huiōi. **A**d legē em̄ dei p̄tinet vt hoīes ad iuicē et ad deū cōdmet. vtrū qđ aut hoz i dñi p̄tinet ad dictamē legis nature. et ad h^o referūt p̄cepta moralia s; oportet qđ vtrūq; determinet p̄ legē diuinā vñ hūa nā. **P**receptū aut dñe de cultu diuio determinat p̄cepta cerimonialia. cultū ei dei vocat cerimonia qđ munia. i. dea cereris q̄ dicebatur dea frugū vt qđā dñt eo qđ p̄i^o ex frugib; oblatiōes deo offerebāt. siue vt max^o valeri^o refert nomē cerimoiē ē introductū ad signādūz cultū diuinū ap^o latios a quodāz opido iux̄ romā qđ cerere vocat eo qđ roma capta a gallicis illuc sacra romanoz ablata sūt et reuerētissime hīta. **S**ic i^o illa p̄cepta q̄ p̄tinet speciāliter in lege ad dei cultū dñr cerimonialia. **O**mē vō p̄ceptū de iusticia iter hoīes seruāda determinat p̄cepta iudicialia. **S**cđz h^o igit

oportet ponere tria genera p̄ceptorū veteris legis scz moralia q̄ sūt d. dictamē legis nature. cerimonialia q̄ sūt determinatiōes cultū diuini. et iudicialia q̄ sūt determinatiōes iusticie inter hoīes obseruāde. **V**n̄ cū apl̄s Ro. vij. dixit s; qđ lex ē sancta subiūxit qđ mādātū ē iustū. s. qđ ad iudicialia. et scđm qđ ad cerimonialia dē em̄ scđm qđ ē deo dedicatū. et bonū qđ honestū qđ ad moralia. **A**d hoc nota qđ cerimonialia a deo sūt euacuata vt nō tñ sint mortua s; etiā mortifera obseruātib; p̄p̄z. maxie postqđ ē diuulgatū euāgelīū. p̄cepta aut iudicialia sūt quid mortua qđ n̄ hñt vim obligādi nō sūt tñ mortifera. qđ si qđ p̄iceps ordinarz i r̄gno suo ea obseruari n̄ peccarz. nisi forte h^o mō obseruaret scz vt obseruari mādaret tan qđ hñtia vim obligādi ex veteris legis institutiōe. talis ei intentō obseruādi esset mortifera. **H**ui^o aut dñtie rō sumi p̄t ex p̄dictis. dictū ē ei qđ p̄cepta cerimonialia sūt figuralia p^o et p̄ se. tā p̄ instituta p̄cipaliter ad figurādū xpi misteria vt futura. et iō obliuato eoz p̄iudicat veritati fidei scđz quā cōfitem^o illa misteria iā eē cōpleta. **P**recepta ac iudicialia n̄ sūt instituta ad figurādū s; ad disponēdū statū illi^o populi qđ ordiabat ad xp̄z. et iō mutato statu illi^o p̄pli. xp̄o veniēte obligatōz amiserūt. lex ei fuit pedagog^o dñcēs ad xp̄z vt dē ad Gal. iij. **Q**z g^o huiōi iudicialia nō ordian^o ad figurādū s; ad aliqd̄ faciēdū. iō obseruatō eoz ab solute nō p̄iudicat veritati fidei. s; intentō obseruādi tanqđ ex obligatiōe leg. bñ p̄iudicarz veritati fidei. qđ p̄ h^o haberet qđ stat^o p̄ioris p̄pli adhuc duraret et qđ xp̄us nō dñ venisset.

De p̄ceptis decalogi in dñi ti. iij.
Einde cōsiderandū ē de p̄ceptis decalogi et p̄iō in dñi. 2° de vnoquoq; illoz i speciali. **C**irca primū. primo d. distinctiōe et cōdie p̄ceptorū decalogi. 2° d. cōtētiā alioz p̄ceptorū moralium i p̄ceptis decalogi. 3° de mō ip̄a tradēdi. q̄rto de debita obseruatiōe eoz. quinto de possibilitate dispēlatiōis ip̄oz. **C**irca primū q̄runt p̄la scz quō distinguūt p̄cepta decalogi. **S**cđz modū dñiorē et p̄babiliorē q̄ habet ab aug^o s̄r exo. distinguūt hoc mō scz vt primū p̄ceptū sit. **N**ō habēs deos alienos corā me et n̄ facies tibi sculptile nec omēz similitudinēz. **S**cđz nō assumes nomē dñi tui iuanū. **T**erciū memēto vt diē sabbati sc̄tifices. et hec tria dñr ad primā tabulā p̄tinere. **P**rimū aut p̄ceptū scđe tabule ē. honora p̄zē tuū et m̄rem tuā. scđz n̄ occides. terciū nō mechaberis. q̄rtū nō furtū facies. quītū nō loq̄ris contra p̄ximū tuū fl̄m testimoniū. sextū nō occupas domū p̄ximi tui nō seruū. nō ancillā. nō bouē nō azinū. nec oīa q̄ illi^o sūt. septimū nec desiderabis vxorē ei^o. **A**g^o tñ sniax li. iij. di. xxxvj. poit i^o sextū. agrue em̄ p̄t poni sextū l̄ septimū. qđ añqđ dicat nec desiderabis vxorē ei^o. dē nō occupas domū p̄ximi tui. et post qđ p̄hibuit occupatiōē vxoris itēz subdit. n̄ seruū nō ancillā. vñ v. **S**perne deos. fugito p̄iuria. sabbata serua. **S**it tibi p̄is amor. sit tibi m̄ris honor. **N**ō sis occisor. fur mechus testis

iniquus. Viciniq; thozz relq; caueto suas Ra
tio aut numeri sic pt accipi. lex ei diuina est ad
ordinand hoies ad deu et iter se et quilibz ad
seipz. qz tn n ita a pparz ro debiti i his q facit
ho scdz seipm. io inter madata ad q reducitur
alia sicut ad magis nota. no fuerit posita nisi
pcepta de ordie hois ad deu et ad pximu ex
plicit. licz etiā dntent ordinē hois iplicite
ad seipz. Sicut i pcepta legis huane ordinat
hoiem ad ciuitate huana sub aliquo principe
hoie ita pcepta legis diuie ordinat hoiez ad
ciuitate quadā siue republicā hoim sub deo.
Ad hoc aut q aliq; i aliq ciuitate bn omoz
requiritur vt bn se habeat et ad deu q pest ciui
tati et ad alios ciuitatis osocios et picipes.
Oportz i q i diuina lege pzo ferant qdā pce
pta ordinatia ad deu. deinde alia pcepta or
dinatia ad alios pxios sil diuientes sub deo.
Principi aut ciuitatis debz ho tria pzo fidei
tate scz vt honore picipat qtu i se e ad aliū
nō trāferat. Scdo reuerētiā scz vt i eū nihil i
iuriolū omittat. Tercio famulatū scz i recōpē
fatōz bnificioz ab eo pceptoz. Hoz primū p
cipit pcepto primo scdz scdo et terciū terciō
Potest etiā dici scdm aug. q pzo pcepto pci
pitur nobis reuereri pimi principij vnitatez
scdo ei? neritate. terco boitate qua scificam
et in q qescim? sic i fine. Potest etiā dici q p
primū pceptū ordiamur ad deu qtu ad op? p
scdm qtu ad os. p terciū qtu ad cor. qz i scfi
ficatōe sabbati scdz qd est pceptū morale qes
cordis picipit in deu. Ad pxios aut bn se de
bet qz hre et spāliter et generaliter. speāliter
quid qtu ad eos quoz e debitor vt eis debi
tū reddat ad qd pūnet pceptū de honozatōe
parentū. Generaliter qtu ad omē vt nulli no
cumētū inferat ope vel ore vl corde. ope qui
dē nec qtu ad psonā ppiā. oia qd dicit nō
occides. neq; oia psonā diunctā ad pparati
onē plis. oia qd dicit nō mechaberis. neq;
in re possessaz oia qd dē n furtū facies. Nocu
mentū aut ois phibe? cū dē. non loqris oia
pxim flm testimoniū. Nocere aut dtingit pxi
mo in affectu p concupiscentiam oculozum
et p concupiscentiaz carnis. contra que duo
dē. nō concupisces domū pximi tui. nec deside
rabis vxorē ei. S; oia pdicta obi. qz sup
illd Ro. vij. concupiscentiā nesciebā nisi lex dice
ret dicit glo. bona ē lex q dū concupiaz phibet
oia mala phibz. et sic sufficit solū phibere o
cupiaz. supfluūt g alia pcepta. S; q concupia
dē duplr. vno mō generaliter put dē quilibz
a ppetū libidinosus et imoderat et sic sumit
in illa glosa Alio mō speāliter p appetitū de
lectabil scdz gustū et tactū. et sic phibetur
pcepto speciali. Quō pcepta decalogi dēnt
ordinari. S; q ordiant supradicto mō. Ratō
cui? ordis ē. qz pcepta decalogi sūt de his q
statim rōnabilia et dbita vident. tāto aut ali
qd a pparz facili? rōnabile qto suū contrarium
apparet gui. et io ordo pceptorz decalogi su
mit scdz qd eis vicia magis vl min? gūia op
ponitur Vñ sp i pceptū pponit cui gui? vi
ciū o pponit vt pz intueti Quō pcepta deca

logi hnt distingui et numerari i tabulis. S;
q dupliciter. vno mō scdm sensū lralem et sic
quiq; fuerūt i vna tabula et quiq; i alia et hō
mō distinguit ioseph? q fuit hystozioqph? et
qui ad sensū lralem pūcipaliter respiciebat.
Alio mō scdm sensū misticū. et sic distinxerūt
doctozes sacre scripture dicētes madata ordi
nātia ad deu pūnere ad primā tabulam. ordi
nātia vō ad pximū ad scdam tabulaz. Illa em
distinctio secūde tabule a prima fiebat ad in
firmāndā et cōmendandā caritatē geminā.
Equit? videre de scdo scz de dntētia alio
rū pceptorz moraliū i pceptis decalogi
Circa qd sciend q oia pcepta moralia reducū
tur ad pcepta decalogi. Vñ aug. de decē cor
dis loquēs d pzo pcepto legis nature scz qd
est. bonū ē ordiate diligēdū. et de pcepto di
lectōis dei et pximi dicit. illd vñū pceptū cō
tinet illa duo et illa duo dntēt illa decem. et
illa decē dntēt oia. Ad cui? euidentia scien
dū q psum sufficit ad pns pcepta moralia se
hnt ad primū pceptū legis nature in triplici
dntētia. quedā em sunt i quib? oia alia pcepta
moralia radican? sicut i oclusioib? pūcipio
pximozib?. cui? mōi sūt pcepta de dilectōne
dei et pximi. Alia sūt q etiā de pzo ordiant
ad illa. tn qz ppter obliuioz rōis huane hō pt
errare circa illa io scribi debuerūt. et hec sūt
decē pcepta decalogi. Alia sunt ad q reducē
da i prima principia indiget hō maior i uesti
gatōe et sapiētū instructōe siue diuina reuela
tōne. et talia reducunt ad decē pcepta deca
logi. Nā ad primū pceptū reducūt oia q phi
bent illa q deseruiūt idolatrie vt sūt filij vel
filie p ignē lustratō. arioloz scificatō. som
nion. et augurion. obseruatō. maleficioz. et
incantationū opatō. phitonū. diuion. mortu
on. iterrogatō de quib? habet deu. xviij. Ad
scdm reducūt blasphemie de q leui. xxij. et
falsē doctrine de q deu. xij. Ad terciū reduci
vident oia cerimonialia. Inqtu tn ē morale vi
dent ad ipz reduci phibitōes illoz pctōz q
maxie quietē mētis impediūt i vacādo deo. vt
est phibitō timiditatis et temerarie audacie
et spectatiū ad gulā. et omēs phibitōes imo
deratīe passionū et pcepta de fortitudie inq
tum est moderatīa passionū q quietē mētis in
deo impediūt. Inqtu tn act? fortitudis ē o
dinabilis ad vtilitatē ciuitatis et maxie ad
honorem fidei sicut fortiter sustinere ppter de
fensionē fidei reduci pt ad pceptū primū. Ad
quartū reducūt pceptū de honozatōe senū. de
quo leui. xiiij. et omia pcepta de reuerētia su
piorz. Ad quitū reducūt phibitō iniuste vio
lentie oia pxiū. de q leui. xix. et phibitō
odij. de qua ibidē. Ad sextū reducūt phibitō
meretricij de qua deu. xxij. et phibitō coit?
oia naturā de q leui. xvij. et phibitō volun
tarie effusiois semis p quēcūq; modū excep
to federe matrimoniali. et etiam phibitō gule
inqtu pstat fomētū luxurie. Ad septimū redu
citur phibitō vsure de qua deu. xxij. et phi
bitō acceptōis rei aliene p fraudē d qua deu
xxv. vbi dicit. nō habebis in sacculo diuersa

pondera. et prohibitio rapine. Ad octauum
reducit prohibitio falsi iudicii de q̄ exo. xxiij.
et prohibitio mendacii et iurii q̄ etia3 reducitur
ad scdm. et susceptiois mēdaci et acceptiois
muneris de qb3 habet ibidē. qz oia p̄dicta co
opant ad corruptōz iudicii. Et prohibitio de
tractōis d̄ q̄ leui. xix. ubi d̄. n̄ eris cūmator
nec susurro i aplis. **V**trū aut sint aliq̄ q̄ re
ducant ad vltia duo p̄cepta infra videb̄ cū
de illis ager̄. Sic ergo p3 q̄ oia p̄cepta mora
lia alia a decē p̄ceptis decalogi aut i eis ori
nent sicut p̄cipia i cōclusioib3 sicut p̄mū
p̄cipiū legis nature et p̄ceptū de dilectōe
dei et p̄mi. aut reducūt ad ea sicut cōclusi
ones ad p̄cipia.

Sequit̄ videre de tercio sc3 de mō tradēdi
x. p̄cepta. Et circa h̄ q̄runt p̄la. s. vtrū
mādata decalogi debuerit tradi p̄ modū ob
ligatiois et p̄cepti. **H**ic q̄ sic. rō hui3 ē. tū qz
deū decebat. tū qz nobis expediebat. deū vti
qz decebat. qz i his verbis decalogi cōstitit re
gula iusticie sc3 qd̄ dictat lumē rōnis recte.
et qm̄ de3 tanq̄ iust3 debet esse emulatoz re
ctitudinis et iusticie et i subditis et i seip̄o. hic
est q̄ hōi leges iusticie iposuit ad q̄s ip3 obli
gant ut nll̄o mō licet3 ip3 eas ipune trāsgre
di. Nobis etiā expediebat. **D**ico ppter gloriā
augēdā qz gloriōs3 est hōi obtinere b̄tudinē
p̄ merita q̄ sine meritis. et qm̄ cū aliqd̄ reddi
ex meritis qd̄amō hō q̄ meret̄ obligat sibi re
tributorē et magis decet hoiez obligari dō q̄
deū hōi. **H**inc ē q̄ ad opa p̄ q̄ d̄tingebat me
reni debuit hō p̄cepta obligari ut dū obli
gat3 obediret et merito p̄ficere et ad maiore
grē cumulū pueniret. **S**cdo ppter pacē cōseruā
dā q̄ t̄m bonū est. sic dicit aug. ut cūcta pacez
a p̄petat. pax aut seruari nō p̄t ubi hō v̄surpat
sibi qd̄ est alienū. ideo ut pax seruaret̄ inter
hoies debuit de3 mādata hōi tradere i q̄bus
obligare ne qd̄ ē alienū sibi v̄surparet s3 red
deret deo et p̄rio qd̄ eis deber3. ne aliter fa
ciēdo iniuriā pacē frāgeret et frāgendo pacez
ipe i se pacē amitteret. **S**3 obi3 cōtra p̄dicta
qz de ro. vij. p̄ctm̄ occasiōe accepta p̄ mādatū
opatū est i me omēz d̄cupiam. s3 de3 nihil im
ponere deb3 qd̄ augeat d̄cupiam. **H**ic q̄ dictū
apli hab3 veritatē s3 valde p̄ accūs et occasi
onaliter. ex hoc em̄ q̄ p̄ legē erat p̄cti cōgnitō
et t̄m p̄ ipaz n̄ erat grē collatō d̄cupia intente
in v̄ritū et hoie sciēter p̄petrāte p̄ctm̄. occa
sionaliter fieret et ipi3 d̄cupie intēsiō et p̄cti
aggrauatō. s3 hoc nō erat de p̄cipiali inten
tione ferētis mādata nec de ipoz mandatorz
obligatōe. **N**ā deus sic tribuit mādata obliga
toria q̄ sp̄ fuit p̄mpt3 tribuere grāz adiutricē
ad illa implēda. vñ q̄ p̄ mādatōz obligatōz
augeret d̄cupia hoc nō erat ex ipis mādatis
s3 poti3 ex negligētia et culpa hois. dñs aut
ap̄ter negligētiā hois n̄ debuit dimittere qui
diligētiā cca salutē hois exercez. **V**trū mo
dus caritatis cadat sub p̄cepto legis diuine.
Hic circa hoc fuerūt d̄trarie opioes. quidā ei
dixerūt absolute q̄ oīno mod3 caritatis nō ca
dit sub p̄cepto qz si caderet sequer̄ q̄ q̄cun3

nō haberet caritatē peccar3 mortaliter i ope
qd̄ facit q̄tumcūqz sit de genere bonoz qd̄ ē
incōueniēs. **A**lij dicūt absolute mod3 carita
tis eē sub p̄cepto. nec eē ipossibile seruare h̄
p̄ceptū nō habēti caritatē qz p̄t se disponere
ad h̄ q̄ ei caritas infūdat. nec q̄ncūqz aliq̄s
nō habēs caritatē facit aliqd̄ de genere bono
rū peccat mortaliter qz hoc ē p̄ceptū affirma
tiuū. sc3 ut ex caritate ope et n̄ obligat p̄ sp̄
s3 p̄ tpe illo quo aliq̄s hab3 caritatē. **V**trūqz
aut p̄tū ad aliqd̄ vtrū dixerūt. **A**ct3 em̄ cari
tatis dupliciter cōsiderari p̄t. vno mō s̄m q̄ ē
quidā act3 p̄ se. et sic cadit sub p̄cepto legis
qd̄ de hoc speāliter dat̄ sc3 diliges dñm deū
tuū. et diliges p̄ximū t. et q̄tum ad hoc scdm̄
vtrū dixerūt. **A**lio mō scdm̄ q̄ ē mod3 aliaz v̄
tutū et scdm̄ q̄ act3 aliaz v̄tutū ordinant̄ ad
caritatē q̄ est finis p̄cepti ut d̄. j. thi. j. et sic
vtrū dixerūt p̄mi sc3 q̄ mod3 caritatis nō ca
dit sub p̄cepto. h̄ ē dictū q̄ i hoc p̄cepto ho
nora p̄m tuū nō includit̄ q̄ pater ex carita
te honoret̄ s3 t̄m q̄ p̄r honoret̄. vñ qui hono
rat p̄r3 lic3 nō habeat caritatē nō ē trāgres
sor hui3 p̄cepti lic3 sit trāsgressor p̄cepti qd̄ ē
de actu caritatis p̄pter quā trāsgressiōz penā
meret̄. **S**ic ergo qui honorat p̄ntes tenet̄ ex
caritate honorare nō ex vi hui3 p̄cepti qd̄ est
honora p̄ntes s3 ex vi hui3 p̄cepti qd̄ ē dili
ges dō. de. t. ex to. cor. t. **E**t hec duo p̄cepta
affirmatiua nō obligatiua p̄ sp̄. p̄nt p̄ diuersis
epib3 obligare. et ita p̄t d̄tingere q̄ aliq̄s iplēt
hoc p̄ceptū de honoratōne p̄ntum nō trāns
gredia t̄ p̄ceptū d̄ omisiōe mōi caritatis. **C**
Si ergo obiciat̄ q̄ si mod3 caritatis nō cadat
sub p̄cepto ergo aliq̄s iplere p̄t p̄cepta legis
sine caritate et p̄ dñs sine grā que caritati sp̄
est adiūcta. **H**ic aut̄ est error pelagij ut p3 p̄
aug. de heresib3. **D**icēd̄ q̄ nō p̄t seruare oia p̄
cepta legis nisi s̄uet p̄cepta caritatis qd̄ sine
grā nō fit et ideo pelagi3 errauit. hec tho.

Sequit̄ videre de quarto sc3 de debita ob
seruatōe. x. p̄ceptorz. **C**irca qd̄ q̄rit̄ vtrū
dei p̄cepta merito sint seruāda. **H**ic q̄ sic et
hoc p3 p̄mo ex pte dī cui3 autozitate nulla
est maior. p̄. tu sol3 altissim3 sup̄ omēz terzā
Ipe em̄ est dñs n̄r iure creatōis iure guberna
tionis et iure redemptōis. ideo merito tanq̄
subditū et serui eius ei obedire debem3 ut sc3
ip̄ius p̄cepta diligēter obseruem3. act. j. obe
dire c̄port3 deo magis q̄ hoib3. **P**ropter qd̄
dñs recte priusq̄ mādata p̄ponat p̄mittit exo.
xx. ego sum dñs deus tu3 q̄ eduxi te d̄ terzā
egipti et de domo seruitutis. q. d. bene possū
vobis p̄cipe et vos debetis michi obedire qz
ego sum dñs deus tuus p̄ creatōez qui eduxi
te r̄. p̄ redemptōz scdm̄ sensū sp̄ualem. **S**cdo
ex pte n̄r qz obseruatō eoz est nobis fructu
osissima. **M**ath. ix. si vis ad vitā ingredi serua
mādata. et transgressio piculissima. p̄. **M**a
ledicti qui declināt a mādatis tuis. maledi
cti qz dicet̄ eis. **I**te maledicti in ignē eternū
Cōsidera q̄ posuit nos de3 inter padisum et
infernū. nec aliter possum3 ingredi padisum
nec euadere ifernū nisi p̄ obseruatā mādatōz.

Tercio ex pre iporū mādatorū. tū qz sūt irrep
hēbilia. nihil em dūnet irōnabile Ro. vii.
mādātū iustū scēm et bonū. Tū qz sūt leuia. ni
chil em dūnet graue. i. iob. v. hec est caritas
di ut mādātā ei? custodiam. et mādātā eius
grauia nō sunt. vñ dicit hec ē caritas dei ha
bēti em caritatē dei pcepta sūt facilia nō ha
bēti sūt difficilia. Et poit aug. exēplū de aue
sine plumis cui difficile ē volare hñti vñ fa
cile. Si r hñti pueris volūtātē vidēt mādā
ta difficilia q hñti caritatē sunt facilia. Sz
dices g n hñti caritatē sūt difficilia. vñ est
sz cuilibz nō hñti caritatē facile est eā hñre. qz
de? patus ē eam dare cuiqz se disponēti eam
recipe. vñ deu. iij. mādātū qd ego tibi pīpio
hodie nō ē sup te nec pcul positū nec in celo
situm sed iuxta te ē valde sermo meus in ore
tuo et in corde tuo ut facias illum.

Sequit? videre de quito scz de possibilita
te dispēlatōis. x. pceptorū. Et circa hoc
qñ vñ pcepta decalogi sūt dispēlabilia. Sz
qñ pcepta ei legis eterne nō sūt dispēlabilia
siue p hoies siue p deū. Fidelis est em de? et
seipz negare nō p. i. thi. ij. sic aut dicit aug.
.xxij. li. dtra faustū lex eterna ē rō vel volun
tas diuina ordinē naturalē dseruari iubēs et p
turbari pibēs. i. quo patz ex dñti q nec de?
nec hō dispensare p i lege nature. Est em ut
dicit aug. li. lxxij. qōnū. q. liij. trāscripta i
aimā rōnalē ex ineffabili atz sublimi re? ad
mistratōē q fit p diuinā puidētā. Et iō ut dē
distinctionē. v. ius naturale cepit ab exordio
rōnalis creature nec variat? tpe sz pmanet im
mutabile. Omia ergo pcepta q ex primo prin
cipio legis nature nccio et imutabiliter cōse
quūtur sūt imutabilia et p dñs idispēlabilia
talīa at sūt oia pcepta decalogi accepta szm
intētōz pīpiētis. et iō sic accepta sūt ita imu
tabilia q i illis nec deus nec hō dispēlare p
vñ. di. vj. c. ij. his itaqz rñdet. dē. Moralīa p
cepta ad naturale ius spectāt atz iō nullā mu
tabilitatē recepisse mōstrātur. In aliqbus aut
alijs mādātis ex primo prin? legis nature se
quētibz. nō tñ ita imutabiliter quin i pauci
oribz ppter aliqs pīculares circūstācias pos
sit dūngere ut eoz obseruatio nō essz scdm le
gem nature. sz magis dtra pē dispensatō locū
hñre. vñ in pcepto de reddendo depositū petē
ti qd depositū si qs redderet qñ essz inotabile
pīudiciū ipi? petētis et reipublice. nō faceret
scdz legē nature sz magis dtra. qz talis reddi
tio p̄turbaret ordinē rōis quē eterna lex et na
turalis iubēt iniolabiliter obsnari. Nec p
dctis obstat q de? pcepit abrahe q filiū suū
occiderz. Gen. xxiij. qz p illud pceptū nō occi
des. p̄libet scdz intētōz p̄libentis occisio
hois sine cā rōnabili. inocens aut ex causā rō
nabili p̄t occidi. scz cum hō pīcipit ille q ē dñs
vite et mortis. Quod ipē dñs rōnabiliter p̄t
tū qz hō i statu nature lapsē ē debitor mortis
ppter p̄tīm originale. tū etiā ppter maiorem
utilitatē ei? q occidit? q de causā afflixit iob
plus p̄t exigeret p̄tā actualia que fecerat iob
.vj. vñā a p̄penderet? peccata mea quibz irā

merui et cala. q̄ patior in statera q̄i are. maris
hoc gūior apparetz. **C**ū aut de? pcepit osee
primo facere filios fornicationū qd ē dtra i
nō mechaberis. intelligit? q illos de muliere
fornicaria generaret. ad quā nō affectu forni
cario sz sic ad mulierē ex mādātō dei factam
suā accederet. **C**ū etiā pcepit filijs isrl? q a
sportaret res egiptiorū nō pcepit eis furtū. sz
q res illas quas dñs oim transtulerat in ius
eoz ppter maiciā egiptiorū et ppter seruiciū
qd a filijs isrl? receperāt portaret secū. **Q**d
aut dicit bern. ij. de dispē. et. p. c. v. q in pre
ceptis scde tabule dispēlare p̄t de? et nō hō
intelligit? nō de pceptis acceptis scdm intēti
onē mādātis qz sic claudūt in se debitū ordi
nē ad p̄ximū quē dñs infringere nō p̄t. ppter
qd idē bern. e. li. c. vj. dic a deo nō p̄t imutari
quidq̄ de dilectōe de huilitate ceterisqz vir
tutibz tam i nouo q in veteri testamēto spūa
liter obseruandū tradit. sz intelligit? q̄tū ad
actus qui scdm virtutē līe nō hñt ordinē hñc
annexū. ut est nō occidere. p̄ntes honorare.
qui nō essent honorādi inq̄tum facerent dtra
deū et retraherent honorantē a dei amore. in
quo casu dicit dñs luc. xiiij. si quis venit ad
me et nō odit pa. su. et ma. zc. **S**ed quare lex
nature nō p̄t reuocari vel a suo mutari cōdito
re sic lex positā. Sz qz lex nature cū sit qued
pīcipatio legis eterne ut dictū est a deo mē
tibus nñs est imp̄ssa quātum ad suū p̄ximū pī
cipiū seu pceptū et q̄tum ad. x. pcepta decalo
gi accepta scdz intētiōne pīpiētis. dñet ho
mis ordinē ad deū et ad p̄ximū. eo aut ipō q
de? ē vlti? finis debet hō ordinari ad deū et
eo ipō q p̄xim? ē ordinabilis ad eundē finē
debet ordinari ad p̄ximū. sic ergo de? nō p̄t
negare seipz esse vltimū finem. ita negare nō
p̄t hoīem ordinari debere ad ipz et p dñs nec
ad p̄ximū. vñ etiā sequit? q legē nature nō p̄t
infringere in p̄tū est dñens ordinē istum. lex
aut hūana cū nō dñeat nisi pcepta q sunt de
termiatōnes quedā pceptorū legis nature. et
oclusiones tales que ut in paucioribz ppter
circūstācias aliquas pīculares p̄nt a lege na
ture deuare nō habz p̄dictū ordinē duplicē
imutabiliter anexū. et iō magis p̄t reuocari l
mutari a suo cōditore vel a sua dōitōne q lex
nature. hec rich. **D**ixerūt tñ quidā q de?
dispensare poterat in pceptis scde tabule qz
p pcepta scde tabule ordinat? hō ad p̄ximū. p
pcepta vero prime tabule ordinat? ad deū sic
ad finē vltimū. sublato aut ordie rei ad finē
tollic? ordo vnius rei ad aliā et nō ecōuerso.
Cui? rō ē qz ille ordo est ppter illū et nō ecō
uerso et iō sublato ordie ad p̄ximū adhuc re
manet ordo ad deū nō ecōuerso. et iō deus di
spensare p̄t in istis pceptis nō in illis. **S**ed
dtra hoc obi? qz ordinem hois ad deū facit
amor dei et ordinē hois ad p̄ximū facit amor
p̄ximi. sed remoto amore p̄ximi remouetur a
mor dei. i. iob. iij. si quis dixerit qz diligo de
um et frēm suū odit mēdax est ergo zc. **O**rete
rea p hoc q filij isrl? mādātō dei acceperunt
vasa egiptiorū non tollebat? ordo p̄ximi ad

primū. qz nō acceperūt ea nisi vt facta sua. alias fecissent oīa amorē p̄mi et p̄ osequē dei vñ nō omiserūt furtū. **D**icendū ergo qz n̄ p̄t p̄cipe seu disp̄sare qz fiat malū nisi amota rōe mali qz erat rō p̄hibitiōis. vñ p̄cepit filiis isrl qz tollerēt illa vasa amota rōe furū. **E**x p̄dictis verificari p̄t dictū antiquorū scz qz duplex ē malū. qddam ē malū in se et hoc nulla circūstātia p̄t bñ fieri et iō illd de⁹ nō p̄t p̄cipere. vt odire deū vñ agnoscere nō suā ex libidine et hui⁹. aliud ē qd ē malū nō in se et tale p̄t bñ fieri posita aliq̄ circūstātia et tale deus p̄cipe p̄t imo eoīpō qz p̄cipit ē bonū. **H**ec alex. anglic⁹ li. i. sentētiarū di. xlvij.

De expositōe p̄mi p̄cepti ti. iiii.

Consequenter cōsiderandū ē de singulis p̄ceptis decalogi. et p̄io de p̄mo p̄cepto de quo p̄io sūt exponēda vba qui bus tradidit. scdo p̄sequēdū ē lat⁹ de ijdolatRIA et alijs qz p̄ ipm p̄hibent. **C**irca p̄imum p̄io de his qz p̄tinet ad decalogi q̄i titulum. **S**cdo de his qz p̄tinet ad ipm p̄ceptū. **T**ercio de his qz mouere debēt ad ipz obzruandū. **C**irca p̄imū ergo sciendū qz exo. xx. p̄mittit decalogi q̄i titul⁹ talis. ego sum dñs de⁹ tu⁹ qui eduxi te de terza egipti de domo seruitutis. **N**ā leges ferre et p̄cepta iūgere nō ouenit alicui nisi p̄sit multitudi. vt ergo dñs ostēdat hoc cōuenire sibi manifestat in p̄dictis verbis se eē dñm et rectorē vniuersorū. dicēs. ego sum dñs creans oīa p̄ potētiā. deus fons et gubernās oīa p̄ sapiam vt em̄ dicit dām. li. i. c. ix. theos grece qd ē idē qd deus latine dē a thei qd ē fouere vniuersa. **D**icit etiā thealte qd ē cōsiderare oīa. **T**u⁹. te redimēs et repans p̄ bonitatē et clemētiā. **E**t sic in p̄dictis verbis p̄ hec tria dñs deus tu⁹ insinuat trinitas p̄t et filius et spūs sanct⁹ p̄ tria app̄riata p̄ p̄dicta tria vocabula designata. **D**er hoc qz ibi singulariter dē ego sū designat eēntie vnitatis et sic patet qz loq̄tur et iūngit sequētia et mādāta qz deus cui hoc facere op̄et vt visum ē. **S**eq̄tur qui eduxi te zc. **I**n quo oñditur cui loq̄tur qz populo educto de egipto. **V**bi attēdēdū qz p̄cepta decalogi innata sunt cui⁹ libet d̄scie. **S**ūt etiā data ipis iudeis sp̄aliter et expresse vt hic dē. et iō p̄cepta ista. s̄m qz sunt innata respiciūt oīs diuiter. scdm̄ vñ qz sūt data illū p̄p̄m singulariter quē scz dñs eduxit ad lītē rā de egipto. **S**p̄aliter tñ cū dē eduxi te zc. tāgit triplex effect⁹ rñdens trinitati app̄riat⁹ educere ei ē potētie. de terza egipti sapie. egiptus em̄ tenebre it̄p̄tatur i quo erroris ifideli tatis notat⁹. de domo seruitutis ē boitatis et clemētie. dom⁹ em̄ seruitutis reat⁹ ē peccati. qz qui facit p̄ctm̄ seru⁹ est peccati. **D**icit ergo ego sum dñs qz eduxi te scz p̄ potētiā. deus qz te eduxi de terza egipti. i. de tenebris erroris et ifidelitatis ad it̄elligentiā veritatis. ego tuus qui eduxi te de domo serui. i. reatu peccati et p̄auorū morū ad libertatē gratie et affectōz boitatis. **P**otest etiā sp̄aliter i d̄ctis verbis notari beneficiū creatōis et beneficiū reparatōis. p̄imū cū dē ego sum dñs deus tu⁹

scdz cum dicit⁹ qui eduxi te zc. **D**e his duob⁹ sunt duo articuli fidei qui it̄er oīes articulos sūt maxia fūdamēta fidei. **V**ñ sūt q̄i duo radij siue oculi dirigētes nos in via mādatorū dei hō p̄ius oculos apit qz ambulet. sic hō p̄i⁹ debet cognoscere p̄ fidē qd exequat⁹ p̄ opati cōnē. **R**ecte ergo p̄o p̄it p̄dicta vba p̄tinentia ad fidē et postea p̄it mādāta p̄tinentia ad opationē. **N**otandū aut qz in illis vbis ego sum dñs zc. scdz alex. angl. vt dictū ē s̄ p̄o q̄i titul⁹ decalogi scdz vñ alios assig⁹ rō p̄mi p̄cepti. **E**quit⁹ videre d̄ scdo scz de his qz p̄tinent ad ipz p̄ceptū. **C**irca qd sciendū qz p̄imū p̄ceptū est. nō habebis deos alienos corā me nō facies tibi sculptile nec oīem similitudinē qz est i celo desup et qz i terza deorsū nec eorū qz sunt i aquis sub terza n̄ adorabis ea nec coles. ego sum dñs de⁹ tuus fortis zelotes vñ tans iniquitatē pat̄r in filiis in terciā et quartā generatōz eorū qz odert me. et faciēs miseri cordiā in milia his qui diligūt me et custodiunt p̄cepta mea. **I**n his vbis p̄io ponūt ea qz p̄tinent ad ipm p̄ceptū. **S**cdo ea qz mouere debent ad ipm obzruandū scz ego sum dñs de⁹ tuus zc. **C**irca p̄imū nota qz ibi remouetur oīs ijdolatRIA. ijdolatRIA em̄ ē exhibitō honoris soli deo debiti. creature facta. **A**ut ergo exhibet⁹ actu it̄iori scz affectu. p̄pter qd dē nō coles. **A**ut actu exteriori p̄pter qd dē non adorabis. et hec dēntia assignat⁹ inter colere et adorare in glo. **H**onor aut exhibet⁹ siue exteriori siue it̄iori aut est exhibit⁹ creature sp̄rituali iō dē nō habebis deos alienos. vnde orig. i glo. anglos quib⁹ gētes omisit excel sus vocat scriptura deos q̄i a deo datos. vñd ego dixi dii estis aut ē exhibit⁹ creature corpali. et hō aut i imagine ficta qz null⁹ rei naturalis est rēp̄sentatiua iō dicit⁹ nō fa. sculpt. aut imagine vera. i. alicui⁹ rei rēp̄sentatiua iō dē ibi neqz oīem similitudinē celestiu terre. s̄tū aquatiliū. et noīe celestiu p̄nt accipi non solū sidera sed etiā aues qz aer dē celū scdz i⁹ **M**ath. xij. aues celi dmederūt illd. **P**otest etiā notari qz cult⁹ deorū alienorū dupliciter apud aliquos seruabat⁹. quidā em̄ quāsdā creaturas p̄ dijs colebāt sine institutiōe imaginū vñ varco dicit qz antiqui romani deos diu sine simulacris coluerūt et hic cult⁹ p̄hibet⁹ p̄io cū dē nō habebis deos alienos. **A**p̄d aliquos vero erat cult⁹ falsorū deorū sub quibusdam imaginib⁹ et iō p̄hibet⁹ etiā ipaz imaginū institutiō cū dē nō fa. t. sculpt. et ipaz imaginū cultus cū dē nō adorabis zc. **S**ed forsan in surget aliq̄s oīa xpianos faciētes imagines dicens eos ijdolatrare qz faciūt oīa illd nō facies tibi sculpt. neqz oīem similitudinē. **S**ed hō remouet⁹ p̄ hoc qd i textu sequit⁹ nō adorabis ea neqz coles. q. d. nō facies ea ad adorandū vel colendū. xpiani aut ad hoc nō faciūt imagines sed ad memorandū. et oīs honor ille qz imagini exhibet⁹ vt dicit dām. ad p̄thotipu id ē ad illd qd imago p̄sentat refert⁹. **H**onor aut qui exhibet⁹ sanctis ē honor dūlie et non latrie. dūlia em̄ ē honor debiti⁹ creature iq̄tū

est diuine bonitatis participatiua. latria vero est honor soli deo debitus in quantum est principium omnium rei productum et conseruatum. **¶** Dubitaret autem aliquis de hoc quod dicitur aquas esse sub terra. sed hoc intelligi debet respectu aquarum que recipiuntur in uenis terre unde fontes erumpunt et fluuii. ratio etiam harum aquarum debet esse terra super aquas secundum illud psalmi. qui fundauit terram super aquas. **N**on autem intel- ligitur respectu oceanum quod totam terram circueit et ei supereminet ut natura minus grauius. **E**t hec dicta sunt quantum ad superficiem littere primi precepti. **¶** Ad ampliorē tamen intelligentiam notari potest quod in predictis uerbis tria prohibentur nobis per que mens nostra auerit a reuerentia creatoris. primo omnes per phane pactōnes demonum ibi. non habebis deos alienos. et hoc siue fiant per incarnationes uerborum siue inscriptiones characterum uel imaginum siue per imolationes sacrificiorum. in his enim tribus consistunt omnes artes magice. prohibentur igitur omnes phane pactōnes demonum siue sint ad ludificationem sensuum ut faciunt histriōes siue ad transmutationem naturarum ut fecerunt magi pharaonis siue ad inuestigationem futurorum contingentiū ut faciunt divini. omnia hec vocat augustinus pactōnes demonum. in talibus enim attribuitur creature quod debet attribui creatori. et ideo peccatur contra primum uerbum primi precepti sed non habebis deos alienos. **E**t de faciētibz hoc dicit deus. xxxij. prouocauerunt eum in dijs alienis. **E**t ideo secundum apostolum ad romanos. tradidit illos deus in passionem ignominie. **S**ecundo omnes false et superstitiose adinuationes errorum prohibentur cum dicitur non fac. t. sculp. omnis enim error est fictio mentis. error autem facit fantasia ob- nubilans rationem que facit quod illud quod non est. esse uideatur. **¶** Tercio autem adinuationes errorum procedunt aut ex improprio ausu inuestigationis prohibite ut errores philosophorum sic ponit mundum eternum et quod unus intellectus est in omnibus hominibus. **¶** Aut ex puerilo intellectu sacre scripture. ut hereses hereticorum que male sentiunt de patre de trinitate et de spiritu sancto. **¶** Aut ex inordinato affectu carnalitatis humane ut errores epicu- rorum dicentium nullam aliam esse uitam quam istam. et nicolaitarum dicentium quod licet cuilibet turpiter agere cum qualibz. **O**mnes isti errores tanquam stulti et uani sunt detestabiles quia sunt contra uerbum primi mandati sed non fac. t. sculp. unde hiere. stultus factus est omnis homo a scientia sua confusus est artifex in sculptili suo. uana sunt opera eorum et res sua digna et in tempore uisitationis sue peribunt. **T**ercio prohibentur omnes puerse appreciationes creaturarum cum dicitur nec omnes similitudines etc. **O**mnes autem puerse appreciationes creaturarum procedunt aut ex sublimitate aut ex cupiditate aut ex delectatione. primo modo est idolatria superborum. secundo cupiditatem. tercio lasciuorum. sic etiam dicit hieronymus. quod quod plus uenerat et amat hoc illi deus est. **C**olitur autem superbus similitudine celestium quia super omnia diligit preferri. **C**olitur cupidus similitudine terrestrium quia super omnia diligit ditari col. iij. auaritia est idolorum seruitus. **C**olitur lasciuus similitudine aquatiliū quia super omnia diligit delectari in delicijs huius mundi que sunt flexibiles instar aquarum. phil. iij. quorum deus uenter est.

¶ Equitur uidere de tercio scilicet de his que mouere debent ad obseruandum primum preceptum que quidem ponuntur in his uerbis. **E**go sum dominus deus tuus fortis etc. **¶** Vbi ponitur domino scilicet omnia: ratio et promissio. ad obseruandum enim preceptum precipue mouet timor et amor. et sic auis ad uolandum indiget alis duabus et ad ambulandum homo duobus pedibus. ita timore et amore inducitur homo ad impletionem predicti precepti. timor autem aggeneratur in homine ex consideratione diuine iusticie amor uero ex consideratione diuine misericordie. **¶** Ad incutendum ergo timorem transgressiois primo ponitur dominatio ut sic timeamus diuinam iusticiam. ego inquit sum dominus deus fortis tuus etc. i. fortissimus habens zelum iusticie uisitans. i. uindicans iniquitatem patrum in filiis. **¶** Sed hoc uidetur esse contra id quod dicit ezechiel. xviij. filius non portabit iniquitatem patris. **¶** Ad quod respondetur per illud quod hic sequitur scilicet eorum qui oderunt me per imitatorum paterne malicie. **T**ercia uero et quarta generatio ponitur quia tamen solent uiuere patres. puniuntur ergo in filiis ad quos exemplum male uite transmiserunt. **S**ecundo ponitur promissio ut diuinam misericordiam consideremus et amemus. faciens inquit misericordiam in milia in infinitum. diligentibus me et custodientibus precepta mea. in quo ostenditur quantum iusticia excedat misericordiam.

¶ De latria quid est. ti. v.

¶ Inde post expolitōz uerborum in quibus traditur primum preceptum considerandum est plenius de idolatria que prohibetur per ipsum. **E**st autem idolatria latria idolis exhibita. **L**atria enim dupliciter sumitur scilicet proprie et diuiter. proprie secundum quod dicitur cultus deo debitus et deo exhibitus et hoc modo opponitur idolatrie. diuiter uero sumitur latria secundum quod est cultus soli deo debitus et hoc modo idolatria potest dici latria scilicet cum ille cultus idolis exhibetur. **E**t ideo ad maiorem intelligentiam primo dicendum est de latria. postea de idolatria. **D**e latria autem dicendum primo de ipsa et postea de actibus eius. **C**irca primum dicendum est primo quod sit latria. secundo quomodo differat a theosebia et dulia. **¶** Quantum ad primum considerandum quod latria grece idem est quod religio latine ut uult augustinus. x. de ci. dei. c. iij. unde dicitur ibidem quod cultus deo debitus quatuor nominibus uocatur scilicet duobus apud grecos et duobus apud latinos. **¶** Apud grecos dicitur latria et theosebia et eusebia id est cultus diuinus uel cultus bonus. **¶** Apud uero latinos dicitur religio et pietas ita quod hec duo nomina correspondent illis duobus licet quodammodo sint in plus quantum ad modum consuetudinis sic ergo latria idem est quod religio. religio autem dicitur a relegendo scilicet pertinentia ad diuinum cultum ut dicitur ipsi. li. ethi. quia huiusmodi sunt in corde frequenter reuoluenda puer. iij. in omnibus uis tuis cogita illud. uel a relegendō scilicet deum quem per preceptum amamus ut dicit augustinus. x. de ci. dei. uel a religando unde augustinus. de uera religione. religet nos religio uni omnipotenti deo. **I**deo patet quod religio unde decem dicatur proprie importat ordinem ad deum. unde augustinus. x. de ci. dei dicit quod religio distincta non quolibet sed dei cultum significare uidetur. **E**xterio- so tamen nomine refertur et ad ea que humanis cognitionibus

exhibentur ut etiam idem dicere videtur ibidem.
et sic religiosi dici possunt dicitur omnes qui deum colunt
specialiter tamen dominum religiosi qui vitam suam totam deo
dedicantes a mundanis negociis se abstrahunt

Circa secundum sciendum quod dicitur latría et theosebia
licet aliqui sumantur per eodem secundum propriam
acceptationem. quod theosebia proprie respicit cultum interio-
riorem quod proprie pertinet ad virtutes theologicas. sed
latría servitutem exterioriorem quod pertinet ad iustitias
latría enim grece idem est quod servitus latine de ratione
sui vocabuli ut vult augustinus. libro de tri. Si autem latría
respiceret cultum interioriorem principaliter cum
iste consistat in credendo et sperando et diligendo
deum ut dicit augustinus in enchiridion. tunc non esset virtus cardinalis
sed theologica non inquit ab alijs distincta sed com-
sequens ad omnes illas secundum bonum. sed hoc modo non su-
mitur ita proprie sicut modo supradicto. cum nomen eius
impositum fuerit a similitudine quod proprie respicit actum
exterioriorem. utroque tamen modo contingit repiri eam dici
et secundum hoc doctores positos diversificari. unde
quidam ponunt eam specie virtutis cardinalis sed ius-
ticie. quidam vero tres theologicas circūplecti
et utrumque vere potest dici sine contrarietate propter
diversum modum accipiendi secundum bonum. **S**ed quod se habet
latría ad dulciam. **E**t ad cuius evidentiā sciendum quod
dulcia multumque sumitur uno modo secundum quādam an-
alogiam et tunc importat cultum debitum nature superio-
ri siue creature siue creatori secundum aliquam rationem
quā creator dūcat creature utpote secundum rationem
domini. et sic accipitur in glo. super 1° psalmi in ecclesijs
benedicā domino. glo. deo cui debetur latría. domino
cui debetur dulcia. **A**lio modo secundum antihomaniā
et sic dicit reuerentiā debitā creature humane
deificate. et sic sumitur glo. super 1° psalmi. adorate
scabellū pedum eius ubi dicitur quod dulcia maiorem de-
betur soli humanitati christi. **T**ercio secundum significā-
tōem propriā. et sic secundum augustinum. primo de tri. c. vii. la-
tría de cultus tamen deo debetur dulcia vero ho-
nor debetur et exhibetur creature rationali et sic
dūcter accipi consuevit. et hoc modo latría et du-
lia sunt diuerse species virtutis quod respiciunt cultum ex-
teriores formaliter diuersos. **A**liiter ei et alia
ratione adoratur creator et creatura. **A**dozatur enim cre-
ator quod in eo est summa maiestas quod est principale prin-
cipium omnis boni quod habet potestatem ille qui adoratur. **C**reatu-
ra vero adoratur in quantum consideratur ut adiuvans et hoc
vel ad eam ut per carnalis vel ad bonum eam ut per spiri-
tuali. **S**i quare quare glo. superapostolica magis dicit
latriā debere deo et dulciā domino cum idem sit dominus
et deus. **D**icendum quod dominus dūcat creature. et de
creatore et creatura dicitur analogice. deus autem non
ita dūcatur sed si dicatur de creatore et creatura
dicitur equivoce. et propterea dicitur latriā debere deo
et dulciā domino. non ut significetur quod alia specie ado-
randum sit in quantum deus et alia in quantum dominus. sed ut
innotescat distantia horum vocabulorum et scilicet cum
distantia inuenientia. **E**x predictis patet quod la-
tría est virtus ad reddendum honorem deo debitum ha-
bitatui moralis. ad iusticiā reductibilis.

De actibus latrie ti. vi.

Prostea considerandum est de latría siue reli-
gione quantum ad actum eius et primo in com-
muni secundo in speciali de actu sacrificandi.
Tercio de actu adorandi **C**irca primum sciendum

quod religio aliquos actus producit mediatis
virtutibus quibus impat ordinat eos in dei re-
uerentiam. quod virtus ad quam pertinet finis impe-
rat virtutibus ad quas pertinet ea que sunt ad fi-
nem. et sic religionis actus per modum imperij po-
nitur iacob. i. esse. visitare pupillos et viduas in
tribulatione eorum. quod est actus elicitus a miseri-
cordia. et immaculatū se custodire ab hoc se-
culo quod elicitur a temperantia vel aliquid huius vice.

Aliquos vero producit per se et immediate per
quos homo ordinatur tantum ad deum. et inter
hos actus habet aliquos interiores tanquam pri-
cipales et per se. et isti videntur esse deuotio et
oratio. **A**liquos vero habet exteriores quasi
secundarios et ordinatos ad actus interiores
quibus ipsa virtus quasi signis ad excitandum
mentes ad actus spirituales. **E**t in aliquibus horum
actuum exteriorum corpus ad venerandum deum ex-
hibetur ut in oratione. **I**n aliquibus vero aliquid
deo de rebus exterioribus offertur. et hoc vel
permittendo ut in votis vel dando ut in sacrifici-
ijs et oblationibus primitiis et decimis. **N**ec
enim dicitur quia sacrificia proprie dicuntur quoniam ali-
quid fit circa res deo oblatas. sicut quod animalia
occidebantur quod panis benedictus frangitur et com-
meditur. et hoc ipsum nomen sonat. nam sacrifici-
um dicitur ex hoc quod homo facit aliquid sacrum.
Oblatio autem directe dicitur quoniam deo aliquid of-
fertur etiam si nihil fiat circa ipsum sicut offerri
dicitur denarii vel panes in altari circa quos
nihil fit. unde omne sacrificium est oblatio et non
ecouerso. **P**rimitiis autem sunt oblationes quod deo
offerebantur ut legitur deuter. xxi. non autem sunt sa-
crificia quod nihil sacrum circa ea fiebat. **D**eci-
me autem proprie loquendo nec sunt oblationes nec
sacrificia quod non exhibentur deo immediate sed
ministeris cultus diuini. **I**n aliquibus autem
actibus exterioribus religionis aliquid diui-
num assumitur ut aliquid sacramentum vel nomen
diuinum. **E**t quidem de oratione et deuotione nec
non et de oblationibus primitiis et decimis atque
assumptione sacramentorum infra in suis locis a-
getur. **D**e assumptione vero nominis diuini et
etiam de votis in quibus etiam aliquo modo dei
nomen assumitur infra dicetur cum de precepto
secundo agetur. unde restat ut ad presens con-
sideremus tantum de adoratione et sacrificijs.

Sequitur ergo videre de secundo scilicet de sa-
crificijs. circa quod sciendum quod sacrificium
quod offertur exterius. signat spirituale sacrifici-
um interius. quo anima offert se deo secundum
illud psalmi. sacrificium deo spiritus contribulatus. **N**am
autem offert se deo in sacrificium sicut primum sue crea-
tionis et sicut fini sue beatificationis. et ideo illi
soli deo est offerendum sacrificium tam interius quam
exterius unde exo. xxi. qui immolat dijs occide-
tur propter se soli deo. **T**enentur autem omnes offerre
deo sacrificium tam interius mentem deuotam quam ex-
terius bonam operationem. secundum 1° psalmi. sacrificate
sacri. iusti. **E**st ei triplex sacrificium scilicet bone ope-
rationis. deuote orationis et immolationis. **P**rimum
est virtutum omnium. secundum est theologiarum
Tercium est spirituale ipsius latrie.

Sequitur videre de tercio articulo scilicet de ado-

ratione. et de hac querunt plura scz vtz ad
ratio impozt actū corpale. **¶** q sic. vt em di
cit dam. iij. li. ex duplici natura opozita sum
scz intellectuali et sensibili ideo duplicē deo
adoratōz offerim scz spūalē que consistit i inte
riori motu aime. et corpalem q consistit in exte
riori corpis bniliatōe et qz in omibz actibz
latrīe i qd est exteri⁹ refert⁹ ad i⁹ qd ē iteri⁹
sic ad pncipali⁹. iō exteri⁹ adoratō fit p
ter iteri⁹ vt scz ppter signa bnilitatis q cor
paliter exhibem⁹. excitet⁹ affect⁹ nī ad subi
ciendū se deo. qz onaturale est nobis vt p sen
sibilia ad intelligibilia pcedamus. vñ genu
flectim⁹. nām infirmitatē signātes respectu
dei. psterim⁹ aut nos quasi pfitentes nos
nihil esse ex nobis. **¶** Vtz adoratio requirat
locū determinatū. **¶** q sic. Sic em dictū est in
adoratōe pncipalior est deuotō mentis in
terior. secundariū aut est qd ptnet exteri⁹ ad
signa corpalia. mens aut interi⁹ apprehēdit
deum quasi nō op̄hensum aliquo loco sz cor
palia signa necesse est esse i loco determinato.
et ideo loci determinatio nō requiritur pncipa
liter ad adoratōem quasi sit de necessitate ei⁹ sz
scdm quandā decentiā sic et alia signa corpa
lia scdm illud jo. ij. domus mea dom⁹ oratio
nis vocabit⁹. **¶** Per illa aut verba jo. iij. veme
hora qn nec in monte hoc nec in hierl'm ado
rabitis p̄m. p̄dicat dñs cessationē adoratōis
tam scdm ritum iudeoz. adorantiū in hierl'm
q scdm ritum samaritanoz. adorantiū in mon
te gariam. **¶** Vterqz em ritus cessauit veniēte spi
rituali euangelij veritate. Sic ergo locus de
terminatus eligitur ad adorandū nō ppter euz
qui adorant quasi loco ocludat⁹ sz ppter ipos
adorantes et hoc triplici rōne. **¶** Primo ppter
loci osecratōz ex qua spēalem deuotōez oipi
unt adorantes vt exaudiant⁹ vt p ex orōne sa
lomois. iij. **¶** Re. viij. Scdo ppter sacra misteria
et alia sanctitatis signa que ibi otenent⁹. **¶** Ter
cio ppter ocursum multoz. adorantiū ex quo
fit oratio magis exaudibilis szm i⁹ Ma. xvij
vbi duo vl tres ogregati fue. in no. m. ibi sū
¶ Sciendū insup q scdz quādā odecenciā ado
ramus versus orientē. p̄io ppter diuine maiē
statis indicū qd nobis manifestat⁹ in motu ce
li qui est ab oriente. Scdo ppter paradisu i orie
te ostitutū vt legit⁹ gen. ij. szm lram. lxx. iter
ptum. qī redire queram⁹ ad paradisu. **¶** Tercio
ppter xp̄z qui ē lux mūdi. et dē oriens zach. vj
et qui ascēdit sup celū celi ad orientem. et ab
orientē v̄turus expectat⁹ szm illd Ma. xxij.
sic fulgor erit ab oriente et paret vsqz i occi
ita erit zc. **¶** Vtz tres p̄sone adozent⁹ vna ado
ratōe. **¶** q sic. Vna est em exntia siue eēntia
siue excellētia triū psonaz et iō vn⁹ honor et
vna reuerētia et p dñs vna adoratō debetur.
¶ In cui⁹ signum legit⁹ de abraam ge. xviij. q
tres vidit et vnū adorauit dicens. dñe si mue
ni grām zc. Qñ tñ noiant⁹ tres p̄sone sigillatū
ter flecti⁹ genua i signū triū psonaz. **¶** Vtz
adorari possit aliqua creatura. **¶** q sic. Deo
em debetur reuerētia ppter ei⁹ excellētiā. q
oūicatur aliqbus creaturis nō scdm equalita

tem sed scdm quandā p̄cipatōz et iō alia ve
neratōe veneramur deū qd ptnet ad latrīa et
alia veneratōe qsdaz creaturas excellētes qd
p̄tnet ad duliā. **¶** Et qz ea q exteri⁹ agunt⁹ sig
sūt interioris reuerētie quedā exteriora ad re
uerentiā p̄tētia exhibent⁹ excellētibz crea
turis. inter q maximū est adoratō sz aliquid ē
qd soli deo debet⁹ scz sacrificiū. et hec haben
tur ex verbis aug. x. de ci. dei. **¶** Scdm ergo re
uerentiā excellēti creature debitā natūa ado
rauit dō. iij. **¶** Re. j. vbi dē q natūa ppheta in
gressus an regē dō. adorauit eū p̄n⁹ in terzaz
et h⁹ etiā mō adorauit abraā agl os ge. xviij.
et silr Iosue. v. licz intelligi possit q adozauē
rit adoratōe latrīe deū qui i p̄sone angeli ap
parebat et loqba⁹. **¶** Iohēs aut phibit⁹ ē adozā
re anglm apo. vlt. **¶** Tū ad oñdendū dignitatē
hoīs quā ē p xp̄z adept⁹ vt adequet⁹ angelis
vñ subdit⁹ ibi oseru⁹ tuus sū et frat⁹ tuoz.
tū etiā ad excludendū ijdolatrie occasionē. vñ
subdit⁹ deū adozā. tū ad oñdendū dignitatez
Iohānis qui excellēti⁹ erat multis angelis.
¶ Scdz ec reuerētiā q deo debet⁹ mardoche⁹ no
luit adozare amon tūmēs ne dei honorē trans
ferret ad hominē vt dicit⁹ hester. xij. **¶** Vtrū
hūanitas xp̄i sit adorāda cultu latrīe. **¶** q h⁹
dupliciter p̄t intelligi. aut habēdo respectū
ad hūanitatē xp̄i i se et sic cū sit creatura non
obstāte qd est verbo vnita nō ē ei latrīa exhi
bēda. et sic dicit glo. sup illd p̄s. adozate sca
bellū pedū eius. p caro xp̄i adozat⁹ a nobis n
adoratōe latrīe q soli creatori debet⁹ sz illa q
dulia dignior ē. **¶** Aut habēdo respectū ad ver
bū cū quo est vnita iypostatice et sic hūanita
ti xp̄i cult⁹ latrīe debet⁹. vna ei⁹ adoratōe ado
rat⁹ suppositū et natura ita q natura p suppo
sitū. xp̄us aut ē nomē p̄sone in duabz naturis
scdz dam. li. iij. c. iij. et iā vna et eadē adozā
tōe adozat⁹ xp̄us et hūanitas ei⁹. et hūc mō
rñdendi ocordat dam. li. iij. c. viij. dicens sic
vn⁹ ē xp̄s p̄fect⁹ deus et p̄fect⁹ hō quē ado
ram⁹ cū patre et spūsancto vna adoratōe cū
incōtamata carne ei⁹ nō inadozabile carnez
eius dicētes. adozat⁹ em in vna verbi iyposta
si **¶** Nec rich. **¶** Vtz imago xp̄i sit adorāda cul
tu latrīe. **¶** q imago p̄t dupl'r osiderari scz vl
scdm q ē quedā res et sic null⁹ honor sibi de
bet⁹ sic nec alicui lapidi vl ligno. vl scdz qd
est imago et tūc qz idem motus ē in imaginē
inptū est imago et i imaginatū vn⁹ honor de
bet⁹ imagini et imaginato. et iō cū xp̄s latrīa
adoret⁹ eius iymago silr debz latrīa adozari.
¶ Vñ dam. li. iij. c. viij. q honor imaginis pue
nit ad p̄thotipū. i. imaginatū. **¶** Sz obi⁹ illd
exo. xxvj. non facies tibi imaginem nec scul
ptam similitudinē. dicendū q illud p eo tē
pore p̄hibitum est in quo deus naturam hūa
nam non assumpserat. tunc em cum de⁹ omni
no spiritus esset infigurabilis erat. scz aut ē
postq naturam assumpsit humanam. **¶** Sunt au
tē imagines huiusmodi introducte ppter sim
plitium instructōz et ppter affect⁹ excitatōz
qui frequenter mouetur magis ex visis q ex
auditis et ppter maiorem et frequentiozem

memoracionez. Si dicatur q̄ huiōi imagines nec p̄ vetus testamentū nec p̄ nouū appbant̄. Dicendū q̄ apli multa tradiderunt que in canone nō sunt inter que est vnum d̄ imaginib⁹ vnde dām. li. iij. c. viij. dicit q̄ lucas xpi et beate virginis imagines depinxit et xpus imaginē suā abagaro direxit vt hystoria eccliaſtica tradit. **¶** Vt crux xpi sit adorāda adoratiōe latie. **¶** Honor siue reuerētia nō debetur nisi rōnali creature. Insensibili aut̄ nō debetur nisi rōne nature rōnalis et hoc dupliciter. vno mō in p̄tū reprēsentat naturā rōnalez. Alio mō in p̄tū ei diungit̄ quocūq; mō. P̄tio mō solent hoies venerari imagines regis. se cūdo eius vestē. vtrūq; aut̄ venerātur hoies ead̄ veneratiōe qua venerātur et regē. Si ergo q̄ratur de cruce in qua fuit xpc crucifix⁹ vtroq; mō est a nobis venerāda. vno mō in p̄tū reprēsentat figurā xpi extensi in ea. alio mō ex oīa ctu eius ad xpi mēbra et ex hoc q̄ ei⁹ sanguine est p̄fusa. vñ vtroq; mō adoratur eadē adoratiōe cū xpo scz adoratiōe latie. et iō crucez alloq̄mur et depcamur q̄i ipm xpm. Si aut̄ loquimur d̄ effigie crucis xpi in alia materia. s. lapidis ligni vel alia materia et huiōi sic veneramur cruce t̄m vt xpi imaginē quā veneramur adoratiōe latie vt dictū est supra. Aliq̄ aut̄ dicūt q̄ crux ipa in qua pepēdit xps in p̄tū ē res quedā nō adorāt̄ eadē adoratiōe scz latie cū verbo cum nō p̄tineat ad p̄sonā verbi q̄i pars eius s. adoratiōe iypdūlie in p̄tū est quedā res xpi. rōne cui⁹ similiter et vestis et alia q̄ ad hūanitatē xpi referūtur iypdūlia adorant̄ et hec ē positiō thome. Alij vō dicūt q̄ illa crux nō debz adorari vt ē res q̄dam nec adoratiōe latie nec dūlie sed adoratiōe cui⁹ daz honoris et reuerētie tan p̄ instrumentū nre salutis sic ē reuerem⁹ sacm̄ta p̄ eo q̄ sūt instru m̄ta nre salutis. et hec ē positiō boni. **¶** Vt m̄ xpi sit adorāda adoratiōe latie. **¶** q̄ nō p̄ eo q̄ est pura creatura. qz t̄m est mater dei qd̄ est excellētissimū ita q̄ excellentius creature pure dūenire non p̄t. ideo sibi non t̄m dūenit honor dūlie sed etiā iypdūlie qd̄ nomē sumit̄ de glo. hiere. iij. vbi d̄ dūlia maior et dūlia minor. **¶** Verū sc̄tōz reliq̄e sint aliquo mō venerāde. **¶** q̄ sic. Sic em̄ vult aug. i. de ci. dei qui ad aliquē afficit̄ ea q̄ de eo relinquūtur post mortē veneratur. nō t̄m corp⁹ aut partes corpis s. etiā aliq̄ exteriora vt vestes et filia. Manifestū est aut̄ q̄ sc̄tōs dei venerari debemus tanq̄ xpi mēbra filios et amicos et intercessores nros et ideo reliq̄as sanctorū qualescūq; in eoz memoriā honore oīgruo venerari debem⁹ vnde et ip̄e xpus huiōi reliq̄as cōueniēter honorat in p̄ntia eaz miracula faciendo. **¶** Vt aduersari⁹ adorari possit sine peccato. **¶** q̄ nō etiā si xpus fcre credat̄ nisi in teri⁹ vel exteri⁹ actualiter oīditō exprēimatur qz ipa nouitas rei insolite oīderatōz et attentionē requirit sic d̄ de beata virgine q̄ cogitabat q̄liter essz ista salutatio. In adoratiōe vō hostie sufficit hāc oīditionē h̄re habitualiter scilicet si oīsecratio debite est facta p̄ eo q̄ ho

sie consecratio est consueta.

¶ De supstitiōe in dūni ti. vij.

¶ Deinde oīderandū est de vicijs oīpositis religiōi siue latie. et primo de illis q̄ dūenunt cū religiōe in hoc q̄ exhibent cultū diuinū. sc̄do de vicijs maifestā cōtrarietate ad religiōē hūit⁹ p̄ oīemptū eorum que p̄tinet ad cultū diuinū. **¶** Primo horū p̄tinet ad supstitiōz. sc̄dz ad irreligiositatez. Vñ p̄tio oīderandū est de supstitiōe et p̄tibus eius et p̄tio in dūni. sc̄do de p̄tibus eius i speciali. **¶** Circa primū pla querūtur. primo vtrū supstitiō sit viciū religiōi oītrarium. **¶** q̄ sic oīponit̄ aut̄ ei sic excellētissimū non qz plus exhibeat in cultū diuinū p̄ vera religiō. s. qz exhibet cultū diuinū vñ cui nō debet. vel eo mō quo nō debz. **¶** Ex hoc aut̄ supstitiōsi dicti sunt sc̄dz iſi. li. ethi. q̄ depcabant̄ et immolabant vt sui liberi supstitēs fierēt. s. hoc ē ethiologia nō significatō. **¶** Sed obi⁹ qd̄ i glo. ad cor. ij. d̄ q̄ supstitiō ē religiō sup̄ modū seruata n̄ ergo sc̄. **¶** sic bonū methaphorice repitur i malis put̄ d̄ bon⁹ latro ita ēc̄ noīa virtutū q̄nz accipiunt̄ transumptiē i malis. vt prudētia q̄nz ponit̄ p̄ astucia sc̄dm illud luc. xvj. filij hui⁹ seculi prudē. sūt fi. lu. et se cundū hūc modū supstitiō d̄ religiō. **¶** Vtrum sint diuerse species supstitiōis. **¶** q̄ sic vt em̄ supradictū est viciū supstitiōis oīstīt i hoc q̄ trāscendit medium virtutis sc̄dm aliq̄s circūstantias. nō aut̄ q̄libz circūstantiaz corruptarū diuersitas variat speciem peccati. s. t̄m q̄ referūtur ad diuersa obiecta vel diuersos fines. sc̄dm hec em̄ actus morales spēs fortium. **¶** Diuersificant̄ ergo supstitiōes p̄tio ex p̄te obiecti. potest em̄ diuin⁹ cultus exhiberi vñ cui exhibend⁹ est scz deo modo t̄m indebito vt si quis t̄pe gratie coleret deum sc̄dm veteris legis ritum et hec est prima spēs supstitiōis. vñ ei cui nō debet scz cuiusq; creature et hoc est aliud gen⁹ supstitiōis. qd̄ diuidit̄ in mltas spēs sc̄dz diuersos fines diuini cultus. **¶** Ordia tur aut̄ diuin⁹ cultus primo ad reuerētiā deo exhibendam. et sc̄dm hoc prima spēs hui⁹ generis est ijdolatria q̄ diuinā reuerentiā debite exhibet creature. **¶** sc̄do ad hoc q̄ homo iſtruat̄ a deo quē colit. et ad hoc p̄tinz supstitiō diuinatiua que d̄mones oīsulit p̄ aliqua pacta cum eis imita tacita vel exp̄ressa. **¶** Tercio ad quādam directiōez actū hūanorū sc̄dm iſtituta dei que colitur. ad qd̄ p̄tinet supstitiō q̄rūdā obseruātiā. et hec tria aug. ij. de do. xp̄ia. tangit. supstitiōsū inq̄t est quidq̄ institutū est ab homibus ad faciēda et colēda ijdola p̄tinz ad colēda sic deū creaturā p̄tem ne vllam creature et hoc p̄tinet ad primū et post subdit vel ad oīultatiōes et pacta que dam signorū cū demoibus placita atz federa ta qd̄ p̄tinz ad sc̄dz. et post parū. **¶** Ad hoc ergo p̄tinent oīs ligature sc̄. qd̄ p̄tinz ad terciū

¶ De supstitiōe cult⁹ indebiti vi di ti. viij

¶ Oītea oīderandū est i speciali d̄ p̄tibus siue speciebus supstitiōis et p̄tio de supstitiōe cultus indebiti veri dei. sc̄do de

supstitōe ijdolatric. 3° de supstitōe diuinitōnū
Quarto de supstitōe obseruantia. **C**irca
 primū q̄runt pl̄a scz vtz i cultu veri dei pos-
 sit esse aliqd p̄nciosū. **S**ic q̄ sic. vt em̄ dicit aug.
 li. oīra medaciū. mendaciū maxime p̄nciosū
 est qd̄ fit in p̄tētibz ad religionē xp̄ianam.
Est aut̄ medaciū cū aliq̄s exteri⁹ signat oīra :
 riū veritati. sic aut̄ signat aliqd verbo ita et
 facto. et in tali signatōe facti cōsistit cult⁹ re-
 ligionis exteri⁹ vt p̄z ex supradictis. et iō si p̄
 cultū exteriōrē aliqd falsū significet erit cul-
 tus p̄nciosus. hoc aut̄ cōgit dupl̄r. vno mō
 ex pte rei signate a qua discōrdat significatio
 cultus et hoc mō tpe legis noue pactis xp̄i
 misteriis p̄nciosū est vti ceremoniis legis ve-
 teris quibz xp̄i mysteria significabant futura
 sic etiā p̄nciosū essz signis cōfiteri xp̄m eē pas-
 surū. **A**lio mō ex pte colentis et hoc p̄cipue i
 cultu dūi qui p̄ mistros exhibet i p̄sona tcc⁹
 ecclie. sic em̄ falsarius essz p̄pones ex pte ali-
 cui⁹ nō omissa sibi. **I**ta etiā exhibēs deo cul-
 tum ex pte ecclie oīra mō diuina auctoritate
 ab ecclia cōstitutū et in ecclia cōsuetū. vñ dicit
 amb̄r. indign⁹ ē q̄ aliter celebrat mysteriū q̄
 xp̄us tradidit et iō eē dicit glo. sup col. ij. q̄
 supstitō ē qn̄ traditōi hūane nom̄ religiois ap-
 plicat. **N**ota tñ q̄ i diuersis ecclesiis diuerse
 sūt cōsuetudines in cultu diuio que i nullo veri-
 tati repugnāt et iō sūt seruāde et eas p̄terire
 nō licet. **V**tz i cultu veri dei possit esse ali-
 quid supflūū. **S**ic q̄ sic. **S**ciendū tñ q̄ aliqd su-
 pflūū dē dupl̄r. vno mō scdm̄ q̄ritatē absolu-
 tam et sic nihil p̄t esse supflūū in diuio cultu
 qz nihil p̄t homo facere qd̄ nō sit min⁹ eo q̄
 debet deo. alio mō scdm̄ q̄ritatē p̄prietatis qz
 scz nō ē fini p̄prietatē. **E**inis aut̄ diuini cult⁹
 ē vt hō det gl̄iam deo et ei subiciat se mente
 et corpe. et ideo quidqd̄ hō facit p̄tinens ad
 gl̄iaz dei. et ad hō q̄ mēs hoīs deo subiciat et
 etiā corpe p̄ moderatā cōcupia. refrenatōez
 scdz dei et ecclie ordiatōz et cōsuetudiez corz.
 quibz cōiunt nō supfluit i cultu dei. **S**i vero
 sit aliqd qd̄ q̄ritum ē de se nō p̄tineat ad aliqd
 triū p̄dictōz aut etiā sit p̄ter dei et ecclie in-
 stitutōz vñ oīra cōsuetudiez dūem q̄ scdz aug.
 p̄ lege hūana habēda ē totū ē supflūū repu-
 tandū et supstitiosū. qz in exterioribus tñ cōfi-
 stēs ad interiōrē nō p̄tinet cultū. vñ aug. li. d.
 vera religiōe inducit illud luc. xviij. regnū dī
 intra vos est oīra supstitiosos qui scz exteriō-
 ribus p̄cipalē curam impendunt.

De ijdolatria ti. ix.

Deinde cōsiderandū ē de supstitōe ijdol-
 atrie. de hac aut̄ q̄runt plura scz vtz
 sit sp̄s supstitōis. **S**ic q̄ sic vt dictū
 ē supra ijdolū em̄ deductū ē ab eo qd̄ ē ijdos
 vt dicit ijsidor⁹. ijdos aut̄ dicit formā ab ijdēa
 tractā vt dicit seneca. **V**ñ ijdolū p̄prie dē simu-
 lacz representatm̄ rei exn̄tis vel rei ficte et se-
 cundū hoc ijdolatria p̄prie dē cū simulacra co-
 lunt. **E**x cōi tñ cōsuetudie qua creaturas cole-
 bant gētiles sub quibz dā imaginibz imposi-
 tū est nomē ijdolatric ad significandū quēcūz
 cultū creature etiā si sine imaginibz fierz **C**ul-

tus nanqz diuin⁹ sic creature sensibili exhibe-
 bat p̄ aliqua sensibilia signa puta sacrificia
 ludos et alia hui⁹. ita etiā exhibebat creatu-
 re representate p̄ aliquā sensibile formā siue fi-
 gurā que dē ijdolū. **D**iuersimode tñ cultus di-
 uinus exhibebat ijdolis. quidā em̄ p̄ quādam
 nephariā artē imagines quas dā cōstruebant q̄
 virtute demonū aliquos certos effect⁹ habe-
 bāt vñ putabāt in eis esse aliqd diuinitatis et p̄
 oīs eis cultū diuinū deberi. et hec fuit opio
 hermetis termegisti vt dicit aug. viij. de ci. di.
Alij vñ exhibebāt cultū diuinitatis n̄ ip̄is ima-
 ginibz s̄z creaturis q̄z erāt imagines. oīa aut̄
 hec ad supstitōz ijdolatric p̄tinebat vtz p̄ aug.
 .ij. de do. xp̄ia. **N**otandū aut̄ q̄ apl̄s. i. cor.
 .viij. dicit. scim⁹ qz nihil ē ijdolū in mōdo. p̄o
 eo q̄ imagines ille q̄ ijdola dicebant nō erāt
 aiates nec aliquā virtutem diuinitatis hñtes vt
 hermes ponit q̄ essz aliqd cōpositū ex aīma et
 corpe. **E**t s̄l̄r itelligendū ē illd̄ qd̄ dicit infra
 .x. c. q̄ ijdolis imolatū n̄ ē aliqd. qz p̄ hui⁹
 imolatōz carnes imolate nec aliq̄ sc̄tīficatōz
 cōsuebant vt gentiles putabāt nec aliquaz
 imundiciā vt iudei credebant. **N**ota etiā q̄
 latia vno mō p̄t significare actū humanū ad
 cultū dei p̄tinentē et sic dē vniuoce de cultu
 diuio et de cultu scdm̄ q̄ p̄tinet ad ijdolatriā
 sic etiā solutio tributi vniuoce dē siue exhibe-
 at vero regi siue falso. **A**lio mō sumit̄ put̄ ē
 idē religioni. et sic cū sit virt⁹ de rōne eius ē
 q̄ cult⁹ diuin⁹ exhibeat ei cui debz exhiberi
 et sic equoce dē de latia vere religiois et de
 ijdolatria. **V**trum ijdolatria sit p̄ctm̄. **S**ic
 q̄ sic exo. xx. nō adorabis ea scz exteri⁹. nec
 coles scz interi⁹ vt exponit glo. et loq̄tur de
 sculptilibz et imaginibus. **N**am etsi oīs supio-
 res reuereri debeam⁹ nō tñ eadē reuerētia oī-
 bus debet q̄ debet sumo deo q̄ i singulari rōe
 oīes excedit. **D**ixerūt aut̄ qdā heretici nō eē
 piculosū si q̄s p̄secutōis tpe dephensus. exte-
 rius ijdola colat. dū tñ mēte fidē hñet. s̄z hō
 ē manifeste falsū. cū em̄ exteri⁹ cult⁹ sit signū
 interi⁹is sic ē p̄nciosū medaciū verbis asse-
 re cōtrariū eius qd̄ credit i corde. ita eē si exte-
 ri⁹ cultū exhibeat alicui oīra illd̄ qd̄ sentit
 in mente. **E**st etiā ijdolatria ḡuissimū p̄ctm̄.
 vñ dicit glo. sup leui. xv. oīne p̄ctm̄ ē imūdi-
 cia aīe. s̄z ijdolatria maxie. et hoc ē vtz q̄tū
 est ex pte ip̄i⁹ p̄cti. sic em̄ i repub. ḡuissimū eē
 vide⁹ q̄ aliq̄s honore regū impēdat alteri q̄
 vero regi qz q̄ritum ē in se totū ordinē reip. p̄-
 turbat. ita i peccatis q̄ oīra deū cōmittunt q̄
 tñ sūt maxia. ḡuissimū esse videt̄ honore diui-
 nū impēdere creature qz q̄ritū ē i se facit aliū
 deū in mōdo minuens p̄cipatū diuinū. **A**lio
 tñ mō p̄t attēdi ḡuitas ex pte peccātis. sic dē
 graui⁹ esse p̄ctm̄ ei⁹ q̄ peccat sciēter q̄ peccā-
 tis ignorāter et scdm̄ hoc nihil phibet ḡuius
 peccare hereticos q̄ fidem sciēter cōrumpunt
 quā acceperūt q̄ ijdolatras ignorāter peccā-
 tes. **E**t similiter etiā alia peccata possunt es-
 se maiora propter maiorem contemptum pec-
 cantis. **Q**ue fuit causa ijdolatric. **R**esponsio
 causa eius dispositiua fuit ex parte hoīm. et

hoc tripliciter. primo ex inordinatōe affectū
put scz hoies aliqūe hoīem nimis honorātes
vel nimis venerātes honorē diuinū ipēderūt
ei. Scdo qz hō naturaliter i representatōe dele-
ctat ut dicit plūs i sua poetria et iō hoies a
prin° vidētes p diligētiā artificis imagines
hoīm exp̄ssiuas factas. diuitatis cultū eis im-
pēderūt. 3° ppter ignorātiā veri di cui⁹ excel-
lentiā hoies n cōsiderātes qbusdā creaturis p-
ter pulcritudinē siue virtutē ditatis cultū exhibi-
buerūt. de his trib⁹ habet in li. sap. de p̄ia
.c. xij. de scda. xij. de terciā. xij. ut p3 dili-
genter intuei. Alia aut cā ijdolatrie scz cōsu-
matia fuit ex pte demonū qui se colēdos ho-
mibus exhibuerūt i ijdolis dādo responsa et
alia q videbant hoib⁹ mirabilia faciēdo. vñ
p̄s. om̄s dii gentiū demoia. Et nota q i p̄ia
etate n fuit ijdolatria ppter recētē memoriā
creatoris mōi. ex q adhuc vigeat cognitio
vni⁹ dei i mēte hoīm. s3 in scda etate legi⁹ eē
iūcta a nemroth. q ut dē cogebat hoies ignē
adorare. vñ a nmo qui imaginē p̄is sui beli a-
dorare fecit. Apud grecos aut ut ihsidorus re-
fert pmethe⁹ prim⁹ simulacra hoīm finxit d-
luto. Iudi vñ dicūt q ismael prim⁹ simulac̄ d-
luto fecit. In sexta vñ etate exclusa ē p virtutē
tem et doctrinā xpi q de diabolō triumphauit

De diuinitate et ei⁹ spēs⁹ i diu ti. x.

Dicte cōsiderād ē de sup̄sticiōe diuinitatis
et primo i diu. scdo de p̄tib⁹ ei⁹ iu spe-
ciali. Circa primū q̄rūt plā scz vñ di-
uinitatē sit p̄ctm. Et q sic. vñ dē deu. xxij. n
sit q phitones cōsulat neqz diuinos. et. xxvj. q.
.v. dē q diuinitates exp̄tūt sub regul quique-
nij iaceāt scd3 grad⁹ p̄nie difficos. Ad qd i
telligendū notand ē q diuinitatē nō dē si q̄s p-
nūciat ea q n̄cio l ut i plib⁹ eueniūt q hūa-
na rōe p̄nosci p̄nt sic ast̄logi ex cōgnitōe cāz
p̄nūciant ifallibiliter futuras eclipses. et ex
cōsideratōe stellaz p̄nūciāt diecturaliter plu-
uias et siccitates. et medici sanitatē et mortē
et ita euenit ut in plibus. Nō vidē etiā diui-
natō si q̄s aliq futura cōgētiā deo reuelante
cognoscat. tūc em̄ ipe n diuiat. i. qd diuinū ē
facit. s3 magis qd diuinū suscipit. Tūc aut solū
dē diuiare q̄n indebito mō sibi p̄nūciatōz fu-
turoz euētiū usurpat. Preterea q̄n p̄ter dei
maifestā reuelatōz p̄nūciare p̄sumit aliq futu-
ra cōgētiā ad vtrūlibz. ut sunt illa q depen-
dēt ex libero arbitrio. l etiā cōgētiā ut i pau-
ciōib⁹ ut sūt q p accēs cōgūt siue i reb⁹ hu-
manis siue i reb⁹ naturalib⁹. sic q lapide ca-
dētē fiat terremotus et q hoīe fodiētē thesau-
r⁹ inueniat. p̄scire em̄ talia ē sol⁹ dei. vñ ijsa.
xli. annūciate q futura sūt in futurz et sciēz
qm̄ dii estis. vñ ijsa. li. ethi. dicit q diuī dicti
sūt q̄i deo plei. deitate em̄ se plenos silant et
astucia qdā fraudulētiē hoib⁹ futura diectur-
rāt. hec ijsa. cōstat aut hoc eē p̄ctm. vñ diuinitatē
sp̄ ē p̄ctm. et iō hie. dicit s̄ math. q diuinitatio
sp̄ accipi⁹ i malā p̄te. S3 obi⁹ qz aug. dicit
de li. ar. q̄s audeat dicere aliq disciplinā esse
malā s3 aliq artes sūt diuinitatē utz p phm li. d
memo. ergo vidē q diuinitatē n sit p̄ctm. Et q

aliq artes sūt ad p̄nosced futuros euēz q ex
nccitate vñ frequēter eueniūt. qd nō p̄tinz ad
diuinitatē. s3 ad alios futuros euēz cōgnosce-
dos n sūt aliq vñ artes siue disciplie. s3 fallā-
ces et vane ex deceptōe demonis introducte ut
aug. dicit. xxi. de ci. dei. **V**ñ spēs diuinitati-
ois sint plēs. Et q sic ut vult ijsa. ethi. li. ad
qd itelligēd q ois diuinitatē vñ ad p̄cognitōz
euēz futuri aliq⁹ demonū cōsilio et auxilio.
qd quidē exp̄sse q̄n implozāt. q̄n aut ppter
hoīs p̄cōz se demō ingerit occulte vanis in-
q̄sitiōib⁹ futuroz. ut mētes hoīm iplicz flita-
ti aut vaitati. Est aut vna vana iq̄sitiō futuro-
rū cū q̄s futura p̄noscere tēptat. vñ p̄nosci nō
p̄nt. Demōes at exp̄sse iuocati solēt futura p̄-
nūciare multipliciter. q̄n qdē qbusdā p̄stigio-
sis a p̄paritōib⁹ se aspectui et auditui hoiz in-
gerētes. ad p̄nūciādū futura. et hec species
dē p̄stigiū ex eo q oculi hoīm p̄stringūt. q̄n
p̄somnia et hec dē diuinitatē cōmōz. q̄n p̄ mor-
tuoꝝ aliquoꝝ a p̄paritōz l locutōz et hec dē
nigromācia ut dē in li. ethi. nigros em̄ grece
mōz dē latie. mātia vñ diuinitatē qz qbusdā p-
cātatōib⁹ adhibito sanguie videntē resuscita-
ri mortui diuiare et ad iterrogata r̄ndere. di-
cūt em̄ demōes sanguiez amare. Q̄n vñ p̄nū-
ciant futura p hoies viuos utz in arzepticijs
et hec dē diuinitatē phitonica qz scz fit p phito-
nes q sic dēi sūt ut dē ijsa. a phito a p̄pollie q
dē fuisse autor diuiniandi. Q̄n p aliq̄s figurat
vñ signa q apparet i reb⁹ maiatis q qdē si ap-
pareāt i aliquo corpe terestri ut i vngue l in
fero l lapide polito dē geomācia a geos qd
ē terra. Si aut i aq dē idromācia ab ijdros qd
ē aq. Si i aere dē aerimācia. Si i igne p̄ro mā-
cia a p̄r qd ē ignis. Si at i viscerib⁹ aialiū im-
molatoꝝ i aris demonū dē aruspiciū q̄i inspe-
ctio i aris. Diuinitatē vñ q fit s̄n exp̄ssa dmonū
iuocatōe diuidi i duo genera. quoz primū ē
q̄n ad p̄noscedū futura cōsideramus aliq̄n in
dispositōib⁹ alia. rez. et si qdē aliq̄s nitatē
p̄noscere futura ex cōsideratōe situs et mor⁹ si-
dez hoc p̄tinet ad astrologos. q dicūt Gene-
atici ppter nataliū cōsideratōes diez. Si vñ ex
cōsideratōe diez vñ horaz vñ auraz tūc dñr
auruspices qui scz dies et horas i negocijs et
opatoibus agēdis obsuāt. **N**ota tñ q obs-
uare tpus q̄n ē ifidelitatis ut i his q pure de-
pendet a libero ar. q̄n nccitatis scz ppter p̄ce-
ptū ut in nupcijs celebrādis. q̄n sagacitatis
ut in his que cām habēt naturalē. ut in potō-
nibus minutōibus et huiōi. Si vñ p voces vñ
mor⁹ auiū vel quoz cūqz aialiū siue p̄sternu-
tatōes hoiz l sale⁹ mēbzoz. hec p̄tinet gñali-
ter ad auguriū. qd sic dē q̄i auigeriū l auigar-
riū a gestu l garzitu auiū sic auspiciū ab ispe-
ctōe auiū. quoz primū p̄tinz ad aures scdm̄
ad oclōs i aui⁹ em̄ huiōi p̄cipue solēt cōside-
rari. Si vñ huiōi cōsideratō fiat circa vba ho-
minū alia intentōe dicta q quis retorquet ad
futurū qd vult p̄noscere dē omē. Si aut cōside-
rent aliq dispōes figuraz in aliq̄bz corpib⁹
visui occurrētes erit alia spēs diuinitatis. Naz
ex lineamētis man⁹ cōsidatis diuinitatē sup̄ta dē

ciromancia cijros em grece dicitur man? latie
Diuinationo vero ex quibusda figuris i spatula
alic? aialis apparētib? dicitur spatulimātia. Ad
scdm vō gen? diuinationis qd ē sine expssa dmo
nū inuocatōe pūnet diuinatō q fit ex cōsiderati
one eorū q eueniūt ex qbusdam q sero fiūt ab
hoibus ad inqrendū aliqd occultū siue p cō
sideratōz punctōz qd pūnz ad artē geoman
cie. siue p cōsideratōz figuraz q pueniunt ex
plūbo liqfacto i aqz plecto. siue ex qbusdam
cedulis scriptis vl nō scriptis i occulto repo
sitis cū cōsiderat? qsqū accipiat. vel etiā ex fe
stucis ineqlib? ppositis qz maiore vl minore
accipiat. vl etiā ex taxilloz plectōe qz pun
cta pla piciat q oia sortiu nomē hnt Vñ noie
sortilegiū cōtinent. Sic g? triplex ē gen? diuina
tōis quorū primū ē p manifestā demonū iuoca
tōz. scd? p solā cōsideratōz dispositōis l mot?
alic? rei terciū ē dū faciū aliqd vt nobis ma
nifeste? aliqd occultū. primū pūnz ad nig mā
ticos. sūm ad augures. terciū ad sortilegos.
Sub quolibz aut horū multa cōtine? vt ex di
ctis. Oēs modos pdictos poit aug. et habet?
xxvj. q. iij. i? gen? et. q. v. nec miz et. c. epī
et. q. vij. n. obliuetis. **S**z cōtra supdicta obr?
m? multipliciter. aie ei scōz nō fauet illicite in
terrogatōi. s? sauli iterrogatōi de euentu futuri
belli p muliere phitonissaz samuel apparuit
et futurū bellū pdixit. g? diuinatō q fit p iuo
catōz dmonū n ē pctm. **P**terea aues cca fu
turos euent? tpm aliq nāliter agnoscūt scd?
i? hie. vij. milu? i celo cognouit tps suū. s?
nālis agnitō ē ifallibil? et a dō g? vñ agnitō
one auiū ad p? g? scda futura qd ē auguriari
nō ē illicitū. **P**terea gedēō i numero scōz.
po? vtz heb. xj. q tñ vsus fuit omie ex h? p au
diuit recitatōz et iterptatōz cui? dā somnij. vt
le? iud. vij. **E**t silr eliezer suus abrahe. vt le?
ge. xxiij. g? videt? q tal? diuinatō n sit illicita.
Et ad primū dicēd. q sic aug. dicit ad sim
plicianū n ē absurd? credere aliq dispelatōe p
missū fuisse. vt n dñante arte magica l potētia
s? dispelatōe occulta q phitonissaz et saulē la
tebat se iusti spūs cōderz reg? aspectib? diuina
eū snia pcussur? vl n vñ spūs samuel a sua re
qē ē excitat? s? aliqd fātālima et illusio demo
nū imagiaria dijaboli machiatōib? ē scā quā
appellat samuelē scriptura sic imagies solent
reaz suaz noib? appellari. **A**d scd? dicēd q il
la autoritas loq? de agnitōne auiū respectu
eorū q pūnet ad eas. et ad hec p? cognoscēda
eorū mot? et voces cōsiderare n ē illicitū pu
ta si qz ex hoc q cornicula crocitāt pluuiā cē
cito futura p? dicat. **A**d terciū dicēd q gedēō
obseruauit recitatōz et expositōz sōnij accipiēs
eā p omie q i ordiatā ad sui istructōz a diuina
puidencia. et silr eliezer attendit vba puelle
orōne ad deū pmissa. **A**d hec nota q i noua
lege mēs hois arce? a tpaliū sollicitudinē et iō
i noua lege n ē aliqd institutū ad p? agnitōem
futorū euentū de tpalib? reb?. **I**n veteri at
lege q pmittebat terrena erāt cōsultatōs d fu
turis ad iligōz pūntes vñ dē isa. vij. cū dixē
runt ad vos qrite a phitoib? et diuis q studēt

i icatōib? subdit q i rōz. nūqd n p? us a dō
suo regret visiōz p viuis et mortuis. **E**uerūt
tñ etiā in noua lege aliq pphēcie spūs habē
tes. qui m? ta de futuris euenib? pdixerunt.

De agnitōe demonū respectu futuroz. ti. xi

Deinde cōsiderād ē de pūb? diuinationis i
spāli et p? de diuinatione p demoia. scdo
de diuinatione p alstra. 3? de diuinatione p sō
nia. q?to de diuinatione p sortilegia. **C**irca pri
mū ad maiore hui? materie euidētiā cōsiderā
dū ē de agnitōe dmonū respectu futuroz. et
h? grā qru? pla scz vtz demōes agnoscūt fu
tura. **E**t futuroz triplex ē gen? qdā ei futu
ra hnt determinatas cās et ifallibiles vt illa
q attēdūt circa motū corpū supiorū in qb? ē
determinatō et ois ipedimēti r?motō. et tlia pnt
certitudinalr sciri n solū a dō et in deo s? etiā a
creatura. et h? i sua cā sic tpus eclipsis et cōsi
miliū **Q**ued hnt determinatā cāz s? tñ fallibilē
vt illa q sūt scd? iferiores naturā q iō hnt cāz
detiatā qz itēto nature mouz detiate ad vnū.
iō vō fallibilē. qz m? tiplr p? occurrere ipedi
mētū vt pote q ager seiat? si terza pignis ē et
bona dispō supiorū corpū afferat fructū pin
guē et ista pnt qdāmō sciri et p? sciri n tñ a dō
s? ē a creatura q nouit naturas rez supiorū
et iferiorū n tñ ita cōtitudinalr sic p? dicta **Q**ued
hnt cāz indetiatā et fallibilē sic ea q sūt a vo
lūtate nra q indetiatā ē ppter h? q ē ad oppo
sita. et fallibil? ē. qz pnt volēt p? ficere occur
rere m? ta ipedimēta. et talia n pnt certitudina
liter sciri ab aliq creatura i seipā s? solū a dō
vl p reuelatōz diuiaz. vñ dām. li. ij. c. iij. dic
q futura neqz āgeli neqz demōes nouēt scz
nāli agnitōe et loq? d futuris cōtīgētib? **R**ō
at h? ē ista qz agnitō creature pēdz ex re. qm
g? res icerta ē i se et i sua cā. iō creatura n pnt
illā certitudinalr noscere aut p? scire. diuina aut
agnitō n depēdz a reb?. imo oia q nouit sūm
mod? vitatis nouit. et qz sua vitas ē certissima
certissime agnoscit cōtingētia vt nccia. et sic
certissime nouit ita pnt certitudinalr demōstra
re et reuelare. iō p? agnitō futuroz l ē dei l
a dō. et iō cū talia futura p? dicūt p? dictō dē di
uinatō qz talis ē act? diuin?. **E**t etiā qz dijabo
li supbi maxie conāt cōndere h? i se h?re. et iō
dicere q demōes p seipos futura cōtīgētia p?
sciāt certitudinalr. hoc ē eis attribuere qd dei
ē iō ē ibi ifidelitas et ifidelitati frequēter an
nexa i?dolatria. iō diuinatō ē phibita. **Q**uāuis
aut demōes n pnt p seipos futura cōtīgētia
scire certitudinalr tñ frequēter vā p? dicūt. qz
euentū futuroz aliq mō p? sciūt vl p? sciunt.
hec at qdruplr sciūt sic dicit aug. iij. sup ge.
Aut ei sensus vl igenij acrimoia. **A**ut multa
expiencia. **A**ut dolosa cautela. **A**ut aliena do
ctrina **S**ensus acrimoia vt qñ vidēt diligēter
cōsiderāt ad qd iclinet? affectō nra vl q sint i
ducentia vl retrahentia. **E**xpiencia tpm qz ex
talib? vidit accidere tlia. **D**olosa cautela qñ
ppoit aliqd facere et p? dicit q aliud sit factu
rus. **A**liena doctrina qñ iusto dei iudicio pmit
titur ab āgelis addiscere. **E**t sic p? q demōes
futura cōtīgētia et si pnt pbabiliter n pnt tñ

certitudinaliter p̄scire. **S**ed obicit q̄ astro-
nomi et mathematici p̄ cursū astroz p̄cogno-
scūt et dicūt multa futura. et videm⁹ q̄ i mul-
tis vā dicūt. **S**z maior ē itelligētia i anglis.
8° 2°. **S**z q̄ astronomi l̄ mathematici frequen-
ter dicūt vā dīcturādo l̄ s̄m legē astroz v̄l
scōz dijaboli cōmerciū. scōz legē astroz v̄l q̄n
stella dñat q̄ h̄z īp̄sionē supra diuersos hūo-
res tūc dispōit s̄m h̄o hoiez ad diuersos mo-
res et affectōes. s̄m cōmerciū dijaboli v̄l q̄n
volūt v̄l astroz v̄ltra p̄tēdere q̄ ad id sup̄ qd
p̄nt. tūc em̄ nisi dijabol⁹ adesset ita frequēter
flm sic v̄m dīcerēt. nūc aut̄ cū toto auxilio de
monū frequēter falsa p̄dicūt et decipiūt. s̄z tā-
ta ē demonū astucia. q̄ ita sciūt occ̄tare frau-
dē suā v̄l oñdāt errozē siue defectū fuisse in a-
stronomo cōsiderāte nō in arte v̄l dijabolo as-
sistēte. In hoc 8° stat rō q̄ astronomi de cōigēti-
b⁹ hūitib⁹ cāz fallibilē et indeterminatā n̄ p̄sci-
unt vā nisi ex dīctura. et dijabol⁹ ex maiori
dīctura illa p̄sentit nō tñ cūctudinaliter p̄scit.
hec bon⁹. **V**tz demōes p̄noscat pluuias et
huiōi. **S**z quidā dicūt q̄ licz dñōes p̄ suā na-
turalē v̄tutē habēat futuroz taliū valde p̄ba-
bilē dīcturā. eo q̄ eoz cāe sūt naturales et
determinatē et v̄t i p̄lib⁹ eueniūt. tñ q̄ p̄dicte
cāe sūt ip̄edibiles. iō huiōi futuroz certā p̄-
cognitōz p̄ suā naturalē v̄tutē h̄re nō p̄nt. **E**t
si dica⁹ eis q̄ iō ip̄edimētū q̄n eueit ē p̄ cāz na-
turalē q̄ de nccitate opat⁹. dicūt q̄ d̄curs⁹ cāe
ip̄edietis aliqz effectū. et cāe q̄ q̄tū erat ex se
erat nata illū effectū p̄ducere. q̄n ē p̄ accūs
et a cāu. vñ talis d̄cursus nō h̄z aliqz cām na-
turalē p̄ se q̄ cū nō sit vere vnū nō ē vere enī
Vn phus. vj. metha. dicit de tali ente q̄ ē p̄pi-
quū nō enī. et q̄ talis entis nō est generatio
nec corruptō. p̄ hac etiā opioe vidē phus eē
in eod l^o vbi rephat opioz dicētū oīs effe-
ct⁹ naturales eueire de nccitate. si ei d̄cursus
cāz naturalīū sp̄ essz de nccitate. oēs effect⁹
naturales euenirent de nccitate qd phus re-
putat flm Deo hac etiā opioe facere vidē ex
cōicatō cui⁹ dā articuli q̄ ē tal scz q̄ nihil sit
a cāu s̄z oīa eueniūt de nccitate et q̄ oīa futu-
ra q̄ erūt d̄ nccitate erūt et q̄ nihil eueit cōigē-
ter cōsiderādo oēs cās ē erroz q̄ d̄curs⁹ cāz
ē d̄ diffinitōe cāual effect⁹ s̄m boe. de d̄lo.
Alij vō dicunt d̄rariū q̄ natura de nccitate
opat⁹ et iō oēs effect⁹ naturales nisi ip̄ediā⁹
p̄ libez ar. v̄l āgelicū v̄l hūanū de nccitate
eueniūt p̄su p̄posita īfluētia generali. q̄ nccia
ē ad cōseruatōz nature create et ip̄i⁹ opationē
vñ si natura disposuit nubē ad pluuiā de nccī-
tate resolue⁹ in pluuiā nisi sup̄ueniat aliqz cā
fortior natural q̄ hic d̄ nccitate ip̄ediā⁹. a cā
8° nccia eueniūt et a cā nccia ip̄ediūt. **C**um
ergo demōes sciūt vertibilitatē naturalē ele-
metoz et corpm celestīū. et motū et cursū et
cōiūctōz planetaz iter se et cū stellis fixis. p̄-
scire p̄nt p̄ suā v̄tutē sub cūctudie futuroz eue-
tū istaz īp̄sionū naturalīū et futurū ip̄edi-
mentū ne dispō ad eas reducat⁹ ad actū. **D**eo
ista opioe ē. p̄ videm⁹ formicas iminēte plu-
uia portare gnū i cauernā q̄ p̄cognoscūt fu-

turam pluuiam. ergo multo magis dijabolus
cognoscere p̄t. **Q**ui vult tenere opionē primā
p̄t rñdere ad illd de formicis q̄ illud nō faci-
unt q̄ futurā pluuiā p̄cognoscāt. s̄z q̄ ea que
pluuia de p̄piquo futurā āncedūt. faciūt quē
dā imutatōz i corpb⁹ formicaz. p̄ quā quod
naturali īstictu mouent⁹ ad portand granū in
cauernā. p̄z 8° q̄ iō faciūt p̄pter hoc q̄ p̄ns ē
n̄ p̄pter hoc qd ē futurū. **P**otest etiā dici q̄ q̄
sensitīa p̄t naturaliter imutari ab īfluētia ce-
lesti. nō sic aut̄ itellectia iō nō ē incōnemens
qdaz bruta p̄ illā imutatōz p̄ntē aliqd futurū
p̄cognoscere p̄ estimatiuā. q̄ itellect⁹ dijabo-
li p̄ suā v̄tutē naturalē sub certitudie p̄cog-
scere nō possz. **Q**ui aut̄ tenet scōz opioz respō-
dent ad articlū excōicatū q̄ nō ē d̄tra eos. q̄
nō ponūt q̄ effect⁹ depēdentes ex libero ar-
bitrio diuio āgelico vel humano de nccitate
eueniāt q̄n eueniūt nec q̄ nccio ip̄ediāt q̄n
ip̄ediūt. qd ponebāt illi d̄tra quos p̄dict⁹
articul⁹ fuit excōicat⁹. **V**n nec poit hec opio
d̄cursū cāz q̄ sūt volūtariē opantes eē nccm
q̄uis ponat cōcursū cāz pure naturalīū d̄ ne-
cessitate cōcurrere q̄n cōcurrūt su p̄posito mo-
tu celi sic mō ē. et tali īfluētia generali. sine
q̄ nulla creatura eē possit nec agere. **S**z tñ hec
scōz opio q̄litercūqz icidat i p̄dcm articlū ex-
cōicatū seu quēcūqz aliū ē fugiēda. hec rich.
Vtz demōes cognoscāt cogitatōes cordiū.
Sz cogitatō cordis dupl̄r p̄t cognosci. vno^o
i suo effectū. et sic nō solū ab āgelo s̄z etiā ab
hoie cognosci p̄t. et tāto subtili⁹ q̄to effect⁹
huiōi fuerit magis occult⁹ cognoscit⁹ em̄ co-
gitatō cordis iterdū nō solū p̄ actū exteriorē
s̄z etiā p̄ imutatōz vult⁹. **E**t etiā medicī aliqz
affectōes ai p̄ pulsū cognoscere p̄nt et mltos
magis angeli v̄l etiā demones quāto subtili⁹
huiōi imutatōes occultas corpales p̄pendūt
vñ dicit aug. in li. de diuīatōe demonū. q̄ ali-
q̄n hoīm dispōes nō solū voce platas s̄z etiā
cogitatōe cōceptas. cū sig qdam ex aīo exp̄i-
mūt i corpe. tota facilitatē p̄discūt. q̄uis in
li. retractatōnū hoc dicat nō eē asserēdū quō
hoc fiat. **A**lio mō p̄nt cognosci cogitatōes p̄-
ut sūt i intellectu. et affectōes p̄ut sūt i vo-
lūtate. et sic sol⁹ deus cogitatōes cordiū et
affectōes volūtati cognoscere p̄t. c⁹ rō ē. q̄
volūtas creature rōnal soli dō subiacz et ip̄e
i eā sol⁹ opari p̄t. q̄ ē p̄cipale ei⁹ obiectū et
vlū⁹ finis et iō ea q̄ i volūtate sūt l̄ q̄ ex volū-
tate sola depēdet. soli deo sūt nota. manifestū
ē aut̄ q̄ ex sola volūtate d̄pēdet q̄ aliqz actū
aliqz cōsideret. q̄ cū aliqz h̄z habitū scie vel
sp̄es itelligibiles i eo exntes vūt⁹ eis cū vult
Preterea angel⁹ nō p̄t illabi aīe. ergo non p̄t
p̄ naturā videre ea q̄ sūt i aīa q̄diu sūt in int-
mo aīe. vñ aug. d̄ eccl. dog. c. xlvij. dic̄ iter-
nas aīe cogitatōes dijabolū n̄ videre certū su-
m⁹. et. iij. re. viij. d̄z tu solus nosti cor filiōz
hoīz. **N**otād āt q̄ imutatō sensitībīl et corpālīf
q̄ cōcomita⁹ cogitatōes hoīs q̄n ē ita exal et i
determinata q̄ dijabol⁹ p̄ eā incertā cognitōz
cogitatōis venire n̄ p̄t. q̄n ē ita fortis et d̄ter-
minata q̄ p̄ illā p̄t cognoscere cogitatōz q̄tū

ad speciem ut quod cogitat de inuidia vel de luxuria
non tamen credo quod per ea possit certitudinaliter agnosce-
re quantum ad omnes circumstantias singulares. hec
rich. **V**erum hominibus liceat uti misterio vel arte
demonum ad agnoscendum futura vel aliquid aliud
Item uti misterio diaboli per intelligi uno modo ut
tute diuina ei aliquid licita imperando. et hoc modo li-
cet. unde paulus ut habet act. xvj. impauit spiritui
malo qui erat in puella phitonica exire ab ea et
exiit eadem hora. Secundo modo ipsi familiariter vel
amicabiliter iuocando. et hoc modo est illicitum. et
prohibitum hominibus. primo lege diuina. unde leui. xix.
precipitur occidi qui seiscitatur magos et ariolos. se-
cundo lege positua ut. xxvj. q. ij. et. q. v. p. to-
tum et ex. de maleficiis et math. nemo. 3. etiam si
cut credo lege nature eo quod diabolus est obstina-
tus aduersari summi principis nostri scilicet dei et ab
ecclesia irreuocabiliter perclusus et ita mendax et
fallax. quod si quando dicit veritatem utilem. aut dicit eam
compulsus a deo aut ut sibi magis credatur in mendatio
ut sic decipiat cautelosis. et ideo qui familiariter in-
uocat eum peccat directe contra deum. et contra ec-
clesiam et contra seipsum cum diabolus sit generis huma-
ni pessimus inimicus. Est autem ibi periculum. aut infideli-
tatis. ut si credendo diabolo diuinum aliquid ei ac-
tribuat. aut idolatrie ut in oblationibus et sacrifici-
is. aut saltem inobedientie quod facit contra prohibi-
tiones dei et ecclesie. ut supra dictum est. Et quod artes
magice sunt cum quibusdam demonum iuocationibus vel
cum quibusdam amercis cum demonibus ideo uti magicis
artibus est prohibitum tanquam illicitum et applanum. unde
aug. ij. de do. xpi. de magicis artibus loquens
dicit omnes ergo huiusmodi artes etiam nugatorie vel
noxie superstitionis ex quodam pestifera societate ho-
minum et demonum qui facta infidelis et dolose ar-
micitie constituta peius sunt repudianda. et refu-
tanda christiano. **S**ed obicitur quod boetius in phemio secundi
de filiis cathie. dicit quod boni homines non aliter cauere
mala nisi nonerit illa. igitur omnis scientia est bona siue sit
respectu boni siue mali. sed ars magica est scientia. igitur
est. **I**tem quod non est omnino quod ars magica sit scientia sed est super-
sticio unde nulli licet eam discere vel docere vel illa uti
hec rich. **V**erum periculum sit in caracteribus qui fieri so-
lent in talibus. **I**tem quod est ibi magnus periculum. quod fiunt ad
misterium demonum ipso modo quod non licet. et ideo malo
fiunt fine. **S**i quare unde habent virtutem dicendum quod non
habent ex se. sed ex diabolica pactio sic enim diabo-
lus pepigit cum his qui sunt ei familiares. quod talia si-
gna recognosceret et ad talia se prout offerret. omni-
dit autem per illa se cogi ut ostendat aliquid esse virtutis in
huiusmodi artibus in quibus sunt multa nephanda per quod ab-
ducitur homo a fide et a cultu diuino. nec facit hoc
diabolus quia in illis delectetur sed potius
in infidelitate facientium. hec boni.

De impressioe astroz circa quam quodam
mathematici errant. tit. xij.

Propterea quod mathematici dunt euentum futu-
roz aliquorum ex astris pedere. et pro-
gnosci posse. ideo considerandum est hic de impressioe
astroz respectu hominum et demonum. **V**nde circa
hoc queritur per se utrum ex impressioe luminum cele-
stium cause in hominibus diuersitas morum. **I**tem mores
hominum et euentus futuroz a sideribus cari. dupli-
citer potest intelligi. aut necio et sufficiens. aut

dispositiue et contingenter. **S**i dicatur primo modo. sic non
tamen est secundum philosophum sed etiam hereticum quod repugnat christiane reli-
gioni. tamen quod veritas fidei in hoc errore saluari non
potest. dum ei possit omnia a sideribus necio euenire tol-
lit merita et per omnes primus. tollit gratiam et per omnes
gloriam. **T**amen quod honestas morum per hunc errorem prius
dici potest. dum culpa peccatis in sidera refudat
licet malefacienti sine reprehensione conceditur et
homo ad orandum et colendum sidera incuruat. **S**i autem
dicatur mores hominum a dispositionibus siderum varia-
ri dispositiue et contingenter sic potest habere veritatem. quod
nec rationi nec fidei repugnat. planum est enim quod dispo-
sitionis corporis varia. multum facit ad variatorem af-
fectum et morum anime. ut plerumque anime complexionis
corporis imitatur ut de sex principibus unde colerici
sunt iracundi. et sanguinei sunt benigni et melancolici
sunt inuidi. flegmatici pigri. hoc autem non est
necio. anime enim dominatur suo corpori et maxime quando est
adiuta per gratiam. multos enim videmus colericos
mansuetos et melancolicos benignos. quoniam ergo
virtus corporis celestium operatur admixtorem et qua-
litatem complexionum hinc est quod per omnes operatur quodam
modo ad qualitatem morum. valde tamen de longinquo
plus enim facit ad qualitatem complexionis unde nature
inferioris quam virtus sideris. **V**nde aug. v. de ci. dei
in solutione cuiusdam questionis de duobus fratribus qui sunt
infirmitatem habent et curabantur. cum quereretur unde hoc esset
magis comendat rationem ipocratis quam astronomi. ipso-
cras enim respondit quod hoc erat propter similitudinem comple-
xionis. et astronomi respondit quod erat propter idepti-
tatem constellationis melius enim respondit philosophus quod causam
reddit magis propriam et magis propinquam. **S**ic igitur
dicendum quod impressiones siderum aliquo modo dispo-
nunt ad varietatem morum. non quodam dispositione necia
et propria et sufficiens. sed remota et contingenter
Sed obicitur contra predicta. quod philosophus li. de appetitibus
elementorum dicit quod regna vacua facta sunt et
terre depopulate apud diuisionem iouis et sa-
turni. sed talia dependunt ex libero arbitrio. igitur
est. **I**tem quod hoc dicit philosophus non quod homines non pote-
rant resistere influentie illius constellationis ad dis-
sensatorem inclinationis. sed quod noluerunt quod sicut di-
cit ptholomeus in almagesti. sapiens homo dominabitur
astris. prius autem coniunctio iouis et saturni
eo quod saturnus habet influentiam melancolicam et
malam. iupiter autem imittit valde bonam influentiam.
am. possit ad iram vel discordiam homines inclina-
re. illi tamen inclinationi homines per libertatem arbitrii
possunt resistere. et satis facilius cum adiutorio gratie
dei. **O**biicitur iterum quod dam. li. ij. c. vj. dicit consti-
tuunt multociens comete et signum quodam mortis re-
gum ergo est. **I**tem quodam dicunt quod cometa nec natu-
raliter generatur nec est una de stellis in firmamento
positis. unde nec eius significatio est natu-
ralis. unde dam. li. ij. c. vj. dicit quod comete non
sunt ex his qui a principio genita sunt astra. sed di-
uina iussio secundum ipsum tempus constituantur et rur-
sus dissoluantur. hec dam. pronunciat autem de per tale
signum mortem regis magis quam aliorum. tamen quod est per
sona diuis. tamen quia ex hoc potest oriri turbatio re-
gni. de cuius custodia magis sollicitatur angelus
propter diuine bonum. Alii autem qui via philosophica sequuntur
videtur quod stella comata sit impressio calida et
sicca. generata in inferiori parte aeris prope ignem ex

vapore calido et sicco. et glob⁹ illi⁹ vaporis
adunat⁹ apparet corp⁹ stelle. ptes aut illius
vaporis discōtinuate circa illu globū et i lō
gu ptenſe i ſuis extremitatib⁹ illi globo diu
cte ſūt quaſi ei⁹ come. et ſcōz hāc poſitōz ſiḡt
et cauſat n p ſe ſz p accn̄s mortalitatē pueni
entē ex ifirmitatib⁹ calidis et ſiccis. qz vehe
mēs diſtpata ſiccitas. cōſueta ē puenire et cō
mitari comete generatōz. et qz vt plimū diui
tes nutriunt⁹ calidis et ſiccis. iō illo tpe mul
ti diuites moriunt⁹ iter quos mors regū et pē
cipū ē magis notabilis. Et ita vides q ſcōm
quācunqz iſta opinio nū nullū penit⁹ hz do
minium ſup libez arbi. Nota inſup q iudicia
aſtronomoz ex aſtris p aliquā diſpoſitōz hnt
pbabilitatem. non tamē neceſſitatē. pbabili
tatē aut maiorē hnt in actib⁹ nature q volū
tatis. et i actibus hoim generalib⁹ ſic vnus
gentis vl puicie. q in picularib⁹ vnus plo
ne. qz maior effect⁹ ſtellarū ipſimē in totaz
vnā gentē q in vnū hoim. et qz maior ps gē
tis vnus. magis ſequit⁹ affectōes naturales
corpis q vnus ſingularis hō. hec bon. ij. ſen
tētiarū. **¶** Vt fatū ſit et qd ſit. **¶** opio fuit
quorū dā mathematicoz q ex vi poſitōis ſide
rū cauſat diuerſitas morū i hoib⁹ ita q talis
ē quiſqz i morib⁹ qualē faciat eū eē diſpoſitio
ſidez. i qua eſt cōceptus vel nat⁹. et iſtā vim
vocauerūt noie fati. Sed hec opio nō tm ē fal
ſa ſz eē heretica et oino dteſtāda vt pz ex ſup
dictis. Vñ fatū ſm acceptōz iſtā nihil ē. et ſi
cut dicit gg. i omel. ephie. abſit a fidelī cor
dibus vt fatū aliqd eſſe dicāt. Alio mō pē di
ci fatū diſpoſitō ſiue ordinatō cāz ſcōz ad
pducēdos effect⁹ diuitus puiſos. et hoc mō
fatū vere eſt aliquid. puidetia ei diuia p cās
medias exequit⁹ ſuos effect⁹. pē ergo ipa ef
fectuū ordinatō dup⁹ cōſiderari. vno mō ſcōm
qd eſt in deo. et ſic dicit⁹ puidetia. Alio mō
ſcōm q eſt i cās medijs ordinatis a deo ad ef
fectus aliquos pducēdos. et ſic habz rōz fa
ti et hoc mō boez loquēs de fato. iij. d. oſo.
dicit q fatū ē reb⁹ mobilib⁹ inherēs diſpoſi
tio. p quā puidetia ſuis queqz neceſſe cedib⁹
ſz tñ ſancti doctores hō noie vt recuſauerunt
ppter eos qui i⁹ ad vim poſitōis ſidez retore
qbāt. vñ aug. v. de ci. dei dicit. ſi ppterea quiſ
qz res hūanas fato tribuit qz ipaz dei volūta
tē vel pātē fatū vocat ſniam teneat et ligūaz
corrigat. **¶** Vtrū omnia fato ſubdant⁹. **¶** fa
tum vt dictū eſt eſt ordinatio cāz. ſcōz ad
effect⁹ diuitus puiſos quecūqz ergo ſecūdis
cāis ſubdūt⁹ fato ſubdūtur ſiqua vō ſunt que
a deo imediatefiāt. cū nō ſubdant⁹ cāis ſcōis
nō ſubdunt⁹ fato. vt ē glificatio ſubſtantiarū
ſpūaliū creatō rez et alia huiōi et hō ē qd di
cit boez. iij. de oſo. q ea q ſunt pime deitati
ppinqua. fatalis ordis mobilitatē excedunt.
¶ Vt corpa celeſtia poſſint i demones ipzi
mere. **¶** q demōes ſunt ſupiores ordie natu
re q corpa celeſtia. agens aut eſt ſup⁹ patē
te vt dicit auguſtin⁹. xij. ſuper gen. ex quo ſe
quitur q demones non ſubiciūtur actōni cor
porum celeſtium Sed contra demones ſcōm

certa augmēta lune vexāt hoies aliquos qui
etiā ppter hō lunatici dñr vt pz **¶** Math. iij. et
xviij. hz hoc vt videt⁹ nō eſſz niſi demones cor
porib⁹ celeſtib⁹ ſubiacerēt. **¶** q demōes ſe
cundū certa augmēta lune vexāt hoies ppter
duo. primo quidē ad hoc q infamēt creaturā
dei ſz lunā vt hiero. et criſoſto⁹ dicūt. Scōo
qz nō poſſunt operari niſi mediātib⁹ vtutib⁹
naturalib⁹ i ſuis opibus cōſiderāt corp⁹ apē
tūdines ad effect⁹ incētos. **¶** Manifeſtū ē autē
q cerebrū ē humidiffimū oim ptuaz corpis vt
¶ Arit. dicit iō maxime ſubicit⁹ orationi lune
q ex ſua ppetate habet mouere humiditatem
In cerebro aut pficiunt⁹ vires aiales. et iō de
mones ſcōm augmēta certa lune pcurbāt ho
mis fatiſiā qñ cōſiderāt cerebrū ad hō eē diſpo
ſitū. **¶** Obicit⁹ itēz qz nigromāici obſeruāt cer
tas cōſtellationes i aduocādo demones ergo
zē. **¶** q demōes aduocati in certis cōſtella
tibus magis exhibēt ſe pſentes. **¶** Primo ad hō
vt iducāt hoies ad credēdū aliqd numē eē in
ſtellis. Scōo qz cōſiderāt ſcōm aliqz cōſtella
tiones materiā corpalem magis eē diſpoſitā ad
effectus p quibus aduocantur. hec tho.
¶ De diuinatione p ſomnia ti. xij.

¶ Oſtea cōſiderādū eſt de diuinatione p ſom
nia. **¶** Circa qd querit⁹ vñ aliquis in
ſomniādo poſſit puidere futura. **¶** fu
turoz ſcōz q pūnet ad pñs eſt quicuplex diſ
ferētia. quedā em futura hnt cām naturalē in
hoie ſomniāte. vt ſunt illa q pueniūt ex aliq
bus cāis q ſunt i hoie. ſic febris ex abūdātia
colere nimis intēſe. et huiōi futura puidet⁹
in ſomnis aliqñ p cāz naturalē et determinatā
eo q natura repñtat i ſomnis aie aliqz diſpo
ſitōes q ſunt i corpe. ex quib⁹ poſtea cōtingit
infirmetas vl aliqd aliud. vñ qñz cōtingit q i
hoie i quo ſupabūdāt colera nimis intēſa re
pſentat⁹ aie i ſomnis imaginatō febris future
vñ ariſt. li. de ſom. et vig. dicit q qñ ſomnia
ſunt ex his ex quib⁹ cōponunt⁹ tūc ſunt ſigna
vel ſanitati vl infirmitatis ſcōz corz deñtal
vt ſi quis ſomniat de occupatōibus igneis. ſi
gnū eſt q pñatur i eo colera. ſi de aereis vt
de volatu et huiōi ſignū eſt ſanguis. ſi aque
vel alter⁹ liquoris aquei ſignū eſt flegmatis
ſi de terreis ſignū ē melācolie. et iō p ſomnia
qñz iuuant⁹ medici ad cōgnolcendū diſpñes
corpis vt etiā dicit phbz in eodē li. **¶** Et dicūt
aliqui q talia ſomnia pcedūt ex naturali ſoli
citudie nature de regimie corpis et huiōi ſom
nia ſunt tm ſigna nō cāe accidētū futuroz i
hoie. **¶** Quedā vero futura hnt cauſaz naturalē
extra hoim ſomniantēz. vt ſunt illa q pueni
unt ex aliqua determinatā influētia corp⁹ ce
leſtiū vt vehemēs aeris ſiccitas vl nimia abū
dantia imbriz et multa alia et huiōi futura
etiā qñz puidet⁹ in ſomnijs p aliquā cauſam
naturalē et determinatam. qñz em influētia ce
li et elemētoz impñſōz facit i corpe hois ex q
ipñſiōe qñz repñtat⁹ aie i ſomnijs imago alic⁹
effect⁹ futuri ex hoim q pueniet et ex eadē
influētia. nec hō videat⁹ abſurdū cū etiā hāc
impñſiōz fieri videam⁹ i aliqb⁹ brutis p quā

instinctu naturali pluuiā et vētū futurū app-
hendūt. vñ et formice ppter impssionē porrat
granū in cauernā anteq̃ pluāt. qz em̃ effect⁹
sunt virtualiter ī causis iō effect⁹ pcedēs ex
vna naturali causā ī vno gerit aliquo mō fili-
tudine illi⁹ effect⁹. qui postmod accidet ex
eadē causā naturali in alio. et hinc est q̃ im-
pressio facta ī corpe ex dispōne influētie celi
et elementorū. ex qua postea pueniet pluuiā
similitudine gerit pluuiē future. et sic p illā
impssionē repntari p̃t in somnis ip̃i aīme ima-
go future pluuiē. et erit illd somniū signū nō
causā future pluuiē. licz aut̃ hec sōnia et p̃ce-
dentia sint signa futuroz. nō tñ oportet q̃ il-
la signa euēniāt. qz ex aliq̃ causā supueniēte
possūt impediri. vñ qñz ppter nimīā abūdā-
tiā ardentis colere in corpe. somniat hō se fe-
bricitare et tñ nō sequit̃ febris ppter aliquāz
causam supueniēte que tempat colerā illā.
vel qz apponit̃ remediū medicine. **S**ilr qñz
ppter dispositōz celi et elemētōz. q̃ q̃tum est
ex pte sua h̃ret cito cāre pluuiā fit impressio ī
hoīe p quā somniat pluuiā nec tñ sequit̃ plu-
uiā hoc impediēte aliq̃ cā supueniēte alia. **E**t
his dictis d̃corat phūs de sō. et vig. parum
aī finē vt p̃z d̃siderātī verba ei⁹. **Q**uedā aut̃
futura h̃nt cāz volūtariā in hoīe somniāte vt
sunt illa q̃ dependent ex ope ip̃ius somniātis
et huiōi futura n̄ p̃uident̃ in somnijs p aliq̃
cām determinatam naturalē. s̄ qñz p̃uident̃ a
casu vt cū homo est aliqd volūtariē facturus
de quo nunq̃ volūtate faciēdi nec aliquā in-
clinatōez habuit ad hoc. si hō somniat se ali-
quid tale facere a cāu ē nisi hoc habeat p re-
uelatōz. vñ talia somnia n̄ sunt signa nec cāe
futuroz. s̄ dñr accidētia siue cāualia. **Q**ñz āt
p̃uident̃ p aliquā cām determinatā ex volūta-
te creata vt cū hō in vigilia multū solici⁹ fu-
it de aliquo ope faciēdo. et vehemēter illud
facere desiderauit. et cū magna iūestigatōne
inq̃siuit modū p quē facere poss̄. et nō potēs
modū iuenire obdormit ī tali solitudine. ex
his causat̃ in aīa qñz dispō p quā somniat se
illud op⁹ facere. et cōtingit qñz qz ī vigilia
erat facta p̃paratō ad iueniendū modū faciē-
di. in somnio ppter sedatōez motuū exteriorū
et interiorū circa aurozā. rep̃ntat̃ aīe modus
ille quē in vigilia nō potuit iuenire. vñ acci-
dit q̃ euigilās se ponit ad faciēdum opus qd̃
alias nō feciss̄ eo q̃ in vigiliādo modū faciē-
di nō poterat rep̃ire. et tale somniū est cā ef-
fectus futuri p modū iam dictū et est cā sine
qua nō. **E**t his d̃corat phūs. ij. d̃ som. et vi.
vt patz intuēti verba ei⁹. **C**ōtingit etiā qñz q̃
talīa somnia nō sūt cā effect⁹ futuri s̄ tñ sūt
effect⁹ motuū qui ī vigilia p̃cesserūt mediāte
quādā impssioē quā reliquerūt ī nobis. **Q**ued
vō futura h̃nt causāz volūtariā in alijs hoīb⁹
ab ip̃o somniāte et ī remotis p̃tib⁹ vt sc̄z illa
somnia q̃ illi hoīes facere disposuerūt et talia
p̃uidere nō p̃nt ī somnijs p aliq̃ cām natura-
lem et determinatam. s̄ si aliquis hō somniat
aliquid qd̃ postea accidet in remotis p̃tib⁹ p
causam volūtariam. hoc est a cāu. et iō huiōi

somnia sc̄dm ph̄m. li. de som. et vi. dicuntur
accidētia vel casus. et hoc intelligo nisi illa
futura reuelent̃ dormiētū p aliq̃ cāz volunta-
riā sicut p diuinā reuelatōz imēdiate vt me-
diāte mīsterio angelorū. quoz reuelationem
aīme dormiētū et p̃cipue in nocte sicut dicit
phūs in de som. et vi. si silentes sunt noctes.
qñz sunt magis apte recipe q̃ in vigilando.
ppter sedatōz motuū exteriorū et interiorū et
maxime circa aurozā qñ digestio est õpleta et
sedati sunt mot⁹ fumositatū. qz em̃ angel⁹ est
limitate virtutis efficacius reuelare p̃t aliqd
futuroz aīe disposite q̃ idisposite. vñ et som-
nia de quib⁹ dictū est p̃rio et sc̄do loco qñ ha-
bent̃ in tali hora sunt veriora. et his dictis
d̃corat Auiē. vj. naturaliū li. iij. c. ij. tñ qua-
cūqz hora reuelat angel⁹ ver⁹ et bon⁹ dormi-
enti. sp̄ ē ver⁹ qd̃ reuelat. **E**x p̃dictis p̄z q̃ som-
niorū qd̄z h̃nt cām determinatā et hoc ī som-
niāte vel ex somniāte. aliqua vō nō h̃nt cām
determinatam s̄ sūt cāualia et hui⁹ distinctōi
d̃corat Auiē. vj. naturaliū. l. iij. c. v. vbi di-
cit q̃ somnia qdam sūt naturalia. et hec sub-
diuidit in duos mōs p̃dictos. qd̄ sūt volūta-
ria et sub his d̃phendi p̃nt illa q̃ sunt a casu.
patet etiā ex dictis q̃ somniorū aliq̃ sūt signa
sc̄z p̃cedentiū motuum vel etiā aliquoz futu-
roz aliqua sūt cāe sine quib⁹ nō fierēt aliqua
futura. aliqua sunt accidētia. et hui⁹ distin-
ctiōi d̃corat aristo. li. ij. de som. et vi. c. de
diuinatōe q̃ fit ī somnis vt p̄z ibidē itūētū. qua-
ppter vt dicit phūs ibidē somnia nō debem⁹
oīno d̃tēnere nec oīno de eis curare. eo q̃ sic
dicit auiē. vj. naturaliū. li. iij. c. ij. nō oīa
somnia sūt vera. his etiā d̃corat sac̄ scriptu-
ra q̃ qñz phibet attēdere somnijs. qñz appbat
attēdere visioibus q̃ fiūt ī somnijs. hec rich.
Si quis ergo vtar̃ somnijs ad agnoscēda fu-
tura sc̄z q̃ somnia p̄cedūt ex reuelatōe diuinā
vel ex naturali cā intrinseca v̄ extrinseca quā
tū p̄t extēdere se talis v̄tus nō erit illicita di-
uinatō. si aut̃ huiōi diuinatō causat̃ ex reuela-
tione demonū cū quib⁹ habent̃ pacta vel ex
pressa qz sc̄z ad hō iuocant̃. vel occulta v̄ ta-
cita qz huiōi diuinatō extendit̃ ad illd ad qd̃
se nō p̄t extēdere. erit diuinatō supstitiosa et il-
licita. hec tho. **P**rohibet̃ ergo curiosa obser-
uatio somniorū et temerariū ē inniti somnijs
qm̄ difficile est agnoscere qñ accidunt ex cau-
sis naturalib⁹ v̄ supnaturalib⁹. et qñ ex āge-
lis bonis vel malis. hec ioh. de pecē. in sum-
ma sua de aīa. vñ sacra scriptura rep̃bendit
eos qui d̃fidunt in somnijs dicit̃ em̄ ec̄. xxx
iij. sicut p̄turientis cor tuū fantasias patitur
nisi ab altissimo immissa fuerit visitatio.

De sortilegijs ti. xij.

Deinde d̃siderādū ē d̃ diuinatōe sortiū et
p̄rio de ip̄a. 2º de ei⁹ pena. **C**irca p̄ri-
mū q̄rit̃ v̄tz sit licita. **S**c̄ q̃ sic supra-
dictū ē sortes p̄prie dñr. cū aliquid sit vt ei⁹
euētū d̃siderato aliquid occultū inotescat. **E**t
si quidez queratur iudicio sortium quid tibi sit
exhibendū siue illd sit res possessa siue sit ho-
nor seu dignitas siue pena aut actio aliqua d̄z

sortes diuisoria. Si autem inquirat quid sit agendum dicitur sortes consultoria. Si vero queratur quid sit futurum sortes de diuinatoria. Actus vero humani qui requiruntur ad sortes non subduntur dispositioni stellarum nec etiam enectus ipsorum actuum. Vnde si quis ea intentione sortibus utatur quasi huiusmodi actus humani qui ad sortes requiruntur. ex dispositione stellarum effectum sortiantur. vana et falsa erit opinio et per consequens suggestionem demonum non carebit et ex hoc diuinitas talis superstitiosa et illicita erit. hac autem causa remota necesse est quod sortialiū accidētū expectetur enectus. vel ex fortuna vel ex aliqua specialī cā dirigēte et si qui deus ex fortuna quod locū habere potest tamen in sorte diuisoria non videtur hūc viciū nisi forte vanitatis. sic si aliqui non valentes de condiderit aliquid diuidere sortibus uti velint ad diuisionē quasi exponētes fortune quis quā accipiet partē. Si vero ex specialī causa iudiciū sortium expectetur quāquid expectatur ex demonibus. sic legitur eze. xxi. quod rex babilonis stetit in biuio in capite duarum viarum et miscēs sagittas interrogauit idola et ea consuluit. et tales sortes sunt illicite et secundum canones prohibentur. quāquid vero expectatur a deo. secundum illud puer. xvi. sortes mittuntur in sinum sed a domino trantur. et talis sortes non est aliquid mali ut dicit glo. aug. super illud psalmi in manibus tuis sortes me. Nota ulterius quod sortes potest sumi multipliciter. vno pro electione grauita. ut in psalmi in manibus tuis sortes me. et ad eph. i. in qua sorte vocati sumus. Alio pro eo quod est iudiciū diuine voluntatis. ut act. i. cecidit sortes super mathiam et sic dicit aug. quod sortes non est aliquid mali sed res in humana dubietate posita diuinā indicās voluntatē. xvi. q. ij. sortes enim scilicet ipsam operatū putat in fieri est res dubia. sed postquam est in facto esse est res certa et iudiciū diuine voluntatis. Sortes primo non est aliquid mali nec etiam secundo modo est aliquid mali in se. sed ratione circumstantie potest aliquid mali in se continere. vnde prohibetur ne sub hac specie homines in idolatriā labantur. xxi. q. ij. his ita. 3. potest accipi potest sortes potest est nomen ulterius deriuatū ad significandū diuinationē secundum quod dicit leo papa 39. quod sortes nihil aliud est quam diuinitas et maleficiū a sanctis patribus damnatū. Et secundum hoc non est licita nec credenda nec exercenda aliquo modo ut dicitur in dicto. his ita et c. se. et xxi. q. v. potest totū. et ideo hoc modo prohibetur sub anathematibus interdicto. xxi. q. v. sortes. Sciendū etiā quod in sortibus secundo modo dictis peccatū potest accidere quadrupliciter. primo si sine vlla necessitate ad sortes recurratur. hoc enim videtur ad dei temptatōem pertinere. vnde aug. super luc. qui sorte eligit hūc non iudicio non obphēdit. 2. etiā si quis in necessitate absque reuerētia sortibus utatur. vnde beda super actus apostolorum. si qui necessitate aliqua compulsi deū putant sortibus apostolorum esse consulendū. videant hoc ipsos apostolos non nisi fratrum collecto cetū et precibus ad deū fufis egisse. 3. si diuina oracula ad terrena negocia conuertantur. Vnde aug. dicit ad inquisitiones ianuarij. His quidem paginis euāgelicis sortes leguntur et si optandū sit ut illud potius faciāt quod ad de-

monia consulenda conuertant. ista tamen mihi displicet consuetudo et ad negocia secularia et ad vite huiusmodi varietatē conuertere diuina oracula. quarto si aliqui sortibus utantur in electionibus ecclesiasticis quod fieri debet ex inspiratione diuina vel spūsancti. vnde sicut dicit beda super act. mathias ante penthecostes ordiatur. sorte queritur quia scilicet pleitudo spūsancti nondū erat effusa in ecclesia. septē autē diaconi postea non sorte sed apostolorum electione sunt ordiati. Secus autē est in dignitatibus temporalibus quod ad terrena disponenda ordiantur. in quā electione plerūque sortibus homines utuntur. sicut et in temporalium rerum diuisione si necessitas imineat licitū est cū debita reuerētia sortibus diuinū iudiciū implorare. Vnde sicut dicit aug. in epistola ad honozatum. si inter dei ministros sit disceptatio qui tempore eorum persecutōis maneant et qui fugiant ne forte morte omnium deserat ecclesia si hec disceptatō aliter terminari non possit quātū mihi videtur eligēdi sunt sorte qui maneant et qui fugiant. et libro primo de doctrina christiana dicit si tibi aliqd abū daret quod oportet dari ei qui non haberet nec duobus dari posset sed occurrerent tibi duo quorum neuter aliū vel indigētia vel erga te aliqua necessitate superaret. nihil iustius faceres quam si sorte eligeres cui dandū esset quod utriusque dari non posset. Per predicta cessat obiectō quod sancti viri tā in veteri testamēto quam in nouo sorte vbi fuisse leguntur. Inno. ec. extra. e. cā dicit quod licet uti sortibus per licitū dirimēdis et. xvi. q. j. sortes. et idem dicit host. et hoc intellige secundum eū in temporalibus et de sorte simplici cū pauperibus vel huiusmodi. et sine aliqua superstitione. Nota breuiter quod cū aliquid per sorte queritur aut illud pertinet ad rem temporalem ut diuino hereditatis et his similia. et tunc licet ff. fail. hercis. si qui sunt. aut pertinet ad rem spūalem et tunc aut pertinet ad electionem alicuius prelati. et tunc nullo modo licet. ex de sortibus. in ecclesia in fine. Aut pertinet ad aliquid aliud spirituale iurgium dirimendū. et tunc si illud precedit licet. xxi. q. ij. non exēplo et argumentū ex. e. ecclesia ubi hoc tamen prohibetur in electionibus. et per hoc videtur concedi in alijs iurgiis dirimendis. cuius ratio potest esse quia non ita in alijs sicut in electionibus est periculum. si vero non precedit non licet. xxi. q. ij. non statim. Ad inquisitionē autem veritatis de aliquo futuro vel preterito ut furto et filibus non licet ex. e. c. j. Quid si contentio esset de aliquorum electione et esset paritas in omnibus utroque. Scripserunt laurentius raij. jo. et tanē. quod tunc exēplo mathie possent fieri sortes sed hoc reprobatur ex. e. ecclesia nostra. vnde host. dicit quod hoc non posset fieri sine auctoritate pape. vnde secundum eū et gof. in tali casu vel debet iterum eligere vel per superiorem alter rectificabit. Quid de iudicijs ferri cadētis et aque feruētis et singularis decretatōis quod dicuntur vulgariter nunquid sunt licita. Huiusmodi iudicia ordinantur ad alicuius peccati occulti inquisitionē per aliquid quod ab homine fit et in hoc cū sortibus conueniunt. inquit tamen expectatur aliquis miraculosus effectus a deo. omnem sortium rationem excedūt.

Ostea considerand e d supstitioe obseruā
ciaꝝ. Et circa hoc qꝛuntꝛ pla scz vtrum
vbi obseruācijs artis notorie sit licitū.
¶ Et qꝛ ars notoria est illicita et inefficax. **I**lli
ta quidē est qꝛ vititꝛ quibuscūqꝛ ad sciam acqui
rendā. que nō hnt sꝑm se virtutē causandi sciē
tiā. sic inspectōe quarūdā figuraz et platōe
quorūdāz verborū ignotorū et alijs huiūdi. et
iō huiūdi ars nō vititꝛ his vt causis sꝑ ut signis
nō aut vt signis diuinitꝛ institutis sicut sūt sac
mētalīa signa. **V**n restat qꝛ sunt signa vana et
supuacua et p dñs cōtinētia qdāz pacta signa
tōnū cū demoibꝛ pꝑibita et federata. ars er
go notoria ē xpiano penitus repudiāda et fu

Si dā sicut etiā alie artes nugatorie vñ nocīe
 supstitōis vt aug. dicit. ij. de do. xpīa. Est etiā
 huiōi ars inefficax ad sciām acquirendā cū cī
 p huiōi artē nō itenda^r acq̄sitō scīe s̄m modū
 homi dnaturālē sc̄z ī adinueniēdo vñ in addi
 scēdo. dñs est q̄ iste effect⁹ expecta^r a deo vñ
 a demoib⁹. certū est aut aliquos a deo sapiāz
 et sciām p infusiōē habuisse. sic de salomone
 legit⁹. iij. re. ij. et. ij. pal. j. xp̄us etiā dixit dī
 scipulis suis luc. xxi. ego dabo vobis os et sa
 piām et sciāz cui nō. po. resi. etiā om̄s aduer.
 vñ s̄ hoc donū nō dā^r q̄buscūqz cū certa obser
 uatōe sed s̄m arbitriū spūs sancti iux^t i^o. j. cor.
 .xij. Alij dā^r p s̄m s̄mo sapiē zc et postea sub
 dit. hec aut oīa opat⁹ vn⁹ atz idem spūs diui
 dens singulis put vult Ad demonē aut nō p
 tinet illuiare itellctū. ac q̄sitō aut scīe et sa
 pientie fit p illuiatōz itellct⁹. et iō nullus
 vnq̄ sciām p demones acq̄siuit. pñt tñ demo
 nes hoībus colloquēdo aliquāz sciāz expri
 mere documēta. s̄ hoc nō querit⁹ p artē noto
 riam. **S**z obi^r q̄ dāñ. j. puris abstinentib⁹ de
 dit deus sciāz ī oī li^o et sapiāz s̄ obseruatiē ar
 tis notorie sūt scōz quedā ieiunia et quasdam
 abstinentias g^o zc. **E** illi nō abstinebāt scōz
 vanā obseruantiā artis notorie s̄ scōz autētem
 legis diuīe nolētes cibis gentiliū inq̄nari et
 ideo merito obediētie sūt a deo sciām cōsecu
 ti. s̄m i^o p̄s. sup senes itellexi qz mā. tua q̄siui
Vtz obseruatōes ordinate ad corp̄m imu
 tatōz vt ad sanitatē vñ ad aliq̄d huiōi sint lici
 te. **E** q̄ nō dicit em̄ aug. ij. de do. xpīa. q̄ ad
 supstitōz p̄tinet volūia magicaz artū et liga
 ture et r̄media q̄ medicorū cōdemnat sciā siue
 in p̄catōib⁹ siue ī q̄buscūqz notis q̄s caracte
 res vocāt siue ī quibuscūqz reb⁹ suspendēdis
 atz infigendis. hec aug. Nā in his q̄ fiunt ad
 aliquos effect⁹ corpales iducendos cōsiderā
 dū ē. vtz naturaliter videant⁹ posse tales ef
 fect⁹ cāre sic em̄ nō erit illicitū. licz em̄ cau
 sas naturales ad iducendū effect⁹ p̄pos adhibi
 bere. Si aut nō videant⁹ naturaliter posse ta
 les effect⁹ cāre. dñs est q̄ nō adhibeant⁹ ad
 hos effect⁹ causandos tan p̄ cause s̄ tñ ut si
 gna et sic p̄tinet ad pacta signatōnū cū demo
 nib⁹ inita. vñ aug. xxi. de ci. dei. illicitū ho
 mies p creaturas q̄s nō ip̄i s̄ deus cōdidit de
 lectabilibus p sua diuersitate diuersis. nō vt
 aīalia cibis. s̄ ut spūs signis q̄ cui⁹ cūqz dele
 ctatōi cōgruūt. p varia genera lapidū herba
 rum lignorū aīaliū. carminū et ritū **S**z obi
 cit⁹ qz sicut corpa naturalia subdunt⁹ corpib⁹
 celestib⁹ ita et corpa artificialia ut imagines
 ergo sicut illa ita et ista sortiūt⁹ aliq̄s virtu
 tes ex imp̄ssiōe corp̄m celestīū ad aliquos ef
 fectus cāndos. **E** q̄ naturales virtutes cor
 porū naturalīū cōsequūt⁹ sbāles formas ip̄orū
 q̄s sortiūt⁹ ex imp̄ssiōe corp̄m celestīū. et ideo
 ex eorūde imp̄ssiōe sortiūt⁹ quasda^r virtutes
 actiuas. **S**z forme corp̄m artificialiū pcedūt
 ex cōceptōe artificis et iō cum nihil aliud sint
 q̄ cōpositō et cōdo. vt dī. ij. phi. n̄ pñt nālem
 virtutē h̄re ad agendū. Et inde ē q̄ ex imp̄ssiōe
 corp̄m celestīū scōz q̄ sūt artificialia nullam

fortiuntur virtute. s; em h'm materiā naturalem
¶ Quid de qbusdā sceleratis mulierib; q cre-
dunt se et pntent cum dijana dea paganor;
nocturnis horis et cū herodijad sup qsdaz be-
stias et multa terzaz spacia itempeste noctis
silento ptransire. eiusq; iussioib; obedire ve-
lut dñe. et cūctis noctib; ad ei; hūciū euo-
cari. asserit etiā ab illis aliq; creaturas posse i
meli; vel i deterio; pmutari aut i aliā spe; et
silitudiez trāsfomari. **¶** q nō a diuio spū s;
a maligno talia fāsmata mētib; fidelū ir-
rogant. diabol; em cū aiaz alic; p talē cre-
dulitatē subiugauerit sibi. trāsfigurat se i an-
gelū lucis. et trāsfomās se i diuersaz psona-
rū spēs atq; silitudies mētē quā captiuā tenet
mūltipliciter deludit. Nec d; aliq; v; aliq; in-
tantā venire stulticiā ut credat hec oia q i sō-
nis et spū tm fiūt. ec i corpe accidere. cū etiā
paul; n audeat asserere q fuerit rapt; i corpe
qcuq; g° talia crediderit sc; post p sup talib;
audierit veritatē v; asseruerit sc; etiā pūaci-
ter pculdubio ifidelis ē et pagano deterioz.
xxvj. q. v. epi. **¶** Vt; obseruatē q ordinat;
ad p;gnoscedū aliq; fortunā v; infortunā
sint licite. **¶** q n. dicit em aug. ij. d. do. xpi.
q ad pacta cū demonib; mta pūnent milia
vanaz obseruatōnū. vt si mēbru aliq; salie-
rit. si iuncti ambulātib; amicis lapis aut ca-
nis aut puer medi; iteruenerit. limē calcare
cū qs an domū suā trāsit. redire ad lectū. si q;
dū se calceat sternutauerit. redire ad domū su-
am si qs pcedēs offēderit cū vestis a murib;
rodit; plus timere supstitōz mali futuri q dā-
nam dolere. hec aug. Omēs em huiōi ob;ua-
tōes attēdūt hoies. nō ut qsdaz cās s; ut qdā
signa enētūū futuroz bonoz l' maloz. n ac-
obseruat; sic signa a deo tradita cū nō sint in-
troducta aucte diuina. s; magis ex vanitate hu-
mano coopante demonū malicia. qui nitūtur
hoim aios huiōi vanitatib; iplicare. et iō ma-
nifestū ē huiōi obseruāciās omēs eē supstitio-
sas et illicitas. et vident; eē quēd reliq; i;do-
latrie h'm quā obseruat; auguria et qdā dies
fausti v; infasti qd qdāmō pūnet ad diuina
tōez q fit p alia h'm q diuersificant; dies nisi
q huiōi obseruatōs sūt sine rōe et arte. vñ sūt
mag; vane et fūstiose. **¶** S; obi; q; irzōnabile
est negare i; qd qī omēs expiunt; q aliq; tpa
vel loca vel verba audita vel occurfus hoim
siue aialiū aut distorti v; inordinati act; aliq;
psagiū hnt alic; boni v; mali futuri. g° n vi-
det; esse illicitū illa ob;uare. **¶** hoc q a pū-
cipio i istis obseruatōib; expti sūt hoies ali-
q; d; veri a casu accidit s; postea cū hoies icipi-
unt huiōi obseruācijs aim iplicare mēta sed;
huiōi obseruatōes eueniūt p deceptōes dmo-
nū. vt huiōi obseruatōib; iplicati curiosiores
fiāt et se magis erroris pūciosi mūltiplicib;
laq; ingerāt vt dicit aug. ij. d. do. xpi. dicit
ec q huiōi portētis ocl; to dei iudicō p dmo-
nū fallaciā illudi; curiositas hūana. dū i; ipu-
deter a ppetūt scire qd eis n ouenit iuestigare
dicit etiā aug. hoc fieri pmissiōe diuina ut illi
q h° audiūt et vidēt pben; in q fide sūt apud

deū. et pbat h° aucte deu. xij. si surrexerit i
medio tui ppheta aut q somnū dicat se vidisse
et p;dixerit signū et euenerit qd locut; ē. et di-
xerit tibi eamus et sequamur deos alienos nō
audies verba eius q; temptat vos deus v; vt
palam fiat v; diligatis eū an nō et. xxvj. q.
v. nec mirū circa fi. **¶** Vt; virtus imagina-
tiua possit facere trāsmutatōes aliq; i corpe
in quo ē. **¶** q sic et hoc dico accipiedo ima-
ginatiaz nō in pū distinguatur dtra virtutes
alias sensituias it. riores s; accipiedo eā p ip-
sis v;utib; sensituiis iteriorib;. et hoc decla-
ratur p autoritates et expimēta dicit ei auct.
vj. naturalū li. iij. c. vlti. q aliq; homo pē
ambulare supra trabem que est in medio vie.
Si vero posita fuerit sup aquam pfundam nō
audebit ambulare sup eam. eo q imaginabit;
in eius aima forma cadēdi vclēmēter impressa
cui obedit materia eius et vire; mēbroz
eius. et nō obediūt eius dtrano sc; ad dirigē-
dum et ambulandū. et plura alia expimēta
de hoc ponit ibidem. Qd aut dicit ibidem de
virtute imaginatiua q potest extranea corpa i-
mutare nō est tenendū q; in hoc nimis vūte
imaginatōis extendit. plura etiā dicit aug. xj.
de ci. dei ad hec pūnentia. et inter alia dicit
se audisse a quodā q; tam expressaz et quasi so-
lidam speciē feminei corpis cernere soleret.
vt ei se q; miscere sentēs etiā in genitalibus
flueret. tantā vim hab; aima in corpe suū. In
eodē etiā li° aug. ad memoriā reducit illud
qd habet; Gen. xxx. de ouib; iacob ad pbandū
virtutē imaginatōis dices sic sunt exempla q
copio ē numerari pnt. sed vnū sufficit de fide
lissimis libris qd fecit iacob ut oues et capre
varijs colorib; perent. supponendo eis varia
virgulta in cānalib; aq; q potātes intuerē;
eo tpe quo dceperant. **¶** Sed obi; q; si ita ess;
videt; q qñ homo vcllet generare masculum
posset. et silr qñ vcllet femiam. **¶** nō sequit;
q; et si volūtas aliqñ poss; imprimere i imagi-
natōz nō tm sicut vcllet et qñ vcllet. imagina-
tio etiā et si posset corpe trāsmutare i quo ē. n
tamē in trāsmutatōe qualicūq;. Potest ec ima-
ginatio esse ita debilis et corpe ita firmū i di-
spositōibus suis q illa imaginatō parum pos-
set corpus trāsmutare. et si poneremus etiā q
imaginatio ess; fortis. nō ppter hoc impeime-
re posset ita fortiter in vim formatiuā q vis
formatiua semp posset ad talem imaginatōem
masculū formare. q; aliq; alie causē possent
ob;istere puta si virtus in semine patris esset
debilis. et forte aliqua causa actiua q haber;
vim formatiuā debilitare et semē ineptum ad
masculi formatōz reddere. posset tm imagina-
tio eē ita fortis q multū iuuaret ad formatōz
masculi nisi essent ipedimēta multū fortia ad
dtrandū. hec rich. **¶** Vt; fascinatō sit possibi-
lis. **¶** q fascinatō h'm q potest elici ex glo. s; f
illud Gal. iij. O insensati galathe q; vos fa-
scinauit ec d; tripliciter. Vno mō d; ludifica-
tio sensuū que fit per artē magicā et sic potest
fieri p misterium demonū nisi phibeat; a deo
immediate l' mediāte misterio scōz anglor;

Secundo mō inuidia et sic est etiā possibilis si
cut multiplex experientia docet. Tercio dē imu-
ratio ad malū facta in corpore alicui⁹ p oculos
alterius aspiciētis eū. et de fascinatōe hō mō
dicta dicit auic. vj. naturalium li. iij. c. vlt.
sic. multociēs aut aia opatur in corpore alieno
sicut i p̄rio q̄z admodū ē opus oculi fascinan-
tis et estimatōis opātis. Et eandē sententiā po-
nit algazel li. o suo phicoz. v. c. ix. Vñ viden⁹
ambo fuisse opinari hōiem aliqñ p naturalem
virtutē aime sue. posse aliena corpa p sua vo-
lūtate trāsmutare. **C** S; hoc ē multū oītra rōz
qz angeli qui sūt naturaliter potētiores q̄ aia
et si pnt trāsmutare corpa scōz locū. nō tamē
pnt trāsmutare ea ad aliqñ naturalē formā ni-
si mediāte ope alterius nature a natura ange-
lica. sic exp̄sse dicit aug. iij. de trini. Cōtra ec-
opinionē p̄dictā videt⁹ facere excōicatio cui⁹
dam articuli qui talis ē scz q̄ intelligentie su-
piores imprimūt i inferiores sic vna aia intel-
lectia imprimūt i aliā et in aiaz sensitiuā. et p
talē ip̄sionē incātor aliq̄s p̄icit camelū i fo-
ueā solo visu. hic articulus est excōicatus. Ad
hoc etiā facit excōicatio alteri⁹ articuli q̄ ta-
lis est scz q̄ materia exterior obedit subē spūa-
li. et dē ibi q̄ ē error si itelligat⁹ simplr et s̄m
omem modū trāsmutatōis. His visis declarā-
dū ē q̄ fascinatō tercio mō dicta qz de ea p̄i-
cipaliter q̄ritur. s̄m aliqñ modū nō est possi-
bilis et scōm aliqñ modū est possibilis. Nō
em̄ est possibile homi q̄ p naturālē virtutē ai-
me sue p oculos talē virtutē emittat q̄ nō me-
diāte trāsmutatōe p̄p̄i corpi neqz mediij no-
cumentū inferre possit corpi hois quē aspici-
marie cum s̄m opionē omuniorē videam⁹ in
tra suscipiētes nihil ex mittētes. Nō est etiā
possibile hōi q̄ p virtutē naturalē aie sue p̄o-
volūtate sua trāsmutatōz imaginādo faciat in
oculis suis. q̄ mediante trāsmutatōe mediij scz
aeris possit corpi hois quē aspiciat in aliquam
trāsmutare q̄litate s̄m q̄ sibi placuerit. scōm
hos duos modos p̄dictos n̄ possz vn⁹ homo
aliū fascinare. qz nulli hoim p naturalem vir-
tutē aie sue posset talis virt⁹ inesse. Vnde s̄m
illos duos modos debz itelligi excōicatio ar-
ticuli de fascinatōe. Scōm tñ aliqñ mod⁹ fa-
scinatō est possibilis. p̄t em̄ aliqñ d̄tingere q̄
homo l mulier aspiciēs corpi alic⁹ pueri mo-
neat ip̄m mediāte visu et imaginatōe vel aliq̄
passione sensibili. et qz passio sensibilis ē cum
quādā imutatōe corpali. et oculi sūt teneri-
mi p̄pter qd sunt imp̄ssiois multū receptiui. iō
qñqz d̄tingit q̄ p aliquaz passionē interiorē
trāsmutant⁹ oculi in aliquā malā qualitatem
maxie coopante ad hoc aliqua imaginatōe.
cui⁹ imp̄ssio cito redundat in oculos et p̄pter
eorz teneritudinē et p̄pter vicinitatē radicis
sensuū p̄iculariū ad imaginatōis organū. Cū
aut oculi sūt trāsmutati in aliqñ qualitatem noc-
ciuā. d̄tingere potest q̄ trāsmutent aerem sibi
d̄tinguū in aliā qualitatem malam. et illa pars
aliā et sic vsqz ad aerem d̄tinguū oculis pue-
ri qui aspiciat. et ille aer d̄tinguus poterit qñz
in materiā dispositā q̄ n̄ dispositā cui d̄sonat

trāsmutare oculos ip̄ius pueri in aliā quali-
tatē malā et mediātib⁹ oculis ip̄ius pueri ali-
quas p̄tes iteriores. **E**xperimentū hui⁹ rei ma-
nuctinū ē. qz videm⁹ hōiem patientē i ocu-
lis qñz ex aspectu suo ledere oculos eū aspici-
entis qd d̄tingit ex hoc q̄ oculi mala qualita-
te infecti inficiūt aerē mediū et aer infect⁹ in-
ficit oculos directos ad ocl⁹ os ifirmos eo q̄
s̄m rectā lineā infectio illa deriuat⁹ in dire-
ctū ad oculos ispiciētium. coopante ad hec
multū imaginatōe eius q̄ aspiciendo oculos
infirmos imaginat⁹ se ledi. p̄la etiā alia expi-
mēta ad hec manuuctia possent adduci que
obmitto cā breuitatis. p̄dictis aut cōcordat
quēdā glo. sup i. p̄. q. ti. te. vi. me. et le. di-
cens. magna virt⁹ in oculis ē qd in naturali-
bus apparet. aimal em̄ visum pdest p̄tericis
p̄ior videns lupus vocē aufert. basilicus si
p̄ior videt occidit si p̄ior videt⁹ occidit⁹. Et
hui⁹ scz quare basilic⁹ vidēdo occidit hōiem
rō reddi potest qz ex aspectu et imaginatōe
excitat⁹ in eo passio mala. que habz excitare i
eius corpe materiā venenosā. p quā ei⁹ ocl⁹
venenosa q̄litate ificiunt⁹ qua aer oculis ei⁹
d̄tinguus inficit⁹. et ab illa pte aeris pars alia
et sic inde vsqz ad aerē d̄tinguū homi. quē aerē
cū homo p inspiratōz attraxerit intoxicat⁹ et
mori⁹. hec de p̄dicta qōne sine p̄iudicio et te-
meraria assertōne dicta sūt. hec rich. in q̄stio-
nibus de quolibz. **V**tx infortuniū accidēs
alicui possit ingerere dolorē ei⁹ amico nihil
d̄ hō scienti. **E** aliqñ hōiez tristari et āgusti-
ari eius amico remoto infortuniū aliqd patie-
te. qñz d̄tingit a cau scz qz in illa hora q̄ suus
amicus infortuniū patit⁹ melācolia in eo mo-
uetur. p cui⁹ motū cadit i tristitiā et timorem
p̄pter multas cogitatōes et suspiratōes noci-
uas que p motū melancolicū excitantur et ex
d̄nti mente agguat⁹ et pōderosus reddit⁹ licz
infortuniū amici nihil ad hoc penit⁹ opetur
qñz vero hoc d̄tingit ex aliqua cā voluntaria
determinata. **O**pabol⁹ em̄ qz conat⁹ hōies in-
ducere ad opiones suspiciosas. qñz cū p̄mitti-
tur affligit hōiem ponderositate et tristitia il-
la hora q̄ amic⁹ eius remot⁹ infortuniū pati-
tur vt existimet hoc p amici infortunium sibi
naturaliter euenisse. Qñz etiā hoc d̄tingit ex
aliq̄ p̄babili suspitōe. vt cū quis scit amicum
esse in taberna cū inimicis suis p̄babiliter cō-
necit eum iuadi ab inimicis et ex hoc qñz i il-
la hora qua amic⁹ eius ab inimicis opprimet⁹
in eo timor et angustia generatur. sed ille do-
lor ē post aliq̄ d̄gnitōz. hec rich. **V**tx her-
be vel armoie possint ip̄edire demōes a vera-
tōne hoim. **E** q̄ herbe vel armonie non pnt
sua naturalī virtute totaliter excludere vera-
tōz qua opabol⁹ possit hōiem vexare si sibi p-
mitteret⁹ a deo v̄l angelis hois. pnt tñ illam
vexatōz mitigare. et ita pua posset esse vexatō
illa q̄ possent eā penitus excludere. et hō qui
dē facerēt nō agēdo in ip̄z demōnē cū sit spūs
seperat⁹ i quē nō p̄t naturaliter agere corpus
s̄ agēdo in ip̄m vexatū a demone. ois em̄ cā
limitate v̄tutis pducere p̄t effectū itensiorē

in materiā dispositā q̄ nō dispositā cui consonat
illō p̄bi. ij. de aīa act⁹ actiuorū sūt in paciēte
p̄disposito. demō autē est agēs limitate v̄tutis
ergo vexatōem intensiorem facere potest dya
bolus in homine disposito ad illam vexatio
nem siue ad illud ad quod dyabolus inten
dit adducere. q̄ i hoīe dispositōis contrarie. pu
ta dyabol⁹ p̄t vexare intensi⁹ passiōe melāco
lica hoīem dispositū ad illā. q̄ hoīez contrarie
dispositōis. certū autē est q̄ herbe et armonie
multū p̄nt imutare dispositōz corpis et ex dñ
ti mo⁹ sensualitatis. hoc p̄ de herbis cū que
dā inclinēt ad leticiā quedā ad tristitiā et sic
de alijs. **H**oc etiā p̄ de armonijs p̄ phm. viij
pol. vbi vult q̄ diuersē armonie hnt puocare
diuersas passiōes in hoīe. hoc etiā refert boe
ti⁹ i musica sua et autor de ortu scia. vbi lo
quens de vtilitate musice dicit q̄ valet ad cu
randū v̄l alleviandū diuersas infirmitates. Et
ita p̄ de herbe et armonie q̄z cāre p̄nt i hoīe
dispositōz contrariā illi vexatōi qua dyabolus
hoīem vexare conat⁹. ex quo sequit⁹ q̄ ceteris
p̄ib⁹ fit vexatō d̄bilior. **N**ō vidē tñ quō herbe
vel armonie possint in hoīe dispositōez aliq̄
cāre p̄pter quā hō nullo⁹ vexari possz a demo
ne si pmitteret⁹ q̄ dyabol⁹ mouēdo solū mo
tu locali vapores et ipos spūs iordinato mo
tu posset hoīem multū vexare. herbe autē v̄l ar
monie nullā dispositōz cāre possent in homie
sua naturali v̄tute p̄ quā p̄hibet⁹ demon p̄di
ctam omotōz facere. d̄tingit tñ q̄z p̄ dyabo
lus nō p̄mittit⁹ hoīem vexare nisi vexatōe ita
pua q̄ p̄ aliq̄ fortē dispositōz ad contrariū. to
taliter tolleret⁹. et tūc aliq̄ he. be. l. armonie
possent corpus hoīs ita ad contrariū disponere
q̄ illa vexatō totaliter amoueret⁹. verbi grā.
dyabol⁹ q̄z posset hoīem vexare vexatōe tri
sticie ita debilitet q̄ per aliq̄s herbas vel ar
monias que haberet cāre dilatatoz et diffusio
nē spūum qui sunt motus contrarij tristicie to
taliter amoueret⁹ illa tristitia. **Q**uod autē aug. li.
.ij. de do. xpi. d̄demnat ligaturas et quedam
alia de q̄bus ibi diffusius scribit hoc attribu
ens arti magice. hoc ē q̄tum ad id in qd non
p̄nt ex sua naturali v̄tute. qd p̄ hoc q̄ dicit
sic. ad hoc gen⁹ p̄tinent om̄s ligature atq̄ re
media q̄ medicorū d̄demnat disciplina. In qd
satis p̄ q̄ illa d̄demnat q̄tū ad vsum respe
ctu cui⁹ nō hnt aliquā efficacitā ex sua natura
li v̄tute. **Q**uātū autē ad illud qd. i. re. c. xv. ha
bet⁹ q̄ saul q̄ vexabat⁹ a demone alleviabat⁹
q̄ d̄d. cytharā p̄cuciebat corā eo. et q̄ reced
bat spūs malus. sciend⁹ q̄ hñ verū est q̄ p̄ ta
ctum cythare v̄tute naturali illi⁹ armonie al
leviabat⁹ aliq̄tū afflictiō saulis. inq̄tū illa
armonia aliquāliter dulcorabat appetitū ei⁹
p̄ auditū. p̄ quā dulcoratoz reddebat⁹ minus
aptus ad illā vexatōz. **S**ed q̄ spūs mal⁹ rece
deret a saule q̄ dauid cytharizabat corā eo
hoc erat p̄pter vim crucis. qd satis exp̄sse dici
tur in glo. vbi d̄ sic. erat d̄d. in cāticis musi
ce erudit⁹ diuersorū sonorū rōnabilis mode
ratusq̄ decentis vnitatē eēntie significat que
varijs modis quotidie r̄sonat. dauid malignū

sp̄m in cythara sua opesceuit. nō q̄ tanta esset
vis in cythara s̄ i signo crucis q̄ in ligno cru
cis et cordaz extēsiōe gerebat⁹ q̄ iam tūc de
mones effugabat. et hec sūt dicta sine p̄iudi
tio hec rich. in q̄onib⁹ de quolibz. **V**erū lice
at ad collū diuina verba suspēdere. **E**t i oib⁹
incātatoibus vel scripturis suspensis duo ca
uenda vident⁹. primo qd p̄fert⁹ vel scribit⁹ q̄
si ē aliqd ad inuocatōz demonū p̄tines maie
ste est sup̄stitiosum et illicitū. **S**icr cauendum
ē si d̄tingat ignota noīa ibi poni. ne sub illis
lateat aliqd illicitū. vñ criso. dicit sup̄ Ma. q̄
phariseorū magificatiū fimbrias exēplo. nūc
multi aliqua noīa hebraica āgelorū d̄tingūt
et scribūt et alligāt que nō itelligētib⁹ metu
enda vident⁹. **C**auendū ē etiā ne aliqd falsū
d̄tineāt q̄ sic ei⁹ effect⁹ expectari non possz
a deo qui nō est testis falsitatis. **S**cdō cauē
dū est ne cū verbis sacris ibi d̄tineāt aliqua
vana vt aliqui caracteres inscripti p̄ter signū
crucis. aut ne spes habeat⁹ i mō scribendi vel
ligādi vel in quacūq̄ alia hui⁹i vanitate que
ad diuinā reuerentiā nō p̄tineat. q̄ hoc iudi
caret⁹ sup̄stitiosum. alias autē est licitū vñ. xxvj.
.q. vij. nō liceat xp̄ianis. d̄z q̄ nō liceat in col
lectoib⁹ herbarū medicinaliū aliq̄s observa
tōes vel incātatoes attēdere nisi tñ cū simbo
lo diuino aut orōne d̄nica. vt tñ creator oim
deus honoret⁹. **N**ec his obstat criso. dicens su
per Ma. q̄ virtus euāgelij nō est in literis sic
ue figuris ad collū suspēsis. s̄ in intellectu. q̄
crisostom⁹ loq̄tur q̄ respect⁹ magis ad figu
ras scriptas q̄ ad intellectū verborū habet⁹.
Sed contra p̄dicta oñdit⁹ q̄ liceat diuina verba
ad collū suspēdere q̄ n̄ min⁹ opant⁹ verba sa
cra in corpib⁹ hoīm q̄ in corpib⁹ serpentū et
aliorū aīaliū. sed incātatoes quandā efficaci
am habēt ad reprimendū serpētes v̄l ad sanā
dū quedā alia aīalia. vñ p̄s. sic aspidis surde
et obtu. au. scz que nō ex no. incā. et ve. incā.
sa. **E**t q̄ etiā in incātatoib⁹ serpentū vel quo
rumcūq̄ aīalium si respect⁹ habeat⁹ tñ ad v̄
ba sacra. et ad virtutē diuinā nō est illicitum
sed plerūq̄ tales incātatoes habent illicitas
obseruātiōes. et p̄ demones sortitū⁹ effectū. et
p̄cipue in serpentib⁹ q̄ serpentis fuit primū de
monis istrumentū ad hoīem decipiendū. vñ de
glo. dicit ibidē q̄ nō laudat⁹ i scriptura vñ de iniq⁹
iudice qui rogātē viduā vix audiuit hec tho.
Quid de breuiculis que fiūt in ascensione
Et nō sunt rephanda cū nō d̄tineant nisi ver
ba euāgelica. sed sup̄stitiosum ē si credant⁹ eē
min⁹ efficacia si scribant⁹ post lectū euange
liū vel post missam aut alia die. q̄ si scribant⁹
cū legunt⁹ siue cantant⁹ in ecclia siue missa.
hec rod. **S**ed quid de carminatib⁹ et car
minatoribus qui carmināt infirmos v̄l pueros
vel alia nūquid peccant mortaliter. **E**t si ni
hil sup̄stitiosum dicunt aut docēt aut faciūt
sed tantū vtuntur licitis p̄ciis et admiratōi
bus sicut p̄ passiōē et crucem et similia non
credo q̄ pe. cent mortaliter nisi talia fecerit
post p̄hibitōz ab ecclia sibi factaz sed credo

q̄ p̄hibendi sunt viri et mulieres a talib⁹ q̄ multa inutilia et sup̄sticiosa solent admiscere nisi forte sit sacerdos religiosus et discretus aut etiā laic⁹ siue vir siue mulier excellentis vite et p̄bate discretōis. qui fusa orōne licita sup̄ infirmū nō sup̄ pomū v̄l pirū aut cingulū et filia. s̄ sup̄ infirmātes man⁹ iponat iuxta illd̄ **Ma.** vlt. sup̄ egros man⁹ ipo. et bñ ha. nec sūt he p̄sone p̄hibēde a talibus nisi forte timeat⁹ q̄ ad exēplū illoꝝ idiscreti et sup̄sticiosi carniatores sibi vsurpent abusū. tuētes se exēplo illoꝝ. hec rod̄. **Q**uid d̄ portatōe reliquiaz. **¶** Si porten⁹ ad fiduciā dei et sc̄tōꝝ nō erit illicitū. si aut̄ circa hoc attēdat⁹ aliqd̄ aliud vanū puta q̄ vas sit triāglare v̄l aliqd̄ aliud huiōi qd̄ nō p̄tineat ad reuerētiā dei et sc̄tōꝝ sup̄sticiosū erit et illicitū. hec tho. **¶** Quid erit de sacerdotib⁹ qui cā doloris p̄moti aut altare vestib⁹ sacris exuūt. aut qualib⁹ veste lugubri opiūt aut cōsuea lūaria subtra hūt aut altare v̄l crucifixū spinis circūdant. **¶** Quid etiā de illis qui p̄ viuis sciēter cātāt missaz defūctorū vel sub noīe illoꝝ quos odiunt feretrū cū exequijs mortuoz i meo ecc̄ie ponūt vel alia filia faciūt vt illi citi⁹ moriāt⁹. **¶** Ad hoc dico q̄ si aliqd̄ p̄dictōꝝ faciat p̄pter odiū p̄iuatū grauissime peccat q̄ facit. et nisi p̄ legitimā p̄niam se purgauerit d̄z de p̄o si aut̄ p̄pter cāz dūem puta q̄ metuit d̄tania. s̄ tōz sacroz ordinū vel subuersiōz fidei v̄l hōsilitatē suffert. v̄l obsidiōz l̄ diuioꝝ iudicio rū s̄niam metuit. et iō tale qd̄ fecit nō d̄z peccare. q̄ i tali facto plus hūilitas q̄ deo placatur q̄ interni liuoris dolositas declarat⁹. hec etiā cōsuetudo eccl̄ie tenet. vñ solet cātare d̄s venerūt gētes zc. et i signū tristicie die venēris sancta altaria spoliare. hec tñ distictō fallit i illis q̄ sciēter p̄ viuis celebrāt officiū defūctorū. **¶** Nā tales si fuerit directi indistincte debēt deponi et ad agendū p̄niaz tā ip̄e sacerdos q̄ q̄ eum ad hoc icitauit debēt exilij p̄petui ergastulo siue monasterio relegari. hoc totū habes exp̄sse. xxvj. q. v. qd̄cunqz. hec raij. **¶** Eallit etiā distictō i illis q̄ altare l̄ crucifixū spinis circūdant q̄ oīs talis abusus indistincte penit⁹ re p̄bat⁹ et distict⁹ p̄hibet⁹ et est grauius puniendus vt li. vj. de off. oz. si canonici.

¶ De temptatōe q̄ deo temptat⁹. ti. xvj.

Postea cōsiderand⁹ ē de vicijz oppositiis religioni p̄fectū ei⁹ que manifeste sūt contraria religioni vñ cōtinent⁹ sub irreuerentia. hōꝝ aut̄ quedā directe p̄tinet ad irreuerentiā dei. quedā ad irreuerentiā reꝝ sacraz. **¶** Ad genus primū p̄tinet piuriū quo dei nomē irreuerēter assumit⁹ de q̄ infra dice⁹ cū de sc̄do p̄cepto ager⁹. et temptatio qua deo temptat⁹ de qua ē hic dicend⁹. **¶** Querūt⁹ aut̄ p̄la de ip̄a sc̄z in q̄bus temptatō dei cōsistat. **¶** **¶** Qd̄ cōsistit in aliq̄bus factis l̄ verbis i q̄bus expectat⁹ effect⁹ soli⁹ diuie p̄tatis. **¶** Ad cui⁹ euidentiā cōsiderādū q̄ sic temptare p̄prie. est exp̄imentū sumere de eo q̄ temptat⁹. sumit⁹ aut̄ exp̄imentū de aliquo ex verbis et factis. **¶** Et vtroqz modo dupliciter sc̄z ap̄te et insidiose siue

occulte. rursū qñz q̄ritur exp̄sse qñz iterptatiōe. sic ergo hō deū temptat qñz verbis qñz factis. verbis quidē deo colloquim⁹ orādo. vñ i sua petitiōe aliq̄s exp̄sse deū temptat qñ ea intētiōe aliqd̄ a deo postulat vt explozet dei sciam potestātē vel volūtātē. factis aut̄ exp̄sse qñ p̄ ea que facit itendit exp̄imentū sumere diuie potestatis siue pietatis aut sapie. **¶** Sed q̄i iterptatiue deū temptat qui et si nō intēdat exp̄imentū sumere d̄ deo. aliqd̄ tñ petit v̄l facit ad nihil aliud nisi ad p̄bandū deū. **¶** Qñ 8º aliq̄s p̄pter aliquā nccitatē l̄ vtilitatē se cōmittit dei auxilio i suis petitiōibus vel factis hoc nō ē deuz temptare. ij. pal. xx. cū ignoram⁹ qd̄ agere d̄ beam⁹ hº solū habem⁹ residui vt oculos nostros dirigam⁹ ad te. **¶** Vñ p̄dicatores regni d̄i qui tp̄alia p̄termittūt vt verbo dei expedici⁹ vacent. si soli deo imitant⁹ nō temptant deū. beata vero agatha expta erat erga se dei benivolentiā vt vel ifirmitates nō pateret⁹ p̄ q̄b⁹ corpali medicina idigeret. v̄l statim sentiret diuie sanatōis effectū. iō dicebat habeo dñm ih̄m xp̄m qui solo ser. restau. vni. **¶** Qñ vñ hº agitur sine nccitate v̄l vtilitate hoc ē interpretatiue deū temptare. vñ sup̄ iº deū. vj. dñm deū tuum. dicit glo. deū temptat q̄ habes qd̄ faciat si ne rōne cōmittit se p̄tulo exp̄iens vtqz libera ri possit a deo. **¶** Vtqz temptatō dei sit peccatū. **¶** Qd̄ sic vñ deū. vj. nō temptabis dñm deuz tuū. temptare em̄ vt dictū ē. est exp̄imentū sumere. exp̄imentū aut̄ null⁹ sumit de eo de quo ē certus. et iō oīs temptatō ex aliq̄ ignorantia vel dubitatōe p̄cedit. vel temptantis vt quis exp̄imentū sumit de aliqua re vt ei⁹ qualitātē cognoscat. vel alioꝝ vt cū quis exp̄imentū sumit de aliquo vt alijs inotescat p̄ quē mod⁹ deus d̄z nos temptare. Ignorare aut̄ vel dubitare de p̄tinetib⁹ ad dei p̄fectōz est p̄ctm̄. vñ p̄z q̄ temptare deū vt temptas dei virtutē cognoscat est peccatū. **¶** Si aut̄ exp̄imentū sumat de p̄tinetibus ad dei p̄fectōz vt alijs demōstret hoc nō est temptare deū cū sublit iusta nccitas l̄ pia vtilitas et alia q̄ ad hoc cōcurrere debent. sic em̄ apli a dño peccierūt vt in noīe xp̄i fierent signa vt d̄z act. iij. vt sc̄z ifidelib⁹ inotescerēt virtutes xp̄i. **¶** Ad hec nota q̄ deus volebat dare signū achaz nō p̄ ip̄o tñ s̄ p̄ tocus populi instructōe et iō rephendit⁹ p̄sa. vj. q̄i impeditor dñs salutis q̄ signū petere nolebat ne petēdo deū temptaret nequaqz tñ deū temptasset. tū qz ex dei p̄cepto petiuiſſz. tū qz hoc p̄tinebat ad dūem vtilitatē. **¶** Abzaam vñ gen. xv. signū petijt ex instinctu diuio dicēs. vnde sci re possum q̄ possessor⁹ sim eam sc̄z terrā p̄misse iam ideo nō peccauit. **¶** Gedeon vero iudic. vj. ex debilitate fidei signū petiſſe videtur de virtozia p̄missa ideo a peccato nō excusatur vt dicit glo. ibidē. **¶** Sic et zacharias peccauit dicens luce. j. ad angelū. vnde hoc sciā vñ etiā p̄pter incredulitatē punit⁹ fuit. **¶** Sciendū tñ qd̄ dupliciter aliquis petit a deo signū vno mō explozādo dei p̄tatem aut dicti ei⁹ veritatē et hoc de se p̄tinet ad dei temptatōz. **¶** Alio mō vt instruat⁹ qd̄ sit circa aliqd̄ factū placitū dō

et hoc nullo modo pertinet ad dei temptatōem. **¶** Vnde temptatō dei opponat virtuti religionis. **¶** Et sic ut em p3 ex supradictis finis religionis ē deo reuerentiā exhibere. vñ oīa q̄ directe pertinent ad iruerentiā dei. religioni opponuntur temptare at̄ aliquē ad iruerentiā ei⁹ p̄tinēz nūllus em̄ p̄sumit temptare eum de cui⁹ excellētia est cert⁹. **¶** Vñ p3 q̄ temptare deū est p̄ctm̄ religioni oppositū. **¶** Vnde temptatō dei sit graui⁹ p̄ctm̄ q̄ sup̄sticio. **¶** Et q̄ nō s3 pot⁹ ecōuerso. qz sup̄sticiosus p̄testat̄ errorem facto ut ex dictis p3. s3 temptas deū p̄testat̄ tm̄ dubitatōz verbo l̄ facto ut dictū est. vñ glo. sup̄ i⁹ deu. xviii. cū repta fuerint apud te zc. dicit q̄ maximū scel⁹ ē honorē creatoris ip̄edē creature

¶ De sc̄do p̄cepto. ti. xviij.

¶ Consequenter cōsiderandū ē de sc̄do p̄cepto qd̄ quidē sic ponit̄ exo. ij. nō assūel nomē dei tui iuanū. nō ei habebit dñs eū infontē qui assūperit nomē eius frustra. et primo ei⁹ expositōi dñi ē breuiter intēdendū et postea de quibuscūq̄ sp̄aliter in quib⁹ nomē dei assumit̄ est diffusū tractandū. **¶** Circa primū sciendū q̄ hoc p̄ceptū ut sup̄a dictū ē ordinat ad reuerentiā veritatis sūme iō phibet hic iuanū iurare. Iuramēto em̄ dei nomē in testimonijū locutōis assumit̄ et iō cū vane iurat nomē dei iuanū assumit̄ et p̄ dñs sūma veritas cōtemnit̄. Iuramētū aut̄ vanū determinatur qd̄ caret aliq̄ triū cōditionū q̄ ponit̄ hie. iij. iurabitis vni dñs i veritate et iusticia et iudicō ubi dic̄ glo. interlinearis hos tres comites debet h̄re iuramētū. veritas em̄ d3 ē i cōscia iurantis ut ita esse credat sic iurat ut in iuramento assertorio. ut ita facē p̄ponat sic iurat ut i iuramento p̄missorio. Iusticia debz ēē ex pte ei⁹ qd̄ iurat s3 ut sit licitū. Iudiciū vero debz ēē ex pte cōstāntiāz vñqz s3 ut diligēter attēdatur et cā p̄ qua iuratur et modus. si em̄ dñs cā deest iudiciū discreciōis in cōstāntiis iuramētū. de his aut̄ trib⁹ et alijs p̄tētib⁹ ad hāc materiā req̄re infra titulo de iuramento et piurio. **¶** Ad ampliōrē tñ itelligentiā h⁹ p̄cepti notari potest q̄ nomē dei tripliciter assūmit̄. p̄ ad efficiēdū ut i sacmētis sicut i bap̄o d3. bap̄o te i noīe p̄ris zc. Sc̄do ad p̄mittēdū ut cū aliquis iurat vel vouet ire ad sanctū petrū vel religionē intrare. terciō ad exprimēdū ut cum quis loq̄tur cū iuramento. **¶** Similiter mltipliciter assumit̄ nomē dei iuanū. primo p̄ sacramētū frustratōz ut qñ quis nō credit ut hereticus. vel qñ credit s3 se nō disponit. ut usurari⁹. vñ qñ grām susceptā in sacramēto nō custodit sed postea delinq̄t de hui⁹ d3. ad thi. primo. cōfitem̄ se nosse deum factis aut̄ negāt. Sc̄do p̄ voti fractōz. et hoc fit tripl̄r. primo p̄ irzonabilē dilatoz ut cū quis ire p̄mittit ad sanctū petrū sed nō p̄figit certum terminū et sic semp̄ p̄crastinat. Sc̄do p̄ cōtrariā volūtātē ut cū quis aliqd̄ deo vouit et postea penitet cōtra tales d3 deū. si quid p̄cesserit de labijs tuis nō facies ireitū. 3o p̄ apostaticā rebellione ut cū quis apostotat in religione cōtra illō eccl̄. v. si quid vouisti deo ne moreris reddere

displicet em̄ ei infidelis et stulta p̄missio. Tercio assumit̄ nomē dei iuanū p̄ hoīs blasphemā locutōz et hoc etiā fit tripl̄r s3 p̄ locutōez maledicā ut cū quis maledicit deū p̄ locutōz falsidicā ut cū q̄s asserit d̄ deo falsū et negat verū. et p̄ locutōz o p̄probriosa ut cū quis loquit̄ de secretōzibus mēbris xp̄i. pessime em̄ blasphemat etiā si verū dicat. et i his xp̄m de sp̄icit in quibus p̄ nobis huilis fuit. Quarto assumit̄ nomē dei iuanū in p̄dicatōe que s3 fit vana intētiōe. Ma. vj. nōne in noīe tuo p̄phetauim⁹. Quinto i orōne que ē sine vlla cōcordis affectōe. Ma. iij. p̄pls hic labijs me ho. cor aut̄ eorū lon. est a me. Sexto in opatōe siue cōuersatōe. in qua forma sc̄tatis assumit̄ tm̄ in exteriorē ope. nō p̄ deo. sed solū p̄ hūa nō fauore. Ma. vj. amē dico vobis rece. mer. suā. Addit̄ aut̄ huic p̄cepto et etiā primo et n̄ alijs p̄ceptis cōmīatō pene. cui⁹ rō ē. qz pene sunt p̄cipue necessarie cōtra illos qui sunt p̄ni ad malū ut d3. x. et hi. et ideo in illis sol̄ p̄ceptis legis addit̄ cōminatio penaz. in quibus erat p̄nitas ad malū. erant aut̄ homies p̄oni ad ydolatriā p̄pter cōsuetudinē generalē gentium. Similiter etiā homies sunt p̄ni ad piurium p̄pter iurandi frequētiā. et ideo cōmīatio magis additur primis duobus p̄ceptis.

¶ De iuramento. ti. xvij.

¶ Postea cōsiderandū ē diffusius de q̄busdam sp̄aliter in quib⁹ nomē dei assūmitur ad p̄prioz verborū cōfirmatōem. Sc̄do de voto in quo assumit̄ ad aliquā sui obligatōz. Tercio de adiuratōe i qua assumitur ad alioz inducōz et de iuramento. primo de ip̄o. sc̄do de piurio sibi o p̄posito. **¶** Circa vero iuramentū cōsiderandū est. primo qd̄ est iuramentū siue iurare. 2o quot et que sūt species eius. terciō utrū et p̄ quid licet iurare. quarto de comitib⁹ iuramēti. quinto de cāis p̄pter q̄s licet iurare. sexto de forma verborū iurandi. septio de obligatōe iuramēti. octauo ex q̄bus reddit̄ iuramentū illicitū. nono de quibuscūq̄ tacitis cōditionibus sub quib⁹ debz intelligi iuramentū. decio de q̄busdā dubijs circa iuramentū. vñdecio de iuramētū disp̄satōe et relaxatōe siue absolutōe. **¶** Primo ergo q̄rit̄ qd̄ sit iurare. **¶** Iurare est testē deū inuocare vñ aug. in quodā s̄mone de piurio. quid ē iurare p̄ deū nisi testis est mihi de⁹. sic em̄ dicit apl̄s ad hebre. vj. iuramentū ad cōfirmatōem ordinat̄. cōfirmatio aut̄ in sc̄bilib⁹ fit p̄ rōnez q̄ p̄cedit ex aliq̄bus naturaliter notis q̄ sunt infallibiliter vera. s3 p̄ticularia hoīm facta et cōtingētia nō p̄nt p̄ rōem necessariā cōfirmari et iō ea q̄ dicunt̄ de eis solēt cōfirmari p̄ testes. hūanum aut̄ testimoniū nō ē sufficiens ad cōfirmandū hui⁹. p̄pterea dico p̄rio p̄pter defectū veritatis hūane qz pl̄imi in mendacium labunt̄. sc̄do p̄pter defectū cōgnitiōis qz hoīs nō p̄nt cōgnoscere cōtingētia nec cordiū secreta nec etiā absentia d̄ quib⁹ etiā hoīs loquuntur expedit reb⁹ hūanis ut certitudo aliqua habeat̄ d̄ ip̄is et iō necessariū fuit recurrere ad diuinū testimoniū. qz deus nec mentiri p̄t

nec aliqd eum laet. **A**ssumere autem deum in te-
stem de iurare qd qd p iure introductu e vt qd
sub iuracoe dñi testimonij de. p vero habe
at. **M**agistral aut notificatio iuramenti e q iu-
ramentu e affirmatio vel negatio de aliquo fa-
cre rei attestatioe firmata sñm gof. et rap.

Intra scdm sciend q spēs iuramenti sūt due
scz iuramentū assertoriū et pmissoriū. **A**s-
sertoriū e qñ iurat aliquid de pñti vel de pte
rito sic eē vel nō esse. fuisse vel nō fuisse. pñt eē
sñm rōd. fieri de futuro vt cū quis iurat aliqd
futurū esse nō pmittēdo aliquid vt si quis iu-
rat q cras pluet vel ninget et huiōi. **I**uramē-
tū pmissoriū e cū quis iurat se aliqd daturū
vel facturū vel nō daturū l nō facturū. **S**ūt
et alie diones iuramenti q pñnent ad forū iu-
diciale de qbus est aliqd breuiter dicendum
vt habeat aliqlis noticia ipōz. **I**uramentū
em assertoriū est triplex. vnū est volūtariū qd
defert ps partū ex ouentōe ex iudiciū et dici-
volūtariū qz volūtate defert et suscipit. **A**l-
terū est necessariū qd scz iudex defert pñi i de-
fectū pbatōis. vt qñ habet tm vnū testem et
hoc de ncēm qz nō pñt recusari nisi ex iusta cā
puta qñ dubitaret ille cui defert. cū em hoc
iuramentū sit de veritate dicēda in hoc cāu si
nō admittit recusatio pñt appellari. terciū est
iudiciale qd in iudicio ps defert pñi. et hoc
pñt recusari nisi sit aliqñ ouentū actōne famo-
sa vt furū rezz amotaz. et huiōi hec gof. n.
de iureiurā. et bern. ex. e. c. vlt. et plura alia
de hac materia. **I**tem qd duplex est iuramentū
scz de calumnia. de malicia. de veritate. deci-
soriū. **I**uramentū de calūnia vitanda scz l nō
omittēda e. cū quis iurat se nō aio calūniādi
sz bona fide qōem mouisse et mouere. et simili-
ter reus iurat se nō aīmo calūniādi resistere
Et cōtinet hoc iuramentū quicqz scz q credat se
bonā cām hñe. q iterrogatus non negabit qd
verū esse credet. q nō vtetur sciēter falsa pba-
tōne. q dilatoz nō petz in fraudē. q nō dedit
nec dabit nec pmitter aliquid p hac cā nisi p-
sonis illis qbus leges pmittūt. vñ versus. Il-
lud iuret q lis sibi iusta videt. **E**t si queretur
verū nō inficiet. **N**il pmitter nec falsa pba-
tio detur. **V**t lis tardet dilatio nulla petet.
Iuramentū vero de malicia scz vitāda vel nō o-
mittēda differt a iuramēto calūnie in plibus
qz iuramentū calūnie pñtat tm post litem ote-
statam et tm semel i tota lite ab eadez psona.
et habz locū tm in pphanis siue i tpalibz cāis
tam criminalibz q ciuilibus. nō aut in spūali-
bus vel āneris spūalibz et p ipm puidet ne
qd fiat calūniose in tota lite. **I**uramentū aut
malicie pñtat et ante litem otestatā et post et
pñtatur tociens quoties aliqd pponit in iudi-
cio vel petet fieri qd ex malicia pcedere pñ-
mit. et habz locū tam in pphanis q in spūali-
bus. et p ipm puidet ne quid maliciose ppo-
natur vel petat. **T**erciū iuramentū scz de veri-
tate dicēda differt a iuramēto calūnie qz pñ-
stat in cāis spūalibz illud aut nō. **I**tem etiā rñ-
detur in eo de eo qd quis scit vñ debet ibi rñ-
deri simplr scio vel nescio. sz in illo respōdet

de eo qd qñ credit sñm gof. sz sñm ino. et host.
ex. e. lras. etiā in hoc rñdet de eo qd qñ cre-
dit. **I**tem illud cōtinet pla capitula vt habitū e
supra q locū in hoc nō habet. **I**tem in illo dila-
tio nō impetrat cū statim rñderi possit credo
vel nō credo. secus e in hoc qñ rñdere debet
qñ de veritate quā volēt ab alijs discere. **Q**uar-
tū iuramentū scz decisoriū defert tam in cāis
spūalibz q nō spūalibz reo actōre sufficiēter
nō pñante nisi iudex inspectis psonaz. et cāe
circūstantijs illud actōri viderit deferendū
hec dic gof. ti. de iura. calū. et bñ. ex. e. inbe-
retes et. c. cū cām. et dimisi pbatōes grā bre-
uitatis qz hec nō sunt itentōis pñtis. **N**ota
tm q sñm bern. ex. e. lras. magis videt iurand
de calūnia in cāis spūalibz q in alijs. qz i ill-
piculosis calūniose litigat. **V**n et hodie in
cāis spūalibus iurat de calūnia et de verita-
te vt pñt. e. si de calūnia. **E**st etiā aliud iura-
mentū qd de iuramentū in litē et in hoc iura-
de affectōe vt cū quis iurat p quāto nollet
re carere puta p. c. qñz etiā de iurare qñ i litē
cū iurat rem tāti eē pñij vel fuisse et de hō. **C.**
et. ff. de in litē iurādo. **Q**uid si agam oīra te
rei vendicatōne et tu scias rem eē meam. et ni-
hilominz tu velis resistere ppter actōz de eui-
ctōne. nūquid iurādo de calūnia peccas. vi-
detur q sic qz negas rem esse meā et mētris.
sz gof. dñlit i suma ti. de iura. calū. vt post
libellū porrectū ofitearis veritatē nec de ca-
lūnia iurabis ex quo fateberis rem eē actōris
et nō minz oueniret stipulatō de euictōne.

Intra terciū argumētū qñ pñt pla. s. vtrū li-
ceat iurare p deū. **E**t q sic et hoc pñt pñ-
mo aucte sacre scripture. de em deut. vj. dñm
deū tuū ti. et illi soli seruias ac p nomē illius
iurabis. **I**tem legit dñs in veteri testamēto iu-
rasse in plibus locis. vñ in ps. iurauit dñs et
nō penitebit eū. et hoc ad cōndendū immobi-
litate ei qd de vt habet ad hebre. vj. imo eē
pñcepit in veteri testamēto leui. x. reddes dño
iuramēta tua. vñ dicit aug. in sñmōe de verbis
apli. si pñt essz iuratō nō diceret i lege red-
des dño iuramēta tua. reddimz aut dño iura-
mēta qñ iuramz p deum. **S**cdo pñt hoc rōne. et
pñmo rōne originis. qz iuramentū e introductū
ex fide qua credūt hoies hñe deū veritatē in-
fallibilē et oīm cōgnitōz et pñsionē vlem. **S**e-
cūdo rōne finis qz iuramentū introducitur ad
certificandū hoies et finiedū oīrauerfias vt
de ad hebr. vj. solo em iuramēto credit. qñ d
oīcia alicui dubitat. ex. d. sen. ex. si vō aliqñ
Sz obicit oīra pñdicta illud Ma. v. ego di-
co vobis nō iurare oīno. et illd iac. v. an oīa
frēs mei nolite iurare. **E**t quidā heretici scili-
cet manichei dixerūt oīe iuramentū esse illi-
citū nō tm iuramentū factū p creaturā sz etiā
factū p deū. et occasionem huiōi erroris sui
sumpserūt ex verbis pmissis. qz nescierunt di-
stinguere q aliū sensum facit negatō pposita
vniuersali signo aliū postposita. pposita ei e q
pollere facit pñculari negatie. postposita vō
suo oīraio. i. vli negatio. vñ dñt dicere non
oīs hō currit et oīs hō nō currit. deus aut nō

dixit. oīo nō iurabis s; dixit. nō iurabis oīno
vñ nō p̄hibuit oīez iuracōz. s; p̄hibuit ne iu
raret. oī mō et sine oīi cā. Vñ aug. li. de men
datō. hoc iō dictū est scz ne iurādo ad facili
tatem iurādi veniat et ex facilitate ad osueta
dine et ex osuetudine in piuriū decidat. ecc.
xxiiij. vir multū iurās reple. iniquitate. Qua
re ergo dicit dñs i. i. uā. sit sermo vñ est est nō
nō. s; qz affirmatō vñ negatō que ē in corde
debet ee in ore. s; qz hoīm malicia crescētē nō
creditur simplici assertōi iō adiunxit qd ampli
ē a malo est nō scz culpe s; pene. nō iuranciū
s; iuramentū exigētū. Nā incredulitas huiōi
magis ē pena q̄ culpa vñ nō dixit malū sed a
malo. Nec tibi forte videat q̄ de9 in teste in
uanū inuocet eo q̄ nō apparet q̄ deus p ip̄o
qui iurat p eū. testificet. qz s; m. rich. si debito
mō inuocet manifestat. utrū verū sit qd dē. ali
qñ i vita ista. vñ mouēdo corda iudicis et ad
uerse p̄as p aliquā latentē inspiratōz qua cre
ditur iuranti. vel ponendo in palā factū pro
quo iurat. vel dando ostentiā cordi et verbo
iurantis q̄ quandā p̄bilitatē aggenerat q̄
iuret verū. vel puniendo mēientē. et tunc ē sū
testis et iudex. et si deo nō placet in hac vita
testificari p aliqd signū. p̄certo tñ testificabi
tur in futuro qñ illuabit abscondita tenebra
rū et mai. osi. cor. vt dē. i. cor. iij. **V**trū iu
rare p deū sit act9 bonus ex genere vel actus
indēns. s; s; m. rich. actū quidā in se ordinē
rōis icludūt siue legis eterne. vt diligere de
um ppter se et sup oīa. et assentire p̄ime veri
tati ppter se. et huiōi act9 nō pnt esse nisi boi
et iō nō tñ sunt simpliciter liciti. s; etiā simpli
citer a p̄petēdi Aliq̄ vero in se icludūt aliqd
o ppositū ordini legis eterne. vt adulterari et
p̄les aliq̄. et hi nō pnt esse nisi mali et iō sunt
illiciti et simplr fugiēdi. Aliqui aut nō inclu
dūt in se eadē p̄dictū nec aliqd ei o ppositū
et hi sunt liciti qz possūt bene fieri. nō tñ sunt
simplr a p̄petēdi qz pnt male fieri. et talis est
actus iurādi p deū. Sicut em̄ dicit. ē supra iu
rare p deū est ip̄m aduocare in teste assertōis
sue. nō aut̄ quelibz assertō est debita materia
inuocatōis talis testis nec quelibet ē illicita
materia. iō act9 iurādi p deū in ista generali
tate dicit9. nō est moraliter bonus neqz mal9
ex gñe. Iurare tñ vñ p deū ē bon9 act9 ex ge
nere. qz trāsit sup materiā debitā. sed quia ad
huc nō icludit ordinē rōis simplr nec aliqd
incōpossibile ei iō iurare verū fieri p̄t bene et
male. Si aut̄ actus iurādi sit circūstantionat9
trib9 comitib9 icludit in se simplr ordinem
rōis. et iō nō p̄t esse nisi bon9. vñ nō tñ ē lici
tus s; etiā appetend9. hec rich. Et qz act9 in
differēs p̄t esse diuersis ex cāis occasio cadē
di in malū et vitandi malū. iō dñs monet et i
ducit hoīes aliqñ ad iurandū p deū vt i vete
ri testamēto vt p hoc reuocarent a iuramēto
pdolor. cū dicebat reddes dñō iuramēta tua
Aliqñ retrahit vt i nouo testamēto. vt oñdat
piuriū esse fugiendū. hec bon. **V**trū iuramē
tū factū p deū sit a p̄petēdū et frequētandū.
tanq̄ vtile et bonum. s; q̄ nō vñ ecc. xxiiij.

vir multū iurans implebit iniquitate. et aug. in
li. de mendaciū dicit. q̄ p̄ceptū dē p̄hibuit
iuramēti ad hoc est positū vt p̄tum est i te nō
affectes nec q̄i p bono cum aliq̄ delectatōne
appetas iusiurand. **A**d cui9 euidentia osid
randū est q̄ illd qd nō q̄ritur nisi ad subueniē
dū alicui defectui. nō numerat̄ inter ea q̄ sūt
p se appetēda. s; iter ea q̄ sūt nēcia vt p3 d me
dicina q̄ querit̄ ad subueniendū ifirmitati iu
ramentū aut̄ q̄rit̄ ad subueniendū alicui defe
ctui quo scz vñ hō discredet alteri. et iō non
est hñdum inter ea q̄ sūt p se appetēda. s; iter
ea q̄ sūt huic nēcia. quib9 vñ m̄debitē. qui
cunqz vñ eis vltra nēcitāte. Vñ aug. li. de
ser. dñi in mōte dicit q̄ intelligit nō in bonis
iō ē p se appetēdis. s; in necessarijs iurationē
hñdam. se re frenet p̄tum p̄t. vt nō ea vitatur
nisi nēcitas cogat. hec tho. Et iō jac. v. dicit
nolite iurare oñdens nō tñ esse vitandū actū
iuracōis sine cā. s; etiā affectū. vñ monemur
circa actū iuracōis ppter piculū piuriū vitare
osuetudinē et etiā actū ppter nēcitāte. et vitā
re affectū. et ad iurandū nō debz quis ire ni
si coact9. Si aut̄ actus iurādi p deū sit cū istis
tribus comitib9 scz cū iudicō in discretōe q̄
excludit̄ in cautela iurādi. et cū veritate i as
sertōe. et ex cā legitia vtendi talis testis iuo
catōe. sic icludit in se simplr ordinē rōis.
et est latrē actus. q̄ em̄ deū inuocat assertōis
sue testem. p̄fiter̄ in eo ifallibilē veritatez et
oīm cōgnitōz et p̄uisiōz. et sic dō exhibz bono
re sibi soli debitū. et iō talis actus nō tñ ē li
citus s; etiā appetēdus qz p̄dicto mō circūsta
cionat9 nō p̄t esse nisi bon9. Si tñ aliq̄s p̄di
ctoz triū comitū ibi defuerit icludit aliqd
incōpossibile ordinē rōis et iō talis act9 ē il
licitus et simpliciter fugiēdus. qz cū illo de
fectu nō p̄t esse nisi mal9. hec rich. **V**trū li
ceat iurare p aliquā creaturā. s; s; m. bon. ius
ramentū duplr habet fieri. qdādam p imp̄catō
nem vt cū dē ita viuāt fili9 meus. et s; m. hac
formā iurādi creatura ad testificandū nō inuo
cat̄ s; potius ip̄i creatori oppignorat̄. s; m. q̄
dicit aug. et est licitū. qz licet oīs creatura sit
creatoris tñ bonū l solatiū qd ex creatura re
cipim9 et est a deo nobis cōcessum. deo tanq̄
nrm oppignorare possum9 hoc tñ gen9 iuramē
ti s; m. q̄ dicit aug. ē grauissimū. Aliud vñ ius
ramēti fit p ip̄ius veritatis testimoniū et iuo
catōz vt qñ aliq̄s iurat p aliquē ad iuocandū
eum in teste. p̄t aut̄ creatura duplr in testioni
um inuocari. vno mō s; m. se et hoc nō licz qz sic
credet̄ q̄ aliqd nimis esset in ea. rōne cui9
veritas posset dici p huiōi testimoniū cōfirmari
et sic dē Ma. v. nolite iurare nec p celū quia
thronus dei ē. et ibi dicit glo. qd p̄fectōis ē
docuit cū dixit nō iurare oīno qd vero sup̄sti
tiosum ē ifecauit cū subdit nec p celū rē. hec
bon. Sic etiā intelligit̄ illud. xxi. q. i. si quis
p capillū. et. c. cōsidera. Prohibet̄ etiā ne ius
retur p caput vel capillos dei ppter quosdam
hereticos qui ex quadā rusticana simplicitate
dixerūt deū hñe hūana mēbra cū tñ deus sit
spiritus incorporeus vt xxiiij. q. i. si. q. si. v. an

tropomorphite sic dicti. quia deum putabant
hoiem antropos em grece dz ho latine. psona
en filij scz xpus e deus et ho ex. de hereti. cu
est. Jurare tn p creaturas no e mala ubi e p
missum a iure neqz illicitu. sm host. et dicit
infra post pauca. Qd aut dictu e no debere p
creaturas vl mebra creaturaz iurari vnz est
ab initio. hoc ei phibet ne dei honor ad cre
aturā trāfferat. porro ex quo e iuratu. p inde
habe ac si esz iuratu p deu. Nā q iurat i celo
iurat in dei throno. et i eo q sedet sup ipm
et. e. et si xpus. licet em multa phibeāt tn fa
cta tenet ex. e. queadmod. q. q. si post huiōi.
Alio potest creatura iuocari in testē inqtu
relucet in ea diuine veritatis vestigiū. et sic li
cet iurare p creaturā hoc em nihil aliud e q
iurare p eu q relucet i creatura. vñ tūc nō ve
nerat creaturā sz creatorē. et sic dicit apls
.j. cor. ij. quotidie morior p glām vram fra
tres. vbi sm aug. iurauit apls. Sciend aut
sm host. q iurare possum p crucē sacratā et i
manu epī. xxi. q. v. qui iurat. Itē p enāgelū
.xxij. q. j. si aliqua. Itē p ordinē. j. q. vij. quoti
ens. Itē p salutē principis. ff. e. l. ij. q. fi. et i
dicto. c. quoties. qz intelligit iurare p deum
cuius indicio salus principis consistit. Sz hodie n
videt q sic sit iurandū licz hoc fuerit antiqz
pribus dcessū. ar. xxi. q. j. q. sic etiā cū i li. v.
sed ondīt q ioseph. Itē p altare seu reliqas
.xxij. q. j. habem. Itē p fidei interpositōz ex.
q. me. cā. ad aures hec ho. gof. et ray. et bñ.
et. e. et si xps. Qui at iurat p creaturā n dcessā
debz sm rap. acerbime fustigari. et si psterit
in vicō nolens se corrigere dz excōicari. Qui
aut iurauerit p capillū dei vel aliter blasphem
mā dixerit oīra deū. si sit clericus dz deponi. si
sit laycus dz anathematizari. xxi. q. j. clericū
si qz p capillū blasphemā credit rod. esse qñ
aliquis iurat p mebra dñi q in alijs hoibz re
putant inhonesta. vñ talis mortaliter peccat
qui vō iurat p mebra dñi q nō censent turpia
vl inhonesta n peccat mortaliter nisi duceret
in cōsuetudinē sic faciūt ribaldi. hec rod. **V**
Verū recipe liceat iuramentū ab ydolatriis fa
ctū. q. q. dtingit ydolatrā iurare i forma cō
cessa et i forma phibita. si iuret pō mō n iur
rat sic ydolatra. et sic licet iuramentū ab eo re
cipe in aliq cāu et in aliquo nō. Aut em ille
qui exigit e psona publica aut pnuata si pub
lica qtu e ex ordie iuris pt et dz vt index exi
gere. si pnuata aut exigit ad veritatis dfirmat
ōz aut ad veritatis subuersiōz aut ad sue du
bitatōis remotōz. Deimo mō pt recipi iuramē
tū sine aliquo pctō scz cū ad hoc exigit solū
vt firmior sit illa pmissio et veritatis assertio
sedo mō nō pt eē sine mortali pctō vt cū quis
cogit aliq iurare qz nouit iurare flm. 3. qz
suspica ne hō sine iuramento dicat sibi flitātē
tūc si suspitō illa sistat i generali talis exactō
tenet potō rōem pene q culpe. si vō descēdat
ad spēale sic est pctm veniale. dū de pxiō suo
malā hz suspitōz. et iō dicit glo. q ampli e a
malo est scz nō credētis. n inq e sp a malo cul
pe. sz etiā a malo pene. et sic licz iuramentū re

cipe ab ydolatriis et ifidelibz sicut a xpianis
et fidelibz. Si aut ydolatra iuret i forma p
hibita tūc dico q in iuramento facto p ydolu
est duo dñiderare scz ydoli veneratōz et exte
rioris verbi dfirmatōz. Si habea respect ad
primū nulli licz iuramentū ab ydolatra recipe
vl exigere nec facere qz ydoli veneratō e oīo
detestāda iō dz exo. xxi. p nomē exteriorum
deoz nō iurabit. Si vō habeat respect ad
sm sic licet ab eis recipe maxie p bono dñi
et sic recepit iacob a laban socero suo. q erat
ydolatra qd p3 p hoc q rachel sibi furata fu
erat ydola p bono sue posteritatis sic eē xpia
ni iuramentū a saracenis recipiūt p pace et vti
litate dñitatis vñ licet iurare p ydolu sic illi
citū qz illa e forma phibita tn ubi est ncitaf
et dñis vtilitas hoc exigit l3 tē e recipe iuramē
tum. et hoc vult aug. in epla ad publicolā.
hoc etiā habetur. xxi. q. j. mouet te. hec bon.
Sequit videre de. iij. ar. scz de comitibus
iuramenti circa qd sciend q iuramentū dz
hre tres comites scz veritatē iudiciū et iustici
am. hie. iij. iurabis viuit dñs i veritate et
iudicio et iusticia. vt ex. e. si xpus. q. iacobus
et. xxi. q. ij. aiaduertēd et. ij. q. j. iurabūt. Ra
tio aut hui e sm bon. qz iuramentū dpat ad
tria scz ad iurātē a qo pcedit et sic dbe sibi iu
diciū. Ad rē de q fit et sic debet sibi vitas vt
sit adeqto sermois et rei. Ad cāz p qua fit sic
debet sibi iusticia scz vt p cā iusta fiat. et qz
omē iuramentū hz istos tres respectus iō omē
iuramentū istos tres comites debz hre. Sermo
em n dubi e sm q dz sap. ix. cogitātōz mor
taliū timide et incerte puidētie nre. iō vt ser
mo n p diuinā veritatē dfirmet idigz comitū
bus ipm regētibus ne sit dissilis iuocate veri
tati. hec bon. Aliter vō pdicta tria distinguit
alex. an. vt habitū e in a. pcedēti. dz 8. ibi eē
vitas sp i dñcia. i. vt firmiter sciat ita eē. al
si tm credat n dz de scia sz de credulitate iura
re. dz etiā eē ibi iudiciū. i. deliberatō discreta
scz vt nō iur3 etiā vnz qz. nisi ppter ncitātē
vt qñ psuadet alicui aliqd vnz qd expedit ei
vel e vāle credere. et tm nō vult assertōni sim
plici credere. hec rap. iō sm host. furiosi non
pnt iurare nec pupilli pxiimi ifacie ex. de suc
ab itest. c. fi. et. xxi. q. v. puuli nec pueri et ex
q mat. accu. pos. c. fi. et est vnz q i iudicō. i.
corā iudice n recipi iuramentū pupilli. vñ nec
pt eē testis. iij. q. ij. c. j. sz ex iudiciū pt iura
re et deierare exq hz sensū vt ex. de delic. pu
pueris. hoc itellige si sit capax doli. alr nō te
ner. vel forte capax doli nō obligat nisi pte
dñtēte iurauerit vel si p nō dtradixerit qz
cito sciuit. al oīra vt. xxi. q. v. pueri. In cāu
tn dñeniri pt qz rōe iuramenti pstitū dū erat im
pubes vt si ipubes iurauerit se pstitūz opas
ipe postea fact pbes de hoc pt dñeniri. ff. d
libera. cā. l. vlt. tē aut sacramentū qd scz carz
iudicio. i. discretōe dz temerariū et iō n sernā
dū vt ex. e. sic. hec host. debet etiā in iuramē
to esse iusticia vt scz illd qd iurat sit licitū et
honestū. xxi. q. j. ita ergo et ex. e. si xpus.

Sequit videre de quinto scz de cāis ppter

quas licet iurare. cca qd notadu fm alex. an. qd he fut ml te qm qda fut ex pte boni idncedi qda ex pte mali vitadi. Ex pte boni fut. vij. scz p veritate ofirmada. ij. cor. j. fidelis de? qz lermo nr qui fuit apud vos no est i illo est et no. Itē p veritate declaranda. deu. xix. in ore duoz. aut triu stat ome verbu qz fm iura non ē testis nisi iuratus. Itē p amicitia otrahēda gen. xxvj. dixerūt viri gerare ad pfaac. sit iuramentū inter nos. Itē p pace reformāda ge. xxvj. jacob iuravit laban et ex de iudicijs. no vit. Itē p fidelitate seruāda. ij. Re. v. venerūt senes isrl ad regē et pcussit cū eis fedus corā dño. Itē p obediētia et subiectōe recognoscēda sic iurauerūt viri galaad ipi ptepe. iudic. xj. dñs q hec audiuit ipe mediator et testis ē q nra pmissa faciem? Itē p ofuetudie ecclie seruanda. vt canoici. xxiij. exo. filij isrl data lege iurauerūt se dño seruituros. he ergo se ptem cāe fut iuradi ppter bonū introducend. Deopter malū vō amonendū sunt due scz calūnia sopiēda vt qn fit iuramentū de calūnia i o testatōe litis. heb. vj. ois otruersie ad ofir. matōz finis est iuramentū. et p infamia purgāda deu. xxi. si iuentū fuerit cadauer hois occi si maiores natu ciuitatis illi? lauabūt man? suas sup vitulā. hec alex. an. host. vō. e. ti. po nit septē cās ppter qd licet iurare ad qd tñ sup dicte nouē pnt reduci si quis attēdat. he aut. vij. cāe his versib? oūuentur. par et fama fi des reuerētia cautio damnu. Defect? veri si bi pnt iura cauēri. sub reuerētia ophēdi? ibi obediētia. de pace ex de iudic. nouit. d fama ex. de purgatōe cano. p totū. de reuerētia ex. e. null? de cautōe damni ex. q me. cā. e. c. j. de fide obediētia et veritate ex. d elec. sig. ficasti. pdictas etiā cās ponit bñ. ex. e. null? Donit etiā rap. ti. de rap. vij. casus in qb? de bent pfbri vel clerici iurare sic laici. septim? casus est cū absoluitur ab excōicatione. sex vero cās in pdictis versib? tangūtur.

Sequit? videre de. vij. scz de forma iuradi de hoc notat bon. i. 3° suo. q in forma iuramēti ipa veritas itroducit? i testioniū et h^o pt esse multipl? aut inqptū tenet rōz picipātis et sic iurat? p deu. ita q p iportat habitudinem picipātis. Aut inqptū tenet habitudiez picipātis et ognoscentis et sic ē hec forma. testis est mibi deus siue scit deus qd idē est Ro. ix. Aut inqptū tenet bitudinē retribuētis respectu bonoz et sic iurat? viuit de? scz q vitaz alijs tribuit. j. Re. xiiij. viuit aima mea scz di beneficio Aut inqptū tenet bitudinē retribuētis respectu maloz et sic iurat? i hac forma. hoc faciat mibi de? et hec addat. iij. Re. vj. Et qm diuina veritas nūc maifeste adducitur ad ofir. matōz veritatis tāp ois vitatis picipiū et exemplar. hinc ē q i noua lege dupl? iurat? scz fm primā formā et scdam. qz vero tpe primi. tiue ecclie veritas nōdum erat plene manifestā s? indigebat maiori euidentia hinc ē q te nebat? tūc ista forma testis est mibi deus. qā vero i veteri testamēto ofiderabat? diuina veritas vt iudicās et vltiscens et remunerans. qz

sub rōne seueritatis et equitatis hinc ē q dñs plicē formā in veteri testamēto seruabant scz viuit de? et hoc faciat mibi deus. et hoc ad dat. Si qratu cū aliqn iurem? p hanc pposi. tōz p aliqn p hanc ppositōz in. fm q dic apls ad Ro. ix. dico in xpo ihu. et nō mencioz. que sit inter has dñs. dicendū est q p magis dicat ipaz veritatē sub rōe testificatōis et picipij hec aut ppositō in iportat habitudinē diuine veritatis sub rōne testificatōis et exemplantis. Vñ fm rem idem ē iurare in deo et p deu. et dicere testis est mibi de? licz sit dñs ex parte mōi dicendū. hec bon. Itē qui iurat in aias ali o? nō qd sibi videtur sed qd didicit ab his i quoz aias iurat dicere tene? vñ d? iurare sic iuro i aias taliū q ipi vitatē quā de hoc sciūt p me dicent. li. vj. de testi. et at. ptesentum.

Sequit? videre de. vij. articulo scz de obli. gatōe iuramēti. Vtrū iuramentū sit obli. gatoriū. **S**cdm tho. obligatō refert? ad a liqd qd est faciendū vl dimittendū vñ nō vide tur respicere iuramentū asseratoriū. qd est de p senti vel de pterito. nec etiā iuramentū de his que sunt p alias cās faciēda. vt si qd iuramen to asseret? q plunia cras futura essz. s? tñ iura mentū de his q sunt faciēda p illū qui iurat. Sic aut iuramentū asseratoriū qd est de pnti vl de pterito debz hre veritatē. ita et iuramentū de his q sunt a nobis fienda in futurū. et idō vtrūq? iuramentū habz quāda obligatōez di uerso tñ respectu. qz in iuramēto qd est de pte terito vl de pnti ē obligatō nō respectu rei q iam fuit vel ē. sed respectu ipius act? iuradi vt scz iuret qd iam vex? est vel fuit. s? in iura mēto pmissorio cadit obligatio ecōuerso sup rem quā affirmauit aliqs iuramēto tenet? em alijs facere vex? eē illd qd iurauit. alioqn de est veritas iuramēto si aut sit talis res q i ei? pte nō fuit deest iuramēto discretōis iudici um. nisi forte qd ei erat possibile qn iurauit reddat? ei ipossibile p aliqū euentū. si vō sit possibile fieri s? nō debeat. qz est p se malū vl qz est boni ipedimētū. tūc iuramēto deest iusti cia. et idō iuramentū nō est obseruand in eo cāu in quo ē pctm vl boni ipedimētū. fm ei aug. vtrūq? eoz vergit ideterozē exitū. Sic ergo dicendū q quicūq? iurat aliqd se facturū obli. gat? ad illud faciendū. ad hoc q veritas iplea tur. si tñ ali? duo comites assint scz iudiciū et iusticia. hec tho. Cino em seruandū est iuramē tū qd huari pt sñ iteritu salutis eterne. ex. e. si vō aliqs. Beda tñ veri? lo. xxi. q. iij. si ali qd. vbi fm rod. inuit a otrario sēsu q iuramē tū ē suadū qd nō vgit in peiorē exitū et fm idō cm bede d? itelligi id. s. q iuramētu huari d? qd huari pt sñ iteritu salutis eterne. vt id sit i terit? salutis eterne. qd peior exit? ne videat? obfuaad eē si qd iurauit se fcūru aliqd veiale cū veiale fieri possit sñ iteritu salutis eterne. h rod. Quid si qd ppter h q iurauit q supflue omederz l ociosa vba dicet supflue omedit l ociose locut? fuit. **S** hu. nōuit. xxi. q. iij. si aliqd q mozt? peccat qz facit otra id i mal? p missis rscide fid. xxi. q. iij. i mal. Rod. vō dic

q̄ n̄ peccat nisi veialiter q̄ i^o c. s. i. mal' si itel
ligat' extēdi ad veialia q̄ntū ad illa n̄ ē p̄ce =
ptū s̄ d̄siliū et h^o michi magis place t. **U**trū
iuratum fctm p̄ d̄m sit magis obligatoriu q̄
factū p̄ euāgelii l' eduerso. **S** h̄m Rap. q̄ iur
rat. mltū obligat'. q̄ vō p̄ deū et euāgelia ma
gis obligat' q̄ vō his addit sanctoz reliqas
magis obligat'. et ita crescēte solēnitare obli
gacō crescit. hec Rap. **S**i vō vn^o iurat p̄ deū
ali^o p̄ euāgelii. job. crisostū. dicere videt' q̄
mai^o ē iurare p̄ deū. vū dic'. ctra quosdā q̄ cō
trariū credebāt. o stulti scripture ppter deum
sūt fctē. n̄ d^o ppter scripturas. xx. ij. q. ij. si q̄
cā. et h^o est v̄m ceteris pib^o h̄m bon'. q̄ q̄nto
illud p̄ qd iurat' ē sancti^o tāto iuramētuz ma
gis obligat'. s. ceteris pib^o et h̄m jnno. ex. e.
et si xps. ibi est maior dēpē^o i purio et idē
vult tho. Solet tñ dici dūiter a doctozibus
vt dicit Rap. q̄ si utrūqz iuramētū eq̄ solēniter
fiat eqz obligat'. **S**i vō alter^o solēniter fiat.
alterū vō nō solēniter magis obligat quo ad
ecclesiaz solēniter fctm. et p̄ et^o trasgressione
d^o iūgi pnia maior s̄ q̄ntū ad d̄m eq̄ obligat
utrūqz ex. q̄ cle. rursus. hec rap. **S**i dicatur
q̄ q̄nto iuramētū ē solēni^o tāto magis obligat
s̄ cū maiori solēnitare solz fieri iuramētuz qd
fit p̄ euāgelii q̄ q̄ fit p̄ d̄m ergo magis ob
ligat'. Rñd^o bon'. q̄ n̄ tñ fit iuramētū p̄ euāge
liū s̄ p̄ dei euāgelii ita q̄ n̄ tñ iuracō fit ad
deū h̄tualiter rōe sui effect^o. s̄ ecia actualis
ter i se et ad huānitatē assumptā et ad veritas
tē p̄palatā. et iō tē iuramētū rōnabiliter d^o si
eri cū maiori solēnitare et magis h̄z obligare
Vl p̄t dici q̄ h^o accidit p̄ solēnitatē supaddi
tā q̄ i forma illa ab oibz obsuat'. vñ ex. e.
et si xps. dic' jnno. q̄ i iuramētis quo ius p̄ci
pit vt ē iuramētū testis et d̄ calūnia. semp ē iu
rādū sup sancta d̄i euāgelia ex. de iura. calū.
c. fi. et. xj. q. i. teliōniū et idē ē d̄ oibz alijs
iuramētis q̄ a iure l' iudice l' p̄tib^o necessario
deferūt'. Idē ē etia si q̄ p̄miserint aliqd iura
re nulla forma distincta. et idē dicit hosti. sup
c. et si xpus. **U**trūqz iuramētū dolosū sit ob
ligatoriu. **H**ic ē duplex mō^o dicēdi. **V**n^o
ē p̄babilis h̄m bon'. s. q̄ obligacō iuramēti est
volūtaria sicut obligacō voti et m̄rimoni. et
iō sicut m̄rimoniū nō ē verū nisi sit tibi iteri
o^o d̄sensu. nec votū ē obligatoriu nisi sit in
tēcō obligādi. sic nec ipm iuramētū dolosum
dicēdū ē simpliciter obligatoriu in q^o q̄s sic
iurat. vt p̄ illa vba obligare se n̄ itēdat. **D**u
plex ei ē forz. s. forz ecclesie et forz d̄scie. h̄m
forz ecclesie iuramētuz tē ē obligatoriu. ec
ecclesia em iudicat d̄ h̄is que exteri^o obligare
p̄nt. **V**n̄ cū vba obligacōz exp̄imāt iudicat
sic iurāte^o obligari ad i^o qd isinuat. **I**n foro
autē dei q̄ iudicat h̄m secreta d̄scie et h̄m veri
tatē iste n̄ obligat' q̄ se noluit obligare. vñ
greg. xxvij. morali. et h̄t'. xxij. q. v. huāne
dic'. q̄ vba desinūt itēcōi et de^o talia vba iu
dicat q̄lia ex itimis p̄ferūt'. **Q**uia tñ dolose
iurauit et nom̄ dei iuanū assūp̄it statū in ip̄o a
ctu piuriū omisit. nec repositat omōd d̄ mali
cia nec in foro ecclesie. pmo cogē ab ea iura

mētū tenere nec i foro d̄i q̄ ex illo iuramēto a
pud d̄m iudicat' dign^o p̄ea eterna. et si veiat
ad peitenciā iniūgi d^o ei magna p̄ea et sanuz
d̄siliū ē et decēs q̄ impoāt sibi q̄ iuramētum
i q^o p̄ximū decipe itēdebat ipleat. hec bon'.
Cauere debz ec idēnitati p̄ximū q̄z dolose iu
rādo decepit. vt dicit rich. **S** obicit' qd p̄si
doz. ij. li. d̄ sū. bo. c. xxij. et habet'. xxij. q. v.
dic'. q̄cūqz arte v̄boz q̄s iurat de^o sic accipit
sicut ille cui iura' intelligit ergo. zc. **S** h̄m
bon'. h^o dicit p̄si. n̄ q̄z ip̄e d̄s ad hoc reputet
homine obligatū. s̄ q̄z ex hoc qd ille n̄ itēdit
iurare sicut ille itēdebat recipe de^o q̄ hoc
req̄rebat ex veritate et iusticia. reputat ipsum
obligatū ad penā. l' p̄t ille h̄mo cāliter itelli
gi vt dica' q̄ de^o sic accipit q̄ sic vult accipi
ab ip̄a ecclesia et vult etia iudicari. **A**li^o mō^o
dicēdi ē. q̄ iuramētū dolosum simpliciter obli
gat. q̄z et si dolosus intēdat aliū decipe. intē
dit tñ obligatoria vba dicere et dū illa dicit
spōte obligat'. **N**ec aliquo^o p̄ dolū cordis ex
cusat'. q̄z tñ n̄ tñ recipiēs s̄ etia de^o accipit
verba i sensu que faciūt et iō n̄ tñ q̄ntum ad
homies s̄ etia q̄ntū ad d̄m obligat'. **P**ro hac
opiōe ē illud. c. q̄cūqz. et q̄ fraus et dol^o nes
mini debet p̄ocinari. ex. d̄ rescrip. secūd^o. et
de dolo et otu. ex l̄ris. **P**re. in v̄bis d̄sistūt cō
tract^o i quibz vn^o hō alteri obligat'. et si nō
obligare^o q̄s ex v̄bis cū itēcō n̄li pateat n̄li
lus sciret vtz. q̄s sibi obligat' essz ergo fru
stratozij essent cōtract^o qd dicere ē idueiens.
Et hui^o snie ē rap. et rod. vñ dicit rap. e. ti. i
fi. q̄ si iurās l' recipiēs iuramētū h̄eat dolū s̄
debet accipi iuramētū h̄m itencionē illi^o q̄ nō
h̄z dolū l' artē. xxij. q. v. s̄ si g^o et. c. q̄ p̄iura
re. et. s̄. ex h̄is. et idē dic'. hosti. **E**t h̄m rod.
hoc d^o itelligi d̄ dolo malo. q̄z si q̄s a me iu
ramētū extorqat violēter qd p̄rare non teneoz
ille peccat extorquēdo et si ego ad elidēdaz
maliciā ei^o v̄bis duplicibz vtar intelligēs. i
alio sensu q̄ ip̄e n̄ credo peccare. hec rod. **C**
Distinguit autē ḡian^o in dicto. s̄. ex h̄is. sic
aut vterqz. s. iurās aut iuramētuz recipiēs h̄z
puram intencionem et tunc sunt accipiēda
verba h̄m q̄ meli^o aptari p̄nt intencioni vtri
usqz. **A**ut vterqz habet dolum et tūc fieri de
bet interpretacio verborum secūdum cōmunē
intelligenciam non secūdum vtilitatem iu
rantis vel recipientis s̄ publici status ne res
pereat ex. de spon. ex literis. **A**ut alter tan
tū habet dolum et tūc fieri debet interpreta
cio p̄ eo q̄ nō habet dolū vt in. c. quacunqz.
Quod autem dicunt tenentes opinionem p̄i
maz. s. q̄ obligacō voti et iuramenti p̄cedit
h̄m eundem modum dicunt tenentes opiniōz
secundam non esse verum. q̄z votuz p̄prie fit
deo s̄ iuramētū hōi. et iō obligacō cōtrahit' a
liter i vno q̄ in alio q̄z in voto cōtrahi^o p̄ itēcō
nē q̄ d̄s vidz. s̄ i iuramēto p̄ d̄liberatā v̄bo
rum attestacōz. i m̄rimo^o vō p̄ d̄sensu v̄bis
exp̄ssū ex. d̄ spō. cum locū. et iō non ē s̄ile. **E**t
ēca h^o. s. m̄rimoiū distinguēd ē de foro. s. q̄
duplex est forum scilicet dei et ecclesie. **S**i ve
ro queratur qñ sunt vba duplicia ita q̄ dol^o

nō interuenit cō intereōi stādū sit. **D**icēd hūm
bonū. q̄ vba illa mltiplicia si magis p̄cedunt
vnu sensū illi? itencōi stādū ē q̄ illū itellexit
si vō idifferēter se habēt ad utrūq; cū neutz
p̄bati possit. stādū ē iudicō bonoz viroz qui
p̄satis diecturis et rōnib? odescēdere d̄bēt
san: ozi et puriori itenāioni hec bonū. petr? au
tē dicit i tercio sup. sen. q̄ qn vbu ē mltiplex
aut iurās iurat fraudulēter et tūc stādū est in
tellectui recipiētis. ne ex dolo illi? decipiat.
Sut iurans iurat simpliciter et tūc stādū est i
tellectui ei? et illud vult tho. **Q**uid de vxore
suspecta d̄ adulterio qd̄ ip̄a omisit. nūquid
postq̄ de peccato cōfessa fuit et penituit iurare
potest. q̄ de adulterio in cōpa n̄ sit p̄pter vitā
dū scādālū viri q̄ n̄ p̄t aliter placari nisi hoc
iuret et ad hoc eā cogit. b̄ndet rod. q̄ poci?
debz oia mala tolerari q̄ h̄mōi temerariū iu
ramētuz subire cum nondū possit esse c̄ta q̄ hu
iusmodi culpa sit ei remissa vt ex d̄ purga. ca.
accepim? **S**i tam tal mlti opulsa iusto metu
iuraret sub vobis duplicib? q̄ dānēt verū i v
no sensu et in illo sensu itelligeret licet vir a
liter itelligeret forte n̄ peccaret si p̄ cautelā
h̄mōi maliciā ei? excluderet. **V**trū iuramētuz
incautū sit obligatoriū. **S** h̄m rich. iuramētū
p̄t esse incautū aut racōe ei? qd̄ ē iuratum aut
racōe mōi iurandi. **S**i scōdo mō h̄o dupliciter
aut qz n̄ est fctm cū deliberacōe. et sic n̄ obli
gat de necessitate s; de cōgruitate tātū si sit li
citū illud qd̄ ē iuratum. Rod. aut dicit qd̄ in h̄o
caū sufficit ad hoc q̄ sit obligat? q̄ intendat
inducere deū testē. **S**ut qz nō ē fctm cū debi
ta reuerēcia et sic peccat h̄o iurādo. q̄ obliga
tur ad obseruādū qd̄ iurauit si licitū ē qd̄ iu
rauit. iuramētum aut incautū racōe ei? qd̄ iu
ratū est est oē i? iuramētuz cui? iuratum dero
gat caritati. et n̄ lū tale iuramētuz obligat iu
ratē ad obseruādū qd̄ iurat. et qz omnia dīna
p̄cepta et cōsilia ordinātur ad caritatē. qz vt
dicit. i. thi. i. fims p̄cepti est caritas nullum
iuramētuz ē obligatoriū qd̄ derogat alicui p̄
cepto dīno seu cōsilio. **Q**uia etiā qd̄libet pec
catū mortale derogat alicui p̄cepto dīno. qz
est contra aliqd̄ dīnū p̄ceptū et etiā qd̄libet
p̄ctm veniale derogat alicui p̄cepto dīno. in
quātū est quedā obliquacō a rectitudīe dīno
rū p̄ceptor et disposicō ad mortale p̄ctm iō
nullū iuramētū de faciēdo p̄ctm aliqd̄ mortā
le v̄l veniale ē obligatoriū. xxi. q. iij. diffō.
si q̄s. **Q**uia etiā dīna cōsilia sunt d̄ bonis opib?
bus superogacōis et p̄fectōis. iō n̄ lū iu
ramētū de nō faciēdo aliqd̄ bonū superogacō
nis vel de faciēdo cōtrariū bonis opib? super
erogacōis obligat. nec etiā iuramētū de non
faciēdo ea q̄ meli? ē facere q̄ nō facere v̄l d̄
faciēdo ea q̄ meli? est non facere q̄ facere. i.
deo iurās q̄ nō tenebit aliquē in suo seruicio
quē alias eēt meli? retinere q̄ nō retinere. l.
q̄ nō loquet? cū p̄ximo cū quo alias meli? es
set loqui q̄ nō loq. v̄l q̄ nō faciet sibi cōsola
cionē l̄ subuencōz tpālēz v̄l spūalē qd̄ alias
meli? esset facere q̄ nō facere v̄l q̄ nō visita
bit infirmū i domo sua quē alias meli? essz vi

sitare in domo q̄ nō visitare sic de similib? n̄
obligat? ad obseruādū qd̄ iurauit. **Q**uia etiā
stat? religiōis et placōis sunt stat? p̄fectōis
iō q̄ iurat nunq̄ se intraturū religiōnē v̄l nō
recepturū placōz nō obligat? ad obseruādū
qd̄ iurauit. **E**t idē sentit tho. dicēs. q̄ talis p̄
iuriū incurrit p̄pter defectū iudicij. et iō qn
facit qd̄ est meli? nō ē piuriū sed piurio cōtra
rū. **I**dē dicit rod. de omnib? em talib? iura
mētis itelligit? illd̄ qd̄ habet. xxi. q. iij. et i
citāt magister sentēciar. l. iij. di. xxxv. in
malis p̄missis rescide fide in turpi voto mu
ta decretū. qd̄ incaute vouisti nō facias. et e
adē. q. si aliqd̄ forte incautū nos iurasse con
tigit qd̄ seruātū v̄gat in peiorē exitū iō salu
bziori cōsilio mutādū nouerim? **C**ōtrariū sen
tit hosti. e. u. s. ex quib? causis v̄. qd̄. **P**ropter
tū reuerēciāz dīni nominis iuocati et ad pu
nicionē temeritatis sic iurantiū et propter re
uerēciā corz q̄ p̄sunt nō debz auctoritate p̄pa
venire cōtra qd̄libet iuramētuz incautū. s; p̄
aliqbus recurrere debz ad aliquē superiorem
sanz q̄ a tali iuramēto d̄z absoluerē ipm l̄ de
clarare eū n̄ obligatū. maxie qn p̄t cōrri dubi
tū. vt? obseruātū v̄gat in peiorē exitū q̄ non
obseruātū. **C**ōtra tū qd̄libet iuramētuz qd̄ de
rogat caritati l̄ ei? p̄fectōi l̄ disponētib? ad
eā p̄t h̄o venire p̄pa auctoritate i caū necessi
tatis. **S**i obi? cōtra p̄dicta qz. xxi. q. iij. ino
cēs. s. fi. d̄r? q̄ illicitū iuramētuz obseruari p̄bi
bē? n̄ ē itelligēd generaliter. **V**idē etiam ibi
dē sentire graciā? q̄ iuramētuz d̄ n̄ assumen
tē religiōis n̄ lū auctoritate p̄hibet? s; i
uari. **D**ec. di. lxxxv. florentis vidē? graciā?
velle q̄ si q̄s tactis sacrosanctis euāgelijz iu
ret se nō recepturū episcopatum et postea eli
gat? ē repellēd? qd̄ n̄ vidē? verū nisi t̄c iura
mētuz essz h̄uādū. **E**t ad hec tria. **A**d primū di
cēdū q̄ ibi n̄ d̄z teneri graciā? **A**d secūdū di
cēdū q̄ licet t̄c iuramētū n̄ lū auctoritate p̄o
hibeat? obseruari n̄ tū p̄cipitur h̄uari. et iō n̄
sequit? q̄ h̄o p̄ tale iuramētuz oblige? **A**d ter
ciū dicēdū q̄ ille q̄ iurat se nūq̄ recepturum
epatū n̄ repellit? ab epatu qz tale iuramētū ob
liget. s; qz sic solēniter iurādo. cū iuramētuz
illicitū fuerit grauiter peccānerit. et p̄pter hu
iusmōi p̄ctm repellit? **O**bi? itēz cōtra p̄di
c̄ta qz josue. ix. habet? q̄ josue gabaoitis iura
uit q̄ n̄ occideret eos qd̄ iuramētū vidē? esse il
licitū. qz de? p̄ceperat ei ne cū hoibus illius
terze fed? iurex exo. xxiij. et tū josue iuram
ētū h̄uauit. **A**d qd̄ dicēdū q̄ de? n̄ p̄ceperat si
lijs isrl̄ occidē hitatores illi? terze nisi essent
icorrigibiles cui? mōi nō fuerūt gabaoite.
Dec. subingauerūt eos h̄uiturū q̄ ē mors ciuil
hec oia rich. **V**trū iuramētū coactū sit obliga
toriū. **S** bar. et tan. et qd̄ alij dixerūt q̄ n̄
la coactō l̄ n̄ lū met? excusat i iuramēto asser
torio nisi forte a tāto. qz poci? d̄z q̄s oia ma
la sustinere q̄ malū asserere. i. falsum iurare
xxij. q. ij. ita ne. i. iuramēto vō p̄missorio excu
sat ab obligacōe met? n̄ qd̄ ē leuis s; gūis si
ue iustus. s. qui cadere p̄t i cōstantem viū. et
hec cōlūctō iurari vidē? ff. qd̄ me. ca. q̄ in

carcerē. **Alan** vō distinguit q si habeat aīnū adiplēdī obligat aliter n ar. ex. d. bap. maio: res ēca fi. **Alij** vt bñ. et pe. distinguūt duplex for. s. ecce et oīcie ita p obligacō iuramēti coacti eduerso h; se obligacō iuramēti dolo si respectu h; duplicis fori. **Nā** in foro eccle sie iuramētū coactū nō est obligatoriu hoc ē verū vt dic pe. qñ ē grauis met⁹. **Sec⁹** ē si le uis. tum qz ecclesia psumit q ille q coacte iurauit nō iurauit voluntate implēdī iuramētū sed poti⁹ euadēdī piculū. tū qz ille q iurare opellit cū maliciose et dolose pcesserit nllū ius acqsiuit nec ē malicia oīcōd reportare d h; vñ nllū ius h; petēdī. **In** foro at dei iuramētū coactū obligatoriu ē. qz cū de⁹ respiciat voluntatē interiorē et voluntas n possit cogi co actōe sufficiēte s; inducēte. et ita voluntas co acta voluntas sit. vt eciā dicit aug⁹. et habet⁹ xv. q. i. merito. qre iudicat de⁹ talem hoīem obligari. et iō i foro oīcie s; theologos cō sulēdum ē ei q sic iurauit. nisi relaxacō inter ueniat iuramētū implere et h^o dico si iuramētū fuit respectu rei licite. **Alij** vō vt host. rap job. bern. ex d. hys q vi. abbas. xxvj. nalo. e. ti. ad aures. dicūt idistincte q iuramētū metu eciā gūi extortū ē obligatoriu. **Vñ** si qz me tu graui coact⁹ iurauerit rē suā tradere. vl e ciā rē suā iā ab eo traditā nō repetere. tale iuramētū tenet mero iure. cū seruare possit sine interitu salutis eterne ex. e. si vō. **Si** qz ergo in h^o cau oīra iuramētū suū rē suā repeteret repellē⁹ s; m hosti. nisi absolut⁹ a papa fuisset vt ex de elec. venerabilē. s. penl. vbi idem ec papa eū a iuramēto p vim l p metū extorto de reb⁹ nō repetēdis absoluit ex. e. verū. **Absol** uerūt aut aliqñ romani pontifices ab hmo iuramētis hoīes n qī decernētes ea n esse obli gatoria. s; hmo obligacōz relaxātes ex iusta cā. **S; nūquid** iste metu opulsus q iurauit da re poterit petentē repellere. **Ex.** qdā vt bar. dicūt q pē eū rpellere p excepcoz qd me. ca. ff. de eo q me. ca. metum. s. s; qd ptoz. et s; m bar. s. c. abbas. subuenit⁹ passo metū nisi sua clpa iciderit metū. ff. e. si mlt. **Alij** dicunt vt jo. rap. et rod. p excepcoē vtēdo peccat qz oī tra iuramētū licitū veire laborat. **Predicta** ve ro lex d; intelligi qntū ad fctm qz iudex ex cepcoz recipiet in violēti odiū. **Addit** autēz rap. p h^o qd dictū ē. s. p vtēdo excepcoē pec cat ē verū nisi qñ iurabat se solutūz intendit set cōtrariū tūc em peccauit mortaliter ita iurādo. s; bñ pē vtī excepcoē sine peccato. tūc dum ē tñ scādālū et malū exēplū ei⁹ intēdēz nesciētū. **Et sic** Rap. vidē⁹ sentire q si iurat se facturū aliqd si nō intēdat se obligare nō est obligat⁹ ex illo iuramēto licet mort aliter pec cet i iurādo sic. **Rod.** vō credit q ex quo qz i ducit deū intellēm aliqd rei licite faciēde. qz qd intēdat l qz qd ppoāt suae te⁹. **Qd** g^o rme diū iste iurās habebit oīra eū q ipz iurare co egit. **Ex.** habebit remediū i^o qd h; iurās usu ras soluere oīra eū cū hoc iurat⁹. de quo vidē infra ti. de usuris articlo d pēa usurarij q est ab aduersario. vñ s; m hosti. si qz ppter iustūz

metū iurauerit bñficiū resignare tenebit⁹ illd seruare. tñ bñficiō resignato pē rescriptū impe trare et ipm repeterē p actioz qd met⁹ cā. q i rē dā⁹. licet sit psonalis. sic intelligi pē illud ex de hys q vi. abbas. **Si** aut iurauit nō repe tere et iterū sibi oīerat⁹ pē recipe et ex scda re cepcoē agere ex de renūc. cū inter. p. **Potes** rit etiā absolut⁹ p papā petere ex institucōne pīma. sic intelligi pē dictū. c. cū iter et ex. de iureiu. si vō. **Si** aut iurauit n venire oīra sa cramētū. i. absolutioz non petere pē adhuc ec clesie denūciare. et ecclesia ad ei⁹ denūciati onē ipm pīmo motu absoluere ex d iureiurā. quēadmodū i fi. **Si** vō iurauerit nō denūcia re nō valet vt patet ibidē. qd ē verū q^o ad pe nā pagēdaz. s; si is q iurauit n denūciare. h^o faciat zelo recupāde rei magis q salutis pxi mi zelo. videt⁹ sanū esse oīiliū q n denūciat. qz deieraz. s; m h^o intellige i^o ex. d iureiurā. c. i. et. c. debitozes. hec hostiē. ti. d hys q vi. **In** hoc tñ cau s; m jnno. ep̄s cognoscat pzi ul p absolut iurātē an fuerit iust⁹ met⁹. **Ad** hoc nota q iuramētū pīstū sup dānis non re petēdis nō obligat qñ expēse repeti possent qz aliud ē dānū aliud ē expēse. ex. de iureiu. i nra. **Ex**ciptū⁹ aut nouē casus in qbz n va let licet iterueniat sacramētū metu extortūz pīmo in matrimonijs q debēt esse libera i d; trahēdo ex. de spon. cum locū. **Secundus** i pmissione dotis eadē racōe. ff. e. si mlier. s. si dos. **Terci⁹** in alienacione rei ecclesiastice ex. d re. ec. nō alie. si qz p̄sbyteroz. **Quart⁹** i iuredic. progāda. ff. d iud. l. i. **Quit⁹** i vō to ex. e. c. i. et deuoto licet. **Sept⁹** in auctori tate tutoris. ff. de auct. tu. l. i. i fi. **Sept⁹** v; bi qz p metū facit testamētum. ff. de testa. q testō. **Octau⁹** i finie placōe. xj. q. iij. in iustum **Non⁹** i procuratoris oīstucōe ar. ex de p̄cu ra. accedēs. Omnes hos casus ponit hosti. ti. de hys q vi met⁹. c. fi. **Et** bern. ex. e. si. c. ab bas. **Abbas** ponit sex. jobā. vero tñ ponit q tuoz quos etiam ponit. **Rap.** s. tres pīmos et quintū. **Rod.** aut credit q iuramētū in cau pīo et scdo et qnto. obligat licet ecclia ad obseruationē nō cogat. **Vtrum** iuramentū ab ydolatra factū p ydola sit obligatoriu **Ex** s; m Rap. q sic si illud qd p̄misit sit licitū cum enim infidelis iurauerit p̄ctm in mō iurandi oīmisit. s; si illud s;uat in hoc bñ facit et si n seruat peccatū p̄ctō addit. cristian⁹ ve ro si non potest aliter fidem dictis ei⁹ adhib bere et expedit ei ab illo cautiōz habere licz ille peccet iurādo iste tamen non peccat reci piendo et exēplū huius habetur de laban gen. xxxj. et de abimelech gen. xxj. si tam abi melech. per deos suos iurauit sicut laban p deos sochor. xxj. q. i. monet te. jbi enim mo net augustin⁹ istas questiōes et soluit. **Ad** idē facit illd ex. e. et si cristus. **P̄tere.** si talis infi delis p̄r deum verum iuraret. iuramēto facili us obuiar⁹ licz magis peccaret. **Plis** de ordat tho. dicit tamen q non licet infidelem indu cere ad iurandum per falsos deos. et idē di cit. pe. etiāz jnno. supza eodez. c. et si cristus.

Eq̃ videre d. viij. scz ex q̃b9 iuda iura
m̃tū illicitū. cca qd nota secundū hosti. et
gof. q̃ illa ex q̃b9 iuram̃tū reddi illicitū his
verlib9 d̃t̃ñtur. Si iurādū licitū discerne
notando. Quis. cui qd p qd. ad qd cur quō
q̃n. Quis. qz ex psona iurātis iudicat illicitū
tū iuramentū vt patet ex supradictis in. iij.
ar. g. debet etiā esse ibi iudiciū. Item null9 re
ligiosus ṽl religiosa ṽl cleric9 i quacūqz cā
sue ciuili sue criminali cogi debz iuram. tū ca
lumñie p̃f̃are in p̃p̃a psona s3 p̃nt hoc alijs p
doneis pcuratorib9 delegare si sue ecclesie
nouerit expedire. Vñ ñl̃us cleric9 nisi de li
cētia ep̃i nec ep̃s nisi de licētia pape iurare
debz. ex. de iura. calū. c. i. hodie tñ q̃libz cle
ric9 i p̃p̃ia cā iurare debz i p̃p̃ia psona. ex. d.
iur. ca. ceter. Ep̃us etiā hodie si vult p̃t tra
ctare cāz suā i psona p̃p̃ia et tunc iurabit de
calūma p̃ntib9 euāgelij sed non tanget ea.
Similiter i dicēdo testimonio iurat ep̃s s3 nō
tāgit euāgelia. ex. e. ti. cū in cā. et hoc p̃pter
reuerēciā dignitatis. q̃n tñ abiurat heresim
vel scisma tāgit euāgelia aliter non. i. q. viij.
quociēs. Itē licet cleric9 i iuramento require
re debeat ep̃m sepe tñ hoc nō seruatur nec p̃p̃
ter hoc vicia iudiciū. vt ex. de iur. cal. c. i.
glo. Nō ē etiā necesse q̃ ep̃s in iuramēto req̃
rat papā vt ibi. c. cū in cā. Cui. cleric9 em̃ cui
q̃ layco iurare nō debet sup sancta dei euāge
lia. xxi. q. v. null9. iō nec testimoniu dicit.
xi. q. i. testimo. hoc intellige nisi de licētia p̃
lati ex. d. m. cal. c. i. Ṽl dic q̃ nec iuramētoz si
delitatis ex̃bere debet redigēdo suā ecclesiā
in seruitutē. p si faciat sup eo p̃t accusari ex.
de accu. veniēs. qz uec p spūalib9 fieri debz
homagiū aliter symonia omittit vide. ex. d. sy
moni. ex. diligēt nisi sit rō cui omittit admi
stracō ex. e. null9. pmo nec is homagiū faci
et licet faciat fidelitatē ex. de re. iur. c. fi. hō
intellige nisi cleric9 teneat tp̃alia a rege rōe
quorū dicit inferior. vt ex. de maiori. solite.
Quid. nā rōe rei sup q̃ iurat iuramētoz ē ali
q̃n illicitū. vt patet ex supradictis. Nā si sup
re turpi ṽl illicita ṽl iniusta interuenerit iur
amēto nō valet ar. ex. de pac. c. vlt. et sic nō
valet iuramentū qd i notorijs seruet p omnia
ordō iuris. quia posset d̃tingere q̃ remaneret
maleficia impunita. ex. e. ad ñf̃az. iij. Nec va
let si vir iuret nō habitare cū vxore l̃ educa
so ñ valet abo d̃t̃ñciā p̃fiteri ex. e. tua nos
Nec valet si fiat iuramēto i detrimētuz eccle
sie ex. e. sicut nostris. Nec si fiat in detrimen
tū l̃ diminucōz regni. vt si rex in sua corona
cōe iuret nichil alienare in p̃iudiciū regni
et postea faciat immoderatas alienacōs in d̃
trimētuz regni nō obstāte iuramēto scdo con
trario p̃mo. poterit qd ē alienatū repetere.
vt ex. e. intellectu. quis q̃s ergo iurauerit se
facturū aliqd qd secuto sal9 corpal ṽl spūal
adimac. ṽl nō facturū aliqd sine quo ṽtraqz
sal9 ṽl altera recuperari l̃ d̃f̃uari nō possit.
seruare p̃hibet. et habes multa exēpla. xxi.
q. iij. §. fi. v. iuramētoz itaqz m̃l̃tipliciter et
v. q̃l quis g°. hec hosti. Et ouenit cū eo bern.

ex. e. si vō dicit tñ ibidē q̃ hoc intelligit si di
recte ṽgat in interitū. qz si occasionaliter ser
uadō ē. vt si q̃s gallic9 iurat se moraturū rome
in augusto occasione tal iuramēti vita corpal
posz adimi si tūc rome moraret. iuramēto tam
seruare debet. Per qd. d. hoc habitū ē supra
Ad qd. qz finis ad quē tendit reddit illicitū
sacramētoz vt si q̃s iuret vt eligat. viij. q. iij. d.
altarib9. qz cui9 finis bon9 ē rē. Car. qz si cā
turpis sit et iuramētoz illicitū ē. vt si iuram9
in aliquo delicto societate et tale iuramētoz ē
deserēduz ex. d. pac. c. vlt. iō d̃iuracōs et d̃spi
racōs re p̃ban9 h̃m quosloā si sint eccl̃e qz ta
les sūt illicite ex. d. re. iud. c. i. et a. si vō pu
blice et s̃l̃ licita re sūt licite. i. q. i. lege d̃cus
fiōis. s3 si sup re illicita nō tenerent. xi. q. i.
si qui. jo. an. d̃st̃inxit tñ vtz fiat sup re lic
ta ṽl illicita. Quō. qz ex mō iurādī ceter illi
citū vt si desit aliqz illoz triū comitū de qui
b9 ē supra d̃ctm̃. Et nota q̃ iuramētoz teme
rariū et in d̃salte calore iracūdie fctm̃. nō est
seruādūz vt d̃t de dauid. q̃ iurauit nabal. xxi.
q. iij. q̃ dauid nō em̃ pecco i frangendo tale
votū. s3 peccāui qz temere voui l̃ iuravi. xxiij.
q. v. vñ. Incaute etiā iurat q̃ iurat iō qd non
credit esse p̃ctm̃ cū sit. xxi. q. iij. trib9. Quan
do. tēp9 em̃ reddit iuramētoz illicitū. vt si iur
ret dieb9 d̃ñicis. nisi p pace et alijs p̃ijs cau
sis vt ex. de ferijs. c. i. ṽl i xl. xxi. q. v. decre
uit. h̃uic tñ iuri obuiat d̃traria d̃suetudo. hec
abimcō. Nā et si iuret tal tpe puto iuramen
tum seruandum vt dictum est supra. e. ti. ar.
iij. q. v. liceat iurare p creaturas cca medi
uz solucōis. Itē honestū ē vt iuramēta fiant a
reueris. xxi. q. v. honestum.

Qirca nonū notandū h̃m hosti. et bern. ex. e.
quēadmodū. q̃ iuramētoz pmissoriū h3 d̃
dicōs tacitas. vt faciā hoc si maiori. i. pape
placuerit. qz i oī iuramēto pmissorio auctori
tas pape siue supioris itelligi excepta vt ex.
e. veniēs. §. i. ad si. d. papa n̄ ē dubiū q̃n ex
cā possit remittere l̃ relaxare iuramēto ad tem
pus l̃ imppetuū ex. e. si vō. verū de impatore
etiā ṽt ar. ff. ad muici. impatores. vbi p̃nci
pes graciā fecerūt iurifurādī cuidā q̃ iuraue
rat se nō recepturū honore. Et i oī fidelitate
impator sp̃aliter d̃z excipi vt i d̃sti. feudozuz
impialē i si. s3 iō facit contra qd dat intelli
gere q̃ nisi sp̃aliter excipiat except9 nō vide
s3 p hac via ē illd ex. de resc. restitut9. Cū si
dō placuerit si de9 dederit. xxi. q. ij. btus. §.
i. Itē si res i eodē statu p̃māserit. Nā si tibi sa
ne mēns iurē gladiū reddere q̃ncunqz petes
res furia adueniēte n̄ debeo ip̃m tibi reddere
ne interficias te l̃ aliū. xxi. q. ij. ne q̃s. Item
si michi fidem seruaueris ex. e. puenit. ij. iō si
m̃lier d̃tra fidē sp̃osalū l̃ matrimonij venerit
licz iuraueri eā tenere semp p vxore ṽl duce
re eam possum non obstāte iuramento venire
d̃tra ex. e. quēadmodū. Itē si iurē ad c̃tū tēp9
tibi pecuniāz reddere spe numeracōis subaudi
t si michi pecuniāz numeraueris. vt. C. d. pe. n̄
nu. idubitati. Itē si iurē ad c̃tū tp̃us aliqd sol
uere tibi. subaudi nisi iudex p̃cipiat d̃trariū.

ar. ex. de. f. significauit. **N**ā ius supioris se p
videt exceptū vt. ex. e. venientes. §. 1. ad fi. et
multo fortius ius canonicū intelligi saluū i iu
ramēto ex. e. ad nra. nj. **I**te si iurē tibi tanq̃
regi l' epō. te deposito obligat non remāeo
Idē vide si iurē tibi tanq̃ epō soluere pecuni
a. post depositiōz n remāeo obligat. qd cre
do verū si pecuniā in utilitatē ecclesie fuerit o
uerfa ex. d. elec. venerabilē i fi. et. xv. q. vj. a
li. **I**te si iurē stare mādati tuis p offēsa tibi
v' tuis fctā. subaudit nisi picipias qd immo
deratū iustū illicitū impossibile l' ibonestum
qz i hmoi n ē pendū. **V**n nō extēdit tūc iura
mētū nisi ad ea de qbus ē cogitatū v' d qd
merito debuit cogitari. vñ si picipias tale qd.
qd h'm omūez p'sumptionē n iurasset si h' sciuis
sem nō videoz obligat vt ex. e. veniens et. c.
quinta vall. **N**ō tñ sufficit qd dicā nō cogita
ui qd hoc p'cipies mihi qz si p'ea n excedit cl
pam teneoz s'uare. si aut excedit rediget ad
arbitriū bōi viri. vt. ff. p socio. societate. §. ar
bitroz. hec inno. et hosti. ex. e. quāto s'z o'tra
ex. e. quēadmod. §. illud aut nisi generaliter
iurauerit. **S**z intellige i d' eo q n iurasset in
spālī vt ex. de rescriptis. sedes. l' i d' qñ a ppa
ret q i h' nō intellexit iurans alias o'cordaret
iuri omūi ex p'sumcōe vt ex. e. qnta venies. **I**
Item si facultas se obtulerit. alias nō impu
tabi vt ex. e. qrela. necessitas §. l' impossibili
tas excusat hoiez iō n vide deierasse q ex cā
o'cessa deferit iuramētū vt ex. de furtis si quis
p necessitatē. s'z si volūtariē veniret o'tra tunc
imputabi ex. de o'sti. c. in. verū cū p'sumatur
soluēdo q iurauit dare ad certū terminū red
dere. o'stulo ei vt āte diē venies coram iudice
cedat bonis vt ex. de solu. odard. **Q**uid si
q's iurauit tenere obstagia nec habet in loco
quid o'medat v' vñ soluat. **R**ndet hosti. q si
nō erat soluēdo tēpore obligacōis tene' bo
stigia s'uare. qz vide ad hoc se obligasse vñ
victū maib' qrat v' hostiatum vadat ar. ex. d
sen. ex. cū volūtate. §. p'dicatores si aut soluē
do erat et fctūs ē nō soluēdo. aut p't mēdica
re sine verēcūdia. vt si sit vilis et abiect. et
sic idē vt prius ar. di. xxiij. dyaconi. sic p't
intelligi i d' ex. de sen. ex. nosci. §. alios. **A**ut ē
hō nobilis et i dignitate cōstitut' et tali est
subueniēdū bñficō iuris ex. e. qrelā. et. c. bre
ui. ar. ex. de renūc. ad supplicacōz. **I**te faciam
hoc si o'mode potero ex. de elec. qz ppter. **I**te
si iures mihi reddere vinū l' bladū subaudit
eiusdē boitatis. non ergo vinū nouū p veteri
reddes. ff. de v. ob. tūcū. **I**te si iurē tibi
dare filiā meā l' sororē i vxorē debz sic intel
ligi. i. bona fide laborare vt habeas eā ex. de
spō. ex. litteris. ij. **I**te si iuro alicui soluere
pecuniā die tertia subaudit nisi p eum fuero
absolut. vñ is cui iuro me p't absoluerē l' ter
minū plōgare. et hoc ē exp'ssū ex. e. c. i. **I**te
si iuro alicui fidelitatē l' q n sim cōtra eū ob
ligoz ad hoc q n pcurē q vitā l' mēbz l' suā
terzā pdat. porro si offēderit me l' mihi pxi
miores l' ecclesiā meā l' o'muitatē m eā. pote
ro me et illos defēdere qz p'ximiores vidētur

excepti esse vt ex. e. peticō. i. tex. et glo. **D**o
ro qd o'lineat in iuramento fidelitatis patet
ex. e. ego et. xxiij. q. v. de for. hec hosti. **I**te
si iuramētū s'uari n possit sine iteritū salutis
eterne. v' si sit o'tra leges l' bonos mores ser
uari n debet ar. ex. e. qnta. et. e. tua s'm bern.
ex. e. quēadmod i glo. et sic patet. **I**te p'posi
tū l' p'missū vel iuramentū non frāgit q illud
i meli' o'mutat ex. e. puenit. ij. sic etiā nō di
deierare q ex cā iusta o'serit iuramētum ex. de
voto. licet et. c. scripture et. xxiij. q. iij. muli
er et. c. puenit i glo. **I**te qñ p'lati l' canomei
v' p'tates vel rectores v' officiales locoz
vel ciuitatū iurant statuta et o'suetudines ec
clesiarū vel locoz. vel ciuitatū scripta v' nō
scripta. h'moi iuramēta sub tali generalitate
p'elicta. extendunt tantū ad licita et ecclesi
astice libertati n o'tra li. vj. e. o'tingit. vbi
sic distinguit jo. an. scz q aut iurat q's exp'sse
statuta illicita inhonestā et impossibilia scz o
iure v' de facto. aut generaliter iurat serua
re o'suetudiēs et statuta illicita. et illa se ob
seruaturū i mēte gerebat. et in h'moi duobus
caib' eoipō ē largo mō p'iu' ex. e. sicut no
stris. **A**ut nesciebat nec illud i mēte gerebat
et tūc nō peccauit et tñ ad licita obligatur.
Ite si liberta iurauit nō nubere. intelligi de
bet de illicitis nupcijs. ff. de iurepatro. adi
gere. §. fi. et ex. e. venies i glo. s'za. i. fi. **I**tem
qui iurat residēciā facere i ecclesia si p nego
cō ecclesie sit absens nō incurrit p'iuū. ex. d
cle. nō resi. ex pte. ij. p'mo etiā si p negotiō p
prio sit absens nō ē p'iu' ex. e. peticō. **I**n hoc
em iuramēto factū p'p'iu' intelligit' exceptum
qz in sermone generali persona loquēs intel
ligit' excepta. **C**. de soluc. inquisitio et in di
cto. c. ex pte. in glo. in fi.

Sequi videre d' x. f. d' qbusdā dubijs cā
iuramētū et hec sūt p'la. p'rio vtz obitoz
teneat ppter vim iuramenti q se astrixit solue
re debitū excōmunicato d' h' ifra. vj. li. vbi a
get d' excōmunicacōe ti. xj. ar. iij. **Q**uid si q's
iurauit alicui. q si iuuaret eū in spoliādo ali
um p'aret spolia secū. **N**ūquid tenet' seruare
illud iuramētū. **R**ndet. jo. an. q n. qz magis
peccat cū socio p'cedo q sibi totum retinēdo
qz alijs soluere nō possum' qd alijs debemus
ex. e. eā te. **N**ec obstat illud. xxiij. q. iij. §. ecce
vbi dicit' q grau' peccat si nō fuerit p'itus
cum socio qz hic d' referēdo ad erroneā o'sci
enciā alic' q se teneri credit ex tali iuramen
to. et iō si nō satisfaciāt o'scie mortaliter pec
cat hec jo. in dicto. §. **Q**uid si feia o'iugata
dedit fidē adultero. **M**ala ē fidē s'uādo si
bi s'z p'ior ē nō s'uādo. alibi o'cubendo. sed si
castitatē o'iugalē s'uaret bñ faceret nec tūc fi
dez frāgeret vt p'z i illo. §. ecce. et duob' . c.
se. **Q**uid si q's iuret se nō ferre testimonium
o'tra aliquē. **M** h'moi iuramētū ē temerariū
et illicitū et nō astringit. vñ p h' nō repellit a
testimonio. ex. d. test. iurauit. **P**oe aliq's i mi
norib' o'stitut' iurat q n celebrabit missaz n
p'iz fiat miles et postea fiat p'sbiter. et añq
celebret fct se fieri militem. **N**ūquid peccat

Respondit hostien. extra de spon. omissum. q. i. hoc peccauit scilicet q. in sua promotione iuramentum hoc tacuit. q. licet iuramentum ab ini- co licitum fuerit tñ ex q. fuit in sacris illicitum esse cepit. tñ ex eo q. p. mot. impleuit iurame- tum n. accuso eū ar. ex de spō. omissū. **Q**uid si p. elat. abiuret ius instituēdi v. aliud sile- Rndit bern. ex de insti. cū venissent. ij. tal. il- lo iure nō debz vti. nec tñ ppter hoc p. iudica- dignitati q. tūc ecclesia p. vti illo iure et sic p. t. h. uare iuramentū sine p. iudicō ecclie et sine interitu salutis eterne. **Q**uid d. iudice q. scit accusatū ad penā capitis l. p. cumq. aliā corā se imūne penit. a cl. pa. q. sibi iponit. et tñ vi- det testes patos ad iurādū falsū. nūquid reci- piet aut si recepit iā. nūquid p. illos odena- bit sciēter iuocētez. **R**. iudicare p. iudicē ad iu- dicē s. m. q. fūgit. publica p. tate. et iō i. forma- ri debz i iudicō. n. s. m. q. ipe nouit tāq. p. sona p. iuata. s. s. m. i. q. d. inotescit sibi tanq. p. sone publice. hoc aut inotescit sibi et m. cōi et p. i- culari. **I**n cōi q. d. p. leges publicas v. diui- nas v. huānas. o. tra q. s. n. l. as p. bacōes ad- mittere debz i aliquo i. p. i. clari p. i. strumta et testes et alia h. m. o. i. legitima documta q. magis se q. debz i iudicādo quā illud q. d. ipe nouit v. p. sona p. iuata ex hoc tñ iuuari p. v. t. diligen- ci. p. discuciat p. bacōes m. ductas v. t. possit ea- rū inuelligari defectū. q. si nō possit eas d. iu- re repellere debz v. t. d. c. t. m. e. eas i iudicādo se- qui. **V**n. augusti. sup. psal. iudex bonus nihil ex arbitrio suo facit. s. s. m. leges et iura p. n. un- ciat. v. n. s. m. rich. tene. esse valde sollicitus fo- uere p. t. illā quā i. o. scia sua scit esse veraz. ne- peat ppter defectū testū v. l. aduocatoz. l. de- bile patrociniū et si fuerit ad hoc deuentum v. t. cōtra eū faciat p. bacōes ita efficaces i fo- ro exteriori q. nō p. n. t. repelli. laborare debz ā- te s. n. iaz diffinitiuā p. o. m. s. vias si q. s. iuenit li- citas p. innocēs d. i. c. t. libere. **S**i v. o. n. l. ā. vi- az talē p. t. iuenire cāz alij. si p. t. sine scādalo de- bet o. m. i. t. t. e. s. m. h. u. et ala. et rich. hoc ecia o. s. u. l. i. t. r. a. y. **E**t si nō p. t. credit rich. q. debz scd. z. allegata s. n. iare q. i. foro exteriori iudicāt. va- lere. et hoc d. clari p. t. p. m. l. ta iura. ex d. off. o. r. d. i. si sacerdos et. c. nos i. quēp. et duobus c. seqn. et. i. q. i. de. o. i. p. o. t. e. s. p. t. ecia hoc pro- bari p. rōz. iudex em magis tene. esse sollicit. p. salute bōi d. i. u. s. q. p. salute p. sone singula- ris. maxie cū ipe i. q. n. t. u. z. iudex sit p. sona publi- ca. et p. defēsiōe bōi o. m. u. n. i. s. t. a. t. u. a. **E**st ecia bonū o. m. u. e. sic nobili. p. bono singl. aris p. sone s. m. q. trahi p. t. ex s. n. iaz p. h. i. i. e. t. h. i. c. i. sed si iu- dex s. n. iaret p. aliquo d. i. c. t. o. i. iudicio q. tñ v. t. p. s. o. ā. p. iuata scit innocētē esse. licz hoc esset ad bonū illi. p. esset tñ ad malū cōitatis. quia popul. p. scādalizare. et via innocēs opprimē- di et noxios dimittēdi apire. q. n. em iniq. iu- dex p. odiū v. l. munera veller innocētez puni- re. diceret q. i. o. scia sua sciret eū reū esse. et q. n. ali. ppter amorē p. iuatu veller noxiū dimittē- re. diceret q. i. o. scia sua sciret eū innocētez es- se. et sic via malefaciēdi iudicib. iniq. s. esset apta. **A**lij tñ dixerūt q. si iudex aliquē d. i. c. t. u.

in iudicō i. o. scia sua sciat esse innocētez. cāz et veritatē quā sup. hoc nouit debz ad supiozem remittere. et si supioz n. l. i. sit subiect. et sciat illū innocētez esse. debet eū absoluerē. vel sal- tē siue s. n. iaz ferat. siue isti p. c. i. p. iat. alleuiabi- ei. o. scia. s. m. r. a. y. **R**od. v. o. c. d. i. t. q. iudex eū q. z. nouit innocētez n. l. o. mō debz ad mortē v. l. mu- talacōz o. d. e. n. a. r. e. v. l. o. d. e. n. a. n. d. exponere etiā si supioz ei p. c. i. p. iat et si hoc faciat mortāl. pec- cat. et potius debz oia mala sustinere q. hoc facere. **S**cd. z. ec. aliquos p. t. e. s. t. a. r. i. debet se h. z. e. o. scia. z. o. d. e. n. a. n. d. i. p. m. q. z. scit eū innocētez et hoc iudicis certis ostēdat v. t. coitas nō scan- dalizet. et sic eū absoluat a iudicō suo relin- quēs eis p. t. a. t. e. z. v. t. cām deferāt ad supiozē si volūt siue agat. de p. s. o. n. a. siue de reb. **S**z. p. d. i. c. t. a. s. e. t. e. n. c. i. a. v. i. d. e. t. esse o. t. r. a. allegata p. r. i. m. a. quia si obligare iudex m. f. e. r. i. o. z. v. t. comes. ad t. r. ā. s. f. e. r. e. d. u. z. suā iudiciariā p. t. a. t. e. z. i. supiozē v. t. m. r. e. g. e. m. c. a. u. illo posset sibi p. iudicari i. c. a. s. i. b. z. illis q. z. si ter v. l. q. t. e. r. hoc faceret. rex dice- re posset se esse i. p. o. s. s. e. s. s. i. o. n. e. iudicādi et puniē- di hōies illi. o. m. u. i. t. a. t. i. s. ei. iudicō p. t. e. r. m. i. s. s. o. **P**re. licz iudex q. nō habet supiozē nisi deū n. sit subiect. legib. q. s. ipe cōdidit. s. m. i. p. a. s. tñ eū iudicare decet ne populū scādalizet. **P**re. punire cōuictū i iudicō nō tñ ē de lege posi- t. i. a. s. z. ecia d. lege d. i. n. a. cū iudex q. l. i. b. z. ē subie- ct. **E**t iō scda op. i. o. d. e. dimissa sine p. iudicō et assercōe temeraria vide. s. t. ā. d. u. z. s. m. rich. op. i. n. i. o. n. i. p. r. i. m. e. q. m. u. l. t. i. s. i. u. r. i. b. z. ē m. u. i. t. a. **S**z. o. b. i. c. i. t. q. z. sup. illud **R**o. x. m. j. o. m. e. q. d. nō ē ex fide p. c. t. m. ē d. i. c. g. l. o. i. d. q. d. ē o. t. r. a. f. i. d. e. i. o. t. r. a. o. s. c. i. e. n. c. i. ā. v. t. c. r. e. d. a. m. i. d. m. a. l. u. ē. p. c. t. m. ē. **R**. q. si iudex p. c. e. d. a. t. i. iudicō s. m. iura nō facit o. t. r. a. o. s. c. i. a. z. s. z. s. m. o. s. c. i. a. z. nisi h. e. a. t. o. s. c. i. e. n. c. i. ā. z. e. r. r. o. n. e. a. z. **Q**uid faciet in cāu p. d. i. c. t. o. o. f. f. i. c. i. a. l. e. s. et executores q. scit testes falsū iurare. et tamē cogūt a iudice innocētē occidere v. l. alio mō punire. **R**. s. m. r. a. y. et rod. nō debēt obedire si p. certo hoc sciāt. **S**ec. ē si dubitāt q. tunc excusant ppter obediē bonum. x. j. q. n. j. q. d. er- go. **S**cd. m. aut rich. et alex. an. in tercio suo et tho. m. i. s. t. r. i. iudicis o. d. e. n. a. n. t. i. s. innocētez si sen- tencia intolerabilez errorē v. l. i. n. i. s. t. i. c. i. ā. o. t. i. n. e. a. t. nō debēt obedire. alias excusaretur carni- fices q. occidūt martires. si vero iusticiā mai- festā nō o. t. i. n. e. a. t. nō peccāt p. c. e. p. t. u. e. x. e. q. u. e. d. o. q. z. i. p. i. supiozis sentenciā discutere nō habent nec i. p. i. innocētez interficiūt. s. z. iudex cui mini- steriū p. b. e. t. **Q**uid ager. q. iurauit alicui. q. ce- labit homicidiū q. d. ipe p. c. u. r. a. t. **R**. i. f. r. a. l. i. i. j. t. i. l. x. i. j. a. r. n. j. q. n. j. **Q**uid d. d. n. o. q. facit po- pulū v. l. famulū suū l. hōies suos iurare q. ei dicēt si quos viderint l. scierint v. l. audierint surripuisse aliq. d. de reb. suis l. dānificasse eū in aliquo. **R**ndet rod. distinguēs q. si ille cui ē iuratu ē truculēt. et fer. p. b. a. b. i. l. i. t. e. r. credit. aut sup. hoc merito suspect. habet. ille q. iurauit. siue p. alios p. b. a. r. e. possit siue nō. illud quod de talibus vidit non tenetur reuelare nec pro iurato seruare quia illicitū fuit quod iurauit. cum per consequens ille qui iura- uit. iurasset q. ei cooperaretur in peccando

vel se comitteret sup h^o discrimini. vñ nō de-
buit ab inico hñoi iuramentū p̄stare s̄ poci⁹
oia mala tolerare. Si aut ille cui iuratur est
credat^r m̄suet⁹ et iust⁹. et n̄ nisi rōnabiliter
p̄cessur⁹. distigue qz si res hñoi d̄ qbus iura-
uit deputate sint custodie iurātis. sine pecca-
to iuramentū p̄stare p̄t et obsuare debz. Vñ si ip-
se viderit furē asportatē res ei⁹ custodie con-
mēdatis. licet ipe sol⁹ videat p̄t clamare et
furē manifestare et p̄ furē ire ne si i h^o negli-
gēs fuerit teneat^r dānum restituere. nec repu-
tabi^r tal^r p̄ditor criminis sicut nec reputat^r qui
suā m̄uria aut dānū p̄sequit^r corā iudice licz
qđ mēdit nō possit p̄bare. Si autē nō tenet^r
ad custodiā illarū rerū tūc si p̄ alios p̄bare
possit qđ ipse d̄ talib⁹ scit dñō reuelat. Si ve-
ro p̄bare non potest non debet reuelare ar.
ij. q. i. si peccauit. et. ij. q. vij. plerūqz. m̄s ta-
lib⁹ p̄soms q̄ p̄nt p̄desse et nō obesse ar. xxij.
q. v. h^o videt^r. Sed et si qñ iurauit mēdit se
obligare ad reuelandū occulta q̄ p̄bare non
possit. non fuit licitū iuramentum nec obligas-
torum sed taliter iurādo peccauit. **Q**uid de
duob⁹ hñib⁹ cōmunē mēsurā quā deferre cō-
sueuerāt vēditōrib⁹ bladi et m̄de mercedem
accipe. q̄ iurauerāt qđ decetero nō portarent
eam et ex h^o m̄lū damnicati sūt. qz vendi-
tores bladi ex hac occasione sibi de mensura
alia p̄uiderūt. nūquid contra tale iuramentū
venire possūt. Rñdet rod. qđ hoc nō p̄nt aucto-
ritate p̄a m̄si ad tantā mopiā venerint qđ nul-
laten⁹ hērent vñ alias viuerēt etiā de elemo-
sims. Ep̄s tñ sine tāta necessitate posset hñoi
iuramentū m̄ meli⁹ cōmutare cū n̄li sit vtile
et aliqb⁹ sit dānosū. **N**ūquid vno eoz peie-
rātē p̄t alter contra iuramentū venire. Rñdit
rod. qđ si alter p̄dictoz iurauit vñ iurare mē-
dit sub dicōe. s. qđ uō portaret hñoi mēsurā
si alter nō portaret tūc altero iuramentū nō
seruāte nec iste tenet^r seruare. si aut absolute
iurauit m̄ omnē euentū seruare tenet^r quicqđ
alter faciat. Si vñ nesciat quomō iurauerit l̄
quid mēderit distigue. p̄ si emolumentū mē-
sure sit ip̄is duob⁹ cōe a quocūqz illoz pete-
ret. vno peierātē nichilomin⁹ alter seruare te-
net^r iuramentū cū n̄li ex h^o ei fiat p̄iudiciū
Si aut sol⁹ portātis mēsurā sit emolumentū
est benignē m̄terptand⁹ qđ fidē n̄ seruāti. fidez
se seruaturū. n̄ p̄misit cū suo dāno et alteri⁹ lu-
cro. vñ n̄ tene^r seruare altero n̄ seruāte. hosti.
etiā et p̄no. et bern. e. e. p̄uēnt. ij. dicūt qđ
si duo aliquid sibi m̄uicē iurēt vno illoz nō
seruāte alter seruare nō tenet^r e. e. sicut. nj. i
fi. et h^o m̄si illd̄ promissū sit ad dei honorem
xxij. q. v. p̄ deo. **E**sto qđ m̄lū aliq̄ iuret
se facturū aliqđ l̄ nō facturū nūquid duob⁹
vñ trib⁹ cōtraueniētib⁹ p̄nt reliqui cōtrauenire
Rñdet rod. si simpliciter et absolute et i oēm
euentū sit iurātū q̄libz tene^r seruare qđ iurauit
q̄cquid faciāt alij. si aut sub dicōe l̄ ob cām
sit iurātū n̄li tene^r m̄si exñte dicōe l̄ cā p̄-
ter quā ē iurātū ar. xxij. q. vñ. nō solum ex d̄
addi. appo. verū. et ex d̄ iureiur. p̄uēnt. et h^o m̄-
tellige vbi tota obligacō ponebat^r m̄ euentū

adicōis quia. s. iurās non mēdebat se obli-
gare m̄si exñte l̄ remēte dicōe. al. as si iten-
debat se obligare nō tñ p̄pter illam dicōez
sed etiam p̄pter aliam causāz tenetur implere
licet non extet dicō illa. vt si quis iuret ad
sanctū iacobum ire vt fratē suū videat et pec-
cata sua redimat. licet sciat fratē suū decess-
sisse. nichilomin⁹ tene^r p̄pter aliā causā. Et
idē m̄tellige quādoquqz qđ iurat ex duab⁹
vel plurib⁹ dicōibus vñ cāis et nichilomi-
nus mēdit se obligare qualibet earū extāte
Et hoc m̄tellige seruādū fore m̄ foro ecclesie
nō m̄ foro p̄mēcie. vbi iudicat^r d̄ m̄ecione
Quid si quilibet de illa m̄lū mēdit iurauit
aliqđ se facturū l̄ non facturū si alij seruaret
nūquid duob⁹ vel trib⁹ illud non seruanti-
bus poterūt alij cōtrauenire. Rñdet rod. qđ m̄
foro p̄niali recurrendū est ad m̄encionē iur-
ranciū et secūdum eā erit iudicādū. s. quō sit
m̄telligenda condicō illa scz si alij seruēt v-
trum scilicet si omnes alij seruēt vñ aliqui.
Quid si nesciat^r vtrū illa dicō m̄tellecta
fuerit de oīmb⁹ vñ tantū de aliquibus vñ si
dubitet^r vñ sit iuramentū sub dicōe l̄ sim-
pliciter. Rñdit rod. qđ si iuramentū spectet tā-
tū ad comodū iuranciū et medietas multitu-
dinis vñ maior p̄s nō seruēt iuramentū ceteri
nō tenet^r qz iā nō extat dicō sub q̄ ē iuratur⁹
qz qđ facit medietas aut maior p̄s. facere di-
cit^r v̄mueritas. Si aut medietas vñ maior p̄s
adhuc seruēt et hec ōgat m̄ dānū seruācium
et lucrū n̄ seruāciū benignē m̄terptand⁹ ē. qđ a
liqb⁹ n̄ seruātib⁹ alij n̄ tenent^r seruare. sicut
dictū ē supra m̄ cā d̄ mēsurā cōi. qz n̄ ē verifi-
mile qđ aliqb⁹ iurāciū voluerit dicōz suā fa-
cere deteriore et alioz meliore. Si aut seruā-
tes iuramentū ex hoc nullū m̄comodū pacian-
t^r nō ē tutū eis cōtrauenire s̄ denūciat^r p̄lato
vt cogat vñ iurātes sibi m̄uicē iuramentū re-
mittere l̄ n̄ seruātes seruare. Si aut qđ ē iura-
tū spectet ad dei cultū vñ pietatē vel religio-
nē. aut si tale qđ sit iuratum qđ sine iuramē-
to teneret^r facere oīs tenet^r etiā si alij non
seruēt. Si aut dubitet^r vñ iurātū sit simplici-
ter et absolute l̄ sub dicōe. Aut si nesciat^r de
quot alijs intelligāt dicōz illā. s. si alij ser-
uarēt. teneri debz certū et dimitti icertū. et i-
terptand⁹ ē qđ iurātes sūt obligati p̄ hñoi iur-
amentū m̄si maior p̄s iurāciū trāsgressa fue-
rit illud. tūc em̄ qđ iā dicō non existit.

Equit^r videre de. xj. s. d̄ dispōsitiōe et re-
laxacōe siue absolucōe iuramēti. cca qđ
sciēdū qđ scdm bern. e. e. qñto. papa p̄t que-
libet absoluere a iuramento ex iusta cā puta p̄-
ter itollerabile scādālū. l̄ si p̄oge^r i multos
malū exēplū. clauē tñ discretiōis p̄cedēte. hu-
i⁹ s̄nie fuit tan. xv. q. vñ. **A**utoritatē vbi plem-
us d̄ hoc. Dicit etiaz bern. e. e. petcō. qđ de
claracō siue m̄terptacō iuramēti p̄tinet ad pa-
pā siue dubitet^r d̄ ip̄o q̄liter sit seruādū vt ex.
e. qñto. siue dubitet^r vñ sit licitū l̄ illicitum
extra. de elect. venerabilem. Rod autem di-
cit qđ non tantum papa sed etiam episcopus
iuramēta licita sicut et vota potest m̄ melius

cōmutare. maxime cum iuratur quod nulli est
vile et alicui est damnosū. vt si quis iuret q
nō loq̄tur martīo v̄l nō cōmedat cuz eo vel nō
itrabit domū eius vel nō recipiet aliqd ab eo
v̄l nō s̄uiet ei nisi iurauerit hoc vt vitet occa
sionē peccādi quā solet icurzere q̄s ex famili
aritate alic⁹ p̄sone. Nec ob. i. d. ex. de elec. ve
nerabilē vbi d̄r q̄ et si iuramētū fuerit illicitū
tū papa cōsuli debuit. eo q̄ ad papā p̄inet de
cernere an iuramētū illud fuerit licitū l̄ illi
citū q̄ loq̄tur de regno alemanie qd̄ q̄ habet
eōip̄o impator debz esse. qd̄ sine app̄batōe pa
pe nō debz fieri. et forte circa magnas p̄sonas
et ardua negocia p̄pter scandalū solus papa
p̄t interponere p̄te suā in talib⁹ iuramētis. et
forte etiā in iuramēto vniuersitatis p̄pter scā
dalū nō p̄t ep̄us disp̄sare vel in aliud cōmu
tare. licz hoc possit in iuramēto p̄sone p̄riua
te. Potest etiā dici q̄ qñ iuramētū est dubium
vel licitū sol⁹ papa p̄t ip̄m relaxare sine aliq
cōmutatōe. qz eius auctas excepta v̄l. ep̄us
v̄o et si nō possit a iuramēto simpliciter absol
uere p̄t tñ in meli⁹ cōmutare nec hoc ē cōtra iu
ramētū venire v̄l ip̄z ifringere. ex. de iureiu
puenit. ij. hec rod. Innocētius aut et host. ex.
e. debitorēs dicūt q̄ ep̄us i iuramētis disp̄s
sat si sint dolo metu v̄l vi extorta. xv. q. vj. c.
.j. et. ij. ex. e. cū d̄tingat imo ec̄ ep̄us p̄t qñqz
ex cā i iuramētis licite factis v̄l p̄stis disp̄s
sare. xv. q. vj. nos sc̄tōr. et. c. iuratos. Tho.
vero circa hoc distinguit sc̄z q̄ illd̄ qd̄ p̄mitti
tur sub iuramēto aut est maifestū p̄ctm et tūc
nullo mō seruari debz. Aut ē boni maioris i
peditiuū vt cū quis iurat se nō intraturū reli
gionē. et tūc licz seruare et nō s̄uare. et in his
duob⁹ cāibus nō indiget disp̄satiōe. Aut est
dubiū utrū sit licitū vel illicitū. p̄ficiū v̄l ne
cessariū. simplr l̄ in cā. et in hoc quilibz ep̄s
p̄t disp̄sare. Aut ē maifeste licitū et v̄ile. et
tunc v̄l h̄re locū disp̄satiōis v̄l cōmutatōis si ali
qd̄ melius faciendū occurrat ad dūem utilita
tē qd̄ maxie p̄tinere v̄l ad p̄tatem pape q̄ cu
ram habz vniuersalis eccl̄ie qz etiā ad papaz
p̄tinet i oibus generaliter q̄ spectat ad disp̄s
latōz rez eccl̄iasticaz sup q̄s habz plenitu
diem p̄tatis. sic etiā ad vñquēqz p̄tinet reita
re iuramētū a suis subditis factū circa ea que
subdunt ei⁹ p̄tati. sic p̄t p̄r irritare iuramētū
puelle et vir vxoris vt d̄r nu. xxx. sic dice⁹ infra
de voto. ¶ Done q̄ aliq̄s iuramēto tenea⁹ ali
qd̄ facere et petat dilatōz l̄ absolutōz et obti
neat ab eo cui tenet⁹ q̄rit⁹ v̄l sit ex toto abso
lutus a iuramēto. et v̄l q̄ nō. qz deo reddendū
est iuramētū. ex. e. debitorēs. l̄ s̄m raij. si
iuramētū in fauorē dei fiat vt p̄ illud hō se
obligare deo intēdat nō p̄t absolui ab homie
nisi p̄ cōmutatōz in meli⁹ sic infra dice⁹ de vo
tis. Si tu dicas q̄ ille nō intendit se obligare
deo s̄ tñ homi. R̄ndet rod. q̄ nihilomin⁹ ab
hoie nō p̄t absolui ex quo iurat se facturū ali
qd̄ in fauorē di. sic si iurasses tibi q̄ darē ticio
.x. sol. in fauorē eius n̄ posses mihi remittere
hui⁹ iuramētū. Si aut tale iuramētū sit fa
cētū in fauorē homis et ille spōte absoluit p̄

ea nō tenet⁹. et idē est de dilatōe solutiōis faci
ēde si iuratū fuerit. q̄ fiat circa diē. ex. d. spō.
.p. i. ¶ Nūquid cū iurat vniuersitas aliqua si
ue cū iurant aliq̄ se facturos aliqd̄ remittere
p̄nt sibi inuicē iuramētū hui⁹. R̄ndet raij.
et rod. q̄ si tale iuramētū p̄tineat ad dei fa
uorē vel cultū vel religionē vel pietatē sibi
remittere nō p̄nt vt si duo iurent q̄ vltra ma
re deo militare ibunt vel q̄ religionē itrabūt
vel q̄ dicent duo vel tria psalteria p̄ inuicem
vel si aliq̄ mechanici iurant q̄ d̄ suo lucro cer
tam portōz dabunt in aliquos pios vsus. Si
tñ aliqui iurent q̄ vltra mare sil. ibunt remis
tere sibi p̄nt q̄ sil. nō eant. sed nō p̄nt remitte
re sibi quin vadant. Qñ aut iuramētū respicit
tp̄ale cōmodū. distingue. qz si sine iuramento
facere tenent⁹ qd̄ iurant sibi remittere nō p̄nt
qz p̄pter salutē animaz v̄l sic iuratū vt si carni
fices iurent q̄ carnes ifectas v̄l corruptas p̄
sanis nō vendent. Aut mercatores q̄ nō sopbi
sticabūt merces suas nec p̄pter terminū cari⁹
vendant. Si aut nō tenent⁹ s̄uare qd̄ iurāt. ni
si qz iurant. tūc distingue q̄ si obseruatiā iura
menti spectat tñ ad cōmodū vel incōmodū iu
rancū. et iurent de dando siue faciēdo aliq
alteri ab altero. p̄nt remittere sibi. vt si quis
iuret aliq̄ q̄ faciat aliq̄z opaz sibi et ali⁹ ei iu
ret q̄ mercedē ei reddet. vel qñ socij iurant d̄
cūicandis sibi inuicē oibus suis lucris. Si at
nō iurent sup aliquo faciēdo vel nō faciēdo
sibi inuicē. s̄ alias iurant se aliqd̄ facturos n̄
p̄nt remittere sibi vt in cāu posito supra d̄ ha
bentib⁹ dūem mensurā. vel cū iurant duo so
cij q̄ nō negociabūt tali vel tali mercatōne
vel q̄ nō ibūt ad nūdinās tales. Si vero iura
mentū respiciat cōmodū vel incōmodū alienū
distingue. qz si obseruatō iuramēti respiciat cō
modū alienū n̄ p̄nt remittere sibi. vt si aurifa
bei iurent q̄ nō vendent opa sua nisi de mate
ria sic vel sic purgata. Si aut obseruatiō iuramē
ti sit damnosa alijs nō est obligatoriū vt si iu
rent sutores q̄ nihil faciēt in nocte de ope ar
tis sue vel certis tp̄ibus anni vt p̄pter rarita
tem cari⁹ vendant opa sua. vel qñ ciues aliq
ciuitatis vineas h̄ntes iurant q̄ nō p̄mittant
vinū allatū aliunde vendi in territorio suo.
q̄diu vinū illi⁹ territorij inueniet⁹ venale p̄o
p̄cio tali. Licet aut hui⁹ iuramēta nō obligēt
qz illicitū ē qd̄ iuratur cū sit p̄ctm etiā sine iu
ramēto talia aut facere vel seruare corruptā i
tentōne. tñ p̄pter reuerētiā sacramēti et scāda
lum aliorz nō expedit q̄ hui⁹ iuramēta sibi
remittāt aucte p̄pria l̄ veniāt cōtra ea s̄ aucte
ep̄i sunt reuocanda vel potius nō tenuisse des
nuncianda et p̄nia de ip̄is est imponenda.

De piurio ti. xix.

Postea cōsiderandū est de piurio et p̄rio
de eius mltiplici acceptōe et q̄le p̄cm
ei⁹ sit veniale v̄l mortale. 2.º de guita
te peccati eius p̄ op̄atōz ad quedā alia pecca
ta. tercio de quibusdam dubijs circa materiā
istam. quarto de ei⁹ pena. ¶ Circa primū sciē
dum quod piurium sc̄dm gōf. et host. ti. de iu
re iurā. dicit⁹ quadrupliciter sc̄z falsa iuratio.

iuramenti transgressio. idiscreta iuratio et mendacium
firmatum iuramento. Primo modo piurium scilicet put
est falsa iuratio potest esse triplex. aut quod est falsitas
ex parte iurati tamen ut cum quis iurat falsum quod
credit esse verum. Aut ex parte iurantis tamen ut cum
quis iurat verum quod credit esse falsum. Aut ex
parte utriusque. ut cum quis iurat esse verum quod est falsum
et credit esse falsum. Et in his duobus modis vltis
est mendacium firmatum iuramento quod est quartum
membrum prime distinctionis. Vnde falsa iuratio po
tuit esse primum membrum prime distinctionis erit so
lum quando falsitas est tamen ex parte iurati. Deinde modo
falsa iuratio secundum Goffredum. hostem. et bernardum. ex de iure
iuramenti. i. si ignoranter fiat et hita omni diligen
tia nullum peccatum inducit. xxij. q. ij. hoies. n. ad
hibita vero omni diligentia est peccatum veniale. di. 32. q.
v. in fi. Raij. vero dicit quod huiusmodi falsa iuratio si
sit adhibita diligentia debita est veniale. si vero pro
ueniat ex ignorantia iuris vel facti crassa et sup
pina est mortale. xxij. q. v. q. piurat. 2. vero et
3. modo iuratio falsa si fiat iocose vel simulato
rie secundum Goffredum. est peccatum veniale. xxij. q. ij. q. ait et
.c. vlt. Sed vero theophrastus. pe. et rajj. est peccatum mortale
propter reuerentiam dei. Si autem fiat seriose est pec
catum mortale secundum Goffredum. et theophrastum. xxij. q. ij. hoies.
Sed circa hunc modum vltimum richardus. distinguit sic
scilicet quod ille qui iurat aut deliberat de dicto confirmando
deus et de iuramento pro quod est confirmandum. et piurans
rat sollemniter in presentia iudicis. et sic piurans
non tamen mortaliter peccat. sed etiam si pro tali piurio
feratur sententia diffinitiva contra eum in causa accusatoris
est infamis. vj. q. j. ifames. Aut deliberat de dicto
confirmando et iuramento non tamen sollemniter piurat.
et sic etiam iurans mortaliter peccat cum expressse
faciat contra dei preceptum leui. xix. non iurabis in
noie meo. Aut deliberat de dicto sed non de iur
ramento et sic potest contingere quod homo piuret sine mor
tali peccato tamen est admodum veniale secundum Goffredum. Aut de
neutro deliberat. sed totum perfert ex surzeptione
et sic piurans peccat etiam venialiter minus tamen quam
in causa precedenti hec richardus. et dicitur cum eo bonum.
decordat etiam satis theophrastus. Vltimus addit richardus. quod il
lud quod ex surzeptione procedit non est perfecte volun
tariu. ad hoc autem quod quis mortaliter peccet requi
tur quod peccatum suum sit plene voluntariu directe
vel interpretarie quod dico propter illud qui cum deli
berare possit et deliberare contemnit. si ex tali
contemptu ex surzeptione piurat videtur multis quod
non excusetur a mortali. secus est si contemnit delibe
rare ex negligentia. Per iuramentum vero secundo modo dictum
scilicet quod est transgressio iuramenti si sit transgressio
iuramenti illiciti sic peccatum est in iurando sed non
in contraveniendo quin etiam nullo modo est seruandum
xxij. q. iij. c. j. ij. et. iij. Si vero sit transgressio
iuramenti liciti est mortale peccatum. v. q. j. quecumque
Per iuramentum autem 3. modo scilicet scilicet quod est iuratio indiscre
ta est scilicet Goffredus. peccatum veniale di. xxv. q. c. nmi
nis in fi. bernardus. vero. ex. de iure iuramenti. tua. i. distin
guit quod si fiat ex deliberatione est peccatum mortale.
ex. e. sic ex literis si vero iocose et incaute est ve
niale di. xxv. q. alio ea demum. et satis de cor
dat cum bernardus. bonum. richardus. theophrastus. et rajj. Ad hec
nota secundum bonum. quod piurium est malum non tamen in se sed etiam
secundum se ita quod nullo modo potest fieri bonum. Ratione huiusmodi est du

plex. vna quod piurium plerumque claudit in se men
daciū quod est secundum se malum. Secunda autem ratio est gene
ralis quod omnis piurans sume veritati contumeliaz
facit dum eas ad eius confirmatorem inducit ad quod
non deberet assumi et ideo quod non deordinat homines
tamen ad primum sed etiam ad deum inde est quod semper est
malum. Sed nunquid si quis piuret necessitate impul
sus excusabitur a peccato. Et pro est necessitas nature
et necessitas coactionis. Necessitas nature non habet
legem de se. di. j. sic. et ex. de consue. quito. tamen
et a tanto et a toto potest excusare. ex. e. querela.
Necessitas vero coactionis non excusat a toto in
his quod secundum se sunt mala. sed excusat solum a tanto. quod
voluntas sufficienter cogi non potest. ex. d. his quod vi
sacris. et propterea quod piurium est secundum se malum quod
tuncumque quis ad illud cogatur non omnino excusatur.
hec bonum. et dicitur cum eo Guil. naso. Petrus autem
distinguit. quod duplex est coactio scilicet absoluta que
excusat a toto et additio naturalis que excusat a tanto
Prima cadit in corpore non in anima ideo actus omnino
corpales sunt pro coactione excusari totaliter a
peccato. Secunda cadere potest etiam in anima ideo actus anime
vel solius vel mediate instrumentum corporeo excu
sari sunt a tanto non a toto et huiusmodi actus sunt me
daciū et piurium. et ideo pro coactione sunt excusari a
tanto non a toto. Et de cordat. g. naso. et Goffredus. in
su. ti. d. his quod vi. pbat primum membrum predictae di
stinctionis. xxij. q. v. q. i. p. totum. Secundum membrum
ex. de his quod vi. sacris. Quid autem de. ex. de iure
iuramenti. verum quod illi qui venerunt contra iuramentum vi
vel metu. prestitum pro vita et rebus seruandis non
sunt propter hoc puniendi tanquam pro crimine mor
tali. hoc ideo dicitur secundum richardum. et theophrastum. non quod non pec
cent mortaliter sed quod sunt puniendi pena mio
ri. quod ut dicitur in glo. ibi metus attenuat cul
pam ut de in. c. sacris. Vel etiam secundum richardum. id
intelligitur in iudicio fori.

Circa secundum quod primum placet scilicet utrum piurium sit
maius peccatum quam homicidium. Et quidam dicunt
quod sic pro eo quod piurium est contra rationis ordinem direc
te et immediate respiciente deum. Et homicidium
est contra rationis ordinem directe et immediate respi
cientem primum et pro eo quod piurium est contra prece
ptum prime tabule. homicidium vero est contra prece
ptum secunde tabule. Sed contra ista est quod eis de rationibus
concludi posset quod grauius esset in divina facere o
pus seruile quam homicidium. ideo alij dicunt ut richardus.
quod grauius peccatum est homicidium quam piurium quod ta
to peccatum est grauius quanto contrariatur directe
maiori virtuti et actui digniori. sed piurium est di
recte et immediate contra actum veritatis latrice ut
patet ex superioribus. homicidium autem est directe et
immediate contra caritatem ratione actus secundarii qui
est primum diligere. Certum est autem quod nobilior
virtus est caritas quam latrica. Nobilior etiam est
actus primum ex caritate diligere. quam verum ex
legitima causa iurare. Quia ergo peccatum est ho
micidium quam piurium. Vtrum piurium sit maius
peccatum quam adulterium. Respondet richardus. quod sic quod tanto
peccatum est grauius quanto corrumpit ordinem digniorem
si eque perfecte corrumpit ipsum. sic ordo minus di
gnus corrumpit pro alio peccatum. certum est autem quod
ille ordo est dignior qui debet esse hominis ad deum
immediate et directe quam ille qui dicitur ad eum primum

et ad deum xpo mediante. **P**rimus autem ordo
corruptus per iurium. secundus corruptus per adulterium
nec ordo secundus corruptus perfectius per adulteri-
um quam prius per iurium. Adulterium enim non est appin-
qui marie iurie quam possit esse contra deum imo econ-
uerso. iurium enim est appinqui blasphemie quam est
contra deum ex eius odio quam adulterium homicidio
¶ **U**trum iurium sit maius peccatum quam furtum. **¶** **R**espondeo
ex dictis quod sic. cum iurium sit maius peccatum quam
adulterium quod est maius quam furtum.

Quia tunc quod est de quibusdam dubijs quibus
plura sunt utrum necessitas excuset in iuramento
promissorio a iuramento. ubi gratia debitor iuravit quod
in certo termino solueret sed impeditur solvere non
potest. **¶** **R**espondeo secundum rationem. si tunc quando iurabat credebat quod
soluere non posset. vel credebat quod posset sed fatue
credebat. quod cum credendi non habebat. tunc in
utroque casu peieravit. quod in primo veritas in con-
scientia deerat. in secundo iudiciu. Si vero credebat ab
inicio quod soluere posset et probabiliter quantum ad
hoc non peieravit et si postea posse suum fecit. et
in termino soluere non potuit non est propter hoc per-
iuratus ex hac causa. et multo magis excusatur si pecu-
nia tempore debito misit. sed pecunia causa in via per-
dita fuerit. ex de iureiurata. quod relatum. Si tamen elap-
so termino soluere posset et non solueret peieraret
lapsus enim termini non sustulit obligatio iurame-
ti. ex de dolo et metu. cum dilecti. **¶** **Q**uod si vi-
uersitas alicuius civitatis vel collegii obliga-
uerit se iuramento ad aliquod mortui sunt iurantes
queritur utrum successores sint iuri si transgredi-
antur unde per sic. quod omnes obligationes antecessorum
transiunt ad successores. ex de soluc. c. 1. et de
usu. tua. **¶** **I**tem idem propter hoc est hodie quod fuit centum
annis retro. vij. q. 1. denique. **¶** **R**espondeo non sunt iuri. ob-
ligatio enim iuramenti personalis est ex parte iurantis.
vnde non transit ad successores quantum ad periculum per
iuramentum tenentem tamen adimplere ar. ex. e. veritatis.
et per iura ordinata. **¶** **S**ed ex parte eius cui iura trans-
greditur persona. vnde si quis prestat iuramentum fidelita-
tis plato et successoribus eius non tenet unde prestat
re successoribus eius licet sit successoribus obligatus
ad fidelitatem sicut antecessori hoc fallit in liber-
to qui dicit infra annum facere professionem pro non
uo. ij. q. 1. sepe. hec innot. et bñ. sup. c. veritatis
¶ **Q**uod si aliquis iuravit se suaturum statuta in ec-
clesia sua edita. pro ea sit ibi statutum novum quod
ipse promittit per idem iuramentum se suaturum et illud
postea frangit est ne iuratus. **¶** **R**espondeo licet transgredi non
debeat quod promissum non tenet tamen ad illud obsequatorem
ex debito prestatum iuramenti. ex. e. clericus. quod iura-
uit. et ex hoc per sedem bern. ibidem quod iuramentum
non extenditur nisi tamen ad ea de quibus cogitatum et
dictum fuit et non ad ea quod postea accidunt ar. ex.
e. ad nram. hoc autem intelligas sane quando scilicet de
statutis preteritis factum fuit iuramentum. alioquin si
intendebat de statutis tam de preteritis quam fu-
turis tenetur ad id etiam si nullam postea fecit pro-
missionem dum tamen sit licitum statutum. **¶** **Q**uid si illo
quod impulsus a domino scienter iurat. **¶** **R**espondeo quod ambo
sunt iuri et mortaliter peccant. dominus quod precepit.
miles vel seruus quod per dominum temporalem quam deum vel ai-
mam dilexit. xxij. q. v. quod impulsus. **¶** **Q**uid de
illo quod provocat ad iurandum eum quem scienter vel per

habilitate credit falsum iuramentum vel exigit vel
recipit ab eo sacrum ventati otariu et scienter
¶ **R**espondeo secundum rich. et bon. et tho. inducens alium ad
iurandum aut hoc facit persona publica et sedem or-
dine iuris et sic non peccat licet eum fletum iuramentum
credat. quod facit id ad quod ex officio tenetur. vnde
non tam dicitur illi ad iurandum cogere quam per ad-
uersa quam petit hoc a iudice. **¶** **A**ut facit hoc per so-
na priuata vel etiam persona publica non tamen hoc fa-
cit ut persona publica. vel etiam hoc facit ut per so-
na publica tamen contra ordinem iuris et sic quiter
peccat ar. xxij. q. v. ille qui. **¶** **Q**uid si audiat alius
quod alium iurare fletum et ipse scit et tacet. nunquam pec-
cat. videtur quod sic. quod de leui. v. anima qui audierit
vocem iurantis fletum testis fuerit. quod aut ipse vi-
dit aut discit est nisi indicauerit portabit iniquita-
tem suam. per. non carz scrupulo societatis occulte
quod manifesto faciori desinit obuiare. lxxvj. di-
facientis. **¶** **E**contrario videtur quod peccet manifestan-
do. **¶** **N**am qui crimine occultum patitur non erroris cor-
rigit sed propter ut dicit aug. ij. q. 1. si peccauerit.
¶ **P**roterea si perierit eum. punietur forte ille in cor-
pe vel occidetur a iudice vel etiam a penitentibus illi
contra quem volebat peierare. vel ipsemet perditorem
de facili poterit mortis periculum incurere. **¶** **R**espondeo
aug. hac quod dicit esse valde difficile et perple-
xum. tamen sic soluit ea scilicet quod ex quo moyses in per-
dicta auctoritate leui. non expressit cui hoc esset indican-
dum sufficit istud ut se soluat ab hoc peccato vinculo
si indicet tibi quod magis posset deesse quam obesse per-
iurio. siue eum corrigendo siue deum per eo placan-
do ut sunt sacerdotes vel honesti et discreti prelati
et ad hac denunciations faciendam talibus personis
teneatur quilibet secundum omnes qui viderit aliquem vicinum per-
petratorem. i. peccatorem committendo. xxij. q. v. hoc videtur. sed ad
denunciandum crimine iam commissum debet fere omnes doc-
quod tenetur prelati ex precepto. **¶** **A**lii autem non tenentur nisi
ex consilio. et intelligas prelatos large tamen ecclesiastici
eos qui seculares etiam premissas ecclesie famili-
am suam. xxij. q. iij. duo ista. ij. q. v. non putet
et est ar. xxij. q. iij. c. 1. hugo vero dicit indistincte
omnibus esse preceptum a domino ubi ait. si peccauerit
in te frater tuus. **¶** **S**ed ad hoc potest dici quod ibi loquatur
dominus petro per quod per prelatos tamen dabat preceptum
optimum ar. di. xxvj. deinde. opi. hu. est nimis ri-
gida unde prima magis placet sedem raij.

Quia quatuor sunt de pena iurij sciendū quod pro
crimine iurij imponitur pena. vij. articulo. vij. q.
1. quod quod hec pena per quolibet mortali imponi-
tur. xxij. q. 1. hoc ipse tamen inspectis modis iurij
et qualitate et ceteris circumstantiis vel magis vel
minus est aspera pena imponenda ut habetur infra li.
v. ti. de canonicis per alios h. e. i. iudic. aie. h. i.
iudic. corpm si accusatur quicquid d. d. abi. di. xx
v. q. 1. criminis. et est infamis nec ad testimonium ad-
mittitur quantumcumque penam egerit. ut ex. de testi-
bus. testimonium et. vj. q. 1. infames. ex quo ei sel-
est probatum contra eum iuramentum est in modum exceptionis
expellitur in alio iudicio. et patet hac pena or-
dinariā quod hoc crimen nimis frequentatur. xxij.
q. vlt. et quia ipsum crimen tangit fletum testi mo-
nium. ex. d. testi. sicut nobis. h. e. intellige de eo qui
scienter peieravit ponendo fletum per vobis edra vel
veritatem celando. ex. de crimine falsi. c. 1. vel

veniendo contra illud quod iuramento firmavit nisi
excuset eum aliquod de additis? tunc sibi anne-
xis de quibus bitus est superius. et hoc quando iuramentum
fuit licitum vel servandum. si autem fuit temerarium.
aut fuit simplex aut colligatum. si simplex in fo-
ro iudiciali secundum gradum. prius beneficium est. e. tua.
.q. certum sed in penitentiali ipso priorum tempore anni
xxij. q. iiij. q. sacro. Vel dic secundum hostem. quod non per-
uat in proprio casu nisi quando per ipsos testes de primo constat
est. e. qrela ubi vero piurius est simplex et temera-
rium non prius nec infamis efficitur idcirco non repellitur
a testimonio. ut est. de testibus iuravit. nec a pro-
monendo est. e. sic nris. sed piurius superior cum sit in-
famis non potest promoveri. est. d. accu. episcopo. Nam et re-
pellitur ab obtinendo. et huius locum hec pena ubi
clericus duo contraria iuravit cum piurius tunc vi-
tari non possit. est. e. qrela. Et est hoc crimen magis
puniedum in episcopis quam in inferioribus. ut est. c. cum quidam
C. l. j. Si vero iuramentum temerarium sit colliga-
tum ut in diatribis vel conspirationibus illicitis.
si clerici vel monachi commiserint sunt degradandi.
si laici excommunicandi. et fiunt infames secundum cano-
xi. q. j. conspiratores et. c. iuratores. nec admittuntur
in testimonium. est. de simonia p. tuas. nisi agatur de
generalis statu ecclesie ubi quidem interrogantur et si di-
cut contra eum contra quem conspiraverunt dummodo per ali-
os legitime comprobetur sententia vix sed et contra alios
eorum testimonium statim est. d. re iudi. c. j. ij. et vij.
Sed et ad detegendum conspiratores admittuntur et co-
guntur ubi alii testes deficiunt. ut est. d. testi. co-
gen. c. ult. ne tamen malefici remaneat impuniti
Constitutio vero feudorum ponit singulos tales
in una libra auri. ut in li. feu. de pace tenenda.
hac edictali. q. dueticulas. Sed secundum legem anti-
quam per personam qualitate ad furcam tolluntur aut be-
stias subiciuntur. aut in insulam deportantur. ff. de
peis si quis aliquod. q. autores et. l. aut facta. **H**
j. Qui etiam tales recipiunt vel defendunt contra di-
russionem penam gravissimam patiuntur. C. de sedicio-
sis. l. j. et. ij. **V**ix tamen piurius sit infamis. diversi
diversi modo dixerunt. Pro emendatione dixit quod piurius in
iuramento de presenti vel de preterito non est infamis nec
in iuramento de futuro nisi veniat contra duo. scilicet contra
iuramentum et pactum Ray. vero dixit quod piurius in
iuramento assertorio non est infamis. sed in promissorio
sic. His autem reprobatis gradibus. et hostem dixerunt quod pi-
urus est infamis siue de preterito vel presenti si sciens
et prudenter sub iuramento falsum asserat si-
ne iuramentum sponte factum de dando vel facien-
do. volens frangere. vij. q. j. infames talis enim mor-
taliter peccat. ergo est infamis infamia canonica
vij. q. j. illi qui. Item piurius est crimen est. e. qrelaz
ergo est famosum. di. xrv. q. nuc aut. v. i. epla vero
Nec obstat id est. de ord. cogni. cum dilectus in-
fi. qz testes quorum testimonium reprobat inter in-
fames hi non debent. ut dicit ibi verum est infamia le-
gali que generaliter non in ipso facto sed per senten-
tia irrogatur. secus est de canonica. vel dicendum quod
testimonium testium reprobat. nec ex hoc solo de pi-
urto vincuntur ut si negotio apta non preferant
vel cum sui testimonij manifestam non faciant vel per
plures contrarii probatur. b. host. et gof. Ad hec
nota quod si deus non faciat dram iter loquela simpli-
ces et loquelam iuratam. ut habetur. xxij. q. v. iura-

De voto ti. xx.

Qonsequenter considerandus ē de voto. et
p̄mo de fine p̄pter quē dī fieri. sc̄do de
forma sc̄d̄z quā dī fieri. terciō de q̄b̄
dī fieri. q̄rto q̄d ē votū. q̄nto dī sp̄s̄b̄ siue dif
ferētijs voti. sexto q̄s p̄t vouere. septiō de vo
ti obligatōe. octauo de casib̄ i q̄bus p̄t a vo
to recedi. nono de voti vilitate. x. de voti cō
mutatōe. xi. de dispensatōe. xij. de p̄dicatōe
crucis. ¶ Circa primū querūt̄ p̄la. s. vti. tene
at votū de re bona factū p̄pter malū finē. ¶ Et
q̄ n̄ et h̄o p̄z. Nā magis depēd̄z votū a suo fi
ne q̄ a sua materia. q̄ sc̄dm̄ ph̄m̄. ij. metha. fi
nis ē causa causar̄. S̄z votū factū de materia
mala p̄pter finē bonū nō tenet. vt ifra ostēde
tur ergo multo magis nō tenet votū de mate
ria bona factū p̄pter finē malū. vñ tale votū
vouens ḡuiter peccat. puta si quis vouer̄ se
ieiunaturū si occider̄ suū inimicū. hec rich.

Equitatū videre de scdo scz de forma voti. et circa hoc q̄runt 2 p̄la. s. vtz de forma voti sit q̄ fiat deo. **N**ā hō ī voto obligat se ad faciendū aliqd̄ bonū. nulli aut̄ alij a dō p̄t hō de iure se obligare totū qz sibi soli ouenit de iure p̄tās sup̄ hō minē totū et null⁹ p̄t recipere d̄ iure obligatōz nisi oueniat ei de iure p̄tās ī illā rē. et iō soli deo p̄t fieri votū p̄pe loq̄ndo de voto. qz tñ sū l⁹ tot⁹ hoīs multū p̄moue⁹ p̄ oēs sanctoz. et illud aliquo mō possum⁹ liz n̄ plene qd̄ impetrare valem⁹. iō sanctis aliquo mō ouenit potestas sup̄ hoiez totū. et iō p̄t fieri eis aliq⁹

mō votū n̄ tñ hñs plene rōz voti. hec rich.

Verū d̄ forma voti sit q̄ fiat ex deliberatōe. **S**c̄d̄ q̄ votū d̄ a volēdo. vñ sic in nobis ē duplex velle. s. plenū qd̄ ē deliberatiū et semiplenū qd̄ ē velle ex surzeptione. sic ē duplex votum qd̄dam hñs plenā rōz voti. qd̄dam n̄ hñs plenā rōz voti. de rōe primi ē q̄ sit factū ex deliberatōe. n̄ aut̄ de rōe sc̄di. tale em̄ p̄t fieri ex surzeptōe et qz n̄ h̄z plenā rōz voti. iō nō obligat de necessario. s̄ de oīgruo tñ. ex. e. venientē. et ex de regularibz. ad n̄az. et iō venire extra t̄le votū etiā p̄a auctoritate n̄ ē peccatū mortale vt infra dicē. **N**ec intelligas p̄ p̄di cta q̄ actus volēdi volūtatis cū deliberatōe sit de essentia voti sumēdo votū p̄ obligatōe q̄ manz postq̄ trāsit act̄ ille. s̄ qd̄ de essentia voti sic accepti ē q̄ sit factū p̄ talez actū. ille tñ actus dueniēter d̄ votū sc̄dz aliā ei⁹ significatōz. h̄ rich. **Q**uid ergo d̄ votis mulierū q̄ faciūt i p̄tu vel i infirmitatibz vel angustijs suis vel suorū. aut etiā q̄ viri faciūt motū ex aliqua angustia vel turbatōe nūquid ea seruare tenent. **S**c̄d̄ rōd̄. si habuerūt itentōz obligandi se deo cogitantes de causa q̄ mouebat eos ad vcuendū. s. infirmitate vel piculo et d̄ fine. s. de euasione piculi. p̄pter qd̄ euitandū vouebāt tenēda sunt licz ex tribulatōe vel turbatione emissa sint. iuxta illud p̄s. reddam tibi vota mea que di. la. me. et lo. est os me. in tri. mea. ar. xviij. q. iij. sunt qui opes. **N**ec fiunt huiōi vota sine deliberatione ex quo vouētes sūt i sana mēte. **I**dē credo de iuramentis q̄ non vergūt in deteriorē exitū.

Sequit̄ videre de tercio sc̄z de q̄bus votū fieri p̄t et circa h̄o querunt̄ plura. s. vñ votū fieri possit de re inutili ad salutē. **S**c̄d̄ sc̄d̄ cundū rich. q̄ sic de facto multi em̄ facui qñ qz vouent n̄ tñ inutilia sed etiā nociua ad salutē. de iure vō nō p̄t votū fieri nec de malo culpe. qz de⁹ respuit obligatōz oblatam sibi extra seipsum. vñ p̄s. et habet. xxiij. q. iij. in malis p̄missis rescinde fidez. et in turpi voto muta decretū. nec de re iutili ad salutem sub rōe q̄ ē indr̄ns. qz de rōe obligatōis q̄ n̄ ē ad dei honorē nec ē valis ad offerētia salutē nō curat et iō talis obligatio nō tenet ipso iure **E**t dixi sub rōe qua ē indr̄ns. quia si sit tale in dr̄ns qd̄ p̄ aliquā circūstātia p̄ op̄atōem ad vouentē sit d̄ferēs ad salutē. sic de illo p̄t fieri votū. licet rōe generis sit indr̄ns **S**i obi⁹ de iepte qui p̄pter votū filiā suā interfecit iudic. xj. et tñ heb. xj. munerat̄ inter eos qui p̄ fidē vicerūt regna. **D**icendū q̄ ipse in vcuendo fuit icautus et in reddēdo votū ipius s̄ illa impietate penituit et iō sanctis annumeratus fuit. hec rich. **V**erū votū fieri possit de oī bono vtili ad salutē. **S**c̄d̄ rich. votū aliud ē commune ali⁹ singulare. siue votū aliud ē necessitatis ali⁹ volūtatis. **C**ōmune ē qd̄ oīes i baptismo faciūt cū dyabolo et p̄p̄is ei⁹ renūciare p̄mittūt. et tale fit de eis q̄ sūt necessaria ad salutē. ibi tñ diminute iueni⁹ rō voti qz votū p̄p̄e ē qd̄ volūtariū et respectu p̄ici. p̄ij a q̄ p̄cedit et respectu ei⁹ qd̄ vouē. **S**in.

glare cū aliq̄s p̄mittit se sp̄ore facturū aliqd̄ bonū ad qd̄ alias n̄ tē. liz teneat̄ p̄ votū. et t̄le votū fieri n̄ p̄t de bono necessario ad salutē. **D**e his duobz votis d̄. xviij. q. j. c. j. sūt qd̄a q̄ n̄ vouētes debē. qd̄a q̄ n̄ vouētes n̄ debē. s̄ postq̄ ea d̄no p̄missim⁹ nēcio d̄o reddere cōstringim⁹. **A**d hec nota sc̄dz tho. q̄ maceratō p̄p̄ij corp̄is puta p̄ vigiliis et ieiunia n̄ ē d̄a accepta nisi in p̄tū ē op̄. vñ qd̄ qd̄ ē in p̄tū fit cū debita discretiōe vt sc̄z d̄cupia refrenē et n̄ nimis gnet̄ et sub tali tenore p̄nt h̄mōi sub voto cadre. p̄pter qd̄ d̄. Ro. xij. rōnabile obsequiū vrm̄ s̄ qz i his q̄ p̄nēt ad se ip̄suz h̄o defacili falli⁹ i iudicādo t̄lia vota. cōueniēti⁹ sc̄dz arbitriū supioris sūt s̄uāda l̄ p̄z termittēda ita tñ q̄ si ex obsuātōe talis votū in ignū et maius grauamē sentiret et facultas ad supiorē recurrēdi n̄ adesset h̄o tale votū s̄ uare n̄ debet. **I**tē vota huiōi stulta vt de n̄ p̄tinādo caput i sabbato et huiōi sūt pot̄ de ridenda p̄ seruāda. hec tho.

Sequit̄ videre de .iij. s. qd̄ ē votū. et cca hoc q̄run⁹ p̄a. s. vñ votū sit act⁹ latrice siue religiōis. **S**c̄d̄ tho. sic dictū ē sup̄. oē op̄. vñ ad religionē siue ad latriciā p̄n̄z p̄ modū ip̄ij sc̄dz qd̄ ad dei reuerētiā ordinat̄ qd̄ ē p̄p̄us finis latrice. ordinare aut̄ alios act⁹ i suum finē p̄nēt ad v̄tutē ip̄antē n̄ ad v̄tutes i patas. et iō ip̄a ordinatio actū cuiuscūqz v̄tutis i s̄uatiū dei ē p̄p̄us act⁹ latrice. manifestū ē aut̄ ex p̄dictis q̄ votū ē quedā p̄missio facta deo. p̄missio vō nihil ali⁹ ē q̄ ordinatio qd̄am ei⁹ qd̄ p̄mittit̄ i eū cui p̄mittit̄. vñ votū ē ordinatio qd̄a eorū q̄ q̄s vouz i diuinū cl̄tū l̄ obsequiū. et sic p̄z q̄ vouere ē p̄p̄us act⁹ latrice **Q**uid ē votū sc̄dz diffōez. **S**c̄d̄m rich. ex p̄dictis d̄ voto p̄t colligi t̄lis diffō voti. votū ē p̄positi superogātis boni p̄missio d̄o facta. p̄pter bonū finē ex deliberatōe firmata. superogātis boni d̄ ad d̄raz voti qd̄ ē de bono necessario ad salutē i q̄ voto n̄ plene iueni⁹ rō voti. p̄positi. i. rei p̄posite. d̄o facta d̄ ad d̄raz p̄missiōis h̄oi facte q̄ n̄ h̄z rōz voti p̄p̄e dictū. p̄pter bonū finē d̄ ad excludēdū vota facta p̄pter finē malū. q̄ l̄z sint de re bona n̄ tñ p̄p̄e loquēdo sūt vota. ex deliberatōe firmata d̄ ad d̄raz votorū q̄ fiūt ex surzeptōe i q̄bz n̄ iueni⁹ plene rō voti vt s̄ dictū ē. **A**liq̄ aut̄ supaddūc intēctōz obligādī se ad iplendū p̄missū. dicētes ex nuda p̄missione ec̄ ex deliberatōe facta n̄ obligari p̄mittētē. sola em̄ deliberatio n̄ firmat p̄missione. **P**redicta aut̄ diffō ē cōis voto tā publico q̄ puato. siue p̄ vocē sensibilē exp̄ssō siue p̄ locutōz iteriorē tñ. **I**lla aut̄ diffinitō. votū ē d̄ceptio melioris p̄positi ai d̄liberatōe firmata. ē diffō voti tacitū qd̄ fit deo p̄ locutōz iteriorē tñ. diffō vō voti quā poit̄ m̄gr̄ sniaz. li. iij. di. xxxviij. s. votū ē testificatio qd̄a p̄missiōis sp̄otaneē q̄ deo et de his q̄ sunt dei fieri d̄z. **D**ueit voto p̄ sensibilē locutōz exp̄ssō siue solēni siue p̄uato. hec rich **A**d h̄o nota q̄ votū p̄ metū emissū p̄ p̄uatiā et p̄seuerantiā sequētis t̄pis fit validū. ex. qui cl̄i. vel vō. insinuante.

Eque videre d. v. f. de spēs et dñs voti
ēca qd sciend q ad ē nēcitatē ad volūta
tis q patet ex dictis supra ar. iij. q. v. x. votū
fieri possit d. oī bono vili ad salutē. **V**otū vō
volūtas cōiter solz diuidi in votū simplex et
i votū solenne. votū simplex ē qd simpliciter
et sine aliq solēnitāte emittit. **V**otū vō solēne
ē scd3 rod. cui certa notificatio vel exp̄ssio de
iure vel de cōsuetudine ieroducta adhibet. pu
ta i voto terze sancte solēnitās adhibet p su
sceptōz crucis. tñ scd3 gof. et host. solū votūz
cōtinētie solēnitat. **P**otest etiā scd3 rich. dici
q n tñ votū cōtinētie. s3 etiā votū religionis.
et p cōsequē votū cōtinētie et votū obedientie
et etiā votū paupertatis solēnitat. qz votū reli
gionis icludit vota p̄dicta. **S**olēnitās aut de
q loquit rod. ē potius qdā publicatio q p̄pe
dicta solēnitatio h3 aut sine ē tho. qz n p̄icu
larib3 actib3 siue opib3 s3 assumptōi noui sta
tus solz solēnitās adhiberi vt cū qd de nouo
fit miles l. diuix. et iō cū qd nouz aliq p̄icla
ria opa solēnitās tali voto n cōgruit s3 tñ vo
to quo se totalr dei s̄uitio subicit. qd qdē vo
tū qī vniuersale multa opa p̄iclarā cōphēdit
l3 tho. **V**n sciēd q scd3 rich. p̄pe loquēdo dīa
ē iter votū publicū et solēne qz qdlibet votū
corā multis et i publico factū p̄t dici publi
cū s3 qd n qdlibet tale p̄t dici solēne. n em dā
votū solēne nisi qd h3 i se aliqd annexū vt in
publicū debeat venire et p qd vouēs po² i al
teri3 hoīs p̄tate et tale ē votū i sacri ordīs su
sceptōe p quē suscipiēs cōstituit mīster ecclie
ad s̄uiendū dō publice et po² aliter q an sub
epī potestate vñ tale votū esset solēne etiā si
p̄dictū ordinē ab epō suscipiet i secreto. **P**ro
fessio etiā i religione facta i ei3 manu q p̄t eā
recipe h3 aliqd annexū i se quo d3 i publicū
venire. vñ tal p̄fessio solēnitat votū etiā si in
ei3 manu fierz q p̄t eā recipe i secreto qz talē
oportet singularē vitā dimittere et i claustrō
cū alijs sui ordīs cōuersari. et ad h3 p̄t p̄latū
cogi. qre aut tle votū dirimat matrimoniū iā
cōtractū dice² ifra li. viij. ti. xvj. q. j. **E**x p̄missis
aut dictis rich. vi² aliter posse diuidi votū q
diuisūz sic supius sc3 hoc mō. **V**otū aliud ē se
cretū vt illud qd ē vouēt et deo notū. aliud
publicū vt illd qd ē corā aliqb3 alijs p̄sonis
factū siue notificatū. **E**t publicū votū aliud ē
n solēne vt i^o qd ē q̄litercūq3 alijs p̄sonis no
tificatū. aliud solēne vt illud qd h3 in se ali
quid annexū vt i publicū debeat venire et p
qd vouēs po² i alteri3 p̄tate vt dictū ē supra
scd3 rich. **V**el posset dici q votū solēne ē cui
solēnitās exp̄ssa i iure adhibet. **S**ub voto aut
simplici scd3 q iura equunt d eo itelligo cō
phēdi votū secretū et votū publicū n solēne
Ite votū ali^o pūz et absolutū vt cū simplr
emittit. ali^o cōditionale vt qñ cōditio appo² pu
ta cū d3 voueo ieiunare si deus p̄stiterit mibi
filii. l3 rich. **S**3 p quid h3 votū solēnitari. **E**x
sup h3 diuersi diuersa scripserūt qbus ad p̄ns
omissis dicēdū ē scd3 host. i sum. sua ti. q cli.
vl vo. mat. cōtra po. ēca fi. et scd3 rich. vt3 ex
supra dictis et etiā scd3 tho. et pe. q votū so

lēnitat tñ duob3 s dictis mōis. **V**no^o p sac
ordīs susceptōem vt pba² di. xxiij. d. paceni.
Alio p̄o p p̄fessionē ex. de reglarib3 statui
m3. et. xxvij. q. j. vt lex cōtinētie. et hoc curia
tenet vt host. dicit et hoc ē exp̄ssum. li. vj. e.
qd votū. et hoc itelligit de p̄fessione facta
tacite vl exp̄sse alicui de religiōib3 appbati
p apostolicā sedē. **E**st ei p̄fessio duplex. vna
vera et exp̄ssa vt qñ vbi3 exp̄mit. vt. xx. q. j.
vidua et ex. de cōuer. diu. dudū. **A**lia ē tacita
et p̄sumpta et hec inducit scd3 host. ex mora
cpis puta qz p annū stetit sine reclamatiōe. ex
d regularib3. ap̄licaz. l. p euidētia signa. pu
ta qz qñ itrat renūciat seculo. facit testamētū
ac si mori deberz et trāsfert oīa bona sua i be
redes et legatarios et i pias cās et mutat ha
bitū. vl hitum suscipiēdo renūciat euidēter se
culo et bñficio illi3 decretalis ex. d regularib3
statuim3. et illi3 n solū. vel absolute assumit
hitum p̄fessorum. vel si non ē distinctus ha
bitus p̄fessorū ab habitu nouitiōz admin3
legit et cātat et facit oīa sic p̄fessus. ex. de re
gularib3 vidua et c. statuim3. et. c. cōsulti. et.
c. p̄correctū. et. xxvij. q. j. vidua. et dicit hosti.
q si aliqd p̄dictōz iterueniat deb3 inde fieri
scriptura publica ne negari valeat. xxvij. q. j.
oīs feie. i q p̄fitea² se velle religiosē viuere
xxvij. q. j. s3m vidua tan. et bñ. **E**x p̄dictis ha
be² q votū solēnitat etiā p hitus p̄fessorū su
sceptōz tāq p p̄suptā p̄fessionē ex. de reglarib3
bus. ex pte et ex qui cli. l. vo. insinuāte. et l3 ē
ver3 scd3m gof. et hosti. qñ votū p̄cedit hitus
suscceptōz **S**i vō habit3 susceptio p̄cedit votū
n solēnitat ex. qui cli. vl vo. cōsult. et sic d3
itelligi i^o ex de reglarib3. ex pte. **S**ic etiā d3
itelligi q hit3 n facit mōchū ex. d reglarib3
p̄correctū. **V**l p̄t eē dici scd3 host. q h3 itelligi²
de habitu pbatōis. qz d3 esse dñā iter hituz
pbatōis et p̄fessionis. vt in. c. statuim3 i fi.
S3 rap. notat q habit3 ex monasteriū assump
tus n iducit p̄fessionē p̄sumptā s3 tñ simplex
votū. et sic itellexit decretales illas cōsulti et
p̄correctū. **S**i vō qd habitū suscipiat in domo
p̄pā et votū emittat i manu publice p̄sone vi
de² votū solēnitasse et sepat² matrimoniū po
stea cōtractū. sic itellexit i^o ex. q cli. l. vo. insi
nuante. et h3 ppter p̄fessionē quā fecit n ppter
habitū susceptū alioquin cōtradiceret p̄ria iu
ra. s3 mag plac3 ipi host. dictū gof. **N**ūc vō
q post. xiiij. annū religionis habitū assumpse
rit si illū p annū gestauerit ex tūc religionem
assumptā p̄sumit² vere fuisse p̄fessus. vbi p̄fesso
rū et nouitiōz habit3 ē distinct3. scd3 ē de il
lo qui an cōpletū annū xiiij. assumpsisset. disti
ctus aut habit3 itelligit² esse siue sint dissilēs
vestes siue bñdicant² qñ p̄fiteatib3 cōcedunt²
siue aliqd aliud fiat p qd habit3 nouitiōz a
p̄fessorū habitu distingua² h3 oīa li. vj. de re
gularib3. is q. puta scd3 iō. an. qz dat² a cer
tis p̄sonis l. certis dieb3 vel formis. nūc aut
li. vj. de regularib3. eos q d3 q eū q cōstitut3
i discretōis etate nouitiōz habitū i aliq reli
gione p annū portauerit hoc ipso religionez
allā decernim3 esse p̄fessus nisi hui3i habit3

in colore scissura vel forma sit manifeste distinctus ab habitu p[ro]fessor[um]. **N**unquid votu[m] co[n]tinencie solenizari p[otes]t sine religione l[icet] sacro ordi[n]e remanendo i[n] p[ro]pria domo ita q[uod] impediatur matrimoniu[m] contrahendu[m] et dirimat i[n] contra[ct]um. **R**espondeo q[uod] ad solenizato[n]e[m] talis voti necessaria sunt q[ui]tuor sine quib[us] no[n] erit huiusmodi votu[m] solenne q[uod]uis fiat cora[m] m[u]ndo sc[ilicet] consensu de p[re]senti in p[er]petua co[n]tinencia ut dictu[m] e[st]. et notificatio eiusde[m] consensu[m] facta publice p[er]sona sic i[n] matrimonio carnali necessaria est notificatio co[n]sensu[s]. Item traductio facta in manu publice p[er]sona. **I**tem app[ro]batio et receptio facta p[er] illa[m] publica[m] p[er]sona[m] q[uod] q[ui]tuncq[ue] voueat aliq[ui]s vel tradat se deo q[ui]tuncq[ue] in se e[st] i[n] huiusmodi matrimoniu[m] sp[irit]uale. t[ame]n nisi assit vicari[us] dei q[ui] loco ei[us] accept[us] et recipiat huiusmodi votu[m] et tradit[us] n[on] erit nisi votu[m] simplex q[uod] emittit[ur] a seculari i[n] seculo remanente. **R**espondeo. Aliqui t[ame]n dicunt q[uod] n[on] e[st] votu[m] solenne nisi alicui religioni se subiciat et habitu ei[us] induat. **S**ed que e[st] dicenda quo ad h[uius] p[er]sona[m] publica[m]. **R**espondeo. **E**p[iscop]us. xxvii. q. j. vidua. vel ei[us] vicari[us] qui sup[er] h[uius] habeat eius m[an]datu[m] generale vel sp[irit]uale. **I**tem abbas vel abbatissa ex. q. cl. i. c. s[ol]uit. Et si l[icet] q[ui]cu[m]q[ue] alius p[re]latus alicui[us] religionis ad que[m] h[uius] spectat secundu[m] sui ordinis statuta vel canonic[is] regularis vel etia[m] monach[us]. s. ad h[uius] missus ex. de dona. iter dilectos. sec[us] e[st] si n[on] sit ad h[uius] missus ex. qui cl. i. venies. dicit etia[m] inno. ex. de regularibus. super c. p[ro]rectum. q[uod] ad hoc secularis cleric[us] vel laycus sufficeret de m[an]dato abbatis. et id e[st] etia[m] si sine m[an]dato no[m]i[n]e t[ame]n eius fecit et postea ratu[m] habuit ex. de quer. diu. du. du. sed an[te] p[ro]p[ri]a ratificet. votu[m] solenne n[on] erit. nec matrimoniu[m] postea contrahendu[m] dirimit. **E**x p[re]dictis scdm rich. et ro. vide[re] q[uod] n[on] sit b[e]n[e]dictu[m] q[uod] aliq[ui]s votu[m] solenizat si sup[er] altare voueat l[icet] i[n] domo sua p[er]maneant q[uod] ibi n[on] e[st] p[er]sona publica q[ui] i[n] recipiat. **A**d h[uius] nota q[uod] hodie miorib[us] et p[re]dicato[rum] et ceteris ordinu[m] mendicantiu[m] in hibe[re] i[n] virtute obediencie et sub pena exco[m]municato[n]is ne an[te] p[ro]batio[n]is annu[m] elapsu[m] quenq[ue] ad p[ro]fessionem ordinis sui seu renu[n]ciato[n]e[m] seculi faciend[am] recipiant. Nec etia[m] aliq[ui]ten[us] impediatur quomin[us] infra illu[m] annu[m] ad religionem alia[m] p[er]mauerit t[ra]seat vel etia[m] ad seculu[m] o[mn]i[um] redeat nisi maiore. xlii. annis ex[ist]ens sit p[ro]fessus tacite vel exp[re]sse. aut euide[n]ter ostet illu[m] voluisse vitam mutare q[uod] t[ame]n n[on] presumit[ur] nisi clara p[ro]batio[n]e l[icet] op[er]etib[us] indicib[us] ostendat[ur] puta scdm io. an. si b[e]n[e]ficio renu[n]ciauit vel de bonis suis verbo et facto disposuit vel alijs sil[icet] ibus modis. q[uod] si aliq[ui]s forte p[re]dicto[rum] infra annu[m] p[ro]batio[n]is a liquem recepit recept[us] nullaten[us] illi ordini obligat[us]. et recipiens a receptio[n]e quozu[m]lib[et] ad p[ro]fessionem eiusde[m] ordinis e[st] i[n] p[ro]p[ri]o facto suspensus. et insup[er] pene q[uod] fratribus ipsius ordinis p[er] cul[is] p[er]is grauiorib[us] c[on]suevit infligi e[st] subiciendus li. vj. de regularib[us]. n[on] solu[m]. et c. c[on]stitutione[rum]. Et dicit host. q[uod] sup[er]ior qui n[on] peccauit eum absolueret poterit ar. ex. de sen. ex. nup. In ordinib[us] aut[em] no[n] mendicanti[us] p[ro]fessio exp[re]sse l[icet] tacite fieri p[otes]t licite infra annu[m]. s. exp[re]sse emiss[us] etia[m]

seculari habitu n[on] mutato illi religioni p[ro]p[ri]e obligat qua[m] p[ro]fite[n]s e[st] p[ro]fessus. tacite vo[n] facta i[n]fra p[ro]batio[n]is annu[m] p[er] suscepto[n]e[m] habit[us] p[ro]fessorum n[on] ille sp[irit]ualiter cui[us] habit[us] e[st] suscept[us] s[ed] generaliter religioni alicui obligat si sit etatis apte. et si scies et volutarius ac triu[m] p[er]seueret li. vj. de regl[is] ar[bitr]ib[us]. c[on]stitutio[n]e[rum]. **E**x his patet q[uod] p[ro]p[ri]a ad obligato[n]e[m] ex tacita p[ro]fessione i[n]fra annu[m] no[n] e[st] d[omi]na inter medicantes et non mendicantes. sed i[n] exp[re]ssa sic. q[uod] huiusmodi p[ro]fessio i[n] n[on] mendicanti[us] obligat illi religioni. i[n] mendicanti[us] aut[em] no[n] obligat illi religioni. s[ed] religioni t[ame]n i[n] genere.

Sequi[ur] videre de sexto. s. quis possit vouere circa q[uod] sciendu[m] q[uod] votu[m] ut dictu[m] e[st] supra e[st] quedam p[ro]missio facta deo. Nullus aut[em] p[er] p[ro]missione[m] p[otes]t se firmiter obligare ad i[n] q[uod] e[st] i[n] alteri[us] p[ro]p[ri]ate. s. t[ame]n illud q[uod] e[st] o[mn]i[um] i[n] p[ro]p[ri]ate sua. Sunt aut[em] sex genera ho[m]i[n]u[m] q[ui] n[on] s[un]t o[mn]i[um] i[n] p[ro]p[ri]ate sua sed alteri[us]. et i[n] n[on] habet libera[m] facultate[m] vouendi. s. religiosus ep[iscop]us cleric[us] secularis seruus. fili[us] fa. et vxor. **O**bedienti t[ame]n secundu[m] tho. vouendo n[on] peccat. q[uod] subintelligi[ur] i[n] eo[rum] voto si placuerit sup[er]iorib[us] suis. De p[re]dictis aut[em] sex generib[us] p[er] ordinem e[st] dicendum. De religioso igit[ur] e[st] sciendu[m] q[uod] n[on] p[otes]t vouere aliq[ui]d sine licentia p[re]lati sui. unde d[icitur]. xx. q. iij. monach[us] n[on] l[icet] vouere sine c[on]sensu abbatis sui si aut[em] vouerit fr[atr]andu[m] erit. Ratio h[uius] e[st] scdm tho. q[uod] religiosus e[st] subdit[us] p[re]lato q[ui]tuncq[ue] ad suas op[er]ationes scdm p[ro]fessionem regule. et i[n] q[uod] l[icet] ad h[uius] aliq[ui]d facere possit q[uod] n[on] occupat[ur] circa alia a p[re]lato. q[uod] t[ame]n nullu[m] t[em]p[us] e[st] i[n] quo n[on] possit eu[m] plac[ere] circa aliq[ui]d occupare nullu[m] votu[m] ei[us] e[st] firmu[m] nisi sit de c[on]sensu p[re]lati. scdm aut[em] rich. r[ati]o h[uius] e[st] q[uod] votu[m] religiosi e[st] t[ame]n altitudinis q[uod] o[mn]ia alia c[on]mutari p[otes]t i[n] illud ut i[n]fra dicit[ur]. et i[n]o eccl[esi]a c[on]sideras h[uius] voti altitudinem et humanam infirmitate[m] voluit auctoritate dei nullu[m] votu[m] posse sup[er]addi voto religiosi p[ro]pter p[ro]p[ri]am t[ra]nsgressionis. qua etia[m] de causa iura c[on]sentire vident[ur]. p[er] vota q[ui] fecit h[uius] an[te] sui p[ro]fessionem i[n] religione q[ui] p[re]latus eu[m] recipiens ignorauit. reuocare p[otes]t post p[ro]p[ri]a votu[m] sibi fecerit q[uod] p[ro]bat[ur] p[er] h[uius] q[uod] religiosus e[st] p[er] sub p[re]lato q[uod] vxor sub viro et ut d[icitur]. xxxiiij. q. v. voluit. si adhuc innupte mulieri c[on]cesserat pater vota p[ro]soluere. si ante q[uod] p[ro]soluerit nupserit et ei[us] viro h[uius] c[on]gnito. no[n] placuerit. n[on] p[ro]soluat. et hoc o[mn]i[um] sine peccato. ex h[uius] arguit glo. abbat[em] reuocare posse votu[m] monachi q[uod] emisit an[te] monachatu[m] scdm rich. **S**cdm host. aut[em] si talis p[re]latus ep[iscop]ale votu[m] ipleret et postea religionem i[n]traret tutu[m] faceret q[uod] tunc vtr[ut]q[ue] ipleret ar. ex. e. p[er] tual. et meli[us] de sp[irit]u sa. c[on]missam. Dicit aut[em] inno. sup[er] c. scripture. q[uod] si religiosus voueret dicere vnu[m] p[re]latu[m] vel alia[m] orato[n]e[m] votu[m] seruet. **D**e ep[iscop]o sciend[um] q[uod] votu[m] facere sine licentia pape p[ro]hibet[ur] p[er] q[uod] v[er]icul[us] iter eu[m] et sua eccl[esi]a dissoluat. ex. de re n[un]c. nisi cu[m] p[re]iudice i[n] fi. **N**ec e[st] ali[us] p[er] q[uod] eccl[esi]e sine g[ra]uer p[re]iudice. ex. de iureiur. sic. **V**n[de] non p[otes]t etia[m] sine pape licentia generale l[icet] sp[irit]uale votu[m] pegrinato[n]is emittere p[ro]pter qua[m] oportet eum diu a sua eccl[esi]a absentari. ex. e. magne

Si autē nō oporteret eū diu abesse sufficeret licē
tia archiep̄i. ut dicit rod. Et idē vult inno. ex
e. sup. c. magne. votū tñ abstinētie et elemosi
ne t̄pate p̄t emittere ar. viij. q. j. clemēs. et ex
de testi. relatū. ij. et b̄reuter p̄t emittere qd̄ li
bet votū p̄ qd̄ p̄beat bonū exemplū qz ad h̄ te
ex. e. magne. §. j. **De seculari clerico sciēduz**
qz si h̄z sub ep̄o aliqd̄ bñficiū debēs residētiā
n̄ p̄t sine licētia ep̄i votū lōge pegrinatōis e
mittere. ut i. c. magne. et de d̄se. di. v. n̄ opoz
tet. Nec etiā aliud votū p̄ qd̄ eū opozteat suā
ecclesiā relinquere. ex. de renūc. amonet. ex
cepto qz p̄t emittere votū de intrādo religiōz
sine licētia ep̄i sufficit em̄ sibi i licentiā petere
xix. q. ij. due. et etiā scdm̄ aliquos de accipiē
do crucē. ex. de voto. ex multa qz ad hoc licē
tiā eē viden̄ p̄ papā illi q̄ p̄nt esse viles ter
re sancte. Aliq̄ vō itelligūt qz p̄t emittere vo
tū trāsmarinū de licētia plati vel sedis apl̄i
ce. ar. ex. de cleri. nō resi. fraternitati. et ex. e
magne. §. v. **Aliq̄ autē votū castitatis et ab
stinētie facere p̄t sic dictū ē de ep̄o** **Ad h̄ no
ta** qz sicut habet li. vi. de reglaribz. bñficiū.
bñficiū aq̄ qui itrat ordinē n̄ ē alicui d̄ferē
dū infra p̄batōis annū nisi ipse d̄sentiat aut
d̄stet qz voluerit absolute vitā mutare. d̄stet i
quā clara p̄batōe vel d̄petētibz indicijs li.
vi. e. ti. n̄ solū vel p̄fessionē exp̄ssam fecerit.
subaudi. scd̄z io. an. alicui de religiōibz ap
p̄batis. vi. de voto c. vno. siue sciēter habitū
p̄fessionē recepit. s. vbi ē distinctio **Quid si mi
nor. xiiij. annis igrediat̄ ordinē. Rndz io. an.
p̄ hoc qz d̄z infra p̄batōis annū qz bñficiū ta
le d̄feri n̄ p̄t añ finē anni. xv. qz annz. xv. est
annz p̄batōis i eo li. vi. d̄ reglaribz. c. j. qd̄
ē v. nisi post. xv. annū aliqd̄ sequētiū ibidē
iterueniat** **Sz nūquid d̄stituto in p̄batōe p̄t
bñficiū d̄feri credit io. an. qz n̄. qz iam fingit̄
religiōsus quo ad bñficiū emunitatis. vi. de
sen. ex. ex religiōso. R. ij. et hoc intelligit de
bñficio qd̄ p̄ regulares possideri n̄ p̄t. Ad ep̄i
scopatū tñ talis eligi p̄t. vi. de elec. nullz**
**Sz nūqd̄ canonicz ecclie cathedralis igres
sus ordinē añ p̄fessionē vocari d̄z ad electiōz
ep̄i si sit i loco vicino de quo d̄z alias vocari
Rndz io. an. qz n̄. et ad h̄ facit optie p̄ silē de
pcuratore. vi. l. pcur. c. ij. Secz ē de p̄ono l
eo ad quē n̄ iure collegij s̄z iure singulari ele
ctio p̄tinz hec io. an. sup. c. bñficiū **Quid si
et interim de bñficio talis. Rndet̄ in fi. illi
c. bñficiū. qz ille p̄ aliū debebit deservire scz
in diuinis officijs et etiā i cura si sit bñficiuz
curatū assignata sibi bñficiij eiusdē agrua por
tione. et scd̄z io. an. ibidē reliq̄ portio d̄serua
bit̄ vel i utilitatē ecclie expende. vi. de ele.
qz sepe. nec d̄z illi dari. Sz bar. b̄axien. dicit
qz tan. tenebat qz ille iterim haberz fructz qz
nōduz ē monachz et p̄t reuerti. Eatez tñ qz cō
suetudo i d̄trariū se h̄z. Mandabit̄ autē p̄dicta
p̄missio p̄ ep̄m executōi. vi. de ele. cū ex eo. §.
porro **De seruo sciēduz ē qz n̄ p̄t vouere ali
qd̄ eoz. q̄ ipediūt eū a seruitio dñi sui sine il
lius volūtate di. liij. ex antiquis. et. c. si ser
uus sciēte** **Quid si seruus itrauerit religiōnē******

**Et si sit p̄sona nota vel etiā ignota. qz nesci
vtrū sit liber l̄ seruus. recipi n̄ d̄z ad monacha
tū añ trienniū. Ita qz si seruus v̄l obligat̄ rōci
nijs. s. reipublice vel colonz. i. originarij v̄l
ascrip̄ti q̄rat̄ a dñō suo. redde. ei cū oibz
his q̄ attulerat fide tñ accepta de eiꝝ ipunita
te. Si autē ifra triennium n̄ fuerit requisit̄ po
stea q̄ri nō p̄t ar. xvij. q. ij. si quis incognitus.
**Longiꝝ tñ t̄ps d̄cedit̄ si nimīū distat. vtrū ibi
d̄z** **Sz qñ icipiet illz trienniū d̄putari. dicit
hu. qz a t̄pe igressus et curret d̄tinue i fauore
religiōis. Lauretiꝝ autē et io. et p̄les alij di
cūt qz a t̄pe sciē dñi. ar. p̄dicti. c. si quis incog
nitus in fi. vbi d̄z nisi sit tā longe qz iueniri n̄
possit** **Sz q̄re seruus ignorāte dñō p̄motz in
clericū repeti n̄ p̄t infra annū ut dicez ifra li.
vi. a. de seruis n̄ ordinādis. s̄z monachus p̄t
repeti ifra trienniū Rndz inno. ex. de seruis n̄
ordi. sup. c. de seruoz. qz rō hec ē qz clericus
manet publice monachz secrete** **Quid si re
cepit eū ad p̄fessionē añ t̄ps p̄dictū. Rndet
rap. et host. qz ille d̄z i ordie remanere et mo
nasteriū d̄z satisfacere dñō. qz fuit i culpa eū
recipiēdo ar. di. liij. si seruus absēte. et h̄ scd̄z
rod. qñ bona fide mōsteriū itrauerit credens
se libez esse aliter v̄l restituēdus dñō si ipse
scz dñs velit. Vel dic etiā scd̄z rap. et host. qz
si iste incognit̄ erat et se libez esse asserbat l̄
forte h̄ p̄ testes falsos p̄batat si dñs noluerit
ex ḡtia dimittere spoliabit̄ tanq̄ vilis et idi
gnus habitu quē accepit furtiue et restituet̄
dñō ar. ex. de seruis n̄ ordi. de seruoz. **Sed
nūqd̄ talis ē monachz v̄l qz n̄. cū seruus iui
to dñō n̄ debeat fieri monachus. xvij. q. j. qui
vere** **Et scd̄z rod. quidā dicūt qz n̄ p̄t fieri mo
nachus. s̄z hu. v̄l velle d̄trariū qz seruus d̄ti
nentiā vouere et p̄p̄is abrenūciare et scd̄z re
gulā monachoz. viuere saluo iure dñi qd̄ h̄z
i corpe serui et aiam dō obligare p̄t iuito do
mino licet n̄ possit alijs subicere corpz. s̄z sub
iectio corpis n̄ exigit̄ ad monachatū qz i do
mo p̄p̄a p̄t quis esse et fieri monachz ar. xvij
q. j. de viduis **Quid si fuerit postea manu
missus nūqd̄ postea reuerti tenebit̄ ad mona
steriū vbi p̄fessus fuit. Et scd̄z rod. dicūt qui
dā qz n̄. sed hu. innuit xvij. q. ij. si q̄s incogni
tus qz huius seruus licet dica. qz n̄ fuerit mo
nachus qz tñ p̄t i eo fuit. monachz fuit re
dire tene. s̄z d̄trariū vide. ex. de d̄uer. diu. q̄
daz itrauit. Equidē difficile ē respōdere dato
qz seruus nō possit fieri monachz. sed dato qz
possit sic sentire videz hugo facilis ē rñsio qz
aliud ē de viro intrāte monasteriū iuita vxo
re qz monachus n̄ p̄t esse. cū annexa sit d̄tinē
tia monachali regule vñ reuocatus ab vxore
de monasterio nō tenet̄ ea mortua ad mona
steriū redire. quia nūq̄ fuit monachus. sed
seruus accepta libertate reuerti debet qz fuit
monachus **Quid de voto pegrinationis fa
cto a seruo. Et scd̄z host. non potest ip̄m
exequi inuito domino nisi qñ ē necessaria. ex.
de sen. ex. relatū in fine. Et dic hic de seruo si
cut dicez infra de filiofamilias cū seruus sit
dñō alit̄ctus tanq̄ patri filius **De filiofa.************

distinguendū ē scđz io. lau. tan. ray. host. et
 inno. ex. de regularibz sup. c. ad nostrā. q. si
 sit impubes se n̄ p̄t alicui voto obligare sine
 patris vel tutoris auctoritate ex. de regulari-
 bus si quis. et intellige masculū impubē vsqz
 ad xiiij. annū. femina vsqz ad. xij. annū ople-
 tum. vñ si talis scđz impubes itrat religionem
 p se pater vel tutor qui hz eū in ptate potest
 eū reuocare si infra annū et diē p̄cipi. i. pa-
 pe aut p̄po ep̄o vel regi vel misso dñico. i. of-
 ficiali q̄relaz deponat. xx. q. ij. puella. et ex.
 de regularibz. c. ij. **S** quare addit dies ad
 annū. **S** scđz rod. qz sic placuit iuris ođito-
 ri. postea vñ nō audiet nisi monasteriū forte
 esset valde remotū qz tūc indulgetur maius
 tēpus scđz gof. ar. xviij. q. ij. si quis incognit⁹
 et ex. d. p̄cur. dilectos. et curat ann⁹ p̄dict⁹
 a tpe sciētie ar. illi⁹. c. si quis incognit⁹. ibi lō
 ge scđm gof. et meli⁹ scđm host. ex. de ocess.
 pben. qz diuersitate. et ex. de sup. negl. pla. li-
 cet. h. host. et gof. **S** aut tal n̄ reuocet et cō-
 pleto anno. xiiij. in anno sequēti scđz. xv. sue e-
 tatis p̄fessionē faciat vel habitū p̄fessorz su-
 scipiat vel p̄fessionē prius scđz añ. xiiij. annuz
 opletū factā exp̄sse ratā habeat irreuocabilr
 obligat⁹ alioquin exire p̄t libere ifra annū se-
 quentē. f. xv. qd si opleto. xiiij. anno p annuz
 sequēte scđz. xv. itegru i religione p̄māserit vbi
 habit⁹ p̄fessorz et nouiti⁹ ē distinct⁹ p̄fes-
 sionē vide⁹ tacite emisisse nisi ibidē nulla di-
 stinctio habitus habeat. puta qz p̄fessi et no-
 uici⁹ et alij omunē cū eis vitā ducētes simili
 penit⁹ habitu induunt li. vj. de regularibz
 is qui. **S** aut talis scđz impubes ponat⁹ ab a-
 lio in monasterio. f. patre vel tutore. aut ipse
 n̄ oñsentit et tūc p̄t egredi quādocunqz volue-
 rit vsqz ad etatē legitimā. xx. q. j. puelle. et. ij.
 q. iij. patris. **S** ut oñsentit et tūc licet cōsensus
 ille qui fuit añ tps pubertatis n̄ teneat tamē
 n̄ potest exire p̄uif. p̄ veiat ad etatē legitimā
 xxx. q. j. illud. ad instar carnalis matrimonij.
 ex. de despō. i. pub. de illis. j. h. q̄cito puene-
 rit ad etatē legitimā p̄t egredi. xx. q. iij. p̄is
 et ex. de regularibz cū scimus. h. ray. et idez
 dicit host. et scđm host. forte infra tridū p̄
 q̄ ad etatē legitimā venerit ex. de regularibz
 ad nostrā. qz tunc etiā in oñtinenti egredi itel-
 ligit⁹ ar. **C**. de iudic. l. fi. et ex. de elec. in cau-
 sis. **S** vero tūc exire noluerit sed pon⁹ mane-
 re p̄legerit extūc irreuocabiliter obligat⁹. qz
 ipso facto cū mora tps tacite oñsentire vide⁹
 ar. ex. de despō. ad i⁹ qd. h. tñ intelligendum
 ē qñ oblat⁹ siue posit⁹ ibi fuerit xij. l. xiiij.
 anno. ut sic ibidē admin⁹ p annū morā oñtra-
 xerit ar. ex. de reglaribz. statuimus. et exp̄sse
 ar. **C**. de iudic. p̄parandū. vñ qd dixit gof. q
 filius oblat⁹ a patre qñ stetit vsqz ad tps ap-
 tū p̄fessionē d3 interrogari vñ. habeat ratuz
 suū introitū n̄ ē necesse scđm host. qz nec inue-
 nit⁹ q talis sit magis interrogand⁹ q ali⁹ bñ.
 tñ dicit ex. de reglaribz significatū. q hoc fa-
 ciūt aliq religiosi et bñ cā maioris certitudis
Nota ē q inno. dicit ex. de reglaribz sup.
 c. sane. q si ipubes de oñsensu pentū l tutoz.

tacito vel exp̄sso religionez intrauit n̄ potest
 eum postea reuocare ex. de regularibz signi-
 ficatū. et si hz tñ vnū parentē ille solus p̄t eū
 offerre. et si hz tutores alios q̄ pentes. pen-
 tes tñ inuitis tutoribz eos offerre monasteri-
 is p̄nt. **C**redūt etiā aliqui q et si aug. habeat
 in ptate filiū et nepotē pater iuito auo p̄t euz
 offerre et n̄ ecōuerso et ē ratio qz in spūalibz
 ius naturale positūo p̄fert⁹ **Q**uod vero dictū
 ē q ipubes mascul⁹ exire p̄t itelligebat hu-
 qñ malicia n̄ supplebat etatē. alias si discre-
 tus esset exire n̄ posset nisi oñtradiceret. et idez
 vñ sensisse ray. dicēs q sic in m̄rimonio carna-
 li malicia supplet etatē ita et in spūali. cū em
 obligare se possit dyabolo. multo magis deo
 ut ex. de delic. pu. puris. et sic itelligebat ill⁹
 ex. e. viij. **I**n hac etiā opi. fuit inno. 3⁹. ex. de
 regularibz postulasti. h. em decre. n̄ ē hodie i
 forma i q̄ esse solebat. **V**ñ hodie n̄ p̄t obligari
 infra annū quin exire possit li. vj. e. nō solum
 et ē rō qz graue ē inexptos hoies monasterij
 applicare. xix. q. iij. monasterijs scđm hosti.
 illd tñ c. nō solū loquit⁹ tñ de p̄dicatozibus
 et minoribz. extēdit⁹ tñ p ca. se. ad oñs oñdr-
 nes mēdicātes. **S** tñ ipubes doli capax spō-
 te itrauerit oñsulit ei ray. ad cautelā q n̄ exeat
 vel si exiit q redeat nisi durisset vxorē nō di-
 cit tñ eū teneri nisi scđm distinctōem p̄missam
Nota h̄ nota scđm ray. q si impubes doli ca-
 pax emisit votū ali⁹ q oñtinentie vñ q sit ob-
 ligatus nisi pater statim cū audierit reuocet.
 xxiij. q. iij. mulier. **E**t idē credit rod. de voto
 oñtinentie citra ingressum religionis. qz n̄ pote-
 rit reuocari nisi statim reuocet. et h̄ itellige tā
 de voto filij q̄ filie. licz numeri. xxx. fiat men-
 tio tñ de filia. **E**t expone statiz. i. ipsa die ar.
 numeri xxx. vbi d3 et i alterz diē distulerit sē-
 tentiā. **I**n trāitu vñ ad religionē dat⁹ patri an-
 nus et dies qz p illū eximit⁹ a ptate patris vl
 tutoris n̄ sic aut p alia vota. h. rod. **Q**uid si
 nouerit se seruaturū oñtinentiam vel ingressum
 religionē cū venerit ad etatē legitimā vl cū
 pater ei⁹ obierit nūquid pater votū illud re-
 uocare vl irritare p̄t oñtradicēdo **R**ndet rod.
 q h̄ n̄ p̄t scđz opi. hu. sed scđz opi. q ē huma-
 mor. p̄t. vñ nō tenebit⁹ illd seruare nisi itez
 voueat vel iuret. qz obligatio semel extincta
 nō reuiuiscit. nec pater nec tutor peccat i re-
 uocādo. qz h̄ sibi oñcedit⁹ a iure et a deo. hec
 rod. et inno. sup. c. scripture **N**ota etiā q li-
 cet n̄ obliget⁹ quis ex voto qd i miori fecit sta-
 tu si tñ maior postea fact⁹ illud ratuz habuit
 qd vouit obligat⁹ erit ex. e. c. ij. i. tex. et glo.
 sm bñ. et ino. diē ei ino. ex. e. sup. c. scripture
 q ipubes si sit doli capax et fecerit votū absti-
 nētie l pegrinationis vel aliud d3 iplere p⁹
 q̄ patriā exiuerit potestates. qz se potuit obli-
 gare deo sic et dyabolo ex. de delic. pu. c. j.
 cū hui⁹ tñ ē facile dispēdū cū sint inexpti
De filio aut familias adulto siue pubere
 sciendū q p̄t votū religionis vouere circa qd
 nota scđz host. q talis aut itrat p se religioez
 et tūc exire p̄t quicunqz vult añ. p̄ faciat p̄fes-
 sionē tacitā l exp̄ssam. poss. p̄ aut fecerit eā ex

pſſam vel tacitā exire n̄ p̄t. xx. q. j. puelle. et. ij. q. ij. c. j. et ij. Et idē scd̄z rap. Si aut̄ itret oblatas a p̄re aut itrat sp̄ote aut iuit. si sponte sc̄z q̄ n̄ otradicit tenet itrois et obligat̄ fili. n̄ tñ irreno cabl̄r. sic itellige i. d. ex. de regl̄a ribus cū vii. Expectabit ergo et expectabit̄ p̄ annū et diē. Na aū n̄ p̄t exire scd̄z tho. ex. d. regl̄aribus significatū. et opleto anno et die si voluerit exire l̄ remanere poterit et si remanere oſenſerit decetero exire n̄ poterit ut i. c. significatū. et e. ti. cū scim. et. xxx. q. j. illud Si vō itret inuit̄ exire p̄t nisi p̄ aliquā culpā ibi ponere ad agendū penitentiā sc̄z impetū vel ad t̄p̄s. xx. q. j. sic et. xxi. q. ij. placuit. et di. l. si ille. et itellige inuitū qui itrauit p̄pter metū qui cadere p̄t in ostantē vii. ex. q. me. cā. placū. et c. cū dilectus. et idē dicit rap. Qd̄ aut̄ d̄z ex. de regularib. cū vii. q. monachū facit aut paterna dūotio aut p̄p̄a p̄fessio itelligi scd̄z host. et bern. ibi dē. sequenti rati habitatione filij mō supradictō. et sic exponi ibi aut p̄t. Intelligi etiā p̄t occasionalr de paterna oblatōe siue deuotōe q̄ liz ad hoc n̄ cogat̄ honestū tñ ē q̄ fili. in hoc obtpet p̄i S; qd̄ si nō metu sed dolo induct̄ intrauit aliq̄ religionē nunq̄ allegare p̄t deceptōz et exire. scd̄z rap. q. n̄. q̄ n̄ p̄t dicere se deceptū cui. o d̄tio ē meliorata. nec alteri dolo si sue pot̄ fatuitati ascribat. ex. q. me. cā. cū dilect. et de d̄uer. diu. ex p̄te tua. Aut ob tinet otranū regl̄ariter q̄ dante dolo cām cō tractui n̄ tenet otract. xv. q. vj. c. j. Scd̄z aut̄ host. t̄lis n̄ p̄t exire exquo fecit p̄fessionē ex. d. d̄uer. diu. venies. et. c. dudū. Idē ē si ex falsa causa fuit induct̄ ad h̄o faciendū ex. de cō uer. diu. ex p̄te. ij. q. dolo i sp̄ualib. n̄ rescindit otractū ex. q. me. cā. c. penl. h̄ host. Votū aut̄ ali. a voto religiōis p̄ qd̄ gūiter p̄rie p̄tā ti p̄iudicare. v̄l p̄ inde scādalisare. n̄ d̄z iui to p̄re filiū fa. obseruare. p̄ eo q̄ n̄ ē sue volū tatis cū sit obligat̄ p̄i iure p̄rie p̄tāus ar. ex. de sen. ex. mulieres. et exp̄sse dicit lex q̄ n̄ p̄t sic nec ipubes nec seru. vt. ff. d. pollicita. l. ij. q. j. Quid ḡ si vouerit elemosinā dare de peculio p̄fectio. cōsiderāda ē p̄sone p̄ris q̄litas et elemosine quātitas et scd̄z hoc vi. q̄ possit elemosinā reddere nisi p̄ otradicat exp̄ p̄esse. et idēz itellige de vxore et mercenario modicā elemosinā paupi dāte. ar. ad h̄ exp̄sse ff. d. dona. filiū fa. q. j. et. ij. hec etiā lex ē cō siderāda n̄ iprobāda ar. ex. de do. ceter. hec host. S; nunq̄d p̄t filiū fa. emittēre votū p̄ egrinatōis longinq̄. Rnd̄z host. q. n̄. vt vi. q̄ nimis p̄iudicaret p̄rie p̄tāti. Excipe pegrinatōz voti trāsmarini ar. ex. e. ex multa. q. q̄ aut̄ Et cām ncciaz. vt si sit a papa absolued. ar. ex. de sen. ex. relatū De vxore sciend̄ q̄ n̄ p̄t vouere sine licentia viri abstinere siue ieiuna re pegrinari siue religionē itrare. q̄nimo si aū m̄imoniū otractūz abstinētie votū emiserit n̄ d̄z iuito viro ill. o adimplere s; et si de licētia vi ri votū ab initio emiserit idē erit. q̄ sp̄ i hui. o d̄z obedire viro lic̄z vir peccet i. d. qd̄ ocessit p̄ bibēdo. xxxij. q. v. voluit. et c. manifestū. Idē

intelligūt quidā de viro vouēte q̄ n̄ ad impa ria iudicant. xxxij. q. j. si q̄s vxor. Alij dicūt q̄ i voto abstinētie vir ē supior. q̄ caput. vt i c. manifestū. qd̄ ē ocedendū scd̄z host. nisi cir ca debitū reddēdū p̄iudicare vxori. tale em̄ votū vir seruare n̄ posset iuita vxore. q̄ nulla exceptio oblat in h̄o casu ex. de diu. lep̄zo. q. fi. ergo nec votū pegrinatōis facere p̄t vnus diugu sine oſensu alteri. ar. xxxij. q. v. q̄ dō vñ dicit bar. in q̄onibus q̄ si q̄s ire romā vo uit et postea otraxit. vxore otradicēte ire nō poterit. Eallit tñ hoc i voto trāsmarino. qd̄ p̄ ter volūtātē vxoris vir p̄t emittēre vt tñ oſen tiat d̄z attentius amoneri ex. e. ex multa. q. q̄ aut̄ et q̄ n̄ vult remanere sequat̄ vii. suū ex. e. q̄ sup̄ his. q. fi. h̄ host. rap. et inno. ex. e. scri pture S; nūq̄d p̄t viri silr irritare iuramē ta vxor. facta aū m̄imoniū otractū vel post Rnd̄z rod. q̄ nō nisi sint de abstinētia scd̄z q̄ inuit glo. aug. numen. xxx. Notauit ec̄ hu. xxxij. q. v. voluit. q̄ si aū m̄imoniū otractū obligauit se mulier alicui hoi. n̄ posset p̄ cō tractū m̄imoniū vir ei. deobligare eā ab il la obligatōe. Idē credit rod. q̄ si p̄ otractū m̄imoniū iuraret aliq̄d alicui q̄ ipsa poss; cō tradicēte viro facere. ipe n̄ posset tale iuramē tū irritare. alias credit q̄ poss; Quid si vo ueat vxor q̄ n̄ ibit ad diuinū vel aliq̄d aliud ex domū p̄p̄am cū viro suo. Rnd̄et rod. q̄ vir hui. o votū si tñ ē votū vel etiā iuramentū re uocare p̄t. hu. tñ notauit. xxxij. q. v. manifestū q̄ vir illa sola vota vxoris p̄t reuocare q̄ ipa si ne scādalo viri implere n̄ p̄t vt d̄ ieiunādo ad matutinas surgēdo et i camisia dnocte iacen do. alia aut̄ n̄ p̄t reuocare nec vxor tenet ei. reuocacōi obedire vt si vouerz q̄ aliq̄d d̄ p̄o daret si p̄afernalia haberet l̄ si vouerz multa pater n̄ l̄ multos p̄s singulis dieb. l̄ nocti. b̄z dicere v̄l q̄ decetero debitū n̄ exigeret v̄l filia. De voto aut̄ oſinētie vt̄z alter diugu eā vouere possit sine licētia alteri. diugis di ce. ifra li. viij. ti. de bono fidei ar. ij. et ti. de bono sacri. ar. ij. et ti. d̄ ipedimēto voti oſinē tie. et ti. de ipedimēto ord̄is

Sequit̄ videre de septio. i. de obligatōne voti et circa h̄ q̄runt̄ plura sc̄z vt̄z om̄e votū licitū sit obligatōiū vouēti ad iplendū ill. qd̄ vouit. sc̄z q̄ sic. vñ den. xxxij. cū votūz voueris dño dō tuo n̄ tardabis reddere. q̄ re q̄ret ill. dñs deus tu. et ex. d̄ voto. liz. dicit̄ q̄ v̄sq; adeo solutio ē nccia post votū vt si ne salutis p̄p̄e dispēdio n̄ liceat alicui resiste re. Rō hui. ē q̄ ois p̄missio licita facta cū i tēcōe obligādi se et etiā oliberacōne si acce pte ab eo cui sit obligat̄ p̄mittētez n̄ tātū ex p̄cepto legis diuie s; etiā legis nature. s; vo tū licitū ē hui. o p̄missio. et om̄ez talē p̄missio nē recipit de. g. zc. Notādū aut̄ s; m̄ tho. iij. sen. q̄ qd̄d̄ votū fieri ipediret si p̄ns eēt obligacōz voto etiā facto aufert. vñ si aliq̄d voue et postea fiat ipossibile q̄ntū ad h̄ obli gacō tolli. vt si aliq̄s diues vouerz eccl̄iaz edi ficare. q̄ postea supueniēte paup̄tate n̄ posset facere n̄ obligat̄ nisi ad i. d. qd̄ p̄t S; nunq̄d.

uouet nisi introitu. et votu comitat^r exeundi p^rpositu et quolibz illor^{um} triu^m mor^{um} uoues peccat et n^{on} tenet votu q^{ui} est temerariu^m ut pat^{et} intuitu. patet ergo p^{er} uoues icrare religionē eo mo^{do} quo tenet votu. n^{on} implet votu scdm diuini iudiciu. nec absoluit^r ab obligatōe facta deo. si intret cū pposito exeundi absolute et cū uolūtate n^{on} dandi opam ut mure^r ppositu suu^m. **¶** **U**tr^{um} ex nuda pmissiōe oriat^r obligatio. **¶** **S**c^{dm} rich. nuda pmissio d^{icitur} que n^{on} est firmata si dei interpositiōe nec iuramēto. aut ergo est cum intētiōe obligadi et tūc obligat. aut n^{on} est cū intētiōe obligadi se et tūc n^{on} obligat in foro cōscientie de necessitate salutis ut quidā dicunt. **¶** **A**d qd^{am} facere uide^{tur} ill^{ud} ex. e. literaz. ubi d^{icitur} de quodā qui pauore mortis pterire^r dixit nō diu hic morabor pponēs in aio q^{ui} religionē i^{nter}traret q^{ui} si plus iⁿ voto n^{on} pcessit. eius trāsgres^{sio} for^{is} dici nō poterit si n^{on} impleat qd^{am} dixit. et d^{icitur} ibidē in glo. q^{ui} nō dixit h^{ic} aio se obligandi et nemo se obligat nisi qui se obligandi animū habet. **¶** **A**d hoc etiā facit. ff. de ac. et ob. obligatiōe. licet emⁱⁿ ex iure nature pmittēs obligat^r ad implendū qd^{am} pmittit nisi tūc obligare se intēderit. illa obligatio n^{on} est necessitatis sed honestatis et cōgruitatis et iō cōtraueniēs non peccat mortaliter s^{ed} uenialiter. et hoc rōnabile uide^{tur}. q^{ui} multi ex deliberatōe dicūt aliqua bona se facturos q^{ui} hoc n^{on} dicerēt. si p^{er} hoc se obligatos ad faciendū illud tan^{quam} necessariū crederēt. **¶** **A**liqui tūc dicūt q^{ui} quelibet pmissio ex deliberatōe facta. obligat pmittentē obligatōe necessaria ad faciendū qd^{am} pmittit si salutē cōsequi uelit xij. q. ij. quicūq^{ue} suffragio et eadē. q. v. q. io. et xij. q. v. iuramēti. **¶** **R**od. b. d. de voto notat q^{ui} sine p^riudicio credit q^{ui} solū ppositu n^{on} obligat. nec est mortale cōtrauenire nisi addat^r pmissio uel votu exp^{ressu} l^{iter} taci tū siue p^rsumptu. **¶** **U**tr^{um} votu interpretatiuū obliget. **¶** **S**c^{dm} thō. sup. iij. sen. q. sic. vñ si q^{ui} p^{er} ep^{iscopu} pbatōis in monasterio remāserit obligat^r ex voto interpretatiuo nisi forte ppter ali^{quid} causaz fuerit sibi termin^{us} p^rtelat^r uel in tali loco cōsueuit p^rtelari. tūc aut^{em} facientes hui^{us}modi votu tenent^r ad tria p^rincipalia vota religiōis sed ad alias obseruatiōes q^{ui} trāsgressio ex dissimulatōe p^rlatōis inducit^r obligari n^{on} uident^r p^recipue si sint simplices talia sufficiēter discernere nesciētes. hec thō. **¶** **U**tr^{um} ex ingressu religionis obliget^r q^{ui} ad remanendū ibi. **¶** **S**c^{dm} q^{ui} n^{on} p^rmo greg. ix. statuit q^{ui} nouitij in pbatōe positi p^rnt ad statū p^riorē redire libere infra annū. nisi iⁿ trib^{us} casib^{us}. p^rim^{us} est si acceperunt habitū p^rfessōis. scd^{us} si p^rfessionē fecerūt. 3us si euident^r appareat q^{ui} tales uoluerūt uitā mutare et iⁿ religionē dō p^rpetuo seruire ex. de regularib^{us} statuim^{us}. **¶** **S**c^{dm} q^{ui} quōd appareret q^{ui} uitam q^{ui} mutare uelit. **¶** **R**ndz ibidē glo. q^{ui} h^{ic} apparz si exp^{ressu} seculo renūtiat. l^{iter} si aliq^{ui} dicat l^{iter} faciat q^{ui} qd^{am} ei^{us} uolūtas appareat. de hoc uide^{tur} iⁿ qd^{am} host. dic^{itur} s. e. ti. ar. v. q. s. p^{er} qd^{am} h^{ic} zc. **¶** **E**t nota q^{ui} illa decretalis ex. de regularib^{us} cōsulat^r q^{ui} fuit gg. ix. hodie n^{on} u^{is} h^{ic} locū ut ibi dicit glo. ppter dictā decretalē statuim^{us} q^{ui} fuit po

sterior et fuit iⁿno. terci^{us}. **¶** **S**c^{dm} qualiter sciet^r q^{ui} fuerint iⁿ pbatōe. **¶** **R**ndz ray. p^{er} h^{ic} sciet^r uel q^{ui} p^rtestati sunt se uelle esse in pbatōe uel q^{ui} acceperūt habitū nouitiōis. qd^{am} h^{ic} locū in religionib^{us} illis in quib^{us} habit^{us} nouitiōis est distinct^{us} ab habitu p^rfessōis. uel q^{ui} est ordo talis qui n^{on} cōsueuit aliq^{ui} ad p^rfessionē recipe nisi habita pbatōe. ubi aut^{em} habit^{us} n^{on} est distinctus scdm q^{ui} habet^r in illo. c. statuim^{us}. debet t^{em}p^{or}e p^rfessionis b^{en}edici uestes q^{ui} p^rfitentib^{us} cōceduntur ut habit^{us} nouitiōis a p^rfessōis habitu discernat^r. **¶** **Q**uid si iⁿ aliq^{ui} p^rdictōis triu^m casib^{us} redeat ad seculū et cōtrahat m^{atrimoniu}m. **¶** **R**ndz rod. p^{er} in casu p^rio et scd^o n^{on} tenebit m^{atrimoniu}m nec etiā iⁿ terci^o si talis simpliciter renūtiat seculo pmittēs se decetero uicturū iⁿ religionē. tale votu uel p^rmissionē approbāte p^rlato religionis illi^{us}. tūc emⁱⁿ votu solēnizasset sed si tūc habitū nouitij recipet et uolūtatem manifestaret votu simpliciter esset qd^{am} tūc m^{atrimoniu}m cōtrahendū ipeditet. **¶** **U**tr^{um} votum sub additione factū q^{ui} additio n^{on} implet^r ppter culpā uouentis sit obligatoriū. **¶** **S**c^{dm} rich. q^{ui} sic ad qd^{am} facit ill^{ud} qd^{am} d^{icitur} ex. de spō. sic ex literis de quodā qui mulierē quandā se ducturū iⁿ cōiugem infra certū terminū iurauit nec p^{er} uiz sed p^{er} mulierē stetit q^{ui} ipse iuramētū n^{on} impleuit qd^{am} uiro n^{on} est imputandū p^rmo p^{er} cōpleta additōe est habēda. **¶** **I**dē ergo est p^ru^{is} ad equivalētā ad h^{ic} ut teneat pmissio implere additōe appositaz et non stare p^{er} illū qui debet eā implere quomin^{us} impleat^r sed q^{ui} pmittens ipedit ei^{us} impletionē illo qui debebat implere p^rato. p^{er} p^rmittentē et non p^{er} aliū stat ne impleat^r habenda est ergo p^{er} cōpleta. cū ergo sua pmissio teneat si additio implere^t nihilomin^{us} etiā tenz q^{ui} p^{er} eius culpā stat q^{ui} n^{on} implet^r. vñ cū aliq^{ui} deo uouet aliq^{ui} spēale obsequiū si a peccato a quo cōcepta p^rseruauerit eū si incidat ill^{ud} peccatū nihilomin^{us} tene^t implere votu. 3us p^{er} deus eū nō p^rseruauerit ab illo peccato. stetit p^{er} eūz n^{on} p^{er} deū. qui illū a peccato illo p^rseruasset si ille uoluisse^t. **¶** **E**rgo p^{er} aliquis horrēs cōmittere aliq^{ui} magnū scelus qd^{am} nun^{quam} intēdit cōmittere. uoueat qd^{am} si cōmittat itrabit ali^{quid} religionē quā nō uult sed horret icrare. et postea iⁿ scelus cōmittat. nunq^{ui}d tene^t intrare religiōez. **¶** **R**ndz rich. sup. iij. sen. di. xxxviii. q. sic q^{ui} votu sub additōe factū de re bona et ppter finez bonā est obligatoriū existente additōe. siue illa additō sit bona siue mala. **¶** **U**tr^{um} votu de n^{on} uouendo aliq^{ui} nisi illud qd^{am} uouet^r exprimat^r uerbo uel dicto uel scripto sit obligatoriū. **¶** **S**c^{dm} q^{ui} sic. ita q^{ui} si postea uoueat et votu suū uerbo l^{iter} scripto n^{on} exprimat peccat. **¶** **N**ā tale uctu est bonū. q^{ui} p^{er} votū exp^{ressiō}ne iⁿ uerbo uel scripto habet^r de voto facto certior cognitio. et p^rcauet^r in uouendo p^recipitatio quorū utrūq^{ue} est bonū. nihilomin^{us} tūc u^{is} q^{ui} teneat illud votu si alias sit licitū. q^{ui} cū uouere sit bonū et a spūsancto cōsulat^r p^{er} p^rouete et red. dō. deo n^{on} omēs qui zc. **¶** **V**otū dō de nō uouendo n^{on} obligat. vñ votū de quo est p^rposita q^{ui}stio n^{on} obligat ad nō uouendū sed obligat ad exprimendū p^{er} uerbuz

vel p scriptū si dāgerit emittere votū. **V**erū
votū magis obligat q̄ iuramentū. **S**cd̄ ali
quos q̄ sic. q̄ obligatio voti causa ex libero
consensu voluntatis hoīs et fidelitate quā d̄ do
obligatio vō iuramētū ex libero consensu hoīs et
reuerētia quā d̄ do in p̄tū ē vītās p̄ia. ifide
litas aut̄ serui ad dñm ē gūioz offensa q̄cūq̄
alia irreuerētia quā seru⁹ dñō facere possit et
h̄ sentētie ē tho. Alij distinguūt de iuramēto
q̄ aut fit hoī aut fit deo. p̄io nō ita fortiter
obligat sic votū q̄ obligatō q̄ fit dō i voto ē
fortior obligatōe q̄ fit hoī. 2º mō magis obli
gat iuramētū ceteris p̄ib⁹. votū em̄ n̄ iporat
nisi p̄missionē deo factā ex deliberatōe facta
cū itētoe se obligādi hoc aut̄ totū iporat iur
ramētū et addit adductōz p̄sone vītatis i te
stimonium ad maiore confirmatōe p̄missionis. h̄
rich. **V**erū heres teneat̄ adimplere votū illius
cui successit. Rñsio scd̄ rap. p̄ r̄ n̄ p̄t iniungere
filio necessitatē pegrinādi. ut ex. e. liz. vbi i
iunctio p̄na tenuit q̄ fili⁹ approbavit. pecu
nariā vō satisfactōe iniungere p̄t ex. de vsu.
tua. et de solu. c. j. Tñ scd̄ host. distingue. q̄
si heres hereditatē adierit votū ei⁹ c⁹ ē heres
teneat̄ implere si vires hereditatis patiant̄. maxie
si suscepit sp̄te. ut ex. e. liz. Nā obligatōz vo
ti distat ad herede trāsire. ff. d. pollicita. l. ij. i
fi. Si vō n̄ adierit n̄ tē q̄ nec heres nisi spon
te p̄misent. et tūc si i oī cāu intēdit p̄sonā suā
obligare. d̄ implere. n̄ tā ob p̄missionē factā a
testatore q̄ ob suā. h̄ si tā p̄ heres p̄mittebat
sp̄rās hereditatē adire. postea tñ mutato oī
lio abstinent n̄ tē ar. ex. d. elec. venerabilē. q̄
fi. et sic ec̄ itelligi p̄t id ex. e. liz. S̄ q̄cūq̄ he
ditatē adiit obligat̄ ut p̄bat̄ ē. et ar. ex. d. so
luc. c. j. inno. vō sup. c. liz. dicit̄ q̄ votū trās
marinū emittit p̄ subsidio terre sac̄te si ipedi
at̄ morte l̄ aīr. cogit̄ aliq̄ dmittere q̄ notū cō
pleat. ar. dicit̄. c. imo si alijs n̄ dmittat h̄edēf
cogi p̄nt ut v̄ illud d̄pleat l̄ exp̄sas aut sub
sidium qd̄ p̄r v̄ testator factur⁹ esset faciāt. Se
cus ē si vouet p̄pter deuotōez v̄ aliā cām. q̄
tūc si p̄sonaliter ire n̄ p̄t mittere n̄ teneat̄. quia
subintelligit̄ si potero et hui⁹.

Equū videre de viij. scz de casib⁹ in q̄b⁹
p̄t a voto discedi. cca qd̄ scd̄ host. nota
q̄ vbiq̄q̄ voues l̄ p̄mitto aliqd̄ facere q̄ fa
cto l̄ aliqd̄ n̄ facere q̄ n̄ facto sal⁹ corporalis
l̄ sp̄ualis amittit̄ l̄ p̄ctm mortale incurrit̄. n̄ ē
seruandū votū l̄ iuramētū l̄ pactū neq̄ d̄sue
tudo neq̄ lex neq̄ p̄ceptū neq̄ ec̄ aliqd̄ vin
calū firmitatis. xxiij. q. iij. c. fi. et c. inter ce
tera ex. de iureiurā. p̄to. in idifferētib⁹ aut̄ q̄
si fiāt n̄ ē p̄ctm mortale et si nō fiāt nullū est
mortalis peccati piculū. tenz votū et ē seruā
dū. ar. ex. d. no. o. renūc. cū ex inūcto. q̄ sup. eo
nisi ali⁹ dica⁹ rōe p̄sone q̄ ē iabilis ad vouen
dū. de q̄ habitū ē sup. ar. d. vouēte et dūmō
obligatōi p̄cedēt licite. n̄ sit d̄trariū ar. ex. d.
i. iureiurā. eā te i fi. et c. veniēs i fi. q̄ nec tūc
de facili sine peccato posset exequi ar. xxiij. q.
v. iuramētū. h̄ host. tñ notauit hu. xxiij. q. fi. n̄
solū. q̄ si q̄s fecit votū de carnib⁹ n̄ d̄medēdis
et infirme ita q̄ a medicis d̄z q̄ ē i piculo ni

si carnib⁹ utat̄ et q̄ aliter n̄ p̄t euadere. de p̄
cepto maioris et ec̄ sine p̄cepto p̄t carnes cō
medere. q̄ ē cā nēccitatis. et i hui⁹ voto d̄di
tio tacita fuisse v̄ nisi nēccitas cogeret et p̄ce
ptū maioris adesset. **I**te scd̄m host. si q̄s voue
at dare cā mēsurā annuatī et n̄ d̄termiet i ar
bitrio ei⁹ ē ad quā mēsurā det ex. de cēsi. ex p
te. Licz igit̄ votū sit reglariter iplendū i casib⁹
tñ ab eo discedi p̄t. Et notauit host. p̄les cas⁹
quorū p̄im⁹ ē si d̄mate i meli⁹ ex. e. scriptu
re. et de iureiurā. c. iij. i p̄cipio. alicubi aut̄
requirit̄ auctoritas supioris ut dice⁹ ifra Scd̄s
casus ē si n̄ p̄cessit ad actū ex. e. liz. Terci⁹
ē si votū d̄ditōnale fuit cū d̄ditio d̄ficiat. xxiij
q. viij. n̄ solū et h̄ itelligas siue sit d̄ditio sp̄ea
lis et exp̄ta. ex. d. d̄di. appo. v̄m. et c. de illis
siue sit tacita q̄ ex sui natura iest voto ut si po
tero si vixero. si de⁹ d̄derit. nisi de⁹ aīr reue
lauerit scd̄z gof. si tñ aliq̄s voueat ex duab⁹
cāis l̄ p̄lib⁹ l̄ sub duab⁹ d̄ditōib⁹ l̄ p̄lib⁹ et
nihilōz itēdat se obligare q̄lib⁹ illarū cām l̄
d̄ditōz exāte tē votū iplere liz d̄ficiat vna il
larū l̄ p̄les. dūmō extet vna eaz ut dicit rap.
et rod. q̄rē ē vbi vouēs n̄ h̄z liberā facultatē
vouēdi ut bitū ē s. ar. d. vouēte. quic⁹ ē vbi
supioris auctoritate dilātū ē l̄ redēptū l̄ muta
tū. sextus vbi votū ex sui natura ē illicitū vbi
qd̄ n̄ tñ a voto p̄t p̄mo d̄z oīo discedi. **N**o
taut̄ ec̄ gof. aliū casū. s. qñ cā p̄pter quā votū
ē emissas cessat ex. e. magne i fi. liz. sec⁹ fit in
voto religiōis qd̄ ex cā falsa n̄ vicia. ut ex. d.
ouer. diu. dudū. host. vō dicit q̄ ec̄ i alio vo
to n̄ cessat votū cessāte cā. liz redēptio facili⁹
admittatur. et h̄ ē qd̄ dicit̄ ex. e. magne. q̄. fi.
ut p̄bat̄ ibi sp̄ealiter nos iduxit et ibi facili⁹
cessare potuit. cess⁹ g⁹ id̄ est ita n̄ ess. nā faci
le erat ut innuit ibi facili⁹. Et h̄ itellige vbi
fuit cā iductia siue d̄pulsua l̄ ec̄ fialis. h̄ n̄
exp̄sit. ff. d. v. ob. qd̄q̄ astrig⁹. et sic p̄t itel
ligi et sic ec̄ itellexit rap. ex. de ouer. diu. ex
pre vō. q̄. j. Si vō exp̄sit hoc. dices q̄ si talis
causa d̄ficeret obligari nolebat patz q̄ cessa
uit qñ cessauit causa ex. de appel. cū cessante.
sic et si d̄ditio d̄ficeret.

Equū videre de ix. scz de utilitate voti.
Et cca h̄ querūt̄ p̄la. s. v̄m. expediat hoī
vouere. **S**cd̄ rich. vouēs aut vouet bona
quorū obseruatō v̄ p̄babl̄ p̄portionata ifir
mitati sue sp̄uali. aut ip̄portionata. p̄io ex
pedit hui⁹ vouere q̄ p̄ h̄ ampli⁹ firmat vo
lūtatē suā i bono et excludit a se p̄ magna p̄
te libertatē malefaciēdi. et facit actūz v̄tutis
latrie et iō vouēdo mere⁹ p̄pter qd̄ monet p̄.
vouete et red. dñō deo v̄ro. scd̄o nō expedit
nec licet. tale em̄ votū n̄ haberet discretōem
comitē. cū p̄ h̄ vouēs magis v̄ se illa q̄are q̄
agere securitatē de sua salute. quilib⁹ tñ repu
tare d̄z obseruatūam voti religiōis esse p̄por
tionatā sue infirmitati sp̄uali nisi p̄ certā expi
entiā d̄stet de d̄trario sibi. Et p̄pter bona exē
pla q̄ sepi⁹ vidēt et audiūt. et p̄pter maiores
consolatōes sp̄uales quas ex dei benignitate
ob fauorē religiōis et sancta societate reci
piūt obsuāta aliquorū bonorū ē p̄portionata

alicui i religioe existat. q̄ nō est p̄porcionata
eidē in secl̄o remanēt. **S** obicit q̄ ḡnuus
peccatū ceteris pib⁹ ē p̄ctm̄ religiosi q̄ layci
vñ dicit ans. li. de silitudinib⁹ q̄ si penitere re
ligiosus noluerit maiori dānatōe subiacebit.
ergo vouere n̄ expedit. **S** q̄ licz ex voto pec
catū aggrauat tñ in bñfaciendo eē magis me
re vt i se. q. oñde et etiā de peccato penitēs
maiorē misericordiā q̄ penitēs i secl̄o oñeq̄
scdm̄ ans. i li. p̄dicto. **R**ich. **V**tz idē opus
bonū factū cū voto sit magis meritoziū q̄ fa
ctū sine voto. **S** scd⁹ rich. q̄ sic de⁹ em̄ cum
acceptet op⁹ p̄pter opantē tātomagis accep
tat op⁹ q̄to ē ab hoīe ad eius seruitiū magis
et sp̄alius dedicatū. ceteris aut parib⁹ sp̄ea
lius dedica⁹ hō ad dei seruitiū p̄ votū q̄ sine
voto. **P**reterea vt dicit ans. de silitudinib⁹ si
cut obsequiū ei⁹ q̄ dño totā arborē cū fructu
offert ē accept⁹ dño q̄ obseqū ei⁹ q̄ dat dño
de fructu arboris q̄tū vult n̄ tñ dat arborē.
sic seruitiū religiosi ē ḡt⁹ dō q̄ hoīs secl̄ans
Equit⁹ videre de r. s. de mutatiōe voti. et
ēca h̄ q̄rūt p̄la. s. vtz votū dmutari pos
sit. **S** h̄m̄ rich. vt habitū ē supra votoz qdā
sūt nccitatis et h̄ redimi l̄ dmutari n̄ possūt
q̄ nō possunt omitti sine peccato. ar. xxj. q. i.
sūt qdā. **A**lia sūt vota volūtatīs et talia fere
oīa rdimi et dmutari possunt. fere dixi p̄pter
vota rligiois et d̄tinetiē d̄ qb⁹ specialiter q̄
ret⁹ ifra. s. i se. ar. sic em̄ dicit bern. d̄ p̄cep.
et disp̄. iij. c. iij. quū foret si statutū p̄ sola cari
tate d̄tra caritatē teneret. votū āt fieri debet
ex caritate. et p̄ caritate. vñ ei⁹ obligatō te
nere d̄tra caritatē n̄ debz. d̄tra caritatē āt te
nerz si illud i meli⁹ dmutari n̄ licerz **V**otū g⁹
dmutari p̄t i meli⁹ bonū ex. e. mag. **H**oc aut
fieri nō debz p̄p̄a auctoritate ipi⁹ vouētis. q̄
null⁹ debz esse iudex in sua cā et sic d̄z leui.
vlt. aial qd̄ imolari p̄t dño siq̄s vouerit factū
erit et mutari nō poterit. sed auctoritate iuris
votū t̄pale dmutari p̄t i p̄petuā obseruatā r
ligionis vt dice⁹ i se. q. et votum religionis
laxioris in arctiorem. prius tamen licētia sui
plati petita. siue obtēta siue nō. ex. de regula
rib⁹ sane. et. c. licet. **I**ura vero q̄ d̄trariū dice
re vidēt⁹ intelligi debēt d̄ eo qui cā leuitatis
et nō petita licētia trāsit ad ordinē aliū. si tñ
licētia nō petita trāsiit redire nō tenet⁹ ad bo
nū inferi⁹ qd̄ reliq̄t vt bern. dicit li. d̄ p̄cep.
et de dispe. c. xxxvj. **N**ec h̄ est d̄tra p̄dicta q̄
multa fieri p̄hibent⁹ q̄ tenēt post q̄ facta sūt.
hec rich. et oueit cū eo bern. ex. d̄. regu. licz
Si tñ trāseat cā leuitatis licētia etiā petita re
uocari potest scd⁹ hosti. xix. q. iij. mādam⁹ et
c. statuim⁹ et ex. de etate. itellexim⁹ **V**el ite
lige et scd⁹ hosti. q̄ leuitas p̄sumit⁹ qñ licen
tia nō peti⁹ vt ibid. sec⁹ est si petat⁹ vt dicit⁹
in c. licet vñ q̄ dicit c. statuim⁹. sine p̄missiōe
p̄ris subaudi petita licet nō obtēta. **Q**uid si
dubitet⁹ vtz sic laxior l̄ arctior religio ad q̄
trāsiire peti⁹ et vtz velit h̄ ex temeritate l̄ ex
diuina inspiraciōe. **S** scd⁹ hosti. et rod. h̄ ē su
pioris arbitrio relinquend⁹. ne. s. sathanas se
trāsfornmet i āgelū luc. ex. d̄. regularib⁹ licz.

Quid si supior arbitre^r iniq^u. **R** scd³ hosti. ad supiorē supioris ē rcurzēd^o. ex de elec. ne p defectu. **Q**uid siq³ regularis ipetravit ab abbate suo licetiā trāseūdi ad religiōz artioz et postea penitet eū. **N**ūquid abbas ille tenet^r recipere eū reuertētē. **R** scd³ rod. si ille n p^rt inuenire religiōz artiozē ubi recipiat^r aut sustinere n p^rt ei⁹ austeritatē postquā eā pbaui^t tenet^r eū recipere si ruerat^r añ factā p^rfessi onē. nec repellⁱ p^rt p^rtextu p^rioris licentie vel renūtiaciōis. si renūciauit monasterio p^rimo cū facta sit ex cā sc³ trāseūdi ad religiōz artioz et cā n sit secuta aliter rci^pe eū n tenet^r. **Q**uid si petiuit licetiā trāseūdi et abbas dixit q³ deliberaret et añquā r^spōdeat peniteat eū et dicit q³ nō vult trāfire abbas tñ postea licēciat eū nūq³ exire tenet^r. **R** scd³ rod. q³ n exq^o nō occurrūt volūtates petētis et licetiāz. **N**ota^r ec³ hu. q³ nō sufficit licetiā p^rlati sine licetiā dūet⁹ cū i alienaciōe p^rdij qd³ mi⁹ valet q³ hō rēq^rat^r c³nsensus cap^li. **S**ed rodo. credit q³ ubi petit licetiā trāseūdi ad religiōz artiozē suffic^t licetiā soli⁹ abbatib⁹. **A**d laxiozē aut religiōz trāfire nō p^rt etiā de c³nsensu abbatib⁹. et dūet⁹ q³ ē c³tra ius. **Q**n aut abbas et dūet⁹ licetiūat aliquē simpliciter et ille rñuci at simpliciter monasterio suo ex ordio forte l^r rācore l^r alia cā nō valz qd³ agit^r. q³ b³ n ē nisi ei dare licetiā euagādi. **V**ota at pegrinaciōis et abstinentie et huiōi cmutari possūt autorizate epⁱ. iura em³ b³ posse ab epⁱs n excludūt ar. ex. e. c. i. i. tex. et glo. **I**nferiores vō p^rlati epⁱ nullū votū cmutare possūt nisi fuerit eis sp^ecialiter cmissū siue ccessuz p^rter p^rlatos rligio sos q³ dispēlare possūt i votis subditoz suor³. **V**ota aut cūnētie et religiōis et trāsmarinuz cmutari n possūt autorizate epⁱ. s³ sol⁹ papa dispēlare p^rt i illis. ex. e. ex m^lta. i. **R**o. i. fi. et c. veniēs et q³tuoz c. se. **E**t idēz ē scd³ host. de voto crucis cuiuslibz. xxiii. q. i. quotiēs. **R**o cui⁹ ē scd³ rich. q³ n ē dispēland³ i votis illis nisi ppter cūmēz ecclie vtilitatē l^r aliquā mag nā necessitatē. et iō cmutatō eoz³ merito r^sferuat^r pape q³ curā habz toti⁹ vl^ris ecclie. **N**ūz qd³ votū de ieiunādo i sabbato sp^e ē cmutādū **R**espōd³ rod. q³ n opozz huiōi votū r^ruocare vl^r cmutare. p^rt tñ i meli⁹ cmutari. **N**ā et s³m canonē veterē. de c³se. di. iij. sabbato. ieiunādū ē i die sabbati. q³ tñ canō l^r loq^r de c³silio vel est abrogatus. **Q**uid de voto feriandi in sabbato. **R**espondet rodon. q³ non est s³m pliciter irritādum vel necessario commutand³ nisi vouens suspect⁹ sit q³ iudeizare velit. **Q**uid si quis vouit diuersa vota. **R**espōdet tho. super iij. sen. q³ si vnum est alteri cō possibile debz vtrumque seruare. nisi forte sibi commutet votum p^recedens in melius se quens. **S**i vero vnum sit impossibile alteri debet maius seruare et de minori ad arbitrium p^relati satisfacere. **V**trum quodlibz votū cmutari possit i votū rligiōis. **R**o l^rēs facere p^rfessione³ i rligione si act³ ualiter seu habitualiter r^rmāere velit obligat⁹ ad vota q³ fecerit i secl^o n cmutā^r i votū rligiōis tñ

postq̄ ad noticiā p̄lati deuenerit eum ab illis
votis absoluere poterit maxime si ignorabat
ip̄m esse ligatū illis votis tpe p̄fessionis si autē
actualiter seu habitualiter itēd^o se n̄ teneri a
plū votis illis s; solo voto sue religiōis ab-
soluit ab illis p̄ votū religiōis p̄pter ei⁹ alti-
dinē et p̄fectōez. ex. e. scripture. Vñ ista omu-
tatiō fit aucte iuris si tñ rex vn⁹ l̄ ip̄ator voue-
rit q̄ vsq; ad certū tpe in terra sc̄ta militab^o
vel vn⁹ ali⁹ magn⁹ dñs existēs dux totū ex-
ercit⁹ cruce signatorū. et d^o c⁹ absentia deso-
laret⁹ exercit⁹ bell⁹ religiōis intrare. In h̄ ca-
su vidret⁹ s; host. et rod. papa cōsulēd⁹ cer-
tū ē tñ q̄ p̄sona mediocris absolueret⁹ a voto
trāsmarino p̄ religiōis igressum et p̄fessionē
i ea. cū em̄ votū religiōis sit p̄petuū ē maius
voto pegrinacōis terre sc̄te qd̄ ē tpale. ut ha-
bet⁹. ex. e. reus. Reus fracti voti n̄ habet⁹ qui
tpale obsequi nōscit⁹ i p̄petuā religiōis obser-
uatiā omutare. Si dicat⁹ q̄ p̄ votū assumptōis
crucis i subsidū terre sc̄te cōsequē⁹ hō remissi-
onē oim peccatorū. et ita uidet⁹ esse vtili⁹ vo-
to religiōis ergo rē. Potest sc̄d⁹ tho. rōnabi-
liter dici. q̄ etiā p̄ igressum religiōis cōsequitur
q̄s remissio oim peccatorū. si ei aliq̄b⁹ elemo-
sinis factis hō p̄t statim satisfacere d̄ pecca-
tis suis. s; illd̄ dan. v. peccata tua elemo-
sinis redime. mlt̄ tomagis i satisfactōz p̄ oib⁹
peccatis sufficit q̄ hō se totaliter diuis māci-
pet obsequis p̄ igressū religiōis q̄ excedit oim
gen⁹ satisfactōis ec̄ penitētie publice ut ha-
bet⁹. xxxiii. q. ij. admonere. vñ in vitis patz.
legit⁹ q̄ eadē gratiā cōsequit⁹ intrātes religi-
onē q̄ cōsequit⁹ baptisatū. si tñ nō absolueret⁹
ab oī reatu pene nichilomi⁹ ingressus religi-
onis ē vtilior illa q̄ntū ad p̄mociōz in bonūz
q̄ p̄poderat absolucōi a peā. **¶** Quid si q̄s su-
sceperit votū implend⁹ p̄ matre. Nūqd̄ p̄ igressū
religiōis p̄t absolui. **¶** sc̄d̄m tho. i qd̄a que-
stioe de quolibz. p̄ exquo ingressus religiōis
tali sufficit p̄ se. sufficit etiā p̄ matre. vel ec̄
si vult abbas illd̄ votū p̄t implere. **¶** Quid si
aliq̄s cruce signat⁹ vel ali⁹ vouit q̄ expēde-
ret vlt̄ mitteret in subsidū terre sc̄te cētū mar-
cas et postea ingredit⁹ religiōez. nūqd̄ ē libe-
ratus cio. **¶** sc̄d̄m rod. q̄ sic. quo ad laborē
pegrinacōis nō quo ad pecuniā p̄dictā. q̄
nll⁹ sine licētia speciali pape p̄t omutare vo-
ta terre sc̄te. nec ip̄o iure mutat⁹ p̄ ingressum
religiōis nisi quo ad laborē pegrinacōis. **¶**
Quid si q̄s vouerit dare cētū libras paupib⁹
vel alicui certe p̄sone vel eccl̄ie l̄ facere ec-
clesiā vel domū alicui religiōi. Nūqd̄ huiōi
votū omutari poterit in votū religiōis. **¶** Rnd⁹
rod. q̄ aut ex tali p̄missioe vel voto ē alicui l̄
aliq̄b⁹ actio acq̄sita aut nō. si sic. nō liberat⁹
p̄ ingressum religiōis nisi cōsentirēt illi q̄bus
donauit vel p̄misit. si nō. liberat⁹ si itēdat il-
lud mi⁹ bonū omutare in h̄ mai⁹ duz tñ h̄ fi-
at auctoritate ep̄i sui sc̄d̄m rod. videt⁹ tñ q̄ ad
hoc sufficiat auctoritas iuris ex. e. scripture.
S; quomō vota debēt redimi vlt̄ omutari. **¶** sc̄d̄m
ad h̄ q̄ illd̄ fiat licite et canōice requirit⁹ aucto-
ritas supioris ut dictū est et cā rōnabil⁹ que

subsit. debz at supior ibi attēdere tria scilicet
qd̄ liceat sc̄d̄m eq̄tatē. qd̄ debeat sc̄d̄m hōestā-
tem. et qd̄ expediat s; utilitatē siue necita-
tē ex. e. magne. §. i. vñ debz cōsiderare q̄litatē
p̄sone et cām et q̄litatē et q̄ntitatē omutacio-
nis ut ex h̄ colligat an omutacō sit melior et
deo acceptabilior. Debz ec̄ cōsiderare cām p̄-
ter q̄ votū ē emissam. Nā ea cessante cessat fa-
cili⁹ et effect⁹. ut in c. mag. in fi. In voto s^o
pegrinacōis fieri debet redēptio ut expēse q̄
fierēt in eūdō morādo et redeūdo in alias pi-
as cās denc⁹. et laborē iūneris ieiuniorū. vigi-
liarū. et oratōnū laborib⁹ opēse⁹ ut in c. mag-
ne. §. penl. ad fi. et c. q̄ sup̄ his. h̄ hosti. et
rap. Oblacōz etiā quā vouēs i eccl̄ia illa ad
quā ire vouerat factur⁹ essz sc̄d̄m rap. ad ip̄az
mittere debz. In voto vō abstinētie debet ha-
beri racō asperitatis ieiuniorū. panis et aq̄ et
affluētia vouētis. ex. e. c. i. et c. magne. §. pe-
nal. in fi. vñ aliq̄s paup̄ parua pecunia l̄ ora-
tiōe si nichil haberet votū redimere posset v-
bi regi vel comiti magna n̄ sufficeret. ar. ex.
d̄ medic. c. ij. hec hosti. Nā paupi operario d̄
cedit⁹ redimere ieiunia sexte ferie denario v-
no di. viii. p̄b⁹. In voto autē trāsmarino cōside-
rari debz itētio vouētis sc̄z vñ itēndret pe-
grinari vel bellare. Si em̄ itēndebat pēgna-
ri ec̄ sit habilis ad eūdū q̄uis nichil ad pūg-
nādū n̄ redimat. Si vō itēndebat pugnare et
sit inhabilis ad pugnādū redimat nisi forte d̄
silio strēnu⁹ sit l̄ forte secū pūgtores ducere
posz talis em̄ nō ē oīo impotēs. ex. e. q̄ super
his. §. penl. et fi. et c. ex mlt̄. §. 2° q̄sisti. et. §.
fi. i. fi. l̄ n̄ sit agricola vlt̄ aratex q̄ sit ibi vñ
licz n̄ mlt̄ taliū ibi sint oportuni p̄pter puita-
tē possessionū et paucitatē inhabitātiū. ut i c. q̄
sup̄ his. i. **¶** Sed iter illos q̄ habēt ipedimē-
tū tpale ut his dilatio cōcedat⁹ vel p̄petuū ut
ab his rēptio recipiat⁹ ē subtiliter distigūē-
d̄. ut i c. q̄ sup̄ his. §. i. In clericis etiā vouētū
b⁹ cōsiderari debz. si cleric⁹ cruce signat⁹ sit
ibi vtilis et necārius vel cōsilio vel p̄dicacōe
vel q̄ deputat⁹ ē alic⁹ magnatis seruicō vlt̄
q̄ secū milites bellatores ducere p̄t. et tūc n̄
recipit⁹ redēptio. Si vō nō sit ibi oportū tūc
recipit⁹. ut. ex. e. ex mlt̄. §. fi. et c. postulasti.
Nā ad pugnādū p̄sonaliter et inhabilis. vñ
d̄ i. clericū q̄ paganū. sed et aliquotiens po-
test votū redimere ec̄ si bellatores p̄t ducere
ut si sit nimis senex fragilis et cōfract⁹. ex. e.
mag. §. vñ etatis et ex. de renūc. nisi cū p̄dē.
§. alia vō cā est. Optz etiā cōsiderare vñ ex
facilitate ai iuueilis votū sit emissum. q̄ tūc
est r̄mittēdū r̄missione opetēti r̄cepta. ex. e. ve-
niēs. Nec debet p̄termitti q̄ licet votū hiero-
solimitanū sit magne fauoris. ut p̄z. ex. e. ex
ml̄ta. §. p̄ fiūt. si tñ p̄pter absentia vñ p̄soē
piculū immineret totū terre siue p̄rouitē. con-
sulte votū r̄mittat⁹ vel differat⁹. nec votū trā-
greditur qui auctoritate sedis apostolice il-
lud distulit adimplē. ex. e. n̄ ē. h̄ hosti. **¶** Quid
si publica mērix q̄ mlt̄ sequit⁹ votū emiseric
trāsmarinū. nūqd̄ r̄dimere poterit. **¶** sc̄d̄m
hosti. nisi corrigat⁹. nec ip̄a. nec bellatores q̄

sequitur ea ex amore corrupto debet admitti.
nec ei9 votu approbari qz nec obligatio sua de
bet recipi ut dicit ifra. vj. li. a. d. prochijs.

Egitur videre d. xi. f. d. dispensacione voti et
circa h9 qri9 vtz ome votu sit dispensabile
h9 hu. et ei9 sequentes dixerunt qz dispensacio dup9
pt sumi vno mo p relaxacione iuris et sic nullo
mo votu e dispensabile. qz qz p votu deo fa
ctu ab eo q e libere potestatis in vouedo vo
ues sit obligat9. h e de iure diuio. papa aute
ius diu relaxare n pt. xro. q. i. fut qda. Alio
mo p iuris declaracione et h9 mo aliq fut disp
sabilia ut ea q pnt i meli9 omutari qz papa
pt iterptari et declarare ius diu. Aliq vo n fut
dispensabilia ut ea q digna recopencacione ha
bere no pnt ut votu continencie et religiois h9
feticie e ec rap. Bon. ec sup ini. se. di. xxxviij.
huic opi. mag faue videt. Et si dica q possi
bile e q i matrimonio par ecclie de q e utili
tas cois q e pferenda priuate g9 zc. Rnde scdz
eu q voues debz esse mag sollicit9 d salute su
a q alioz. et pterea nescit vtz ex matrimo
nio par daret et certu dimitti n debz p icto
Deo hac eti9 opi. e ex plu beati mach. apli
q osentire noluit q effigienia vgo deo dedica
ta regi nuberet q se fieri xpianu cu oi populo
pmittebat qnpo9 morte sustinuit. Tho. aut
distinxit d voto continencie scz q ecclia disp
are pt in ipo solenizato p sacri ordinis susceptio
ne p eo q debitu continencie n e annexu effici
aliter sacro ordini s3 ex statuto ecclie s3 n pt
dispensare in voto continencie solenizato p religi
onis pfessioz. qz debitu continencie essentialiter
e statui religiois anexu. p q h9 se macipat to
taliter dei seruicio qd n pt sil stare cu matri
moio in quo icubet necessitas pcuradi vxore
ple e ea q ad hoc requir9. ar. ad h9 ex d statu
mona. cu ad monasteriu in fi. vbi dicit q ca
stitas e anexa regle monachali. Si obicit q
tale votu pt esse impeditiu melioris boni ut
pacis. vni9 magni gdis. Dicend q picul re
z h9 anax e obuiadu p res h9anas n p h9
res diu ouertat i vsum h9anu. religiosi aut
mortui sunt seculo et viuut deo. vñ n sunt re
uocadi ad vitā h9ana occasioe c9cuqz euert9
scdz tho. Sed ctra hoc obicit scdz rich. qz ut
dictm e s3 platus religiosus dispensare pt in vo
tis subditoz suoz. siq supaddut necijs ad
salute q sunt superogaciois ergo eti9 papa pt
h9 respectu oim cu in eo sub deo sit pleitudo
ptatis. Videt ergo dicendu q ome votu pprie
dictm scz qd e de his q sunt superogaciois est
dispensabile. qz i quolibz tali voto pt inueniri
ca dispensaciois ronabilis scz vel pfect9 maio
ris boni vel vitacio mali. et h9 vel respectu
reipublice vel respectu vouetis. Reformaco
em pacis inter regna est mai9 bonu coitatu q
continencia vni9 psona. In tali ergo cau si psona
q contincia vouerat p obediencia pape nubat ma
g meret obediendo q continendo. qntu ad primu
substaciale. aliter obligaco facta ppter cari
tate militaret ctra caritate. Pterea recta vi
detur dictare ro aliq e esse loco dei i terra q
piclis coitatu et psonaz. pstatu i firmitati.

h9 utilitatib9 et damnis possit ronabiliter ob
mare. et dico ronabiliter. qz vbi n esset disp
sandi ronabilis ca si dispensaret. n essz disp
co s3 dissipaco scdz bñ. 3o d consideraco. ad eu
geniu c. xiiij. et hec e opi. rich. ho. et hu. car
dinal fte sabine. q ho. allegat i hac. q. Et i
no. ex. de sta. mo. sup c. cu ad moasteriu. et.
jo. theutonic9 q dicit q vidit de facto disp
sari. Tho aut dicit q dispensari pt in voto tpa
lis continencie sicut et in voto tpal abstinencie
S3 ctra dicta solucioz pla obicit. et primo
ill9 eccl. xvj. ois poderaco n e odigna aie oti
netis. ergo videt q dispensari n possit in voto
continencie. h9 scdz glo. ibidez aia continencie. i. xpo
desposata i spuali scia opat opib9 mundi et
sapientie seculari intelligit h9 hu. cardiale
de continencia a pctis et hoc no e ctra pdicta. si
em intelligeret q i nullo actu esset maior ro
meriti q i obseruacia continencie. falsus essz itel
lect9. qz i sustiendo martiriū est mai9 meritū
vel scdz tho. illa autoritas debz intelligi qn
tu ad hoc q nec fecunditas carnis nec aliqd
corpale bonu est copand continencie que oputa
t inter bona aie ut dicit aug9 li. de scā vgi
nitate. vñ dic9 signāter aie n carnis continencie
Obicit eti9 qz ex. de sta. mo. cu ad moasteriu
dicit q abrenunciaco ppetatis sicut et custodi
a castitatis est ita anexa regle monachali. ut
nec ctra eas papa valeat dispensare. ergo zc.
h9 licz papa n possit facere q qd sit moach9
et no renunciet ppetate. qz hoc esset facere d
tradictoria sil pt tñ de monacho facere n mo
nachū. si assit ronabil ca scdz ala. l. scdz ho.
fui. dicendu cu dicit q papa hoc n pt. vtz e d
iure coi pt tñ d plenitudine ptatis licet n dce
at eu sic ec exponit. xxxij. q. v. paul9 vel n pt
fine magna et euident ca q putet magis deo
placere. ex. e. c. i. porro de plenitudine potesta
tis pt de iure s3 ius dispensare. ex. de co. pben.
pposuit. n peccat igr9 s3 meret moialis obedi
edo in h9 dno pape et cu aia sua saluari possit
et multe alie acqrāt. ut siqz rex saracenoz
offert sua et terre sue ouerfioez si moial aliq
daret sibi i diuge. Obicit itez q religiois
votu no possit in meli9 omutari cu oia alia
vota omutari possint in ipm ut dictm e s3 ergo
n pt i eo dispensari. h9 s3m rich. q imo pt omu
tari i mai9 bonu cōe licz n i maius bonu pri
uatu talis ei odiciois posset esse q vouit q vo
tu illd omutari posset i aliud bonu magis ex
pedies sibi licz n possz omutari i magis expe
diens simpliciter. Ad h9 nota s3m rich. q sic
n e icōueniens q si aliqs resuscitaret a morte
corpali aliq essent n diuges licz ātea diuges
fuissent ita si aliqs ab illa morte q dicit mci
p ingressum religiois resuscitaret p hoc q d
moacho fierz n moach9 p papā n essz idueies
q aliq essent n diuges q fuerat ātea diuges n
caraliter coplati. Vtz votu d nūq petedo a
papa dispensacioz i aliq9 voto sit obligatoriu
h9 s3m rich. votu d n petedo illd qd e utile
aie vouetis n e obligatoriu s3 qnqz e utile aie
eius qui vouit q dispenset secū in voto quia
qnqz est ei nimis graue ad obseruandum ita q

Sequitur videre de xij. s. a quo debz crux
p̄dicari et contra quos. et circa h̄ q̄rūt plu
ra. s. contra quos p̄t et debet p̄dicari. **¶** Sc̄dm
hosti. q̄ contra saracēos et h̄eticos. ut patz ex
e. q̄ sup h̄is et c. se. et c. fi. et ex. de h̄etic. ex
cōmunicā. **¶** Sed nūq̄d p̄dicari p̄t crux contra
sc̄ismaticos et inobediētes et rebelles. **¶** Sc̄
cū dū hosti. h̄ n̄ ē iure exp̄ssū. s̄ certe h̄ n̄ sp̄
req̄ri debet qz pl̄a sunt negocia q̄ vocabula
ff. d̄ p̄sc̄p. ver. l. iij. et iō iure deficiēte d̄ si
milibz p̄cedi debet ad sil̄ia. ex. d̄ res̄cp. iter
cetera. et naturalibz rōibz est utēdum. si em̄
crux transmarina p̄ recuperacōe terre merito p̄
dicat̄ multo fort̄ p̄ unitate eccl̄ie seruāda
crux contra sc̄ismaticos p̄dicabit̄. xxiiij. q. i. la
quit̄ et c. se. mai⁹ em̄ piculū imminet in h̄ q̄
in illo. qz aia est p̄ciosior rebz. **¶** D̄t̄eterea si p̄
sonaz offēsas attēdam⁹ magis peccāt cristia
ni inobediētes et sc̄ismatici q̄ ad fidē sel̄ susce
ptā redire p̄cise debēt cogi q̄ saraceni q̄ fidē
recipe nō cogūt̄ inuiti. xxiiij. q. v. ad fidē. et
di. xlv. de iudeis. **¶** D̄t̄eterea nullū est sc̄isma
q̄d sibi n̄ cōfigat aliq̄ heresi. xxiiij. q. i. sc̄isma
¶ Cui⁹ autoritate p̄t siue debet crux p̄dicari
¶ Sc̄dm hosti. q̄ autoritate pape ad quē est
d̄ fidei piculo et de cāis maioribz recurrēdū
et q̄ ē xpi vicari⁹ general̄. ex. de trasla. ep̄i. c.
i. **¶** S̄z nūq̄d autoritate ep̄i crux p̄t p̄dicari.
¶ Sc̄dm hosti. q̄ n̄ p̄io qz nec r̄missionē tātā
facere possz q̄ntā crux req̄rit. ut patz ex. e. c. fi.

O Eide considerādū ēd adiuracōe. et de
hac q̄rūt pla. s. vtz. liceat adiurare
hoies. **H** iurās iuramēto pmissio p
iūccacōz diuī noīs. qd cōfirmacōz sue pmi
sioīs adducit firmiter seipz dētermiat ad faciē
dī qd pmitte. sic āc hō seipz dētermiare p̄t ad
aliqd agendū p̄t pactēd ita etiā p̄t alios i dūce
re. supiores qdē depcādo. iferiores aut ipan
do. cū igit hō ibi iūcca nomē dei l̄ alic⁹ sa
cre rei adiura⁹ dē eē. vñ hoies adiurare ē eol
p iūccacōz noīs dei l̄ alteri⁹ sacre rei obsecr
do l̄ ipādo eol icliare ad agēd aliqd l̄ pactē
dū. Est aut hō dñs actūū suorū n̄ aut agedorū
ab alio. et iō sibi nccitatē p̄t iponere p iūcca
cōz diuī noīs. n̄ aut alijs n̄ subditis quol p̄t
ex obito iuramēti p̄stita opellere. Si igit aliq
p iūccacōz diuī nomis l̄ alteri⁹ sacre rei alis
cui n̄ subdito sibi adiurādo nccitatē agēdi a
liqd itēdat apponere. sicut iponit sibi iurādo
huiōi iuracō ē illicita qz sibi p̄tatē vsarpāt i
aliū q̄ n̄ habz. et sic dī orig. sup m. 3. si n̄ li
cet iurare scdm euāgelīū. notū ē q nō licz ad
iurare alterz. et iō maifestū ē q i euāge⁹ prin
ceps sacerdotū adiura⁹ illicite ihs̄m per deū
viuū. tñ p̄pter aliq nccitatē supiores iferio
res suos tali genē adiuracōis p̄nt astrigere.
Si vō itēdat tm̄ p reuerētiā diuī noīs l̄ alteri
us sacre rei aliqd ab alio obtinere sñ nccita
tis iposicōe. huiōi iuracō licita ē respectu oīm
vñ et deū obsecrā⁹ p aliq sac eū obtestātes
apostolus etiā fīdles obsecr p miaz dei. vt p
ro. xij. qd p̄ciere vid⁹ ad adiuracōez. **V**tz. li
ceat adiurare d̄mōnes. **H** sicut dētm̄ est dū
plex ē adiurādi mod⁹. vn⁹ p mod depcācōis
l̄ i ductōis ad ruerētiā alic⁹ sac. sic n̄ licz de
mōes adiurare. qz hō vid⁹ p̄nere ad quāda
beniuolētiā l̄ amiciciā q̄ n̄ licz ad d̄mōes vti.
Ali⁹ ē p mod opulsiōis. et hō mō licz nobis
ad aliqd vti. et ad aliqd n̄. d̄mōes ei nobis i
hac vitā aduersant. n̄ autem eorū actus nrē
dispōi subdū l̄ diuie dispōi et sc̄tōz. āgēorū

qz ut dicit aug. 3. de tri. spūs desertor regit p
spiritū iustū. possum? ergo demones adiurā:
do p dñi nois vtutē tāq inimicos repellere
ne nobis noceāt corpaliter l spiritualiter se:
cūdam potestātē datam a xpo. hñ i^o luc. x.
ecce ddi vobis potestātē cal. s. ser. et scoz. et
s. om. vtu. ini. et nichil vobis no. Et math.
vlt. i. nomie meo demo. ei. Nō tñ licz eos ad
iurare ad aliqd ab eis addiscēdum vl p eos
obtinēdū sicut faciūt nigromāti. hñ em pñe
ret ad aliq societātē cū eis habēdaz. nisi for
te ex speciali instinctu vel reuelacōe dīna ali
qui scti ad aliquos effectū demonū opacōe
vtātur sicut legit de beato iacobo q p demo
nes fe^o hermogenē adduci ad se. ¶ Vt lice
at adiurare irracōnales creaturas. ¶ q sic.
vñ apli symō et iudas legūt adiurasse dra:
cōes et eis pcepisse vt i desitum locū abirēt
Ad c^o euidentia sciēd q creature irracōnales
ab alio agūt ad ppias opacōes. ead autē
accio est acti et agētis. sicut mot^o sagitte est
qda opacō sagittatis. et iō opacō irracōnalis
creature n tñ ei attribuit^r h pncipaliter deo
c^o disposicōe omnia mouētur. pñet etiā ad
dyabolū q pmissiōe dīna vtūt^r irracōnalib⁹ cre
aturis ad nocēdū hoib⁹. Sic ergo adiuratio
qua qz vtūt^r ad irracōnalē creaturā. pñt i telligi
dup^o. vno modo vt referat^r ad eā hñ se et sic
esset vana qz n itelligit eā. Alio mō vt referat^r
ad eū a quo agit^r et mouet^r. et sic dupliciter
adiurat^r irracōnalis creatura. s. l. p mod^o de p
cacōis ad deū directē. qd pñet ad eos q p i
uocacōez dei miracula faciūt. vel p modū d
pulsionis q referat^r ad dyabolū qui vtūt^r irracō
nalib⁹ creaturis i nostrū nocūmētum. et talis
modus est i exorcismo p quē potestas demo
nū excludit^r ab irracōnalib⁹ creaturis.

De 3° pcepto qd ē d obzūātia sabbati ti. xxiij.

Onsēqnter cōsiderād ē d tercio pcepto
q est d obzūātia sabbati et pñō d ip
si⁹ sabbati obzūacōe a deo pcepta. se
cūdo gñā ipi⁹ d festoz alioz obzūacōe ab
ecclesia idicta. Circa primū pñō d vboz h⁹
pcepti expōsicōe. 2° de h⁹ pcepti qlitate. s. v.
tñ sit morale vel cerimōiale. 3° de obzūātie
sabbati cessacōe et dñice successiōe. qrtō a q
bus opib⁹ debebat i sabbato. et nūc i dñica
deb⁹ hō vacare. qnto vtrū laborare in alijs
dieb⁹ sit in pcepto sicut qescere in die. vij. l.
primo ¶ Circa primū g^o sciēdum q vba qb⁹
tradit^r terciū pceptū exo. xx. sunt hec. s. mem
to vt die sabbati sanctifices sex dieb⁹ opabe
ris et facies oīa opa tua. septio aut die sab
batū dñi dei tui est. Nō facias oīe op⁹ tuū.
et fili⁹ tuus et filia et fr⁹ tuus et acilla tua.
iūmū tuū et aduena qui ē itra portas tuas.
In pñctis vbis ponūt tres clausule quaz pñ
ma pñcipit sctificacōez cū dicit^r memto vt die
sabbati sctifices. secūda in sex dieb⁹ opacōz
ibi sex dieb⁹ zc tercia iterdi^o i sabbato omne
opacōez ibi n facies zc. Quātū g^o ad primam
clausulā dicit. memto. circa q nota q huic p
cepto et nō alijs addit^r vbum cōmemoracō
nis hñ. alex. an. qz i pcedentī sctura fuerat

ipis iudeis d sabbati obzūātia mētio facta
gen. ij. et exo. xvi. l. hñ rich. qz h pceptū simpl
erat morale et cerimoniale cerimonialia au
tem nō sunt ita de lege nature sicut moralia.
ita nec ita firmiter mēti impressa. ¶ Sequit^r
vt diem sabbati sctifices sctificacō sabbati ē
ad deū vacatio. sctm em hñ origenem dicit^r
sepātum ab vlu cōmuni ad cultū dei. pceptum
ergo sanctificacōis est vt cor a curis supfluis
separet^r et diuisio cultui mācipe^r. et h^o ē vaca
re deo. hñ aut fit tripliciter. pñō generaliter.
s. dñ nos a vicijs sepam⁹ et itentōez nostram
ad sabbatū. i. requiez eternitatis habē⁹. scdo
specialiter dñ scz tpib⁹ statutis et ad h^o dpu
tatis sepantes nos ec a licijs opib⁹. do oza
do et meditādo vaca⁹ et hñ ē sctificacō sabbati.
tercō spēalissime sicut ē i viris cōtēplatiuis
q ab oib⁹ mūdānis se sepāt vt deo familiariz
ter itendāt. pñā sctificacō ē necessaria. scda ē
dñbita. tercia pfecta. ¶ Notād vō q vacatō q
ē ad deū itelligi pñt dupliciter scz i habitu et
i actu i habitu nō rēcipit taxatōz tpis quātūz
ad eos q sunt i caritate. qz offerūt in habitu
deo totū tēp⁹ vite sue tñ quātū ad seruiētes
ex timore pene taxa⁹ temp⁹. ¶ Vacatio vero in
actu recipit taxatōz tpis. qz degētib⁹ in hac
vita mortali n ē possibile sp actu dō vacare.
Intelligend etiā q obseruatō sabbati pñt du
pliciter itelligi. vno^o dtermiate vt dica^r dies
sabbati dies regei et sic dies dñica et etiā qli
bz alia dies istituta ad vacand dō. pñt dici di
es sabbati. vñ deu. v. ponit^r interpretacō talis.
sabbatū ē. i. reges dñi dei tui. et h^o mō semp
etiā tpe grē obseruat^r. Alio^o dies sabbati dē
dies dtermiata scz septima exo. xxxv. Sex die
b⁹ facietis op⁹ septima dies erit sabbatū. et
hoc mō licz est morale discipline. erat tñ fi
gurale vñ trāsiit figura cōpleta. Postea subdi
t^r p rōe motiua sctificacōis sabbati. sex ei die
b⁹ fe^o de⁹ celū et terrā et i septia die reqenit
. i. nouas spēs facē cessauit. Assignat^r aut ma
gis rō i hoc pcepto et i pñō quā i alijs pce
ptis qz alia habet rōz manifestā. et iō n opoz
tuit i eis ratōz reddi hñ pñō pcepto et huic
addit^r aliquid cerimoniale vl dterminatiuū
pcepti moralis cōmunis vt i pñō n facies tibi
sculptile zc. i isto dterminatur dies sabbati.
iō et vtrōiqz rō debuit assignari. ¶ Sequit^r scda
clausula i q pñcipit opari dtermiato tpe cōtra
ociositatē. cū dē sex dieb⁹ operaberis et faci
es oīa opera tua. sed ad opera diuersa tenet^r
h oīes diuersi. ¶ Sequit^r tercia clausula in q
iterdicat opatōz in sabbato. cū dicit^r septimo
aut die sabbatū dñi dei tui ē. n facies oīe op
p⁹ tuum et fr. t. et fr. t. et an. t. iu. t. et ad
uena q ē itra portas tuas. hñ aut potest itelli
gi dupliciter. vno mō literaliter vt hō vacz
a corpalib⁹ opib⁹ q vacacōz ad deū i pediūt
i solenitatib⁹ vt negociacō et huiōi. et iō ec
de irracōnalib⁹ pñcipit^r vt qescāt. q sine ducatu
hoīs n laborāt. alio mō specialiter vt p qetē
istā quies a vicijs designet^r. Sic ergo pceptū
h mirabiliter ad summam ordinat bonitatē.
prima em clausula pñcipit ad deū cōuersiōne

scda p̄cipit dei imitacōez p opa misericordie
mal. vii. estote mise. sicut et p̄r v̄r ce. mise. ē
Nō em̄ ē illa boitas ociosa imo diffūdit ra
dios sue bñficentie sup bonos et malos vñd
ibid q̄ solem suū oriri fa. s̄r bo. et ma. tertia i
iūgit ois malicie vitacōz q̄ p̄cipit a vicijs q̄e
tudo. **S**z q̄re mag p̄cipit obsuacō sabbati i
speciali q̄ aliaz solēnitatū. **E** oēs solēnita
tes veteris leḡ sunt institute in omemoracōz
alic⁹ dñi bñficij. l̄ p̄teriti omemorati. l̄ futu
ri p̄figurati inter oia aut beneficia dei memo
randa p̄imum et p̄cipuū est bñficiū creacōis
et memoratur i sanctificacōe sabbati vñ exo
20. p̄ ratione h⁹ p̄cepti d̄z sex dieb⁹ fecit de⁹
celū et teraz zc. **I**nter oia vō bñficia p̄figurā
da p̄cipuū et finale erat q̄es mētis in dō. vel
in p̄nti p̄ gratiā vel in futuro. p̄ glām q̄ figu
rabat p̄ obsuatiā sabbati. vt dicit p̄sa. 8. si
auertis a sabbato pedē tuū vocaberis sab
batū dñi delicatū et sc̄m dñi glōziosum. **H**ec
em̄ beneficia p̄imo et p̄ncipaliter sunt i mē
te fidliū. **A**lie vō solēnitates celebrāt p̄pter
aliq̄ bñficia p̄ricularia t̄paliter trāseūtia vt
pasca p̄pter bñficia p̄terite liberacōis de e
gipto. et p̄pter futurā passionē xp̄i que t̄pali
ter trāsiuit. inducens nos in q̄etē sabbati spi
ritualis et ideo inter. x. p̄cepta fit mētio d̄ so
lo sabbato.

Quia s̄m sciēdum q̄ h̄ p̄ceptū literaliter
intellectū ē p̄t morale et p̄t cerimoniale
morale q̄dem i q̄ntū hōi p̄cipit q̄ d̄putet ali
q̄d t̄p⁹ vite sue ad vacādū dñis. iest ei hōi i
clinacō naturalis ad hoc q̄ cuilib⁹ rei neces
sarie d̄putet aliquod t̄p⁹. vt corpali refectōi
dozmitacōi et alijs hui⁹i vñd etiā spirituali
refectōi qua mens hōis reficit in dō s̄m dic
tamē racōis naturalis aliq̄d t̄p⁹ d̄putat hō.
et sic habere t̄p⁹ aliq̄d ad vacādū dñis ca
dit sub morali p̄cepto. **E**st autē cerimoniale in
quātum in h̄ p̄cepto d̄terminat ad h̄ speciale
t̄p⁹. s. dies septima in signū memoratm̄ gene
ralis beneficij. s. p̄ductōis mūdi. sex em̄ die
bus mūdum fecit et in die septiā requeuit. **S**pi
ritualiter autē intellectū est cerimoniale. **N**ā
allegorice signat xp̄i q̄etē i sepulchro q̄ fu
it in septima die. **M**oraliter autē significat cel
facōz ab oī actu peccati et q̄etē mentis in dō
et s̄m hoc est q̄dāmō p̄ceptū generale. **A**na
gogice vō significat quietē dñi fruicōis i pa
tria futurā ietate septiā. s̄m em̄ au. li. lxxiiij.
q. lviij. q. et. xij. o tra faustū. p̄iā etas gene
ris humāi fuit ab adā vsqz ad noe. scda a noe
vsqz ad abrahā. tertia inde vsqz dauid. quar
a da⁹ vsqz ad transmiḡcōz babilonis. q̄nta i
de vsqz ad aduētum dñi. sexta i de vsqz ad fi
nē seculi. septima in rege beatorū. **E**t q̄ hoc p̄
ceptū quo ad aliq̄d est morale quo ad aliq̄d
est cerimoniale idō quandoqz ponit iter p̄cep
ta moralia. quandoque inter cerimonialia

Quia terciū sciēdum. q̄ obsuacō dei sab
bati debuit cessare. significabat em̄ obsu
uacō sabbati futurā q̄etē dñi i sepulchro die
septiā et requez beatorū i celo p̄ xp̄i meritū fu
turā etate septima. et iō aduēiente vitate d̄bu

it illa figura cessare. et etiā p̄pter exclusiōez
erroris. ne forsan ex hoc aliq̄s crederz q̄ ad
huc obligacō ad cerimōias veteris legis ma
neret. vñ greg. de ose. di. 3. p̄ueit. dicit p̄ueit
ad me quōdā p̄uersi spūs hōies p̄ua iter vos
aliq̄ et sac̄te fidi aduersa semāsse. ita vt i die
sabbati p̄hiberet aliq̄d opari zc. **E**t apls ad
col. nemo vos iudicet i cibo et potu siue i p
te dei festi. aut ne omēie aut sabbatoz q̄ sunt
vmb̄a futuroz. corp⁹ aut xp̄i. i. veritas h⁹
vmb̄e ē xp̄c. i. p̄tinet ad xp̄m l̄ signat corp⁹
xp̄i. q̄d sc̄z sumpsit d̄ v̄gine l̄ q̄d ē eccl̄ia. **M**ul
tū etiā disputat super h̄ aplōs heb. 3. et. iij.
Magis aut d̄buit sabbatū cōmutari in p̄imā
diez septimāe q̄ i aliā diē cū p̄pter memoriā
n̄re creacōis q̄ illa die creauit de⁹ celum et
terrā. tū in memoriā n̄re re d̄ptōis p̄terite et
resurrectōis future. resurrectio ei xp̄i māifesta
cio fuit n̄re redēptōis et exemplar n̄re future
glōse resurrectōis. et q̄ die illa xp̄c resurrex
it. vocata ē dies illa dies dñica p̄pter xp̄i fue
rētā et sue resurrectōis memoriā q̄ vocabat⁹
p̄ius dies solis. vt habet. c. de ferijs. l. ij.
De h⁹ aut diei s. dñice excellētia et celebraci
ōe habet de ose. di. 3. sabbato. et. c. ieiunia.
et di. lxxv. q̄ die dñica **V**ocabat⁹ aut p̄ima di
es septiāne dies solis p̄i⁹. q̄ vt dicit q̄dam
i p̄ima hora illi⁹ diei dñat sol et i p̄iā secū
de ferie lūa. et i p̄ima terciē mars. et i p̄ima
q̄rte mercuri⁹. et i p̄ima q̄nte iupiter. et i p̄i
ma sextē ven⁹. et i p̄ima sabbati sat⁹. **S**uc
cessit g⁹ i noua lege obseruacō dñice diei ob
suatōi sabbati. nō tñ ex vi p̄cepti legis. s̄ ex
cōstitutōe eccl̄ie et cōsuetudie ppli xp̄iani p̄di
ctis de cāis. **H**ō ē aut figurāl obsuacō diei
dñice sicut fuit obsuatio sabbati i veteri le
ge. et iō n̄ ē ita arca p̄hibicō opādī i dñico si
cut fuit arca i sabbato **V**ñ q̄dam opa i dñico
cedūt q̄ in sabbato p̄hibebāt. vt decoctio
ciboz et hui⁹i. et etiā in q̄busdā opib⁹ p̄hi
bitis facili⁹ dispēsat p̄pter nc̄itātē i noua le
ge q̄ i veteri. quia figura p̄tinet ad p̄testacō
nem veritatis q̄ nec i modico o p̄portet p̄teri
re. opa aut s̄m se cōsiderata mutari possunt
p̄ loco et t̄pe.

Quia quartū q̄d est a q̄b⁹ opibus erat cel
sandū i sabbato. sciēd q̄ i obsuacōe
sabbati duo sūt cōsiderāda quoz vñ ē sic fig
et hoc est vt hō vacet reb⁹ dñis. q̄d signifi
cat ibi. mem̄to vt diē sab. san. **I**lla em̄ in le
ge sc̄tificari dicūt que diuino cultui appli
cant. ali⁹ ē cessacō opm̄. q̄ significat ibi septi
ma die dñi dei tui n̄ fac omē op⁹ tuū. **S**z d̄ q̄
ope itelligat leui. xxxij. expoī. omē iqt opus
seruile nō fa. i eo. **O**pus aut s̄uile a s̄uitate
d̄z. **E**st aut triplex seruitus. vna ē s̄uitus dei
et s̄m hoc op⁹ seruile dici posset opus lat̄ie
q̄d p̄tinet ad dei seruiciū. **A**lia ē q̄ hō s̄uit pec
cato s̄m illō jo. 8. qui facit p̄ctm̄ s̄u⁹ ē pec
cati et s̄m h⁹ omē op⁹ peccati dicit s̄uile. ter
cia ē q̄ hō s̄uit hōi. est aut vñ hō seruus al
teri⁹ nō s̄m mētē et s̄m corp⁹ et iō s̄m hoc
opera s̄uilia dicūt opa corpalia in q̄b⁹ vñ
hō alteri seruit. **O**p⁹ aut p̄imo mō dictū. nō

phibet^r i die sabbati. quia h^o eēt dtrariū fini
obſuacōis ſabbati et ſiſr etiā nulli⁹ act⁹ ſpi
ritual^r exercitiū ē dtra obſuatiā ſabbati pu
ta ſi q^s doceat vbo l^r ſcripto. vñ nūen. xxviij.
di. glo. p^r faba et huiōi artifices otiāt^r i die
ſabbati. lector aut^r dīne leg^r l^r doctoz ab ope
ſuo n^o diſſit. nec tñ otamiat^r ſabbatū. Op⁹ au
tē ſuile 2° mō vel tercio dictū dtrariāt^r obſu
uatiē ſabbati i qntū ipedit applicacōz hois
ad diuina. et q^r magis impedit^r hō a dīnis p
op⁹ peccati q^r p op⁹ licitū licz ſit corpale iō
dtra pceptū hoc magis agit qui peccat i die
feſto q^r ſi aliqd op⁹ corpale licitū facit. Vñ
aug⁹. li. de. r. cordis dicit meli⁹ faceret ind^o
us in agro ſuo aliqd vtile q^r in theatro ſediti
onis aſſideret. n^o tñ peccās venialiter i ſabba
to dtra h^o pceptū facit q^r veniale ſanctitatē
nō excludit. Opera aut^r corpalia itātū ſuilia
dicūt^r in qntū pprie pūnet ad ſuiliētes. i qntū
aut^r ſunt cōia ſuils et liberis nō dicūt^r ſuilia
q^rlibet aut^r tā ſu⁹ q^r liber tenet^r i necarijs p
uidere nō tātū ſibi ſz etiā primo pcpue i pa
nēib⁹ ad ſalutē corpale. ſzm illd^r puer. viij.
erne eos qui ducūt^r ad mortē. ſecūdario aut^r i
dānis re^r vitādīs. ſzm illd^r deu. xxiij. nō vide
bis bonē aut^r onē fratris tui errantē et pteri
bis ſed reduces fratri tuo. et iō op⁹ corpale
pūnet ſue ad ſalutē corpis pp^r vel pxiimi ſi
ue ad vitādū dānū imminens exterioris rei
nō eſt dtra obſuacōz ſabbati vñ dñs jo. viij.
michi in dignam quia totū hoīez ſaluū feci
i ſabbato et mat. xij. q^s erit ex vobis homo q^r
habet vñ onē et ceciderit ſabbato i foueam
nōne tenebit et ligabit eā. ar. ex. d. ferijs licz
et. xxiij. q. 8. n^o la. et de dſe. di. i. ſic. hec th
Vñ aut^r i dieb⁹ dñicis vacādū ſit ab oī ope
ſuili patet ex rſpōſioe q^rſtionis pcedētis. q^r
idez dicēdū eſt de dñica qd dictū ē d ſabba
to. poteſt tñ ſzm rich. cōſiderari et notari p
aliū modum q^r ſupra ſit habitū quod eſt op⁹
ſuile. Sciēdū ergo ſzm ipm q^r opus ſuile op
ponit^r opi liberali quoz vtrūq^r in qntū hu
iōi penſari debet maxie ex pxiimo et primo ſi
ne ita q^r ratiōe pxiimi et pprii finis. nō qdem
finis accidētalis quē dſtituit in tēcio agētis
ſz eſſentialis quē pxiipali⁹ reſpicit qntū ē ex
pte ſua. iudicari debet op⁹ ſuile ſimpliciter
vel liberale. et rōe finis pxiimi quē dſtituit i
tēcio agentis debet formaliter iudicari op⁹
ſuile vel liberale p reſpectum ad agētem. vt
em vult pbs. v. ethi. c. iij. ſi quis luxuriatur
vt lucret^r auar⁹ ſi aut^r vt dlectet^r luxurioſus
vidbit^r. Certū eſt aut^r q^r corp⁹ debz ſuilit^r
aie ſubdi et. aia deſup ſedere ſic libera. Illa
ergo opa q^r tanq^r finē ppū et pxiimū reſpiciūt
tēporale bonū corpis ipi⁹ opantis ſunt ſui
lia. etiā ſi materialiter eſſent ſpiritualia. vñ ſi
q^s i corde ſuo meditet^r aliqd ſciētiale ordia
tū vt ad pxiimū et ppriū finē ad tpale lucz.
illd^r op⁹ ē magis ſuile q^r liberale. Siſr ſi q^s
aliqd op⁹ faciat qd ē materialiter ſeruile et
illd^r ordinet vt ad finē pxiimū et ppriū ad bo
nū ſpūale ipi⁹ anime magis eſt liberale q^r ſer
uile ſaltem p reſpectū ad agētem vt ſcribere

aliqd nō ppter tpale lucz. ſz ppter edificacō
nē aiaz et ppter dīnū cultū. qd cōfirmari p
et. de ferijs dqueſt⁹ et de ſta. moā. cū ad mo
nalteriū. Cū ergo ſit vacādū in dñicis dieb⁹
ab omni ope corpali ordiato ſicut ad pxiimū
et ppū finē ad tpale bonū pprii corpis. vacā
dū ē illis dieb⁹ ab oī ope qd materialiter
et ſmaliter et formaliter eſt ſuile ſimpliciter
et p reſpectum ad agētem. Ab opi b⁹ aut^r q^r
ſunt materialiter libera et formaliter ſuilia
vt cū adnoccat^r ſtudz et cogitat d^r his q^r cras
vult pponere ppter lucz. tpale. et ruſtic⁹ de
aracōe terre ſue q^r in cſtina die vult arare. n^o
ita aſtringit^r hō abſtinere in dieb⁹ pdictis ſi
cut ab opib⁹ q^r materialiter et formaliter ſūt
ſuilia. q^r facilius eſt abſtinere ab his q^r ab
illis. vñ p tales act⁹ n^o hō peccat mortaliter
niſi p hec excludat^r vacacō illa q^r neceſſario
debet cultui dīno. Ab opib⁹ aut^r q^r ſunt ſuili
a materialiter et nō formaliter p reſpectū ad
agētem. nō tēet^r hō neceſſario ceſſare i dñicis
vñ. ff. de ferijs dīnis. dicit lex ea q^r ad milita
rem diſ. iplinā pūnet etiā feriatis dieb⁹ pa
gēda vt addit apparat^r. et ſic ſcolares lege
re et ſcribere pnt. Et rō ē q^r talia opa qntū ad
ſuū finē pxiimū et ppū ſunt liberalia. ſz rich.

Circa quintū qd ē vñ laborare i alijs di
eb⁹ ſit i pcepto ſic reſeſcere i die ſeptio
Sciēdū pxiō q^r triplex eſt labor ſz dicit^r dcel
ſus et phibit^r. Debit^r eſt duplex vñ exclu
dēs oīū aie mimiciū. et ad hūc tenent^r omēs.
q^r omēs tenent^r ſe exercē i aliq^o vtili rōe c⁹ ex
cludāt a ſe tēptacōis iſſū ſzm i^o ecc. xxiij.
mitte illū i opatōz ne vacz. mltā em maliciā
docuit ocioſitas. Ali⁹ ē iroducēs fructū. et
ille ē triplex vñ p^rlatōz de cura ſubditoz d
quo. thi. v. q^r bñ pſunt pſ bñ dupli. ho. digni
habeant^r maximi qui labo. i ver. et doct. Ali
us actiuoz et hoc circa temporalia vt habeāt
vñ vināt et alijs ſubueniant de quo epl^s. iij.
magis autem laboret homo operando mani
b⁹ qd bonū ē vt habeat vñ tribuat. neceſſita
tē paciēti et ad hūc tenent^r fortes corpe ne
cogātur viuere ocioſe d^r bōis q^r debent^r alijs
Aut circa ſpiritualia vt ē labor p^rdicatoz et
pſbiteroz ſacramenta miſtratiū. et ſic cū apl^s
dixit. i. cor. 3. ego plātaui zē. ſubdidit vñ q^r
q^r appriā mercedē acci. ſzm ſuū la. 3° eſt otem
platiuoz in qbus et ſi qeſcat mēs a ſtrepitu
mūdi tñ inuigilat ſolicitando dō placēdi et
alijs ſcūā impetrādi. et ſic dicit ſponſa Can.
iij. ego dormio et cor meū vigi. Nā in dormi
cōe ē quies ſz i vigilia labor. d^r his laborib⁹
d^r ſapie. 3. bonoz labor glorioſus ē fruct⁹.
Et pdictis laboribus laborātes viuere poſ
ſunt d^r elemoſiā. qā p illis a quib⁹ accipiūt
vtiliter laborāt. Conceſſus labor ē hoīm mū
di circa occupacōes tpaliū vt habeāt vñ vi
uant et p tpalia acq^rrat eterna. ecc. i. d^rgnoui
q^r m eis eſſet labor et afflic. ſpirit⁹. phibit^r
eſt labor curioſitatis et cupiditatis qui extin
guit ſpūalem quietem in deo de quo hūere. ix.
vt mique agerent laborauerunt.

De ferijs ti. xxiij.

Propterea cum non tunc vacandum sit in diebus dominicis sed etiam in aliquibus alijs festis quod per ecclesiam indicuntur ideo ad maiorem instructionem considerandum est de feriis et primo ubi dicatur et qualiter distinguatur. 2º quoniam festa et alij dies incipiunt et finiuntur. 3º quod in eis agi possint et quod non secundum iura. Sciendum igitur quod ferie dicuntur quasi foerie quod prestant vacationes ab his quod agi solent in foro vel dicuntur ferie quasi festiue. Feriarum alie sunt tpanee ut quod datur per fructibus colligendis et sunt duorum mensium quorum unus datur gratia mensium alter gratia videmiarum. et he ferie secundum diuersas regiones citius et tardius indicuntur et ideo a presbiteribus precipiuntur. ex. e. presbiteres. et in his non debet fieri processus iudicialis nisi ex consensu patrum. ex. e. questus. et dicit ibidem hosti. quod in omni terra debet dari ferie per messibus et si non crescit ibi anno. quod homines habent sibi communiter de grano alio quo tempore prouidere. sed per videmias non dantur nisi ubi sunt vinee vel saltu ubi est coter usus vini. Alie sunt repentine. scilicet quas princeps sine imperatoris indicit. vel propter victoriam vel quod duxit uxorem. vel quod filius est ei natus. Et si alius indixerit carebunt noie et persequens effectu. e. a nullo. et dicuntur repentine quod non sunt certe. imo repente indicuntur. Alie ferie sunt solenes siue festiue. de quibus precipaliter hic iterum. He autem ferie festiue sunt precipue festiuitates per circulum anni. scilicet natiuitatis domini. sancti stephani. sancti. jo. euangeliste. sanctorum in octauis. sancti siluestri. circuncisio domini. eph. purificacio sancte marie. pascha cum tota ebdomada sua. Rogaciones tribus diebus. isti tamen tres dies non observantur de consuetudine quantum ad manuales labores. Ascensio domini. dies penthecostes. ipsa dies cum duobus diebus se. sancti. jo. bap. xii. apostolorum. et marie pe. et pauli. sancti laurecij. assumptionis beate marie. natiuitas eius et omnia festa eiusdem. ut dicitur. ex. e. octauis. dedicacio sancti michaelis. et hec omnia prebentur de octe. di. 3. pronuntiandum. dedicacio eorum lib. oratorij. festiuitas omnium sanctorum. sancti mariani. et ille festiuitates quod episcopi singuli in suis epatibus. ecclesijs cum populo laudauerunt. quod sunt non generaliter omnibus sed tamen vicinis circumstantibus indicende. quod tamen intelligi debet de sanctis canonicis autoritate ecclesie romane quod episcopus per se non posset aliquem sanctum canonisfare. ex. d. reliq. c. j. Reliqui vero festiuitates per annum cogi non debent ad feriandum nec prohiberi ut i. c. pronuntiandum. Item statuit ense beatus papa festum iuencionis sancte crucis soleniter celebrari. de octe. di. 3. crucis. festum etiam ex altacionis crucis celebrari di. 3. De annunciacione vero non fit ibi mentio cum tamen sit celebre festum. quia forte tempore illius concilij non erat illa solenitas instituta. Ad hoc nota quod ex. d. feriis. quoniam dicitur quod festiuitas sancte trinitatis secundum diuersam consuetudinem regionum a quibusdam consuevit in octaua pentecostes. et ab alijs in dominica prima ante aduentum domini celebrari. Ecclesia quidem romana in usu non habet ut huiusmodi celebraret specialiter festiuitatem. cum singulis diebus. Gloria patri. et. fi. et. s. et similia dicantur ad laudem perpetue trinitatis. Item platis ecclesiarum precipitur quod festum corporis christi feria quinta per octid. pentecostes. annuatim soleniter

ter celebraret et per omnes ecclesias faciant soleniter celebrari. et omnibus vere penitentibus et confessis quod matutinis eiusdem festi in ecclesia in qua id festum fit et vel missa vel primis vel secundis vespers in terfuerit. per quolibet harum. c. dies. quod vero prime terciie sexte none et completorio per quilibet harum. xl. quod vero per octauas eiusdem festi matutinis missa vespers et predictis horis in terfuerit. c. dies per octauas diebus singulis de iniunctis penitentijs relaxantur. vij. s. li. hoc est in clement. de reliquijs si dominum.

Quia secundum sciendum quod dies incipit et finit diuersis temporibus et horis secundum diuersitatem eorum de quibus agitur. Ad feriandum enim regulariter incipit in vespere precedenti et finit in se. vespere ex. e. octe. incipit tamen et finit festorum considerari debet secundum qualitatem eorum et diuersam consuetudinem regionum. et sicut magnitudo festorum exigit celebrari. sic videtur ea debere precipue incipere et terminari. ex. e. quoniam. Quo vero ad ordinandum incipit dies in vespere et finit in mane sequenti. ut per di. lxxv. quod a patribus. Quo ad iudicandum autem incipit in solis ortu et finit in occasu cum scilicet iudex iam per tribunali non potest honeste sedere. ut ex. e. de offi. dele. consulat. Quo ad soluendum vero incipit in medietate noctis unus et finit in medietate noctis alterius. ut di. e. more romano. Quo ad treugas seruandas incipit in solis ortu et finit in occasu. ut ex. d. pace et treu. c. j. Quo ad ieiunandum vero sexta feria incipit post cenam die iouis et finit in mane sabati. et ideo est de ieiunijs alijs ut. de octe. di. iij. de esu. hec gof.

Quia tertiū sciendum quod in diebus festiuis debent homines vacare himnis psalmis et canticis spiritualibus. de octe. di. 3. ieiunia. Item predicti canticis et virtutibus et regulari discipline. sed et religiosi regulari obseruatione tunc magis quam in diebus alijs. ex. de vi. et ho. cle. cum decore. et de sta. mo. cum ad monasterium. et de feriis licet. Ut autem istis homines melius possint vacare debet videri dictum est supra abstinere ab omni humili opere. ut a mechanice agculturis et ab alijs secularibus negocijs. scilicet mercaturis placitis sententijs. iudicijs sacramentis nisi causa faciende pacis. ex. e. octe. et de octe. di. 3. rogaciones. et. xv. q. iij. c. j. et. ij. Vnde nec sententia lata nec iudicialis processus factus in festis ob dei reuerentiam seruandus etiam si preterea consueuerit tamen nisi necessitas cogat. ut si res esset tempore pericula et pietas suadeat. ut si sit causa debiliu vel misabiliu personarum ut dicit bern. et hoc in diebus expressis. ex. e. octe. et exprimitur ibi omnia festa supradicta et septem dies dominice passionis. non tamen ponuntur ibi tres dies rogacionum. Quod autem dicitur ex. e. octe. quod sacramenta prestare non debent in diebus huiusmodi intelligendum nisi per pacem vel aliam necessitatem. vel secundum bern. preside per obedientiam per famam. ex. de. elec. significasti. dicit hosti. ibidem in glo. quod si sit honestum non tamen necessarium. unde generaliter non seruatur. Item non debemus in festis flectere genua nisi in tribus causis. unus est cum episcopi consecratio vel clericorum ordiatio celebrata. Tunc enim consuevit et consuevit tamen genua flectere prout secundum modum consuectionis requirit. Sed et

cū ex duocōe alijs ī secreto genua flectit. ex
e. qm. 39 ē cū ex duocōe flectit q̄s ī elevatōe
corpis xpi. qd̄ etiā de cōsuetudine obsequia. hec
rap. Possunt aut̄ oib⁹ dieb⁹ feriatīs agi ea q̄
sunt volūtarie iurisdicōis ut adoptio emāci-
paciō excomūicaciō absolucio. ubi n̄ requirit cāe
cōgnicōez puta ī cōmib⁹ notorijs et māumissio
C. e. act⁹. §. i. hīs. Itē ea q̄ fieri nēcitas urget
l. pietas suadet. ut ex. e. d. quest⁹. urget aut̄ fi-
eri nēcitas agculturā. piscacōz ut cū multatū-
do pisciū imergit. terre fossurā. mūdaciōz vi-
neaz qd̄ itelligi d̄z cū hec ita fieri n̄ pnt in
alijs dieb⁹. ne occasiōe mōmī pereat cōmodi-
tas concessa pūsiōe celesti. ut. C. e. oēs hec
gof. Vñ s̄m rod. si iacētib⁹ segetib⁹ in agris
aut fenis ī p̄atis tēpestas imineat aut pluuia
q̄ corrūpet aut dēterioraret mē tū talia a solo
sepata. dñi itlaaz rex. n̄ sunt phibēdi eas re-
monere s̄ pnt idēnitati sue p̄cauere. Carnifi-
ces etiā et picerne q̄ ī festis p̄parāt ea q̄ ome-
dē debēt ī crastino ī mercato l. ī itacōib⁹ suis
et ceteri q̄ p̄parāt victualia ī festis si n̄ potue-
rūt ī die p̄cedēti cōmode p̄parare aut p̄para-
ta sine piculo r̄suare mortalitē n̄ peccāt. Deo
q̄nta aut nēcitate liceat ī festis opari pot⁹ ē
limitād ad arbitriū hōi viri q̄ ad aliq̄ doctri-
nā gnālē. Nō ē etiā dicendū q̄ ppter modicū
op⁹ hō mortaliter pecc⁹ s̄ q̄tū op⁹ hō sū pec-
cato facē possit ē recurrēd ad arbitriū hōi vi-
ri. l. hō rod. Cū nota s̄m rap. p̄ eccl̄a. i. e. p̄s lo-
ci l. si cōmode n̄ p̄t ep̄s adiri p̄s biter simplex di-
seret. indulgē p̄t illē q̄ iustū hnt bellū et arcā
t̄ magna nēcitate p̄ pnt arare. fruct⁹ colligē
fossata facere et alia hui⁹ ī diebus dñicis et
alijs festis. ppter piclū hostiū. pter p̄ ī maio-
rib⁹ festis. et tūc etiā. si maior nēcitas appa-
ret ad victū nēcariū ac q̄rēd. ita tñ ut o illē flu-
dant p̄ posse largiores el̄as erogare. xliij. q.
s. si nulla. ex. e. licet. hec rap. Et addit rod.
q̄ possit nēcitas ēē tāta. et tā notoria q̄ auto-
ritate p̄pā possent facere talia. hec rod. Itē si
urget nēcitas. fieri q̄litiōes latronū et maxie
plauroz p̄ qd̄ multoz sal⁹ p̄curat. ut. C. e.
p̄uiciāz. Itē si urgē nēcitas appellari. vñ nō
quolib⁹ tpe appellat. ut. C. e. l. i. In exercē-
da aut appellaciōe filis ē obsequia feriaz so-
leniū et p̄pētināz q̄ ī neutris appellaciō exer-
cet. ut. C. e. l. i. tñ n̄ dputat̄ oēs dies. ut. C.
d̄ appel. l. 2. §. i. Dietas dō suadet dari tuto-
res et curatores pupillis et alijs miserabilib⁹
b⁹ p̄sōis. ut. ff. e. l. i. §. excipiūt. Suadet etiā
disciplinā popularē et s̄l̄r sc̄lasticā et cleris-
calē. ut. ff. e. vii. 9. Suadet etiā p̄tinentia ad
pacē et cōcordiā. ut. C. e. l. fi. Sciēd etiā q̄ ī
temporib⁹ his in quib⁹ agi nō potest si tñ ac-
tio sit peritura eaten⁹ p̄cedit. ut litis d̄stas-
tio vel executoris d̄ctio fiat. ut in d. §. exci-
piūt. In duob⁹ aut mēlib⁹ q̄ ḡua fructū d̄-
cedūt. agi potest ex cōsensu partiū. qd̄ qdē nō
cōgit ī feris statutis ob honorē dei p̄cipis
vel ciuitatis. ut. ff. e. si feriatīs. et ex. e. c. fi
ī fi. hec gof. Cū nunqd̄ ī festis laborari p̄-
ad op⁹ paupū. puta agros eoz arādo l. qd̄ri
gādo vel alio. Cū credo q̄ sic. si hoc fiat pu-

re ppter deū. dūmō nō sit a p̄latis phibitum
et cōsuetudini loci cōtrariū. ita tñ q̄ n̄ p̄ diē to-
tā nec usq̄ ad fatigacōz magnā nec etiā p̄p-
ter hoc omittat̄ audire missam. Cum his due-
nit rich. ut patet ex p̄dictis et rod. Nunqd̄
mortaliter peccāt qui ad mercata vadūt q̄ in
dñica vel alijs festis maxie p̄cipuis fiūt. Cū
s̄m rodo. si q̄s faciat hō aliq̄ p̄ sua nēcitate
nō cōsuetudinarie n̄ peccat mortaliter. si aut̄ du-
cat ī cōsuetudiez aut hō facit ex ī p̄ba cupidit̄-
tate lucēdi ut faciūt mercatores q̄ ppter fre-
q̄ntāda mercata et nūdinas vix aut nūq̄ eccl̄i-
as intrāt mortaliter peccāt. mercata tñ q̄ fiūt
de victualib⁹ op̄etētib⁹ ip̄is festis. n̄ sunt il-
licita aut facile phibēda. dū tñ ppter hō non
dimittāt audire dīna officia. Quid d̄ illis
q̄ ī vigilijs festoz feriādoz mittūt equos l.
alia ad ferēda nēcaria ī die festo. Rōd⁹ rod.
q̄ si ea q̄ afferē sint nēcaria ad diē festi. ita q̄
sine eis n̄ possent ip̄s cōmode trāsire nec an̄ su-
p̄ his habēdis sibi poterāt p̄uidere. pnt excu-
sari p̄ nēcitate. al. n̄. maxie si faciāt hō ī festo
ut habeāt sua vehicla et alia ad quotidiana
opa exercēda p̄ hui⁹ ei nēcitate sūt excusabi-
les vectores mercū et vinorū ad loca remo-
ta. cum sine graui incōmodo nō possent in fe-
stis vacare ab eūdo et q̄drigādo. Quid d̄ illē
qui a dñis suis opari cogūt ī festis. Respon-
det rod. q̄ si faciāt hoc iusto metu iducti vi-
dēt̄ posse excusari. qui dō debēt dñis suis ve-
ctura bladorū et afferūt dieb⁹ feriādis ut di-
eb⁹ alijs vacare p̄p̄s laboribus liberib⁹ pos-
sint n̄ sunt excusabiles nisi forte ad hoc ar-
ta nēcitas eos cogat. Quid de scolariib⁹. Re-
spōdit rod. q̄ n̄ licet eis dieb⁹ feriatīs aliqd̄
grāde de q̄terno ī q̄ternū trāscribere. lectōes
tñ suas q̄s sine scriptura nō possent memorie
cōmēdare vel sermones quos s̄ilo vel plūbo
notauerūt possunt scribere et etiā lectōes li-
broz quos audiūt cōmēdare. Quid de bar-
banjs et minorib⁹ l. vectorib⁹ p̄grinoz.
ī suis vehiclis aut iumentis aut de ferratorib⁹
bus equoz. Respōdet rod. q̄ credit eos excu-
sari posse si faciāt hoc principaliter ppter ne-
cessitates eoz quibus opas huiusmōi faciūt
Si vero talia faciant principaliter ppter que-
stum aut ī p̄ba cupiditate nō debent excu-
sari Illi aut̄ qui faciunt ī huiusmōi festis bar-
bam sibi radi aut equos ferrari sunt excusa-
biles si sup̄ his non poterūt antea sibi cōmo-
de p̄uidere. Quid d̄ viatorib⁹ et cursorib⁹
Respōdet rod. q̄ siue hec faciant p̄ pecunia
siue non. non audet eos cōdemnare. Maxime
cū secūdum legem cōcessam fuerit ire in saba-
to licet n̄ vltra mille passus qd̄ iter sabbati ap-
pellatur actuum. j. Quid de molendinis
ad ventū l. ad aq̄. Respōd⁹ rod. q̄ cū offici-
um huiusmodi molendinorum expleri possit
sine magna opera hominis credit seruandam
cōsuetudinem esse regionis non prohibitam a
prelatis circa feriacionem a talibus in festis
feriandis. de molendinis autem que trabun-
tur per iumenta credit q̄ equi quiescere de-
bent diebus feriādis. siue celebrandis cum

sedz legē n̄ tm̄ hoies sed etiā iumēta sabbato
sint vacare iussa exo. xx.

De quarto pcepto ti. xxiiij.

Qonsequēter cōsiderandū ē de quarto p
cepto qd po^o exo. xx. sic honora patre
tuū et matrē tuā ut sis lōgeu⁹ sup ter
rā deu. vō. v. dē sic. honora patrē tuū et. m. t.
sicut pcepit tibi dñs ut lōgo tpe viuas. et bñ
sit tibi. hic ergo pzo cōsiderandū ē de huiōi p
cepti iussione. scdo de pmissionis additōe. 3°
de h⁹ pcepti obligatōe. **C**irca primū qrun^t
plura scz qd dē pater et m^r i hoc pcepto. **H**
p^r dē multipl^r. s. creatōe ut de⁹ deu. xxiiij. nō
ne ipse ē p^r tu⁹ qui possedit fecit et creauit te
platoe ut platus. ut ibidē. Interroga p^rem tu
um et an. tibi zc. et p^rpagatōe scdm carnē. **O**i
bus his modis p^r hic accipi p^r. **D**receptū em̄
ill^o p^r itelligi tripliciter. pzo scdm qd dē esse
a lege nature. scdo scdm qd ē legis scripte a
deo ispirate. tercio scdz qd accipit scdz allego
riam i p^rie. pzo mō itelligit^r pater carnalis
natura em̄ n̄ nouit nisi patrē carnalē qd ē prin
cipiū i esse nature. **S**cdo itelligit^r p^r spūalis.
lex em̄ scripta reputet p^rez n̄ tm̄ illū qui ē p^ri
cipiū i eē nature s3 ec̄ illū qd ē p^riicipiū p miste
riu i esse grē scdm i^o cor. ii. i xpo hiesu p euā
gelii ego vos genui. 3° mō ē de⁹. **D**icendū ē
ergo qd hic p^re et p^re honozari p^riicipit^r hō qui
ē p^riicipiū in esse nature vl i esse grē. vñ dicit
glo. sup i^o deu. v. honora p^rez. s. carnalē vel
spūalē. **A**llegorice tñ et im^pe de⁹. vñ glo.
alia ibidē dicit deu et eccliaz. **E**t fil^r p accūs
sic em̄ i dilectōe p^rimi itelligit^r amor dei. sic
i honore p^ris itelligit^r honoz dei a quo ois
p^rinitas i celo et i terra noiat^r. p^re aut et p se
honozari p^riicipit^r de⁹ i pzo pcepto. **H**ec alex.
d an. **I**n quo cōsistit honoz iste. **H**ic i duob⁹
scz i reuerētia et sustētatiōe ut dicit glo. sup i^o
eph. vj. honora patrē zc. reuerētia cōsistit i tri
bus scz i affectu timēdo p^ris offēsā ex amo
re. leui. xix. vnusq^sq³ p^rez et matrē timeat. **I**n
effectū. s. obediēdo eph. v. filioli obedite p
entib⁹ v^ris. **I**n signo scz assurgēdo et h⁹ mōi
sic sumit^r honoz **R**o. xiiij. cui honozē honozes
v^rz p glo. **S**ustētatiō etiā cōsistit i trib⁹. s. i so
latio verbor⁹. **H**ierō⁹ nemo p^rez asperis ver
bis ledat hoc filij loquant^r qd parētes dele
ctat audire. **I**n hūitio opm eccl. iij. qd timet do
minū honozabit parētes et qd dñs seruiet hif
q se genuerūt i ope et s3 mone. **I**n exhibitōe ne
cessarioz. vñ eph. vj. honora p^rez zc. glo. ho
nozare patrē ē ei reuerētiā exhibere et neces
saria mīstrare. et hoc mō expoīt dñs h⁹ pcep
tū **M**ath. xv. **D**eber^r aut vterq³ honoz p^rdict⁹
scz reuerētie et sustētatiōis tā p^ri carnali qd spi
rituali. qz em̄ vterq³ ē p^riicipiū iō debe^r vtri
q³ reuerētia. qz etiā vterq³ idiget iō vtriq³ de
be^r sustētatiō. **D**eterea i p^re carnali ē spūalis
rō reuerētie. rō gñatōis eccl. vij. mēmo qm̄ ni
si p illos n̄ fuisses. et i p^re spūali peminētia
sublimitatis **R**o. xiiij. ois aia p^ratib⁹ sublimi
ozib⁹ subdita sit. **I**tē i p^re carnali ē spūalis rō
sustētatiōis rō educatōis eccl. vij. retribue ill^o
qm̄ et illi tibi **I**n p^re vō spūali dispēsatiō istru

ctiōis **Gal. vj.** cōmunicet aut is q catheziza^r
verbo ei q cathezizat i oib⁹ bonis. **H**ec alex.
an. **P**otest etiā dici q parētib⁹ in p^ru huiōi d
bet^r honoz reuerētie s3 sustētatiō et alia debē
tur eis rōe alicui⁹ accidētis scz rōe idigētie
vel alicui⁹ hui⁹ mōi. et qz qd ē p se. ē p^ri⁹ eo
qd ē p accūs **I**do spēal^r p^riicipit^r honozatiō pen
tū in qua sic i quodā p^riicipali mādari intelli
git^r et sustētatiō et qdquid aliud parētib⁹ de
bet^r. **H**ec tho. **N**ota etiā scdz tho. qd i pcepto
isto itelligit^r mandari qdquid p^rinet ad red
dendū debitū cuiusq³ p^rsone sicut scdariū in
cludit^r in p^riicipali. **N**ota etiā scdz alex. an. q
scdz p^ram rōem nō p^riicipit^r hic nisi honoz ei⁹
q p^r dicit^r p^rie pater vel mater. i. p^riicipiū p
generatōis scz carnalē vel spūalē. i. patris
carnalis vel spūalis. s. plati. **S**cdz cōmunez tu
rōz p^r reduci ad hoc pceptūz honoz senis qui
dē pater etate. sic dē. j. **T**yr. iij. seniore ne in
crepaneris. s3 obsecra ut patrē. **E**t honoz reg⁹
q pater dē miscdia. eccl. vij. **I**n iudicando esto
pu. misericors ut pater. **E**t honoz socij scdz q
supior estimat^r. **E**t honoz cuiq³ p^rsone alij ex
hibendus **C**ui⁹ v^rutis ē act⁹ honozare pa
trē. **H**ic qd ē act⁹ cuiusdā v^rutis spūalis qd p^ri
tas dē. et a tullio pars iusticie po^o. ut infra i
scdo li. cāgit^r. **C**um em̄ ad rōz iusticie p^rineat
qd debitū alij reddat. vbi inuenit^r spūalis rō
debiti alicui p^rsone. ibi ē vire⁹ spūalis dēta
sub iusticia. **D**eber^r aut aliqd alicui spūaliter
qd ē p^riicipiū pducēs et gubernās i esse hoc
aut p^riicipiū pietas respicit iquantū pentib⁹
et patrie et his qui ad hoc ordinant^r officiūz
et cultū ipendit et sic p^rz qd pietas ē v^rutis spe
cialis ad iusticiā reducibilis et qd ad eā p^rinz
honozē pentib⁹ exhibere. **N**ota qd tullij di
cit qd hec v^rutis. s. pietas exhibz patrib⁹ et pa
trie officiū et cultū. ut officiū referat^r ad ob
sequiū. cult⁹ vero ad reuerētiā et honozē. qz
ut aug. dicit. x. d ciuitate dei. colere dicimur
hoies quos honozificatione vl recordatiōe l
p^rsentia frequētam^r. **E**t quidā in cultu pentū
itelligit^r cult⁹ oim cōsanguineoz. qui sic dñr
qz ex eodē patre p^rcesserunt v^rz p phūm. viij.
ethi. **I**n cultu vō patrie itelligit^r cult⁹ dñm
et oim p^rie amicoz. et iō ad hos p^riicipaliter
pietas se extēdit. **S**ic ergo cult⁹ et officiū ut
dicit tuli⁹ debent^r oibus sanguine iunctis et
p^rie beniuolis. n̄ tm̄ eque oibus s3 p^ripue pen
tibus. **A**lijs aut scdz p^raz facultatē et decen
tiā psonarū. **A**d hoc itēz nota qd sicut dicit
aug. x. de ci. dei more vulgi. nomē pietatis ē
tiā i opib⁹ miscdie frequētat^r qd iō arbitroz
euenisse qz hic p^ripue fieri de⁹ mādat ea q si
bi p sacrificijs placere testat^r ex qua etiā cō
suetudine factū ē ut ipse de⁹ p^ri⁹ dicat^r. **S**ed
quare nō ē datū pceptū de honore filioz et
alioz hoim sicut de honore pentū. **H**ic rō na
turalis n̄ statim dictat qd aliqd sit p alio faci
endū nisi cū hō aliquid dē. debitū aut filij ad
patrē ē maxime manifestū. et ideo nō ponitur
sub aliquo pcepto decalogi ut aliqd benefi
cium vel obsequiū alicui nisi parētib⁹ impē
dat^r. parētes aut n̄ vident^r esse filijs dōitozes

propter aliqua beneficia ab eis recepta. scilicet potius
us eorum filio qui est aliquod patris et pater amat
filios ut aliquod ipse. ut dicitur viij. et hi. non eis de
rebus non ponuntur aliquod precepta pertinentia ad amo
re filiorum. quibus non ponuntur aliquod precepta ordi
nata hominibus ad seipsos. **¶** Quare iter precepta secunde
tabule primo potius preceptum de parentibus honorandis
scilicet quod homo est ratio principij cuius honor precipitur.
non sic in ordine ad deum primum preceptum est de ho
more principij quod est deus in prima tabula. ita
in ordine ad primum primum preceptum est de honore
principij quod est homo in secunda tabula non sic dicit hu
de secundo vice. utrobique principij dignitas honora

¶ Circa secundum quatuor precepta scilicet quare magis promittitur
primum in primo precepto et in quarto quam in aliis
preceptis. scilicet homines ut in pluribus ad utilitatem
aliquam ordinant suos actus. et in illis preceptis op
tunt promissionem addere primum. ex quibus nulla vi
debat utilitas sequi vel aliquod utilitas impedi
ri. quod vero parentes iam sunt in recedendo non expe
ctant utilitas de eis. et ideo huic precepto additur
promissio. Sic et precepto primo de prohibitione pro
latie quod per hoc videbatur apparet utilitas im
pediri. quia homines credunt se per pactum cum demoni
bus miti. consequi posse. **¶** Quare longevitas pro
mittitur per primum honorem. scilicet quod congruum est ut ei
qui gratus est beneficio beneficium deseruet. in
gratus autem beneficium privari meretur. benefici
um autem vite corporalis post deum a parentibus habe
mus. et ideo parentes honoramus qui beneficium gratus
meretur in vita deseruari. qui vero non honorat tam
quam ingratus meretur vita privari. quod vero longevi
tas non alliceret nisi cum prosperitate esset. ideo deus
quod exordium explanat. longevitatem promittit in exo
iuncta bene prosperitate determinat addere et be
ne sit tibi secundum alex. quod vero bona vel mala presentia
non cadunt sub merito vel demerito nisi in quantum
ordinantur ad futuram remunerationem. ideo quibus secundum
occulta rationem divinarum iudiciorum quod maxime remu
neratio futura respiciunt. aliqui filij pii in parentes
citius decedunt. aliqui vero impii in eos diu
tius vivunt secundum thomam.

¶ Circa tertium quod est de obligatione hominis precepti
querunt precepta scilicet in quibus tenetur filius patri obe
dire. scilicet secundum gradum superioritatis est modus obedi
entis. quod ut dicitur Ro. xij. omnes potestates a deo sunt. et omnes
aima potestates sublimioribus subdita sunt. est autem
superioritas constituta in spiritualibus et temporalibus. et
in temporalibus dupliciter scilicet quantum ad regimen rei
publice et proprie familie. primo modo preceptum placus
spiritualis. 2º placus secularis. 3º preceptum carnalis. Si
cut ergo determinat obedientiam preceptum spiritualis in
spiritualibus et preceptum secularis in temporalibus rei pub
lice. sic obedientia patris in dispositione reifamili
aris. et secundum hoc preceptum dicitur quod filius patri familias
tenetur obedire patri in omnibus probabiliter pertine
ntibus ad necessitatem vel utilitatem reifamiliaris
sic intelligi debet illud ad col. iij. filij obedite
parentibus vestris in domino. et filii modo intelligi
debet auctoritates omnes. **¶** Quod autem dicitur de deo. xxi
si genuerit homo filium contumacem qui non audiat patris
et matris imperium lapidibus obruet eum omnes populi
quod debet intelligi ostendit in se. auctoritate ubi
dicitur monita patris audire contempnere et omnes

rebus vacans atque luxurie. non contempnitur corre
ptio est peccatum et malicia diversarum quod non corri
gitur per monita patris. non per quod filius tenetur obedi
re patri in disciplina bonorum morum quod intelligi
debet de necessariis ad salutem. hec alex. an. **¶**
Nota ergo quod filius quod diu vivat bonis patris debet
ei obedire in exercitacione actu virtuosorum. si
ue salubrium. in dispensacione temporalium et submis
tione obsequiorum. quoniam est vivit seorsum a patre vivere
debet secundum eius imperium. et si expedit subministrare
obsequium. si tamen per aliquod precipiat quod sit contra
salutem perfectum non est ei obediendum secundum illud luc.
xiiij. qui non odit patrem. scilicet. **¶** Verum honor sit
exhibendus ex hoc precepto malo plato et vide
tur quod non. quod. i. thi. v. qui bene prestant. glo. ut ei
spiritualiter obediatur et exteriora exhibeantur scilicet ille
honor non determinatur nisi bene prestanti ergo. **¶**
Extra ibidem alia glo. Ille duplex honor exhiben
dus est omnibus personis. scilicet maxime his qui laborant verbo
et doctrina. scilicet secundum alex. an. malo plato ho
nor debet quod diu ab ecclesia toleratur. Et licet ma
le prestant haberi debet ut bene prestant quousque
ab ecclesia deponatur. non debet debita ei sub
trahi a subditis. Et generaliter est dicendum quod in
feriorum non est iudicare de superioribus. scilicet bene op
erentur. Ro. xiiij. tu quis es qui iudicas alienum suum
tamen eos dominus iudicabit per apostolum. iij. stat ad iudicandum
dominus et sequitur verbum ad platos. vos depasti
estis vineam meam. ra. pa. est in deo. vera. hec alex.
an. **¶** Verum filius accusans patrem hereticum solvat
hoc preceptum. scilicet hereticus aut sibi tamen obfuit
ut quoniam heresis est occulta. aut etiam alios pravam
doctrinam corrumpit. Et hoc secundo modo tenetur filius
accusare patrem. scilicet primo modo non tenetur. Ratio huius
est quod honorem patris celestis tenetur preferre hono
ri patris carnalis. non per carnalis qui debono
rat preceptum celestem non est sustentandum. non in tali cau
tenet illud evangelicum qui honorat patrem aut
matrem plus quam me non est me dignus. et in deo.
in laudem levi. dicitur quod dicunt patri et matri ne
scio vos. hec alex. an. **¶** Verum occasio religi
onis sint pretermittenda pietatis officia in paren
tes. scilicet religio et pietas sunt due virtutes nulla
autem virtus alij virtuti repugnat. quod secundum philosophum in
predicamentis bonum non est bono contrarium. non non
potest esse quod pietas et religio se mutuo impe
diant. ad pietatem autem pertinet exhibere parentibus
officium et cultum. secundum debitum modum. non est autem de
bitus modus ut homo plus intendat ad colendum
patrem quam deum. scilicet ut dicit ambrosius. super luc. necitu
diminui generis. diuine fligiosis pietas auferret. Si
ergo cultus parentum a cultu dei nos abstraheret
iam cultui pietatis parentum insistere esset contra de
um ideo in tali causa pretermittenda sunt pietatis
officia in parentes propter religionis diuinum cul
tum. **¶** Non in hoc causa dicit hieronymus. in epistola ad ely
dorum. si pater in limbo iaceat. si mater vera quibus
te lactavit ostendat. per calcatum perge patrem. per cal
catam perge matrem. et siccis oculis ad vexillum cru
cis euola. summum genus pietatis est in hac re esse
crudeliter. Sic etiam dominus dicit luc. xiiij. si quis ve
nit ad me et non odit se. Si vero exhibendo pa
rentibus obsequia debita non abstrahatur quod a cul
tu diuino hoc iam ad pietatem pertinebit et sic non

oportebit propter religionem deferere pietatem et in hoc causa dominus mattheus. xv. respondit phariseos quod religionis intuitu honorem parentibus debetum subtrahere docebant. Et sic patet quod si penitus nostris carnalia obsequia nostra sint necessaria. ut sine his sustentari non possint. nec nos ad aliquid contra deum inducant. eos intuitu religionis deferere non debemus. Si autem sine peccato eorum obsequiis vacare non possumus. vel etiam sine obsequio nostro sustentari possint. licet eorum obsequia omittere ut amplius religioni vacemus. de hoc li. ij. ti. lxx. c. **¶** Quid de religiosi in hoc causa est dicendum. **¶** Aliter et aliter est de constituto in seculo et de professio in religione. primus enim si penitus habet qui sine eo sustentari non possint. non debet eis relictis religionem intrare. quia transgredietur preceptum de honoratone parentum licet quidam dicant quod etiam in hoc causa licite posset eos deferere deo committendo curam eorum. sed si quis recte consideret hoc esset temptare deum cum habes ex humano consilio quid agere periculo sub spe diuini auxilii penitus exponeret. Si vero si eo penitus possent vitam transigere licet sibi parentibus relictis religionem intrare quia filii non tenentur ad sustentatores penitus nisi in necessitate ut dictum est. licet inquit eis intrare etiam contra prohibitores penitus quia quilibet ingenuus est liber quod ad pertinentia ad dispositores sui status pertinet in his que sunt obsequii diuini. Et magis est obtemperandum patri spirituali ut viuamus quam penitus carnis habere. xij. ubi dominus ut legitur mattheus. viij. et lucas. ix. reprehendit discipulum qui statim volebat eum sequi intuitu sepulture patris. poterat enim per alios se sepeliri ut dicit crisostomus. Secundus autem scilicet professus in religione reputatur quasi mundo mortuus. ubi non debet occasione sustentatores penitus exire. claustrum in quo christo sepelitur. et iterum se negociis secularibus implicare. Tenetur tamen salua sui platei obedientia et sue religionis statu. prius studium adhibere quanto subueniat parentibus eius. hec theodor. et satis conuenit cum eo alexander. **¶** Deeterea si talis non sit obligatus ad exhibitores corporalem honoris parentum. est tamen obligatus ad exhibitores spirituales scilicet in reuerendo. in consolando. orando. ad bonum in ducendo. et salutem anime procurando. in exhibitione enim spirituali maxime habet perficere hoc preceptum in quo est confirmatio ad deum. hec alexander. an. in 3o.

¶ De quinto precepto. ti. xxv.

¶ Consequenter considerandum est de quinto precepto quod est non occides exo. xx. et primo de ipso homicidio quod ibi prohibetur explicite. secundo de alijs iniurijs que committuntur in personam proximi prohibitis implicite ut per magister. v. Circa primum prius videndum est de breui huius precepti expositione. secundo ad maiorem instructionem de multiplici circa hoc dubitatione. **¶** Circa primum sciendum hoc precepto explicite prohibetur homicidium. implicite vero omnis motus ire sic explicat dominus. Est autem homicidium hominis ab homine facta occisio. prohibetur ergo homines occidi ab homine. ab homine inquit ut ab homine siue ut est homo. non autem ab homine ut a lege siue ut est legis minister dummodo non desit iustus ordo. iusta causa iustus animus. ubi non prohibetur occisio iniusta sed iniusta. est autem iniusta

si desit aliquod trium predictorum. deest autem iusta causa cum aliquis sine merito occidit. deest ordo iustus cum occidit ille qui non est legis minister. deest iustus animus cum iudex occidit libidine vindicte non amore iusticie. Est autem homicidium tripliciter. primo voluntate ut cum fit ex intentione. secundo casu ut cum fit propter intentum. et hoc potest esse tripliciter scilicet vel dando operam rei illicite vel licite. et ad hoc adhibendo debitam diligentiam. vel non adhibendo. In primo causa et 3o non excusatur a toto sed a tanto. in secundo excusatur a toto tercio fit homicidium ex necessitate et hoc autem necessitate vitabili. ut cum fugere potest et non vult propter verecundiam vel causam aliam. **¶** Autem inuitabili ut cum quis occidit alium non liuore vindicte sed amore obseruationis vite et anime. ne scilicet perdat vitam et animam et hoc cum moderamine inculpate tutele primo non excusatur a tanto. secundo non excidit imperfectis non perfectis. et excusatur a toto secundum augustinum. li. de libe. ar. et hec ad prius de differentiis homicidij sufficiunt. quia infra li. vj. ti. xij. de ipsis plenius agetur.

¶ Circa secundum queruntur plura. scilicet utrum occidere plantas et alia bruta sit peccatum vel sit contra illud preceptum. **¶** **¶** Quod non. ut enim dicit augustinus. i. de ciuitate dei quod dictum est non occides intelligitur de homine. nullus ei peccat ex hoc quod vitur aliqua re ad hoc ad quod est. ex ordinatione autem dei plante ordinantur ad usum animalium. et animalia ad usum hominum quod fieri non potest sine mortificatione eorum. dicitur enim gen. i. ecce dedi vobis omnem herbam et vniuersa ligna ut sint vobis in escam et cultus animam. et gen. ix. de omne quod mouetur et viuit erit vobis in cibum. **¶** Nec obstat quod occidendi bouem vel ouem alterius determinata statuitur pena exo. xxij. quia talis peccat non quia bouem occidit. sed quia hominem damnatum in sua re facit. **¶** Unde non continetur sub peccato homicidij sed furti vel rapine. **¶** Ut liceat occidere hominem peccatorem. **¶** **¶** Quod sic exo. xxij. maleficos non patieris viuere. et ro. xij. non sine causa gladium portat. dei enim minister est vindex in iram et qui male agit. **¶** Secundum enim augustinus in quoniam super mattheum. cum homo ab homine occidit hoc fit aut cupiditate nocendi sic fit ab hoste. et iniuste aliquod auferendi sic fit a latrone aut ordine obediendi sicut fit a iudice. aut necessitate subueniendi. sicut fit a milite. in primo et secundo causa nulli licet occidere. in tercio autem et quarto licet. **¶** Omnis enim pars est naturaliter propter totum. unde videmus quod si expediat salutem corporis humani percussio alicuius membris. scilicet quia est putridum et aliorum membrorum corruptiuum. laudabiliter percussit. quilibet autem persona singularis comparatur ad totam ciuitatem ut pars ad totum et ideo si quis sit committati periculosus et eius corruptiuus propter aliquod peccatum. iuste occiditur ut bonum diuine obseruetur. **¶** Si ergo maleficus occidatur amore obedientie seu iusticie. non peccat iudex condemnans. nec minister a iudice iussus occidens peccat tamen uterque si faciant hoc iuris ordine non seruato. xxij. q. iij. §. p. l. et. q. v. miles. **¶** Nec obstat quod dominus mattheus. xij. prohibuit extirpare zizania que sunt filii nequam.

ut ibidem dicit: qđ hoc fecit ut parceret mēi
co. i. bonis. qđ sit qñ mali non possunt occidi
quin sil occidant et boni. vel qđ latent inter
bonos vel qđ habent sequaces multos itā qđ
sine piculo bonorū nō pñt interfici. ut dicit
aug. oīra pmenianū qñ vero ex occisiōe malo
rū nō imminet piculū boīs s; magis tutela et
salus. tūc mali licite pñt occidi. **U**trū liceat
pōne pūate hoīez peccatozē occidere. **H**ic qđ
nō. vñ aug. j. de ci. dei. qui sine aliq̄ publica
āministratōe maleficū interfecerit velut homici
cida reputabit. sic em̄ dictū est. occidere ma
lefactorē licz inq̄tū ordinat ad salutē totius
cūitatis et iō ad illos em̄ pñt qđ cura omī
titur cūmunitatis seruāde. **P**roterea dē in legē
da beate lucie. hō potest eē mīster mortis nō
vite. qđ omīs vita est a solo deo. nec eam deus
dare voluit p mīsteriū alicui. sic em̄ auferre
rem alicui sine auctoritate et vō lūate ei⁹ nū
quā licet. sic et multo fort⁹ occidere qđ ē vi
tam auferre sine dei volūtate et auctoritate nū
quā licebit deū. xxij. et ego occidā e⁹ vi. fa.
pcu. 2c. **I**deo qđ quicūq; nō accipit pātē vō
a diuina auctoritate qđ est in lege. vō ab eius vo
luntate scz agnita ex inspiratōe. si interficiat
ōtra illud pceptū facit. **N**ec obstat qđ exo. xx
xij. pcepit moyses. occidat vnusquisq; p̄ximū
suum p peccato vituli cōflauis qđ fecerunt
hoc ex dñi pcepto. **U**trū liceat clericis ma
leficos occidere. **H**ic qđ non. j. thi. ij. **O**portet
ep̄m sine crimie esse nō violentū nō p̄cussorem
et hñ. ad eugenū li. de cōsideratōe dic aggre
dere subditos sed verbo nō ferro. quid denūo
vsurpare gladiū tempres quē semel iussus es
ponere in vaginā scz in petro cui dictū ē. mit
te gladiū tuū in vaginā. **R**atio hui⁹ est. qđ hō
pcepto nō occides phibet quilibz occidere
sua auctoritate. qđ ergo mīstris veteris testamē
ti erat auctoritas omīssa. mīstris vero noui te
stamēti nō est cōcessa ut p se interficiāt. iō ex
cōsequēti phibent illo pcepto clerici interfici
cere in cā iusticie. **R**atio aut hui⁹ est qđ ipi sūt
clerici ad mīsteriū altaris in quo rēsentatur
passio xp̄i occisi. qui cū pcuterēt n̄ pcutiebāt
ut dicit. j. pe. ij. mīster aut debet suū dñm imi
tari s; illud eccl. x. s; iudicem populi sic et
mīstri eius. et iō nō op̄et eis qđ pcutiant vel
occidant. **N**ec obstat qđ pe. act. iij. ananiā et
saphirā interfecisse refert qđ hoc p̄pria aucto
ritate nō fecit sed potius dei sñiam de eoz mor
te pmulgauit. vō potius eoz mortē quā dya
bolus inferre debebat p̄dixit et causā scz cul
pam patefecit. **S**i obiciat qđ impator auctori
tatem accepit a papa maleficos puniendi. di
cendū qđ a deo p papam suscipit auctoritatē ut
sit mīster legis et iusticie diuine. **S**z ab ipa le
ge auctoritatē habz vsus mīsterij iusticie. vñ
aug. in qñibus leui. cū homo iuste occidit
lex occidit nō tu. loquit iudici seculari. **S**i
obicit qđ ille facit cū auctoritate sit. vñ pa
pa et ep̄i qui p̄positos habēt et iudices in cā
sanguis vident occidere. dicendū qđ duplex
est auctoritas scz iubendi et innuēdi. prima est
penes impatorē. scda penes papā et p̄bros.

Hec em̄ est p̄dicatio diuine legis et hortatio ut
principes obediāt ei. de prima auctoritate nō
de scda intelligi debet qđ ille facit cuius aucto
ritate sit. vñ bñ. ad eugenū li. iij. de cōsider
atōe ostendit quō vterq; gladius ē ecclie scz
materialis et spūalis. et qđ ad eam p̄tinet gla
dius materialis nō q̄tum ad vsū vel iussū
s; q̄tum ad nutū. qui inq̄t materialē gladium
negat tuū. nō satis mihi videt attendere ver
bū dñi dicentis. ouerte gladiū tuū in vaginā
ergo et ip̄e forte tuo nutū et si non manu tua
euaginand⁹. alioquin si nullo mō ad te p̄tine
ret dicentibz aplis. ecce duo gladij hic. n̄ rē
spondissz dñs satis ē s; nimis est. vterq; ergo
est ecclie scz materialis et spūalis. sed is p̄tē
ecclia. ille vero ab ecclia exercēd⁹. ille sacer
dotis is militis manu. sed sane ad nutū sac
dotis et iussū impatoris. **U**trū alicui liceat
se occidere. **H**ic qđ non. vñ aug. j. de ci. dei. qđ
dictū est nō occides intelligit de hoīe. nec
ergo alterz nec te. nec em̄ aliud qđ hoīem oc
cidit qui se occidit. est aut hoc illicitū. primo
qđ peccat oīra seipm. facit em̄ oīra naturalem
inclinatōz et legē. et etiā oīra caritatē qua q
libet tenet diligere seipm. et ideo semp ē pec
catū mortale. 2o qđ peccat in deū. sicut qđ seruū
occidit alienū peccat in ei⁹ dñm. et etiā vsur
pat sibi iudiciū diuinū. p̄tinet em̄ ad deū solū
mortis et vite iudiciū s; illd dent⁹. xxij.
ego occidā. et ego vi. fa. 2c. **N**ec obstat qđ sam
p̄son se cū hostibus occidit ut habet iudiciū.
xvj. qui tñ numerat inter sanctos heb̄. xj. qđ
ut dicit aug. j. de ci. dei. hō sibi spūs dei laten
ter suggestit. et eandē rōz reddit de qbusdā fe
mis sanctis quaz memoria ab ecclia celebra
tur. **N**ō obstat etiā qđ razias qui se occidit lau
datur qđ ex hoc nō laudat s; p̄pter zelū legis
qui cōditur ex hoc qđ se occidit licz occidere
nō debuerit ut etiā dicit aug. j. de ci. dei. nul
lus sibi debet man⁹ inicere ut effugiat hoīes
Sed obi⁹ qđ mach. x. dicit. qui p̄didit aiam
suā p̄pter me sal. fa. eam. et aiam vocat ibi vi
tam. sed qđ se occidit illo desiderio de quo dic
apls cupio dissolui et esse cū xp̄o p̄dit aiam
suā p̄pter deū. ergo inueniet eam. **S**ed scz san
ctos ibi aima dē vita aialis qđ debet vno mō i
terimi. alio mō saluari. s; ei platonē duplex
est mors vna nature scz cū aima egredit. alia
virtutū scz cū p virtutes hō vicijs et volupta
tibz morit. prima ē expectāda. scda pcurāda
p̄denda est em̄ vita aialis scda morte. nō p̄ria
si tñ illa prima p xp̄o inferat patienter ē su
stinēda. **U**trū liceat mulieri se occidere ne
ab alio corūpatur. **H**ic qđ nō qđ nō debet in se
ōmittere crimē maximū qđ est sui ipi⁹ occisio
ut viret min⁹ crimē alienū. nō em̄ est crimen
mulieris p violentiā violari si cōsensus nō as
sit. qđ nō cōinq̄natur corp⁹ nisi de cōsensu mē
tis ut lucia dixit. fornicatō aut vō adulteriū
est etiā min⁹ peccatū qđ homicidiū. p̄cipue sui
ipi⁹. est etiā piculossimū p̄ctm occidere se
qđ nō restat tpus ut p penitētiā illd peccatū
expiet. **U**trū liceat alicui se defendēdo ali
quē occidere. **H**ic scdm rich. qđ sic. et hoc patz

prio auctoritate. dicitur enim exo. xxi. si effringens
fur suffodiens fuerit inuentus et accepto vul
nere mortuus fuerit. percussor non reus erit sangui
nis sed multo magis licet defendere vitam propriam quam
domum suam. **g^o 2°** hoc est probatur per. **C.** ad l. cornel
de sica. l. ij. et. iij. et. ex. de homici. significasti. ij.
vnde enim vi repellere leges omnes et omnia iura per
mittit id tamen fieri debet cum modamine ielpate tute
le. vnde dicitur glo. servat equum moderamine si tantum
fiat illud quo omisso violentia repelli non possit. si
g^o violentum interficis si mortis periculum ab eo vi
tare non poteris sine pena interficis. et per pauca
subdit. iniuria vero illata persone ex intervallo re
pellere non licet. quia sic esset vindicta. et sic intel
liguntur iura que videntur contraria. **Sed** ostenditur
hoc ratione. omnes in hoc conveniunt quod qui interficit no
centem ut mister legis non est transgressor precepti
de non occidendo. sed qui vult iniuste alium occidere
est nocens secundum legem humanam. et etiam propter divinam
quia propter hoc est in mortali peccato. et qui defendendo
se tale occidit. eum occidit ut mister legis quia lex
sibi deedit ut allegatum est ergo 2°. hec rich.
Ad maiorem autem evidenciam considerandum est secundum hoc.
quod nihil prohibet esse duos effectus unius actus
quorum alter sit tamen intentio alter vero sit propter
intentum. morales autem actus accipiunt nomen ab
eo quod intenditur non ab eo quod est propter intentum cum
sit causa per accidens. Ex actu igitur alicuius se defen
dentes potest sequi duplex effectus. scilicet proprie vite
conservatio et iudicis occisio. **Actus** igitur huiusmodi
ex hoc quod intenditur quantum ad primum non habet rationem
illicitam cum sit naturale cuiuslibet quod se quantum potest iuste
conservet. **Potest** tamen aliquis actus ex bona intentione
pervenire illicitus reddi si non sit proportionatus fini
et id si aliquis ad defendendum propriam vitam
maiori utatur violentia quam oportet erit illicitus. **Si**
vero moderate erit licitus ut patet ex supradictis
Sed quia homines non licet occidere nisi publica au
toritate propter bonum commune ut patet ex supradictis
id illicitum est ut homo intendat homines occidere ut se
defendat. nisi ei qui publicam habet auctoritatem qui in
tendens homines occidere ad sui defensionem hoc re
fert ad publicum bonum ut patet in milite pugnante
contra hostes et in iustro iudicis pugnante contra
latrones. hec de hoc. **Quidam** tamen contrarium di
cunt scilicet quod non licet homines occidere in defendendo
se. quia ut dicit aug. j. de li. ar. loquens de illis qui
hoc faciunt tales non sunt a peccato liberi. apud
legem divinam. qui per his rebus quas oportet deinde sunt
humana cede polluti. sed secundum eum merito ibidem cor
pus nostrum est inter res quas oportet deinde. hoc etiam
idem videtur dicere in epistola ad publicolam. propterea
plus tenetur quilibet diligere animam propriam quam corpus
proprium. sed volens alium occidere iniuste. est in mortali
peccato. ergo si se defendens occidat eum in tali
statu propter salutem corporis sui salutem anime proximi
habet opus. fuit hu. di. l. g. si ira. **Sed** ad hoc respondet
rich. **Ad** auctoritatem enim aug. dicitur quod intelligi
debet in causa in quo scilicet fugiendo vel adiutorium in
vocando. posset homo salvari et non vult propter ve
recundiam vel quoniam per aliam viam cohibere possit male
factorem. vel quoniam iam accepto vulnere mortis in
sequitur et occidit recedentes. **Ad** rationem dicitur quod
non ille qui interficit eum se defendendo. sed potius ipse

est causa sue mortis et damnationis in quantum scilicet illum
alium ad occidendum eum qui interpretatur cogit. unde si
ratio illa valeret minus peccaret occidens nocentem
quam innocentem. **Sed** quod de clericis nunquam licet eis
se defendendo aliquem occidere. **Alii** vero dicunt
indistincte quod hoc nulli persone private sine cle
rico siue laico licet. ut visum est super. **Alii** vero idem
distincte dixerunt quod hoc cuiuslibet licet. **Quidam** autem
distinxerunt inter clericos et laicos dicentes quod
hoc clericis nulla necessitate licet. habet opinio. vide
fuisse laur. et bñ. ex. de homici. suscepimus in glo.
ubi dicitur quod clericus non debet propter talia etiam contra
sacerdos armis se defendere et spoliare interfi
cere. ar. xxiij. q. viij. c. ij. et. c. venio. et. c. su
scepimus. et ex de voto ex multa. et di. l. cleri
cus qui paganum. laicum vero potest patriam et res suas
defendere. et hostem etiam pervenire. ar. **C.** vñ vi. l.
j. et. xxiij. q. iij. dñs. **Sed** autem alex. an. quia ex
lege nature non est distinctio clericum et laicum et id
preceptum est ex lege nature. id si prohibeantur cleri
ci in canone laico decesso occidere hoc non erit
ex prohibitione precepti sed ex institutione ecclesie. unde
illa distinctio respicit ecclesie institutionem. **Ad** hoc
nota quod secundum legem reus homicidii non erit qui furem
nocturnum occiderit. quod intelligitur si sine periculo
rem et persone ei perire non potuit etiam si se telo
non defendat ut tamen habet cum clamore testificetur. secus
est de diurno. **Ratio** est quia de diurno discerni potest
quod ad furandum non ad occidendum venit. **Idem** tamen
de nocturno intelligitur et diurno si se cum armis
defendat et periculo persone. ex. e. si perfodiens et
ff. ad. l. cornel. de sic. fure. **Et** secundum aliquos si
diurnus velit me interficere possit eum pervenire.
ar. **C.** ad. l. cornel. de sic. l. ij. iij. et. iij. **Ratio**
habetur. est quod si nocturnus cum rebus recedat eum perire
non agnoscat. secus est de diurno. unde eum postea ac
cusare potero. ideo non tam facile occidi potest
Verum aliquis hominem casualiter occidens incurrat
homicidii reatum. **Secundum** philosophum. ij. phi. casus est causa
agens propter intentionem. et id ea que sunt casualia simpli
citer loquendo non sunt intenta neque voluntaria. et
quia omne preceptum est voluntarium secundum aug. consequens est
quod casualia in preceptum huiusmodi non sunt peccata contingit
tamen illud quod non est actus et per se voluntarium vel intentum
esse per accidens voluntarium et intentum secundum quod causa per acciden
tem de remouens prohibens. unde quoniam quod non remouet ea
ex quibus sequitur homicidium. si debeat remouere
de quodammodo homicidium voluntarium. hoc autem contingit
duplex. **Vno** quoniam dat operam rei illicitam. **Alio** modo
quoniam non adhibet debitam curam. et id secundum iura si ali
quis det rei licite operam et debitam adhibet cu
ram. et inde sequatur homicidium non incurret homi
cidii reatum. **Si** vero det illicitam rei operam licet etiam
dans rei licite operam et non adhibet debitam cu
ram. si sequatur inde homicidium non evadit homi
cidii reatum. di. l. sepe. **Verum** habet precepto prohibea
tur occisio hominis quolibet modo dicta. **Secundum** quod habet per
hibet proprie occisio corporalis improprie vero et
ex consequenti et interpretative occisio spiritualis si ei
mors anime peior est morte corporis quod ergo prohi
bet inferre mortem corporis multo magis anime. **Non**
tamen proprie potest dici mors spiritualis siue anime ab ali
quo inferre alicui. quia non per causam sed tamen per occa
sionem. quia culpa non potest esse in aliquo nisi eo volente

licet ei aliquis possit occasione verbo vel facto p̄bere. ¶ De his q̄ p̄tinet ad homicidium maxime de differentiis homicidij et irregularitate et alijs penis quas quis incurrit require i: fra li. vj. ti. xiiij.

¶ De iniurijs corporalib⁹ alijs ab hoīe ti. xxvj

Distinctio consideranda ē de alijs iniurijs que committunt in p̄sonā p̄xi que etiā iplici: te p̄hibent cū dicitur nō occides. utz ma. v. et circa hoc q̄runt p̄la scz utz in aliquo casu liceat aliquē mutare mēbro. ¶ Et q̄ sic. hoc em̄ licet publice p̄tati p̄pter aliqd̄ maleficiū exo. xxj. oculū p̄ oculo. licz etiā p̄mate p̄sone ex voluntate ei⁹ cui⁹ ē mēbz. vel etiā ei⁹ q̄ gerit curā ip̄ius p̄cidere mēbz. putidū p̄pter salutē p̄xi⁹ corp̄is cōservandā. Aliter vero nūq̄ licet. vñ etiā i nullo cāu licz p̄cidere mēbz p̄pter q̄dcunq̄ peccatū vitandū. qz salutē sp̄uali sp̄ p̄t aliter subueniri q̄ p̄ abscisiōz mēbz. qz p̄t m̄ subiacet voluntati. vñ cris. sup i⁹ math. ix. sunt enuchi q̄ se castr. p̄pter reg. ce. exponēs dicit. i. nō mēbroz. abscisiōe s̄ malo rū cogitatōm iterptatōe. est em̄ obnoxio male dictōni qui mēbz abscidit etem̄ q̄ sunt hoīc: daz talis p̄sumit. et postea subdit. nec ita cōcupiscētia fit māsuetor s̄ molestior. Aliunde em̄ fontē habz sperma qd̄ i nobis ē. et p̄cipue a p̄posito icōtinēte et mēte negligēte. nec ita op̄imit abscisiō mēbz tēptatōes ut frenū cogitatōis. ¶ Utz liceat patrib⁹ verberare filiōs aut dñs s̄uos. ¶ Et iherze nocumētū alicui nō licet p̄ modū pene nisi p̄pter iusticiā. Null⁹ at iuste punit aliquē nisi sit ei⁹ dispēlatō subiectus et iō vberare aliquē n̄ licet nisi habēt p̄tātē aliquā sup eū q̄ vberat. et qz fili⁹ subditur p̄tati patris et seru⁹ potestati dñi iō licite vberare p̄t p̄ filiū et dñs seruū cā correctōis et discipline. iō dicit p̄u. xij. q̄ p̄cit vge odit filiū suū. et ecē. xxxij. s̄uo malinolo. tortura et op̄edes. p̄ h̄ aut q̄ apls dicit eph. vj. p̄res nolite ad iracūdiā puocare filios nō p̄hibetur p̄ribus quin verberet filios cā discipline s̄ ne affligāt eos verberib⁹ imoderate qd̄ aut subdit infra ibidē et vos dñi eadē facite s̄uis remittētes minas dupliciter p̄t intelligi. vno mō ut remisse minis vñt qd̄ p̄tinet ad moderatōnē discipline. Alio mō q̄ n̄ semp̄ impleāt qd̄ sunt om̄iati qd̄ p̄tinet ad h̄ q̄ iudiciū quo q̄s om̄iatus ē penā q̄n̄z tempet p̄ remissiois misericordiā. ¶ Et obicit qz p̄būs dicit. x. et hi. q̄ sermo patern⁹ habz solā monitōz nō aut coactionē s̄ verberatō ē qd̄ coactio. gō nō licet p̄ntib⁹ filios vberare. ¶ Et maior p̄tās debet habere maiorē coactionē sic aut ciuitas ē p̄fecta ciuitas. ita princeps ciuitatis h̄z p̄fectam p̄tātē coercēdi. et iō p̄t infligere penas irrepabiles scz occisiōis vel mutilatōis pater at et dñs qui p̄sunt familie domesticē ē ciuitas i p̄fecta p̄tātē h̄z imp̄fectā coercēdi s̄m penas leniores q̄ nō inferūt irrepabile nocumētū cui⁹ modi ē verberatō. ¶ Utz liceat aliquē incarceratione. ¶ Et q̄ sic scz s̄m ordinē iusticie aut in penā aut cautelā alicui⁹ mali vitādi. unde lem. xij. dicit q̄ quidā p̄pter peccatū blasphemie incarceration⁹ fuit. simpliciter aut aliquē includere vel ligare p̄tinz em̄ ad eū qui dispone re h̄z vniuersaliter d̄ actib⁹ et eius vita. qz p̄ hoc etiā impedit a bonis agēdis. cuiuslibet tñ licet hoīem detinere ad horā ab aliquo illicito ope mor p̄petrādo. puta ne de alto se piciat. vel alterz feriat. Aggrauat⁹ aut p̄t m̄ hui⁹ mōi iniuriā ex hoc q̄ inferūt in p̄sonas cōiūctas. ¶ Sed cui op̄etit actio iniuriā. et d̄tra quos et inq̄tū. ¶ Et q̄ actio dat⁹ iniuriā passo. patit⁹ aut q̄s in seip̄o et i filio quē h̄z i potestate. Institū. de iureiur. patitur et fili rōne ep̄us i clericis. et abbas i monachis. et dñs i seruis. ut ibidē. s̄. seruus aut. et vir i vxore. q̄ si sit filiafamilias dat⁹ actō trib⁹ scz ip̄i et viro et patri. nec vna actio cōsumit⁹ p̄ aliā. Si tñ iniuria fiat viro actio nō dat⁹ vxori. qz equū ē vxores a viris defēdi nō cōuerso. ff. e. l. j. dat⁹ etiā hec actio sp̄so si fiat iniuria sp̄se. ff. e. l. apud. qd̄ intelligit⁹ de sp̄sa in p̄nti. dat⁹ etiā heredi ab iniuriā illatā cadaueri ei⁹ cui⁹ est heres l̄ si fama ei⁹ sit lacerata. ff. e. l. j. dat⁹ etiā actō nō solū d̄tra p̄cussorē s̄ etiā d̄tra eum qui p̄curauit q̄ p̄cueret. ff. e. l. nō solū. Postq̄ aut cōstiterit i iudicio d̄ iniuria si sit faciēda cōdemnatō pecuniaria. iudex defert iuramentū iniuriā passo q̄ iuret i p̄tū de suo de disse vellet anq̄ talē iniuriā sustineret. Et qz si aimose iuraret iudex p̄xi⁹ tarabit certā quantitatem pecunie i fra quā iurabit. Et cōsiderabit qualitātē iniuriā passi. scdm̄ em̄ gradū dignitatis et honestatis vite crescit et minuit⁹ esti: matio iniurie institū. e. s̄. pena. S̄ postea q̄ iurātū fuerit nō licebit in minori quantitate cōdenare. C. de iudicijs. et in autē. hodie cē.

¶ De duello. ti. xxvij.

Deinde qz ex duello sepe puenit hoīc: diū iō de duello ē hic dicēdū et primo de ip̄o. 2. de pena ei⁹. ¶ Circa p̄imū querūt p̄la scz quid ē duellū. ¶ Et duellū ē singularis pugna que fit ad p̄batōz rei alie⁹ ita ut q̄ sic se p̄baturū offert et vicerit p̄basse credatur. si nō vicerit etiā in p̄batōe defecisse putet⁹. Dicit⁹ aut duellū q̄i duoz bellū. dicitur etiā monomachia q̄i vnica et singularis pugna. dicit⁹ etiā in plerisq̄ p̄ribus iudicijs eo q̄ ibi iudiciū dei expectet⁹. ¶ Utz duellū sit licitū. ¶ Et q̄ nō etiā inter laicos qz ibi de⁹ tēptat⁹. et scriptū est deu. vj. et math. iij. nō tētabis dñm deū tuū. et. xij. q. ij. querit⁹. Nec obstat q̄ dauid pugnavit cū golia. ij. q. v. monomachia. qz p̄uilegia paucorū nō faciūt legem cōm. xxvj. q. ij. nō exemplo. Re p̄batur etiā duellū scdm̄ legē romanaz. ut. C. de act. et obli. negātes. et de gladiatorib⁹. l. j. li. xj. lex tñ lumbarda et municipalis i m̄tis casib⁹ duellū admittūt. et cōstitutio friderici de pace tenēda. l. si quis hoīem. dicit si quis hoīez inter pacem cōstitutā occiderit. se p̄ duellū defēdere p̄t q̄ ad sui corp̄is tuitōz eū occidit. Sed s̄m host. in aliquo cāu nō debet admitti ut dictū est qz est p̄batio deceptoria et iō nō tranfit in rem iudicatā snia. imo debet retractari veritate comperta. ut ex. de pur. vul. c. ij. Nec

obstat qd crimē lese maiestatis dicitur crimen p
duelliois. ff. ad. l. iul. l. ult. qd nō iō dē crimē
pduelli qd p duellū possit pbari. sic quidā ma
le intellerūt. s. qd pduelles dicūt hostes.
iō iō crimē dē crimē pduelliois. i. crim hostis
vel hostile. ff. de v. sig. qd nos hostes zc. **S**
cū inualuerit osuetudo contraria fere ubiqz ter
raz. Nūquid talis osuetudo excusabit a mor
tali pctō. **H** dicūt quidā qd sic iducētes illd
ambr. xxij. q. iij. obiciūt iacob qtuor vxores
qd qm mos erat crimē nō erat. s. iō fuit diuina
reuelatōe ocessū qd qm dē mos. qm fas ē. d. di
uor. gaudem. s. qd vero pagani. Alij distin
guūt dicētes qd si qd duellū offerat vel obla
tū sponte suscipiat mortaliter peccat. Si vō sit
iudice cogēte delatū. cum aliter piculū cor
pis vel rez euadere nō possit excusat. ex. de
hoici. interfecisti. et hec opi. est tolerabilior
qd prima h̄m ray. et gof. nō tñ admittūt eam.
Tercij dicūt cū ala. qd osentiūt ray. et gof.
et host. ex. e. c. j. qd ille qui iudice cogēte mu
tus duellū suscipit et omitter excusat a tanto
nā a toto. met. em ille pctm attenuat nō oino
euacuat. ex. qd me. cā. sacris. poti. em debet
cia mala pati qd pctō mortali osentire. xxij. q.
v. vane. graui. tñ peccat offerēs spōte qd su
scipiēs. iudex deferēs siue auctoritatē p̄bens.
assessorēs et aduocati. et quicūqz alij ad hoc o
siliū auxiliū vel fauorē dantes. p̄sb̄n etiā be
nedictionē h̄m osuetudinē aliquorū loco. p̄
bentes. **R**od. tñ dicit qd scda opinio. videt. eē
rōnabilis. et maxie vbi innocēs accusat. d. cri
mie ad mortem. qui si duellū oblatū recuset
statim suspēdit. dū. em videt. dicere qd talis
teneat. se poti. sustinere suspendi qd in duello
se tueri. **E**t forte distinguēdū ē h̄m eundē qd i
cā criminali licz duellū suscipere nō offerre. **I**n
cāu vero cūili de t̄palibz nō licz offerre nec
suscipe. cū in t̄palibus debeat qd potius ome
damnū sustinere qd duellū sic suscipe. **S**ed tñ
si licz laico res suas cū armis defendere et eas
defendēdo raptorē occidere si nō p̄t aliter de
fendere ut aliq. volūt nō a p̄paret ratio quare
p̄ defensioē rez suaz laicus nō possit susci
pere duellū sibi oblatū vel potius illatū a iu
dice. et hec opi. est benignior et etiā p̄babili
or h̄m rod. tñ otra eum est qd duellū p̄hibitiū
est ut patuit in qōne p̄cedenti. **C**lericus autē
in nula causa et nullo mō p̄ se vel p̄ aliū po
test duellū offerre vel etiā oblatum suscipere
sed ecclesia siue epus debz eum efficacius de
fendere qd est de iurisdictione sua. ex. de foro
opetenti. c. j. et. ij. **Q**uid si clericus otra fa
cit scz offerendo vel suscipiendo. **H** de rigo
re iuris debet deponi. ex. e. c. j. ut statū dicit.

Quia scdm sciendū qd pena pugnantiū est
qd si sint clerici debent deponi ut dictū ē
Si tamē nec mors nec mutilatio interuenerit
p ep̄m suū cum eis poterit disp̄sari. ex. e. c. j.
et. ij. **S**i tamē p̄sbiter v̄l ali. clericus in duel
lo oblato vel suscepto ab eo p̄rem digiti p̄di
disset nō tamē tantā quin sine scādalo possit so
lenniter celebrare q̄tūcūqz sit grauis exces
sus epus eius cū tali post pactam penitēciam

poterit disp̄sare. ex. e. c. j. **S**ed et si hoiciū
interuenerit. potest scdū qd notat gof. adhuc
secū in beneficio dispensari. ex. e. c. ij. in fi.
Qd aut dicit alibi cū homicida disp̄sari non
posse. ut di. l. miror et in pluribus alijs iuri
bus i officio locū habz. **N**am cū alijs dispen
satur in beneficio et nō in officio. ut di. l. stu
deat. **S**ed tñ qd nō. hosti. in beneficio curam
animaz habēte cū tali nō dispensabit i ferice
papa. **C**ontra vero laicos quō sit in talibz p̄
cedendū req̄re infra li. ij. ti. de scādalo. **A**d
h̄ nota sic notat gof. et ray. si otingeret aliq.
i duello mori imputaret oibus qui dedissent
ad h̄ osiliū auxiliū vel fauorē et essent omes
tales irregulares. xviij. q. iij. omes. **Q**uid
de clericis illis qd reliquias afferūt pugilibz
ad iurandū nūquid sūt irregulares si sequat
hoiciū in illo duello. **H** ray. videt. innue
re qd sic. ut in illa. q. **S**ed cū inualuerit zc. **T**a
les em vident. coadiuuare ad h̄ p̄ fiat duel
lum sic et illi qui dant benedictionē. hoc tñ
h̄m rod. dū. videt. dicere tñ otrariū nō ē tu
tum. **Q**uid de ep̄is et capitlis et abbatibz
qui cogunt in curijs regū duellū subire aut
res ecclesiasticas amittere. **Q**uid etiā d huiōi
p̄sonis habentibz iurisdictionē t̄palem i quo
rū curijs duella ordinant. **R**od. rod. qd si p̄
se vel p̄ alios de sp̄ali mādato eorū duellum
offerat vel suscipiat vel etiā p̄stent auctori
tatem sp̄alem ad hoc faciendū. mortaliter pec
cant et sūt irregulares si mors inde sequatur
Si vero h̄ fiat p̄ laicos qui curā gerunt rerum
ip̄orū sine sp̄ali eorū mādato licz peccēt mor
taliter sustinēdo et dissimulando talia fieri in cu
rijs suis siue suorū baluorū cū ip̄i sciant. non
tñ ex hoc sūt irregulares ex quo sup̄ hoc non
p̄stant auctoritatē licz suis baluīs p̄cipiāt qd i
tali vel tali causa iusticiā faciant. qd in huiōi
generalī mādato nihil mandari intelligit. de
duellis. **S**i vero rex v̄l princeps ali. p̄sonam
ecclesiasticā velit cogere ad duellū aut p̄pter
recusatōz duelli ei bona eccleie vel sua aufer
re debent ep̄i se inuicē materialiter adinuare
et debent poti. oia mala tolerare qd osenti
re. potest etiā dici in publicis p̄dicatōibz mo
deste tñ et quasi opatiendo qd qd hoc faciūt in
statu salutis nō sunt. **E**t hoc maxie vbi credū
tur iuris ignorātia laborare. que nō est tolera
bilis in ecclesiasticis viris siue p̄sonis. hec at
q̄ dicta sūt de duello debent itelligi etiā d iu
dicto ferz candētis. et aque frigide. et alijs
hui. modi. hec rod.

De torneamentis ti. xxviij

Poste a considerandū est d torneamētis ex
quibz etiā qm sequitur homicidiū. di
cūt aut torneamēta quedaz nundine
vel ferie. nō inter hostes s. instar hostilis pu
gne facte. et dicunt. nundine qd ad ea de di
uersis p̄bibus et cā lucri sic ad nūdimas oueni
tur. dicūtur etiā ferie a feriando. qd tunc mili
tes ab alijs opibus vacant. **Q**uen. aut v̄l
torneamētū sit licitū. **H** aliq. dixerūt simpli
citer qd nō. p̄ eo qd fit ad ostentatōz. et ē ibi vi
te discrimin. et ideo quidq̄ inde sequitur v̄l

mutilatio et mors. tñb⁹ sic pugnātib⁹ iputat⁹
Et si dicat⁹ q⁹ ocessum fuit filiis isrl⁹ vt disce-
rent artē certādi cū hostib⁹ iud. iij. dicūt q⁹ h⁹
nō fuit eis ocessum nisi vrgēte nccitate. nec o-
tra se inuicē s⁹ otra eos quos expugnare debe-
bant sc⁹ chananeos. Et si dicatur q⁹ bellare in
cāu est licitū. ergo et discere bellare qd fit p
exercitiū est licitū. dicūt q⁹ licitū est si debito
mō et sine salutis piculo fieret s⁹ sic nō fit in
tozneamētando. Alij distinguūt q⁹ tale exerci-
tiū fieri p⁹t cū moderamie ostrictus et sine di-
scrimie salutis si adhibeat⁹ debita cautela et
in pparatōe et in executōe. et tūc aut fit ad o-
stentatōez potentie siue vane glorie. vt ppter
questū auaricie et tūc simpliciter ē illicitum.
Aut fit ppter expientia p⁹rie fortitudinis et v⁹
armoz et bellice industrie vt habeat⁹ idonei-
tas bellādi p fide et pace ecclie et tūc est li-
citū. Sic ergo si hoc fieret cū bono moderami-
ne. et bona intentōe et ppter eccliam nō esset
phibitū nec ess⁹ pctm. s⁹ esset vale p defēsi-
ne reipublice. et iō nō est phibitū in ciuili iu-
re qd p⁹. ff. de alea. solēt vbi ocedūt ludi in
quibus virtus corporalis exercet⁹. Prohibetur
aut s⁹m ius canonicū ppter abusum ludētiū
ppter quē sepe puenit inde mors hoim et pi-
culū aimaz. Obligat tñ eos phibitio quacūq⁹
tozneant intentōe. q⁹ statutū ē generale. ex. d.
tozneā. c. j. **P**ena tozneamētantiū est s⁹m ca-
nones q⁹ tozneās si quē etiā cāu occiderit hoī-
cidij reus et irregularis erit q⁹ em talis lud⁹
est phibit⁹ tanp multū piculosus quidq⁹ ex
eo seq⁹ ludēti totaliter iputat⁹. ar. ex. d. p⁹sup.
c. j. nec ab hac pena nccitas iminēs i tozneā
do excusabit q⁹ ad hanc nccitatē sponte et ex
pposito se ingessit. et ideo imputet sibi. ar. ff.
qd me. cā. si m⁹r. **P**rimo ille aut qui in toz-
neādo occidit carere deb⁹ eccliaistica sepultu-
ra. licet ei si mortuus fuerit vel letale vulnus
accepit ei penitēti pnia nō negetur. ex. e. c. j.
nec p oīs viaticū. ar. di. l. penitētes. et ex. de
penitētijs qd in te. et sic qd plus ē ocedit⁹
qd min⁹ est negat⁹ qd est hic spēale. vt h⁹ terzo
re desistāt milites ab hoc ludo. **P**lac aut penā
patiūtur illi soli q⁹ illuc aio tozneādi veniunt
et ibidē decedūt. et subaudi. vel letale vuln⁹
accipiūt. Si aut aliq⁹ curiositate videndi toz-
neamēta vel cā repetēdi debita vel alia simi-
li cā vadens illuc mortuus ibi fortuito cāu
fuerit non negabit⁹ ei eccliaistica sepultura.
maxime si xpi corp⁹ recepit. et vnct⁹ oleo sa-
cro fuerit. ex. e. c. ij. **I**deo vero dicitur ibi ma-
xime quia sufficiunt ibi certa signa peniten-
tie. extra de senten. ex. a nobis. ij. **I**n clerico
tñ qui ad videndū tozneamētū iuit et ibi de-
cessit forte locū habebit pena decreti. xxiij. q.
vlt. q⁹ est q⁹ licet sepeliat⁹ p eo tñ nec ozo nec
oblatio fiat s⁹m host. **Q**uid de militib⁹ q⁹ il-
luc aimo pugnādi accedūt. n⁹ tñ ostendūt. ali-
qui tñ ab alijs occisi sunt nūquid tales ad o-
dines pmoueri poterūt. **S**⁹ q⁹ nō s⁹m gof. ray
et host. q⁹ ad rem damnatā et phibitā accesse-
runt. et idem dicunt de illo qui interest bello
illicito impedit⁹ em talis ppter culpā pceden-

tē. xv. q. j. c. fi. et de pe. di. j. si q⁹s cū telo. **D**o-
cest tñ vt dicit ray. cū talibus dispēsare ep⁹s
dūmō nec mors nec mutilatō mēbz fuerit sub-
secuta. ar. etiā d. cleri. pug. i. duello. c. j. et. ij.
Et itelligit rod. si n⁹ fuerit p illos licet fuerit
p alios subsecuta. **Q**uid de his q⁹ milites l⁹
alij lucrant⁹ in tozneamētis nūquid pnt ea re-
tinere. **S**⁹ s⁹m rich. in quadā. q. de quolib⁹ et
s⁹m rod. si quis otra legē tozneamētoz aliq⁹
lucratus fuerit. si scit a q⁹ habuerit tunc ei re-
stituet⁹ vel p eo paupibus dabit⁹. si habet vñ
possit. si aut s⁹m legē tozneamētoz nō tener⁹
ei reddere a quo habuit. s⁹ i foro penitētie in-
duci debet q⁹ illd in vsus pios eroget si autē
hanc penitētiā suscipe nolit nō deb⁹ ad eā co-
gi. s⁹ alia pnia d⁹ ei iponi et absolutō impēdi

De bello ii. xxiij.

Quēdē q⁹ in bellis p⁹a fiūt hoicidia cō-
sequēter de ipis sūt aliqua hic notāda
quedā em querūt⁹ de eisde infra li. ij. i.
ti. de caritate p eo q⁹ determinat⁹ ibi de pace
que ē effect⁹ caritatis cui sc⁹ paci oponitur
bellū. Querit⁹ at ibi vtrū bellare semp sit pec-
catū et vtrū ep⁹s et clericis liceat bella face-
re. et vtrū liceat vti insidijs in bellis. et vtrū
liceat bellare in festis. his ergo qōnib⁹ hic p
missis. primo videndū est q⁹ bellū p⁹t dici iustū.
scdo vtrū liceat se defēdere. **C**irca primum
sciendum breuiter. q⁹ sicut dicitur infra ibidē
in solutione prime questionis iuste bellare li-
cet. **A**d hoc autē q⁹ sit bellum iustum tria re-
quirūt⁹. sc⁹ autoritas principis cā iusta et itē-
tio recta. vt pbat⁹ ibidē. **S**u ppositis ergo his
que dicūtur ibi addendū est ad maiore instru-
ctiōe de hac materia q⁹ sic nō. host. in sūma
ti. de treuga et pace multiplex ē bellū. vnum
qd est inter fideles et infideles et hoc ē iustū
rōne fidelij et nō respectu infidelij. ex. d. he-
reti. excōicam⁹. Aliud bellum ē inter fideles
hinc inde. et h⁹ fit aut autoritate iu. aut ppa
volūtate. si fiat autoritate iudicis legitimi nō
errātis. puta q⁹ hi otra quos dat autoritatem
ei subsūt imediate. et hab⁹ ius exercēdi i eos
mez. impiū nec est iudex in cā p⁹ria nec errat
dici potest iustū. ff. qd me. cā. oīnet Igit⁹ con-
tra nō subditos nō dabit actionē. q⁹ actor se-
quit⁹ for⁹ rei nisi forte in defectū iudicis iu-
riantis. ius reddere nolētis. vt. xxiij. q. ij. c. ij.
Ideo etiā qui nō hab⁹ mez. imperiū hāc acti-
onē dare nō p⁹t. ff. de iurdi. om. iudi. l. ij. nul-
lus etiā in cā p⁹ria p⁹t esse iudex. xxiij. q. j. c. j.
Nō excusabit aut error iudicis impugnātē sal-
tem a toto. ex. de tēpori. oz. dilect⁹. q. cū igit⁹
Nam et si p⁹babilis est. opro tñ errore satisfi-
eri deb⁹. ex. de fri. firmitatis. q. quāuis. est tñ
p autoritate iudiciaria psumendū nisi appare-
ret otrariū. ex. de renūc. in pntia Igit⁹ qui au-
toritate iudicis talis sc⁹ legitimi nō errantis
aliū impugnāt iuste impugnāt. Impugnatus
aut iniuste se defēdit q⁹ tanto magis a paret
de otumacia et rbellione p⁹suptuosa. ar. d. pe-
di. vj. q. fi. ad fi. **I**dem ē si fiat autoritate iuris
vbicūq⁹ ocedit⁹ a iure q⁹ ad eū cui ius ocedit
sicut ē ponere exemplū in assimis quos si q⁹s

receptauerit est hodie a populo romano perpetuo
diffidat. ita quod p[oss]unt occupari ei[us] bona. ita quod
nulla regit[ur] alia diffidantia li. vi. de hoici. p[er]
huai. §. fi. **Exemplum** etiā in. c. q[uod] liceat uni
cuiq[ue] line in. se. vii. l. i. Idem in p[ro]xi vel vici
ni repellenda iniuria. Si autē nō iterueniat au
toritas iur[is] vel iudicis hinc inde ē iniustū q[uod]
ad pugnātes Iustū autē quo ad defēdētes. ff.
de iusticia et iure. vt. vi. ē ergo bellū iustū s[ecundu]m
host. ibidē q[uod] edicto publico p[re]cipis gerit[ur]
p[er] reb[us] repetēdis aut p[er]pulsandoz hostiū cā
xxij. q. ij. iustū. et §. cū ergo. Et breuiter q[uod] au
toritate iudic[is] p[ro]p[ri]i recte supueniēte gladium
accipit siue iubeas siue d[omi]n[us] iuste bellat.
xxij. q. ij. §. ecce. Qui ergo autoritate p[ro]p[ri]a
gladiū accipit ē gladio feriend[us]. xxij. q. i. §.
i. Et q[uod] sine iussu p[re]cipis bellū ingerit tene[re]
lege iulia maiestatis. ff. ad. l. iul. ma. l. ij. li
cet iminēte necitate sufficiat auctas m[ag]n[us] of
ficioz. vt. c. de fabricis. b[on]o in fi. li. xj. **Ad**
hoc nota s[ecundu]m host. ibidē q[uod] q[uod] est bellū iustū
nō t[ame]n heretici s[ed] om[n]es capiūt et spoliantur et
spoliata fit d[omi]n[us] rei. xxij. q. v. dicat. et di. j.
ius naturale. et. ff. d. ac. j. re. do. l. naturalē. §.
vlt. Si t[ame]n aliq[ui]s sub aliquo militet tota p[ar]te ē
d[omi]ni. s[ed] d[omi]n[us] tene[re] eaz eq[ui]liter diuidere. vt. xxij.
q. j. militare. fit ac hec diuisio s[ecundu]m qualitatez
p[er]sonaz. Q[uod] autē dicit[ur] in dicta. l. naturalē. q[uod]
ea q[uod] capim[us] in bello n[ost]ra sunt. v[er]o ē q[uod] s[un]t ac
cipiēdis. tene[re] t[ame]n illa d[omi]no dare vt ea diuidat
s[ecundu]m p[er]sonaz merita s[ecundu]m jo. **In**sup nota q[uod]
deficiēte iusticia ciuitas vel d[omi]n[us] terre si negli
gens fuerit reddere iusticia p[er] impet[um]. xxij. q.
ij. d[omi]n[us] et aduersari[us] dep[re]dari vt i. li. de feu
de inuestitura quā tici[us] accepit a semp[er]uo. §.
fi. q[uod] intelligi d[icitur] gladio sp[irit]uali p[er]missio. ex. de
iudi. cū nō ab hoie. Et p[er]missis elici p[er] s[ecundu]m ho.
ibidē q[uod] ē bellū septuplex. primū sc[ilicet] q[uod] ē iter
fideles et infideles p[er] dici romanū q[uod] roma ē
caput et m[ag]n[us] fidei n[ost]re et h[oc] est iustū. sc[ilicet] ē iter
fideles pugnātes auctate iudic[is] et p[er] dici iu
diciale. et ē iustū. terciū ē q[uod] faciūt fideles iu
dici d[omi]n[us] uaces et ē iniustū et p[er] dici p[re]sumptuōsū.
q[ui]rtū ē q[uod] faciūt fideles aucte iur[is] et p[er] dici li
citū. quicū ē q[uod] faciūt fideles d[omi]n[us] auctē iur[is]
et h[oc] ē iniustū et p[er] dici temerariū. sextū est q[uod]
faciūt aucte p[ro]p[ri]a alios impugnātes et h[oc] ē in
iustū et p[er] dici volūtariū. septimū ē q[uod] faciūt
fideles auctate iur[is] se defēdēdo d[omi]n[us] eos qui
volūtarie impugnat et h[oc] ē iustū et p[er] dici vo
lūtariū necariū. In bello ergo romano iudici
ali licito et necio nō tene[re] q[uod] ad restitutōz. In
p[re]sumptuoso v[er]o temerario et volūtario tene[re] q[uod]
libet ad restitutōz s[ecundu]m h[oc] itellige illd. ex. d. iur
reiu[er]. sic. **Quid** ergo de comitib[us] et alijs do
minis q[uod] sine auctate p[re]cipis arma sumunt
et sumi faciūt et vasallos p[re]cios exheredant.
h[oc] hosti. nō dubitat qui ad restitutōz teneat[ur]
nisi seruēt ordinē iuris q[uod] est sc[ilicet] q[uod] si vasallus
iuri stare velit audiat[ur] si d[omi]n[us] max[ime] ē impugnet[ur]
q[uod] fieri p[er] iur[is] auctate vel iudice p[re]cipiēte. c.
de ep[iscop]is et cle. si qui i hoc gen[er]e. si ergo ē d[omi]n[us]
qui imediate subest p[re]cipi d[omi]nerat[ur] de va
sallo p[re]cio et nō dicat ius sibi. s[ed] auctate p[re]in

cipis gladiū assumat vel ad dyocesanū vasal
li recurrat. **Ad** cui[us] monitōz si noluerit obedi
re excoicabitur rōe peccati. ex. d. iudic. nouit
et si p[er] annū excoicatur steterit ext[ra] d[omi]n[us] p[ro]p[ri]a
nus eū et res ei[us] exponere poterit. ar. xj. q. ij.
rarius. et. c. quiq[ue] debet em[er]e seculare brachiū
recurzere ad eccl[esi]asticū sic sit ecōuerso. ex. de
iudi. cū nō ab hoie. §. fi. **Quid** si barōes sub
diti comitis vel ducis habēt guerzā d[omi]n[us] euz
vel etiā comes d[omi]n[us] regem vel ecōuerso cui[us]
p[re]cipis autoritas ē req[ue]renda. **P[er]n**dit rod. q[uod]
p[re]iceps q[uod] nullū h[ab]z supiorē siue sit rex siue im
pator potest autoritate p[ro]p[ri]a si sub sit cā iusta
mouere bellū tam d[omi]n[us] subditos q[uod] d[omi]n[us] extra
neos. **P**otest etiā suis subditis d[omi]n[us]cedere autori
tatē bellandi. tam d[omi]n[us] p[re]cipis extraneū q[uod]
d[omi]n[us] subditos ei[us] si cā sub sit et expedire vide
rit. s[ed] nō d[omi]n[us] subditos p[re]cios q[uod] diu potest in
iuriante iustificare vel q[uod] diu vult coraz eo vt
coraz suo iudice iuri stare. si sit iudex inter h[ab]z
mōi p[re]cipis et iniuriante. Si autē nō poss[et] reū
iustificare. aut si ille nō vult iuri stare nō t[ame]n
p[re]iceps hui[us]modi s[ed] etiā ille p[re]iceps qui super
se supiorē hab[et] mouere potest bellum d[omi]n[us]tra
hui[us]modi iniuriante. si sub sit ei mediate vel imme
diate et passio bellādi d[omi]n[us]tra eum licentiā dare.
Si autē iniuriās nō sub sit imediate v[er]o mediate
p[re]cipis sup[er] se supiorē habēti. p[re]iceps ille
dare nō p[er]t autoritatē subdito suo mouendi ar
ma d[omi]n[us]tra eum. **S**ed autoritas p[re]cipis supioris
est req[ue]renda. maxime si iniurians ille p[er]tineat
mediate vel imediate ad iurisdic[ti]ōz illi[us] p[re]in
cipis supioris. **C**um ergo vasall[us] comitis h[ab]z
guerzā d[omi]n[us]tra comitē autoritas regis ē req[ue]rēda
si at comites d[omi]n[us]tra regē et rex nolit eis ius ex
hibere p[er] pares curie humiliter req[ue]ritus si ius
suū armis defendāt cū moderamie iuculpatē
tutele nō peccāt. **A**uctoritate t[ame]n p[ro]p[ri]a regis nō
poterit impugnare. papa t[ame]n facta de regis ex
cessu denūciatōne si rex nollet a peccato desi
stere p[oss]et eū excoicare et crescere d[omi]n[us]tacia
autoritatē mouēdi d[omi]n[us]tra eū arma dare. **C**ū autē
rex hab[et] cām guerze d[omi]n[us]tra impatorē vel econ
uerso nō credit q[uod] vterq[ue] vel alteruter teneat[ur]
ius suū p[er]sequi in forma iudicij cū neuter illo
rum habeat sup[er] se supiorē peccatoz t[ame]n mouen
do bella iniuriā passus si iniuriatoz satis facti
onē offert ad arbitriū bonoz viroz de pla
no et sine strepitu iudicioz. **Ad** h[oc] nota s[ecundu]m
hosti. et inno. ex. de resti. spo. sup. c. olim cām
et de iureiurā. sic. q[uod] bellū aliq[ui]n dicit[ur] p[ro]p[ri]e. et
sic solus p[re]iceps qui supiorē nō hab[et] p[er]t idi
cere bellū etiā d[omi]n[us]tra eos qui nō sunt de iurisdic
tiōne sua s[ed] alteri[us] p[re]cipis et tūc p[er]t capere
p[er]sonas et res hostis et etiā alioz iniuste in
uantiū eum et capti sunt capientū seruī. **A**li
q[uod] bellū d[icitur] large. et sic quisq[ue] p[re]latus habēs
iurisdic[ti]ōnē t[er]ralem d[omi]n[us]tra subditos inobediē
tes licite mouet arma. xv. q. v. autoritatē et. c.
sancto[rum]. sicut etiā talis licite mouet bellū p[er]
tuendo iure eccl[esi]e cui etiā potest interesse li
cet nō debeat p[er]sonaliter pugnare. xxij. q. ij.
maxian[us]. et. ij. q. viij. i. et in his casibus non
dicit[ur] p[ro]p[ri]e bellum fieri. sed melius executio

iurisdictionis l' iusticie. ff. de rei ven. q' res. Itē
qn' quis vim vi repellit incōtinenti. nec i' his
capit' fuit serui. dicūt tñ aliqui q' si bellū non
est indictū o'tra aliquē. s' aliquo dictōz mo-
doz pcedit' o'tra eum. tūc nisi forte d' muni-
tōibus eoz lederet' ille q' pcedit o'tra eū. nō
posset cape res vel psonas auxiliatoz ei'. ni-
si primo pferret sentētiā o'tra eos. ij. q. j. nos
in quēquā. Et si nō est de sua iurisdictione s' al-
terius debet corā suo iudice iusticiā de eo pe-
tere. xxiij. q. ij. dñs. Si vero iudicem nō habe-
at corā quo possit suā iusticiā obtinere. licet si
bi recuperare sua p'pria auctoritate. C. de iudeis
iudei. et. l. null'. certū ē tñ q' si psonas l' res
eoz i' bello capiat. dū suā iurisdictionē exercet
p't psonas punire et res tenere. q' in ei' terri-
torio deliquerūt et ei' iurisdictionē impediūt.
Itē dicūt quidā ibidē q' ubi q's p aliū rem suā
et ius suū d'sequi nō p't licet auctoritate sup'io-
ris arma mouere et bellū idicere. p suis recu-
pandis vel etiā furtiue sua vel equalens. sine
tñ alioz scādalo et piculo accipe. xxiij. q. iij.
c. ij. tñ si sup se principē habet faciat hoc au-
toritate sua ut eadē. q. c. j. hec inno. et hosti.
Quid si q's o'tra aliquē bellū mouit et cām
iusti mouēdi. q' p damnis sibi illatis. nō tam
intentionē rectā nec auctoritatē habuit. Nūq'd
talīs tenebr' restituere quidq'd i' illo bello ac-
quisiuit. Rñdet rod. q' nō in foro penitentiali
nisi cepit vel damificauerit aduersariū plus
q' ille iniuste de suo habuerat v' eū damnifica-
uerat de hoc vide ifra li. iij. c. i. de pace ar. vij.
q. j. **Q**uid si cleric' dñm suū in guerra iu-
sta comite' et de ea aliqd d'sequat' nūq'd istud
restituere tenet'. Rñdet rod. q' si datū sit ei
ab illis quib' licuit rape. potest illd retinere
si aut ipe rapuit cū rapiendo peccauerit indu-
ci debet i' foro penitentiali si p't q' illd restituat
ei cui abstulit. si scit quis ille sit. sin at q' det
paupibus. hui'ōi em cleric' rem illā rapiendo
nō fecit suā. q' sic dñs ei' nō potuit ei dare au-
toritatē bellādi. ita nec rapiendi. tñ rem tali-
ter raptā p't d' d'sensu dñi sui retinere. dū tñ il-
lā d'cesserit sibi adhuc guerra durāte. q' tūc p
inde est ac si eam sibi dedisset.

Equit' de scdo scz v'z. liceat vim vel in-
iuriā repellere. videt' em q' nō p illd M.
v. dico vobis nō resistere malo. Rñdet ad qōem
hanc valent illa q' dicta sūt sup scz ti. de hoī.
q. v'z. alicui liceat se defēdēdo aliquē occi-
dere et. q. ij. scz v'z. liceat clericis. Et sic ibi
sūt tres opi. ita et hic. quidā em vt hu. dicunt
q' nulli licet vim repellere repcutiendo. s' tā-
tū defēdēdo. puta opponēdo baculū vel ali-
qd tale. Alij dicūt q' laicis nō clericis licz re-
pcutere. vt lanf. et bern. Tercij dicūt q' h' etiā
licet clericis. distinguūt tñ q' vis aut infertur
p'sone aut rebus. si p'sone tūc est vis repellen-
da priusq' sit illata. q' s'm legem licet occide-
re insidiantē. et occidere volentē. qd' intelligi
nisi man' eius aliter euadere possit. ff. ad. l.
acquil. l. iij. et. v. Si at sic vis illata aut p'cul-
sus videt eum qui p'culsit paratū repcutere. et
tūc licet eū repcutere. aut videt eū quiescere

et discedere tūc nō licet sibi eū pcutere q' hō
nō est sibi iniuriā repellere s' vltionē expete-
re o'tra illd. c. seditionarios di. xlvj. requirit'
ergo q' pcutiat se defēdēdo nō vlciscēdo. xx
iij. q. j. qd culpa. et idē dicit inno ex. de resti.
spo. olim causam. et gof. ti. de hoīci. et bñ. e.
ti. significasti. et q' se defendat cū moderamē
ex. de resti. spo. olim cām in fi. moderamē itel-
ligit' vt si vis cū armis inferat' cū armis r'pel-
latur. aliter vō sine armis. ff. de vi et vi ar. l.
j. q. vim vi re. et vt nō magis ledat' aduersa-
rius maxie a pposito q' exigat illata violentia
s'm rod. debz tñ circa h' d'siderari q'litās p'so-
ne vt iterdū puus vel debilis cū armis se de-
fēdat. si o'tra se eleuato pugno magn' l' fortis
veniat ar. iij. q. vij. q. nā versū. si vero i' vno au-
ditorio. Si q's tñ defēdēdo se moderamē ex-
cedat nō tñ a pposito. nō tenet' ad aliquā satis-
factionē. nisi ad cautelā. ff. ad. l. acquil. si ex-
plagis. q. tabernari'. Si aut excedat a pposito
tenet' hanc opi. mō p'misso rap. recitat et app-
bat et dūcit cū eo gof. d' tñ rap. q' licz ille q'
se defēdēdo o'tra clericū excesserit nō a pposito
nō incidat i' excoīcatōz. tūc tñ credit q' tene-
atur ad satisfactōz aliquā de excessu. v' etiāz
q'tum ad penitētiā et irregularitatem si forte
ppter suā p'cussionē mors secuta fuit. Si tñ ex-
pposito excessisset ad maiore' satisfactōz et pe-
nitētiā teneret'. ex. de sen. ex. cū ab hoīe p-
pendim'. et de resti. spo. olim cām et de hoī-
significasti. q. vlt. Si aut vis inferat' rebus. re-
pellere licz vim illatā et inferendā et potissime
illatā. dum tñ fiat incōtinenti. i. q'ato scit vim
illatā. priusq' diuertat ad o'trariū actū. Idem
bñ. vt i. c. palle. et. ff. de v. ob. d'tinu' i' prin'
Et s'm rod. et bñ. ex. de hoīci. significasti. et
host. ex. d' sen. ex. sup decretalē inno. dilectō
Continuatō ista itelligēda ē s'm negocij qua-
litatē put' exigit ad pparatōz maiore' v' mino-
rē t'pis tractū. Rñdet vō o'trarius intelligit' si
dissil'et iniuriā et deponat animū psequedi rē
suam alijs occupatōib' dādo opam. **Q**uid
si forte dū ille cui vis inferat' vult hostem ex-
pellere de sua possessione quā occupauerat in-
iuste et male. aliqui occidant' vel vulnerent'.
Rñdet credit rap. q' tenet' scdm modū sup positū
i' defēsiōe p'sone ubi scz distinctū est v'z de
fēdēs se excedat a pposito. et p eadē iura. et
satis dūenit cū eo inno. et ho. ex. de resti. spo.
olim cām. et hoc intellige s'm rap. de impfe-
ctis. pfectis aut repcutere nō licet qd' oñdit
dñs dicens M. v. si q's te p'cusserit in vnā ma-
xillā p'rebe ei et ali. et ad ro. xij. nō vos defē-
dentes carissimi. s' date locū ire et similia. Si
aut querat' qui sūt isti pfecti. R'spondet rod.
q' hoc debet itelligi de solis illis qui p votū
vel pceptū vel statutū obligati sunt ad nō re-
pcutiendū quales fuerūt apostoli et discipu-
li in ecclesia primitiua qui tenebāt' ex cōsti-
tutione domini nō repercutere cū p sanguinē
martirū erat ecclesia fecūdāda. **A**d h' nota
q' s'm rap. et rod. et inno. de resti. spo. sup. c.
olim cām q' p rebus repetēdis et defēsiōe
patre p't moueri bellū sine auctoritate p'cipal

vel ecclesie quia cuilibet licet d. iure naturali
vim vi repellere incōtinēti et cū moderamē
inculpate tutele. di. j. ius naturale. et ex. de
sen. ex. si vero. et dicit inno. et rod. ubi s. q. h.
de bellā vti armis ad defendēdū n. ad pugnā
dū. Et dicit rod. q. noie rex. op̄hendūt nō tā
tū res corpales sed etiā iniurie p. qbus etiā il
latis p. moueri bellū ad osequēdaz satisfacti
onē nō libidine vidēte s. zelo iusticie v. q. tū
ad interesse. **Alex.** aut an. ad qdē p. cipales
respōdēns in 3. sūme sue. sic distiguit q. inu.
ria q. infer. aut ē psonalis et puata vel publi
ca si sit publica p. pulanda ē iussu p. cipis et
manu militis ad ro. xij. nō em̄ sine cā portat
gladiū. dei em̄ mister ē vindex in irā ei q. ma
le agit. dicit de p.incipe cui etiā p.pter h. de
terminat tributū. **M. xij.** reddite q. sūt cel. ce.
zē. et ip̄is militib. stipēdia. luc. iij. estote ote
ti stipen. vñs s. nō nisi p.pter defensiōz repub
lice q. fieri n. p. sine repulsa hostil. iniurie. **Si**
aut sit iniuria psonalis de illa intelligit illud
M. v. dico vobis nō resistere malo. s. cū disti
ctōne. q. iniuria psonalis repelli p. triplici
ter. scz vno mō impediēdo sic apls act. xxiij.
pcurauit milites a tribuno vt suaret ille sus
sic licet oibus iniuriā repellere. nec p. biber
hoc **M. v.** hoc em̄ nō d. p. p. resistere. **Alio**
vbi arguēdo. et sic dñs p. cussus alapa p. cul
sorem rep. bndit nec alterā p. buit jo. xvij. sic
etiā licet oibus. vñ d. etiā glo. ibidem. ondit
dñs patientie p. cepta nō ostētatōe corpis s. p.
paratōe cordis esse faciēda. et sic intelligit **1. d.**
M. v. si quis te p. cussit in dextrā maxillā p.
be ei et alterā. i. paratus sis aliā patienter su
stinere. tercio mō repugnādo et hoc duplici
ter. vno mō nccitate cogente. vt cum lesio ali
ter vitari nō p. et h. aut sine armis et sic p. mit
tatur clericis et laicis et hoc flagrate malefi
cio cū moderamē inculpate tutele et incōti
nenti. et sic intelligit illa lex canonizata vim
vi repellere licet in instanti. q. nequa. facto i
teruallo. **Aut** cū armis. et hoc mō p. mittit lai
cis nō clericis. et hoc cū circūstātijs p. dictis
nō esset aut moderamē si inferret vis sine ar
mis et repelleret cū armis. **Alio** mō vlciscen
di libidine sic nulli licz. sic intelligit illd Ro.
xij. nō vosmetip̄os defēden. carissimi zē filia.
Sic ergo iniuriā repellere impediēdo v. vbi
arguēdo licz oibus. repellere vō repugnādo
necessitate cogente sine armis licz clericis et
laicis p. pugnādo aut libidine vidēte neutris
licet. et ex his patz quō intelligit hoc qd d.
non resistere malo differenter de consilio et
de p. cepto. p. dicta sufficiāt ad pñs d. bell. **Nā**
de hoicidijs q. eueniūt de bellis habet infra
li. vj. ti. xij. q. tum ad irregularitatē q. puenit
ex eis. de rapinis vero que fiunt in bellis et
in gueris dicetur infra cum agetur de. vij.
p. cepto.

De trengis ti. xxx.

Postea cōsiderandū ē de trenga que solz
fieri tpe guerre. Est aut trenga securi
tas p. sita rebus et bonis ad tēpus. di
scordia nōdum finita. paz aut est discorde fi

nis. **Trengaz** due sunt spēs. vna ouentional
alia canonica. **O**uentionalis formā recipit ex
ouentione. vt. ff. de positi. l. j. s. si oueniat illo
aut tpe qd est in ouentione est hosti fides ser
uanda. etiā infideli. vt. xxiij. q. j. noli. qd ē ve
rum si etiā infidelis seruet fideli alias non vt
ex. de iurē iurā. puenit. vñ illi qui tpe treuge
saracenis bona sua rapiūt ad restitutōz tenen
tur. pnt etiam puniri a p.incipe cui treugas
frangunt nisi essent p. sone ecclesiastice. **Can**
nica trenga ē que p. ter omēz ouentionē certis
diebus et t. pibus ē seruāda. certis dieb. scz a
quarta feria post solis occasum vsqz ad scdaz
i solis ortu. et sic debz h. uari trenga feria. v.
p.pter ascēsiōz dñi feria. vj. p.pter passiōz sabba
to qz ē dies requiei. et dñica p.pter r. surrectōz
Est etiā seruāda certis t. pibus scz ab aduentu
dñi vsqz ad octauā ephie. et a. lxx. vsqz ad o.
ctauā pasce. ex. e. c. j. **Sed** de quo bello itel
ligit p. dictis tēporibus et dieb. eē ab eo cel
sandū scz iusto vel iniusto. **R**ndet gof. q. p. in
telligi de vtroqz. de iusto quidē qz et si ab eo
nullo tpe sit cessandū min. tñ est tunc insiste
dum. de iniusto vero. qz et si nunq. sit faciendū
minus tñ tunc vt sic et si homies nō pnt in to
tum corrigi tñ refrenent. v. c. qz. **Ad** has treu
gas seruandas d. curit triplex funicul. scz ex
coicatione dyocesanor. cōfirmacō ep̄or. vicino
rum. et mutuum cōsilium a coepiscopis impen
dendū ex. e. c. j. **Sed** queri. vñ ep̄i sint trās
gressores si hoc nō seruent. **R**espondet gof.
q. non quia h. non sunt vtentiū moribus app.
bata. iij. di. s. leges. **Et** idem sentiunt bñ. et
hosti. in sū. et d. uiter magistri alij. sed hosti. in
a. paratu. ex. e. c. j. dicit q. ep̄us qui p. ceptum
hoc nō seruat mortaliter peccat. qd patet per
hoc qd dicit in dicto. c. ordis sui piculo sub
iaceat. piculo. i. excoicationi scdm bñ. et ho.
vel piculo. id est. depositōi scdm hosti. q. qui
dem pena nō infligit nisi p. peccato mortali
xj. q. iij. nemo ep̄or. dictū em̄. c. dñet p. ce
ptū et sic imponit necessitatem nec cōsuetudo
in talibus excusat. ex. de cōsue. c. fi. nec ille. s.
leges. intelligit de statutis p. ceptis sed in
simplicibus. **S**ciendum etiā q. sunt alie
p. sone certe quib. p. p. tno treuge canonice de
bent vt sunt p. biteri monachi d. uersi p. gni
mercatores rustici euntes et redeuntes. et in
agricultura existentes. animalia que arant et
que ad agrum semia portāt. ex. e. c. ij. romipe
te oratoria visitantes. xxiij. q. iij. romipetas.
Nota insup qd p. zelatus maxime ep̄us prius
de plano et sine coactione postea vero iudici
aria potestate debet discordantes ad cōcordiā
reuocare vt di. xc. c. j. et litigantes reconcili
are. ff. de offi. p. si. illicitas. **Sed** obici. qz si
sic inter litigantes manebunt crimina impuni
ta qd est cōtra legem. ff. ad. l. acquil. illa vul
nerat. **Ad** qd dicendū scdm gof. q. dictū pri
us locū habz in cāis ciuilib. in actione iniu
riaz quā qlibz remittere p. si iniuria eccliaz n.
attigat. xxiij. q. iij. si is q. et si sit facta n. faci
enda. ff. de pactis. si vn. s. pacta. **I**te h. intel
ligit de ciuilib. actōib. eo saluo q. i. qbuldā

casibz. opofitiōis remediū n̄ hz locum eē. de
pac. c. fi. Itē h̄ intelligit̄ ubi de cōmine civiliter
agit̄. licz em̄ q̄s neget cōmē remittere p̄t tñ a
civilī actiōe imo ec̄ ab accusacōe desistere eē
de accu. veniēs. S; videt̄ q̄ ep̄s iniuriā eccle
sie possit r̄mittere qz ē p̄t eccl̄ie di. xcv. esto.
p̄t autē iniuriā illatā filio p̄t remittere eē d̄ ius
reuerā. si vn̄. r̄nd̄. gōf. q̄ et si ep̄s dicā p̄t ec
clesie est tamen ei⁹ p̄curator. eē de do. c. ij.

De. vi. p̄cepto. s. n̄ mechaberis. ti. xxxij.

Onsequēter cōsiderād̄ ē d̄ p̄cepto. vi.
qd̄ ē n̄ mechaberis. ēca qd̄ nota q̄ h̄
cepto nō tñ p̄hibet̄ adulteriū sicut so
nat verbū mechādī. Mechari em̄ ē adulterari
et oīs mech⁹ adulter est ymo sicut dic̄ aug⁹
p̄hibet̄ oīs illicit⁹ coit⁹ et illoz membzoz
oīs illicit⁹ vsus. Om̄ez autē illicitū cōcubitum
determinat p̄ septē d̄ias. s. fornicationē. mere
triciū. adulteriū. stuprū. sacrilegiū. incestū. et so
domiticū. Posset etiā addi octāua d̄ia q̄ pos
set p̄ circūlocutiōz noīari. libidinosus coitus
diugalis. hec autē p̄nt sic diffiniri. **Fornica**
cio est inordinat⁹ cōcubit⁹ quo solut⁹ solutam
naturali vsu agnoscit. et intelligit⁹ solut⁹ et
soluta quolibz viclō. s. diugij cōsanguinitatis. oī
dinis religiōis seu vocī cōtinētie. natural̄ vō
vsus dic̄t̄ ad d̄iam illi⁹ q̄ ē cōtra naturā. Me
retriciū vō dic̄t̄ duobz mōis quēadmodū et
meretriz. Meretriz em̄ dic̄t̄ vno⁹ q̄ vagā libi
dinē sequitur. et s̄m hūc mod⁹ meretriciū ē va
ge libidinis infectatio. vaga autē libido dic̄t̄
ad d̄iam fornicacōis in q̄ ē libido determinā
ta respectu vni⁹ p̄sone. ut cū vna eē matrimo
niū adheret vni. eē matrimoniū dico v̄l qd̄li
bz alioz p̄dictoz viclōz. alio mō dic̄t̄ me
retrix. cui⁹ publice venal̄ ē turpitudine. et s̄m
hūc modū meretriciū ē mulieris solute publi
ce venal̄ cōcubit⁹. **Adulteriū** vō ē inordinat⁹
cōcubit⁹ quo diugal chor⁹ violat̄. Vñ adul
teriū dic̄t̄ q̄ accessio ad alienū chor⁹. **Stuprū**
vero ē inordinat⁹ cōcubit⁹ quo v̄gialis integri
tas corūp̄t̄. **Sacrilegiū** vō s̄m nomē suū non
appropriat̄ alicui differētie luxurie. **Sacrile**
giū em̄ ē lesio sacre rei. tñ put̄ cōtrahī ad dif
ferēciam luxurie. dic̄t̄ sacrilegiū. tñ p̄p̄ri⁹ et
meli⁹ dicitur sacrileg⁹ cōcubit⁹ inordinat⁹ cō
cubit⁹ quo cōtinētia deo sacrata ledit̄ siue vi
olat̄. **Cōsecratā** dico cōtinētia i monialibz et
religiōis et his q̄ receperūt sacros ordīes l̄
emiserūt cōtinētie votū. oīm em̄ taliū cōcubit⁹
sacrilegiū ē. **Incest⁹** vō ē inordinat⁹ coit⁹ quo
vinculū cōsanguinitatis et affinitatis v̄l pater
nitatis corūp̄t̄. **Peccatū** vō sodomiticū ē in
ordinat⁹ coit⁹. quo naturalis vsus in illū per
uerit̄ q̄ ē cōtra naturā. **Libidinosus coit⁹** diu
gal m̄ltipliciter accipit̄. iō notādūz s̄m q̄ di
linguūt magistri q̄ coit⁹ diugal̄ ali⁹ ē licit⁹
ali⁹ fragilis ali⁹ impetuosus. **Licit⁹** ē triplex
s. v̄l cā suscitāde p̄lis ad cultū dei l̄ cā reddē
di debitū l̄ cā fornicacōis vitāde prim⁹ ē the
osebie v̄tutis scz pietatis q̄ ordinat ad cultūz
dei. scd⁹ iusticie. tercius cautele. et in his di
cūt nullū esse peccatū. **Fragil̄** vō determinatur
qui ex fragilitate p̄uenit et i v̄roze fragilē de

lectacōz q̄rit. qz n̄ cā p̄lis. nec cā reddēdi de
bitū nec cā vitāde fornicacōis s; cā d̄lectacōis
tal̄ in diuge. et in h̄ distinguūt. qz amor illius
delectacōis. aut p̄ponit̄ deo aut postponitur
Si p̄pouit̄. cōstat q̄ mortale peccatū ē. h̄ est si
diligat̄ p̄l⁹ q̄ de⁹. s̄l̄r et cōcubit⁹ p̄ueniēs
ex tali amore mortale peccatū est. si vō post
ponat̄ deo. ita q̄ de⁹ sp̄ p̄l⁹ diligat̄ veniale ē
et cōcubit⁹ p̄ueniēs ex tali amore venial̄ est
et hoc p̄pter graciā sacram̄ti. **Impetuosus** ē q̄
ex sola libidine p̄ueniēs metā honestatis et
ratiōis trāscend̄. et idō semp̄ ē mortale. et fit
q̄nqz mōis. primo cū fit cā faciāde libidinis
p̄ meretricias blādicias. scdō cū fit cōtra natu
ralē modū. tercō cū fit tpe p̄hibito. q̄rto cū
fit i loco p̄hibito. q̄nto cū accedit̄ ad p̄gnā
tem p̄tui vicinā v̄l q̄ ē in fluxu mēstruo. **Hec**
ad p̄ns sufficiāt de luxuria et speciebus siue
differētijs ei⁹ qz de his ager̄ plen⁹ infra in
li. se. ti. de luxuria. et in li. viij. specialiter de
adulterio.

**De septimo p̄cepto scz nō furtum facies
ubi primo de rapina a. xxxij.**

Onsequēter cōsiderād̄ ē de. viij. p̄cepto.
qd̄ ē nō furtū facies. circa qd̄ sciēdum
q̄ furtum tripliciter sumitur s̄m alex.
an. scz p̄p̄e cōmūiter et iterptat̄. **Proprie** di
cit̄ cōrectacō rei aliene ignorāte d̄no cōtra su
am volūtātē nec oportet aliud addere ut di
catur sicut quidā volūt rei aliene mobilis. qz
intelligit̄ nō iē cōrectacōis. res em̄ immobil̄
cōrectari nō p̄t et h̄ mō distinguit̄ ab vsura et
rapina. **Rapina** em̄ est cōrectatio rei aliene
sciēte d̄no cōtra ei⁹ volūtātē. vsura vō ē cōre
ctacō rei aliene sciēte d̄no cōtra ei⁹ volūtātē
absolutā. s; nō cōtra oīdam volūtātē. **Cōiter**
dicitur furtū oīs illicita vsurpatio rei aliene
s̄m q̄ dic̄t̄ aug⁹. in li. ix. exo. xxi. q̄ nō iē fur
ti intelligit̄ oīs illicita vsurpatio rei aliene.
nō em̄ rapinā p̄misit q̄ furtū p̄hibuit s; a p̄e
totū intellige q̄cqd̄ illicite rerū p̄xiimi aufer̄
et s̄m hoc noīe furti intelligit̄ rapina et vsu
ra. **Interptat̄** vō dic̄t̄ furtū oīs illicita pos
sessio rerū. aug⁹ ad macedonē. **Nōne** oīm qui
sibi vident̄ gaudere licite cōquisitis eisqz v̄ti
nesciūt. alienū possidere cōvincuntur. hoc em̄
recte alienū n̄ est qd̄ iure possidet̄. hoc autez
iure qd̄ iuste. et hoc iuste qd̄ bene. q̄cqd̄ ergo
male possidet̄ alienū est male aut possidet̄ q̄
male v̄t̄. **Ambro.** nemo dicat p̄p̄riū qd̄ cōne ē
plusq̄ sufficit ad sumptus violenter obtentūz
est. **Cum** igitur furtum dicatur tripliciter ut
visum est dicendum est de eo secundum oīs
tres modos et ideo ad plenam p̄secutiōz hu
ius materie primo cōsiderandum est d̄ rapina
que est grauius peccatū furto p̄p̄rie sump
to. scdō d̄ furto p̄p̄e sumpto. tercō d̄ sacrilegio
qd̄ ē qdā sp̄s furti p̄p̄e d̄cti ut videbit̄. q̄rto d̄
furto iterptatio. **Circa** primū sciendum p̄p̄i⁹
q̄ raptor dicitur dupliciter. est em̄ raptor re
rum. et raptor hominū et p̄cipue feminarū. et
dic̄t̄ p̄p̄e rapina rex. et rapt⁹ m̄liex. maxie
v̄ginū. s; ad p̄ns nichil de raptu m̄liex sed
tantū de rapia rex. h̄ autē cōmittit̄ cū q̄s p̄ vi

olentia vi et apte res alienas rapit vnde cumqz
excepto sacro loco vlt re ecclesiastica. qz tunc
omittit sacrilegium. **De rapia aut rex dicens**
est primo. vlt sit peccatu. scdo de pecc ei. ter
co d rapina q fit i naufragijs. qro de rapina
q fit i pedagijs. qnto de rapina q fit i questis
et tallijs et silib. sexto de rapia q fit i guer
ris. septio de his q sequuntur vlt inducunt alios
ad rapiendu. octauo d his q accipiunt de reb
raptis. nono de his q eueniunt d reb raptis.
decio d his q ecclesias incendunt vlt i eis etia
aliquid rapiunt. vndecio de restitucione rapto
ru. **Circa primum queruntur pla. s. vtrum**
rapia fieri possit sine peccato. **¶** q n. vlt psa.
lxj. ego dñs diligēs iudiciū et odio hñs rapi
nam in holocaustū. qd n diceret si rapia pec
catū nō est. **Rapia em quanda coactioz dicit**
p qua contra iusticiā auferit alicui qd ē suū.
In societate autē hoim nullz coactioz hz nisi
p publicā ptatez. et iō qcumqz p violentiā a
liqz auferit hoi si sit psona priuata n vtes po
testate publica illicite agit et rapinā omittit
vt patet de latronib. principib. vlt publica
potestas omittit vt sint custodes iusticie. et
ideo nō licet eis vti violentia et coactione nisi
sīm tenore iusticie vel oia hostes pugnando
vlt oia ciues puniendo malefctores. et qd au
ferit p talē violentiā. nō hz racōz rapie cū non
sit contra iusticiā. **Si vero oia iusticiā alicui**
res ei p publicā ptatez abstulerint illicite a
gūt et rapinā omittūt. vlt restituere tenent.
Vtrū furtū et rapia sint pcta specie differen
cia. **¶** q sic. vlt p. v. ethi. distiguit iter ea
ponēs furtū oclatū. rapinā vlt violentā. licet
em habeāt eundē finē remotū. s. habere alie
na hñt cū diuersos fines. p. vlt. qz raptor
vult habere p ptatez p. vlt. fur p astuciā. vnd
vtrūqz hz rōez peccati ex hoc q ē acceptō rei
aliene inuoluntaria ex pte ei. cui subtrahit
sed in furto ē inuoluntaria p ignorātiā. in ra
pina p violentiā vt d. iij. ethi. **Vtrū rapina**
sit peccatū sui furtū. **¶** q sic duplici rōne
primo qz directi. opponit violentiā q ē i rapia
volūtati q ignorātiā q ē in furto. Scdo qz p
rapinā nō em inferit alicui dānum in reb. s.
etiā vergit in qndā ignomiam siue iniuriā p
sone q pponderat fraudi et dolo q ptenent ad
furtū. vlt et rapina sui punit q furtū. vt in
fra patebit. **Nec obstat pdictis p hoies ma**
gis verecūdant de furto qm de rapia. qz ho
mines sensib. inherētes magis gloriānt d v
tute exteriori que patet in rapina q de virtu
te interiori que tollit p peccatū. et iō minus
verecūdant de rapina q de furto.

Circa secundum sciendū q pena raptoris re
ru sīm leges ē q infra anum punit in q
duplū re ipa in qduplo deputata. post ānu
vlt in simplū. ff. de vi. bo. rap. l. i. et. ij. et h
si agat oia eū ciuilit. i. ad penā pecunia
riam. si autem criminaliter. i. ad penā corporis
tunc distiguit inter vim priuatā. i. sine armis
et vim publicā. i. cū armis ppter primā reus
deponit ab ordiāione rerū suarū qz p. dicit fa
ctioz testamta et terciā pte bonoz suoz. p.

ter secundā mitti i exiliū istū. d publicis iudi
cijs. **Itē lex iulia. vlt v. vis priuata rex dpo**
nit ab ordie rerū. s. deporta si vis armata p
bat. **Sīm vlt canones exco mūica ab epō cu**
ius dyocesi rapinā omisit ex. e. c. i. et. ij. oia
bit em foz rōe delicti ex. d. fo. d. pe. licz. nec
absoluit nisi p. vlt emēdet ex. e. c. i. **Si aut no**
lit cū possit satisfacere vlt satisfaciēdi plenaz
securitatē dare. deneget ei hñficiū penitēcie
Si vlt usqz ad obitū i obitacōe fuerit et tūc e
mendacionem vel emendādi securitatem p. vlt
terit penitēci am et viaticū et ecclesiasticā se
pulturā habet. **Si vlt i morte satisfacere non**
potent oitit viaticū habet et ecclesiastica
sepultura carebit. e. c. sup eo. et hoc ad terz
rem alioz. vlt ad ofusiōz o. gnatoz. vt p hoc
inducant ad satisfaciēdū. **Et itelligit hō ho**
st. si sepe sit amonit. **Si vlt sup hoc nūqz fu**
erit amonit. vlt si fuerit s. modico tpe cōtu
max fuerit absolut p p. vlt biterū p. vlt. sepelien
d. erit. et heredes cogē p cēsura ecclesiasti
cā satisfacere sīm factatē defūcti. ex. e. m. li
teris. et idē ē si o. vlt. i morte satisfacere p
misit si dualeretur. et an satisfactioz decessit
vt ibidē. **Si etiā in vita satisfacere nō posset**
non negare ei penitēcia sīm hosti. si se emda
re pmitteret si ad pinguiorē fortunā veniret
Clerici q contra p. dicit fecerit. puta si contu
macib. p. vlt i vita dederint. vlt p. vlt i
morte. qui diu steterūt. otumaces et tūc erūt
inopes sepeluerūt vlt elias eoz acceperint l
rapias eoz p. vlt p. vlt. bñficiū ecclesiastico
careat et ordimis sui dānū irrecupabiliter pa
cian. ex. e. s. eo. s. vlt. et sīm glo. ibidē. et se
cū d. rōdo. loq. d. raptorib. notorijz n d ocul
ris. **Ad h. nota q. d. vlt p. vlt p. dicit sicut rap**
tor. p. dicit em d. vlt q alios iuste p. dicit. vt q
ipoliāt viatores. **Alio d. miles q qrit vlt a**
supediū sibi taxatū. xxiij. q. i. militare et vtri
usqz hōz p. vlt et raptorib. euz vtrqz possit
dici raptor vt p. dicit d. vlt sub raptore sicut
spēs sub genere. xv. q. i. sane. **Potest ec scdm**
gof. et hosti. p. dicit dici p. vlt q vt p. vlt. l
seruiciū aliqd impēdat legato l. alij. p. vlt. ex
g. a subditis q soluat q. vlt p. dicit q. vlt
diū in subiectis ex. de cen. qz plerqz. iudex e
ciā scd. hosti. q iurgū alienū reputat p. dicit su
az d. p. dicit. C. ad. l. iul. repeti.

Circa terciū qrit qd de principib. l. alijs
q de lōga ofuetudie spoliāt naufragatē
¶ tenent restituere q. vlt de ipo naufragio
habuerūt siue illd sit captū de ipo naufragio
siue d. mari siue d. litore. ff. d. incen. rui. nau
siqz ex naufragio. nec excusa a peccato mor
tali q. vlt recipit nisi ea intentioe recepit. vt
ei restitueret cui erat. nec aliqz excusat ali
qua ofuetudie vlt statuto vlt p. vlt. qz hoc ē
oia dei p. vlt. leui. xix. diliges primū tuū
sic te ipz et thob. **¶** quecūqz oderis tibi fieri
et. **Epūs vlt vlt quilibz ali p. vlt vlt cllic q**
tātū criminis p. vlt l. d. s. etane. est d. p. vlt d. p. vlt
ret ar. d. accu. cū dilecti. **Laic vlt nisi amoni**
et satisfecerit anathematizari d. ar. xxiij. q.
ij. illi q et ex d. treugis inouat. **Sīm vlt leges**

tenent infra annū i q̄duplū post annū dō i sim
plū. ff. d. incē. rui. nau. l. i. hoc aut itelligas
nisi sint nauigia q̄ exerceat piratā prauitatez
et tirāndē. l. sint xp̄iano noie inimica ut in d.
sti. friderici ad dec. q. nauigia. **Q**uid d. p̄i
cipibz illi q̄ oueiunt cū nauis q̄ eis dent an
nuatim p̄ singlis nauibz p̄ eoz terminos trā
seutibz certā pecunie summā p̄ tali abusu q̄
tando. R̄ndet rod. q̄ cū deberet gratis quita
re q̄qd hac de cā accipiūt tenet restituere qz
nō oueniūt cū eis nante d. illa sp̄sioe simpli
citer sponte. sed ne sustineant grauiora.

Qirca q̄rtū qd ē de pedagij notat host. ti.
d. cenli. q̄ exactōs pedagiorū et salianorū
ru et guidagiorū sūt ip̄robate n̄ ab ip̄atore l.
ige l. lateransi d̄silio sint d̄esse l. alias ex lō
gissima d̄suetudie c̄ nō extat meōria debite i
trodūte. ex. d. v. sig. sup quibusdā. q̄ p̄terea.
ff. de public. iudic. nec vectigalia. et q̄ alias
ip̄as recipit nisi amonit satisfaciāt et secūd
cān. excōicand. ex. de cen. in nouam. s. s. h̄m
leges est p̄petuo exilio dānand. C. noua ve
cti. in litiū nō posse. l. vlti. et qd dictū ē qd a
rege p̄t d̄cedi pedagiu. intelligit ip̄e ho. t̄m
de rege romāoz. **Q**uerit aut ho. in specia
li de rege frātie. v̄t habeat p̄tatem pedagia
d̄cedēdi. et qdē s̄m aliquos papa respondisse
videt in d̄sili questioe q̄ sic ex. q̄ si. sunt le. p̄
venerabile. q̄ in sup. Ipi aut hosti. videt q̄ nō
nisi papa dederit ei eadēz p̄tatem q̄ data ē et
imp̄atori ar. ff. d. ozi. i. l. i. q̄ d̄inde. q̄ dif
ficile. et hi p̄nt h̄ d̄cedere i p̄iudiciū suoz cā
tū n̄ ex̄neoz. nisi forte ex̄neoz dicas f̄ctōs su
os rōne terzitorij qd ē veri s̄m host. innocē.
autē ex. d. cen. in nouam. dicit simpliciter q̄
reges p̄nt imponere pedagia noua. peccāt t̄n
si faciūt h̄ sine iusta cā. Idē dicit bern. ibid.
et t̄n ip̄e bern. ex. de v. sig. sup quibusdā. di
cit q̄ sol⁹ p̄iceps p̄t h̄ statuere n̄ ciuitas. C.
noua vect. in liti. nō posse. l. i. et. iij. **Q**uod h̄
nota s̄m bern. sup. c. sup quibusdā q̄ pedagia
a dicunt q̄ dātur a trāseutibz in locis a p̄in
cipe d̄siti. Guidagia dicūt q̄ dāt p̄ ducatu
p̄ terzā alicui⁹ ut q̄s eat secur⁹. Salmaria que
dantur p̄ sale. s. ut p̄mittāt sal emere vel v̄
dere. **S**z nūquid hoc sine cā d̄cedere p̄t. **R**
rap. innuit q̄ n̄ p̄mo requirit cā. puta p̄ defē
sione strate publice d̄tra p̄dones in terza vel
piratas in aq̄ v̄l p̄ defēsione fidei et patrie d̄
tra paganos l. hereticos l. alia cā d̄sili iusta i
quibz casibus si is q̄ recipit illud facit p̄pter
qd institutū ē licite et sine piclō d̄sciētie reci
pit illud. Idē ē si nō facit qz ē pax in terza s̄
firmiter p̄ponit q̄ h̄ faceret si necessitas immi
neret. ar. xij. q. iij. nobis. ad fi. et. ff. locati. et
d̄duc. ex d̄ducto. q̄ si vno. et h̄ itelligit rap.
siue sit nouū siue antiquū. facit t̄n h̄c differē
tiā. s. q̄ nouū n̄ latet ē recipiēdū nisi cōstet
de cā p̄pter quā ē impositū. Antiquū v̄o reci
pi p̄t licz n̄ possit cā maifeste sciri. dūmō d̄sci
etiā possit p̄babiliter formari q̄ p̄pter vnā d̄
cāis p̄dictis et ab illo q̄ d̄stituere potuit d̄sti
tutū fuit. aliter ē rapina et restituere tenet. et
sic induxit antiq̄tas ex. de cen. puenit. et. c.

cum ap̄l. q̄. p̄hibem. Hosti. v̄o credit q̄ si a
p̄ncipe d̄cedat etiā cā nō exp̄ssa. v̄l si d̄sue
tudo hoc app̄bet cui⁹ nō extat memoria sine
scrupulo recipi p̄t. is t̄n q̄ recipit illud tenet
saluare soluentē infra suū d̄strictum in p̄lo
nis et rebz s̄m posse suū. qz p̄pter h̄mōi solui
d̄sueuit pedagiu. et si hoc n̄ faciat ḡnter pec
cat qz etiā sine pedagio ad hoc teneret. non
t̄n ob hoc tenet ad restitucōz pedagij nisi cō
stet q̄ hac cā d̄cessum fuit. licz qd plus est ad
satisfactiōz integrā teneat si in defectu iusti
cie inueniat. xxiij. q. iij. d̄ns et. q. v. admistrā
tores. et. C. de appella. si appellacōez. **S**i em̄
snia rap. esset vera v̄t aut nūq̄ saluaret aliq̄
recipiētiū pedagia s̄m host. **Q**uid si merca
tores alicui⁹ loci faciūt pactū de certa pecu
nia soluenda p̄ bestia alicui d̄no terze. ita q̄
eos defēdat. R̄ndet hosti. q̄ t̄n habet locum
opio rap. ar. ex. de cōdi. app. verum si t̄n d̄ns
metū intulerit iuste recipit et oio restituere
tenet. ff. q̄ me. ca. metū. q̄ sed licet. nō tamē
tenet hoc pactū nisi inter eos inter quos est
habitū. ff. d. pactis. si vn⁹. q̄ ante oia. q̄ si ta
lis nō faciat illud qd p̄misit nec illi merca
tores ei fidē s̄uare tenet. ex. d. iureiurā. p̄ue
nit. iij. **Q**uid siq̄ portare faciat necēia ad v̄
suz vite sue et familie uūquid p̄ eis te⁹ peda
giū dare et videt q̄ sic qz ita tenet d̄suetudo
sed s̄m hosti. d̄suetudo tal est irzōnabil et
sic nō est tenēda ex. de d̄sue. c. fi. et ouenit cū
eo bern. ex. d. v. sig. sup quibusdā. nec obstat
ff. de publi. nec si publican⁹. q̄ si. qz illud i
telligit de his q̄ causa mercimonij. deferunt
ut sequitur. nam in his tribuit ius cōsuetudo
cui⁹ nō extat memoria. C. d. vecti. et d̄mis. c.
ad fi. et siq̄s d̄trauenerit s̄m leges decapita
ri debet. ut dicit lex ibidē exp̄sse. l. v̄t si p̄uin
ciales. dicit t̄n lex antiq̄. q̄ p̄ses hoc publicāo
significare debet per lras manu publica scri
ptas rez q̄ntitatē d̄tinētes et si pl⁹ portaret
illd̄ d̄mita. ff. de pub. et vect. si publicano.
q̄ i. **S**z nūq̄d layc⁹ sine peccato pedagium
exigere p̄t a clerico cū h̄ ius habeat a p̄nci
pe layco. R̄ndet hosti. q̄ non qz null⁹ layc⁹
p̄tatem habet in ecclesiastic rebz ex. de d̄sti.
eccia. et multomin⁹ in p̄sonis. **N**ūquid xp̄i
ani tenētur pedagium soluere saracenis. **R**
rap. dicit q̄ sic dū tamē ip̄os trāseutes defen
dant. nā et hosti est fides seruāda. xxiij. q. iij.
innocentes. et xxiij. q. i. noli. et hoc dūmodo
illuc t̄pe gueree nō vadant nec merces p̄hi
bitas deferāt. alias si hoc facerēt ut puniren
tur in quo deliquissent eis iniungendum essz
ut ponerēt illd̄ scz pedagiu in redēptionē ca
panoz v̄l in subsidu fidei xp̄iane v̄l ip̄met
in eodē subsidio expenderēt si ad hoc idonei
essen t. Allegat ex. de voto magne et. c. qd su
per his. s̄m rap. **S**i t̄n nolūt hanc peniten
ciā recipe non credit rod. q̄ sint ad eā cogen
di p̄cipue dūmodo velint alias penitere. **S**
Secundum autem ho. cristiani non tenentur
ad illam solutionem quia cristiani non sub
sunt saracenis si tamen volunt habere com
moditatem terre saracenoꝝ oportet quod

soluat qz nec alias eoz trāsitu sustineret. **R**o
don. vero dicit qz xpiani tenent ad id rōe pa-
cti si iteruenit et etiā rōe statuti. cū em sarace-
ni sint in pte statuēdi et dñandi i terzis qz
tenēt nō sunt spoliādi alic? pziuate pfone au-
toritate. vñ nō sunt spoliādi siue defraudādi
pedagijs p aliquē xpianū trāsēntem p terzaz
eoz. **N**o b nota sūm rap. et hosti. qz vbiqz
qz quis exigit iniustū pedagiū. et vbiqz qz
trāsēns negat iustū vñ fraudat ipm tenet qz
libet restituere ei a quo extorsit l quē fraudā-
uit vñ heredi ei? si inueniat. aut erit in pias
causas cū dñlio ecclesie erogādū. xij. q. vj.
si res aliena. **U**tē dicit rap. qz si recipies pe-
dagium nō seruet illd qd debet vñ etiā si nō
recipiat iuste transeūtes nō tenētur illd dare
et si p mēdatiū subtrahāt furtiue licz peccent
salte nēmaliter in mēdatio. tñ restituere non
tenētur. **I**tem dicit rod. qz si qz furtū pedagiū
asportauerit vñ dimiserit furtū vñ aliud sile su-
p qbz ē pena statuta. nō debet sibi iniūgi in
foro pñiali qz soluat hñoi penā. nisi tunc de
mū cū in foro iudiciali fuerit dñat? sūz sus-
ficiat qz interesse soluat. **E**t si inculit iniuriā ad
arbitriū bñi viri satisfaciāt.

Equit? uidere de qnto. s. de questis et tal-
lijs et silijs qz dñi exigūt a subditis sci-
end? ergo sūm rap. ti. de rapto. et hosti. ti. de e-
mu. ec. qz reglariter dñs petere non debet a
subditis nisi ea de qbz inter eū vñ ei? ātecef-
sores vñ ipsos vñ eoz ātecefsores plane bñā
fide sine dolo et coactiōe dñenit dñs solent
fieri instrumenta. oia ergo ab inicō imposita
dñ tñ nō sint carpia vel dñra deū pñt peti et
debēt solui qz quilibet in traditiōe rei sue le-
gem quā vult ponere pñt ex. de pac. ātigonus
et qz qd subdit? de his. s. qz sunt certa sine do-
mini volūtate subtraheret diminueret vñ ce-
laret sciētē situt fur restituere tenet. et idē
intellige sūm rod. si nō extet instrumentū. ē tñ ā-
tiq et certa tallia a tpe cui? nō extat memori-
a. et sciēt? pñbilitate credit? qz ab inicō fue-
rit imposita iusta dñ cā ita tñ sūm rap. p et ipē
dñs dñleat si quid ex illa cā vel institutiōe dñ-
plere debeat. **V**bi tñ ponit in instrumēto m-
definite collecta tallia vñ hñoi. debet intel-
ligi qz dñz eē moderate petere inspectis onerib?
et facultatib? subditoz. ex. de cen. cū apl? et
idem credit rod. si dñneat in instrumēto
vñ etiā si sit cōsuetudo talis sine scripto. qz ta-
lia facere possit ad placitū suū. **E**t si dñ hoc do-
min? habeat dñciētā iduca? ad restituciōz fa-
ciēdaz. **S**i autē accepit dñs vñtra dñeta et sta-
tuta inter eū et subditos ei? aliq sponte obla-
ta nulla fraud? adhibita l minis vñ coactiōe
in directa. restituē nō tenet. i. q. ij. placuit.
et. c. qz pio. **E**xactio indirecta esset si eis iustici-
am negaret l eos nō defēderet sūm qz deberz
vt sic ab eis aliqd extorāret. vñ eis insinuari
faceret qz ab ipis aliqd habere veller. **S**i tñ
ex aliqbus circūstancijs a ppareret restituciō
impossibilis vñ multa difficilis. satis videt?
qz dñli posset his dñis qz in recōpensationez
remitteret subditis. cōmuniter cū dñsensu eoz.

et libera volūtate. aliqm sūitatem vñ ānuaz
pñtacōz i ppetuū vñ ad tēp? ita qz videt? eis
plenissime satisfactū. vñ etiā qz facerent in re-
missionē illoz quib? tenebant aliqd hospita-
le vñ aliqd op? sile pietatis cū dñsensu tñ eo-
rundē vbi pñt reqri. **E**t hoc debet intelligi ni-
si iusta cā ipm dñm ad talē exactionem faciē-
dam inducat. **S**ūt em quedā cāe iuste. vñā p
defensione patrie cū. s. inuadit? ab hostib? in
iuste. ex. de emu. ec. puenit. **A**lia ē si domi?
vult ire ad exercitū indictū ab ecclesia vel a
pñcipe dñra hereticos vel paganos nec de
suo sine gñi dāno expēsas facere posset. terci-
a ē si dñs in guerra vñ in bello iusto ex pte e-
ius sit. ab hostib? capt? nec de suo redepeōz
sine gñi dāno soluere possit. quarta si vult ad
pñcipem ire p pñuilegio spēalis pñfectiōis
p se et suis subditis obanendo. nec pñt de suo
facere expēsas sine gñi dāno. **P**ro his cāis
et alijs silijs emergētib? dominus a subditis
auxiliū petere pñt. dñ tñ sp moderate et nō cū
eoz gñamie et cū caritate nō ex violentia pe-
tat. x. q. iij. vñio. circa mediū. et ex. d. cen. cū
apl? q. pñhibem? sūm rap. **S**cdm etiā rod. cāe
pñter pñdictas alicubi vñitate et a pñobate sūt
qñ dñs filiū militez facit vel filiā nuptui tra-
dit vñ feudū suū releuat vñ nouū compat. hu-
iusmodi em respiciūt cōmodū subditoz qz ex
talib? dñs sit potētiōz vñ dñtiōz ac p hoc par-
cere pñt subditis plusq ante. **E**t ideo videt? qz
p talib? possit accipere a subditis vbi ē dñuetū
vñ dñstitutū. dñ tñ accipiat moderate sūm rod.
Si autē dñs velit ad aleas ludere vñ vñtra vi-
res ad vñtate i vñstib? hospitibus et silijs
expēdere nō dñz pñter hñoi exigere. qd si fece-
rit tenet restituere. **E**t idē ē si capt? i bello in-
iusto exigit totā redepeōz vñ pñtem quā hosti-
b? soluit sūm rap. **R**ich. vñ cā tallias qz im-
ponūt dñi de nouo subditis suis distiguit sic
s. qz subditi aut sunt sūi aut liberi. si serui do-
mini simpliciter possunt eis de nouo tallias i-
ponere etiā si nō vergāt nisi i bonū dñoz. ip-
soz. et sūi tenētur eis obedire qz sūi et res
ei? sunt possessio dñi. vñ pñb? primo politico-
rum dicit qz sūus ē res possessa. et ido si fugi-
unt dñm debent restituere sibi ex. de sūis nō cē-
dinā. de sūoz. **S**i autē sint liberi. ita qz dñs
domineat politice aut dñs ille est rex vñ pñin-
ceps aut dñs inferior. si primo mō pñt autozi-
tate sua p vñtate bñi cōis de nouo tallias
suis subditis imponere dñpēlata subditoz fac-
tate et negocij qd ē p bono cōi qualitate et
quantitate. ff. de pub. et vecti. vectigalia. qd
debet intelligi nisi facultates sufficiāt regi vñ
pñncipi p bñi cōis pñmotiōe et defensiōe. **S**i
autē ille tallie i nullo sint ad vñtatez boni
cōis nec rex nec pñnceps tpalis pñt eas dñ no-
uo iponere. **E**t si eas impōit subditi nō tenet o-
bedire quia pñtātis sue limites exiit. **S**i autē sit
inferior non potest de nouo subditis tallias
imponere. **E**t si impōit cū exeat limites pñtātis
sue. subditi nō tenent obedire. maxime quan-
do sine dñsensu regis vel pñncipis imponunt
et bñ ē expñsum ex. d. cen. innouam? **E**t si quis

terra fecerit et ammonit non defuerit donec
 satisfecerit cōione careat xpiana ut ibidē dī
 et ex. de b. sig. sup. quicquid d. et. C. noua vecti.
 inlli. n. posse. l. ij. iij. et iij. **Sed** terra sup. i.
 Mathei. vii. ergo liberi sunt filij. dicit glo.
 q. liberi sunt filij regis i. oī regno multoma
 gis sūt liberi filij illius regis sub q. sunt oīa
 regna. ergo videt q. xpiani. 2c. **¶** Filios re
 gni vocat xpianos illos q. reliquāt alia tpaia
 ppter xpm. tales em nō tenent ad aliq. exa
 ctiones tpaies. **¶** Pro altera pte obicit illd
 i. pe. ij. hui estote subditi dñis. nō tñ bōis et
 modestis s. ec discōl. ergo. 2c. **¶** Aut loq. d
 subditis suis. aut si loquit d. subditis liberis
 intelligēdū est q. debēt eis esse subditi in his
 ad q. ptas eorū se extēdit s. m. rich. **¶** Sciēdum
 etiā s. m. rich. q. aliq. tallie q. de nouo impo
 nūt sūt directē ad vtilitatē bōi cōis. puta qñ
 fuit p. defēsiōe fidei l. regni. l. p. refectiōe pō
 tiū l. viarū. qñq. aut idirectē et n. ita apte. ut
 cū aliq. iniuria ifert regi ex suū regnū. puta
 q. ab aduersarijs detinet captiu. eius frater
 fili. vl. p. xim. vl. aliq. terra q. de nouo est de
 uoluta ad regē possidet. violenter ab aduer
 sarijs de facto. et rex iponit subditis tallias
 p. q. ius suū recupare possit. tūc ille redūdāt
 in bonū subditoz. q. cum rex viriliter impu
 gnat aduersarios terrā sibi de iure debitāz e
 ripiēdo. vl. fratrē suū l. cōsanguēū iniuste de
 tētū liberādo. ex h. ipse magis honor a. et ab
 aduersarijs timet. et p. dñs ei. subditi fideles
 gaudēt. et sua bōa securi. possident. et in ma
 iori habent honore. et sunt i. meliori cōdicōe
Vñ i. tali cau. si ad hoc nō sufficiāt facultates
 regis pt. a subditis etiā liberis accipere auxi
 liū moderatū. compensata negotij qualitate
 et vtilitate et subditorum facultate. videtur
 tamē q. negocō expedito. si regis facultates
 abundāter augeātur. et aliq. ciuitates nimis
 notabiliter sint grauate. rex eis subuenire de
 bet. s. m. exigētā et p. portioz sicut ei subuene
 rūt in sua necessitate. cū em caput egrotat ei
 mēbra alia sūmistrat et s. l. r. ecōuerso caput a
 lijs mēbris. **¶** Sciēd. etiam q. q. facultates re
 gū sunt eis date ppter p. mocionē et defēsiōz
 omnis vtilitatis. si facultates regis sufficiant
 p. defēsiōne regni vl. fidei. n. debet ec. in illo
 cau. subditos talliare. nō tñ ē dicendū facul
 tates regis sufficere qñ n. pt. regnū l. fidē defen
 dere. nisi ita se depauper. q. nichil sibi remaē
 at i. thesauro q. se iuuare posset. si itez. infra
 breue tēp. ab alijs aduersarijs iuadere. ma
 xime si mltos habeat insidiatores. tali ei regi
 necessari. ē thesaur. pecunie. q. aduersarij sci
 entes eū sic esse munitū magis timēt eū. et ex
 cōseqnti mag. pacifice possidet regnū suū. licz
 multopl. valeret sibi thesaurisare amorē sub
 ditoz. q. argētū et aurū. b. rich. **¶** Quid g. d
 militib. ill. qui cū violētia faciūt i. castris su
 is tallias semel et bis et quotiens videt. eis
 nūc pl. nūc min. **¶** Rñdet hosti. q. tales sunt p.
 donec et raptōres et tenēt ad restitucōz. nec
 aliq. cōsuetudo siue abusu. excusat eos. cuz em
 incerta sit cōsuetudo quā allegāt. q. nūc plus

nūc min⁹. nō habz locū cōsuetudo. maxie si cū
violētia fiat ar. i. autē. de iudi. §. furciue quo
qz res. ¶ **Q**uid si fiat statutū qd det aliqd cer
tū. Rñdet hosti. q. v3 si fiat de cōi cōsensu ipso
zū subditoz. ¶ **Q**uid si detur alicui priuile
giū qd n̄ teneatur ad dādū collectam i illi casu
b⁹ inqbus alij cōiter altrigūt. Rñdet hosti.
q. nō valet etiā si cōsentiat vicini. ¶ **C**. decurio
nib⁹. vacuatis. li. x. ¶ **Q**uid d̄ dñis illis qui
vtunt⁹ tali cōsuetudine in hominib⁹ suis. q. d̄
mobilib⁹ eoz capiūt qntū et qñ volūt. et cū
suspiciātur eos velle transire ad aliū locū om
nino spoliāt eos. Rñdet rod. q. si certuz sit q
ab iico fuerit ipoītū on⁹ t̄e terre sñ malicia
et fraude. vide⁹ tolerari posse q intātū vran⁹
h̄moi cōstitucōe q nō gñet subditos vltra mo
dū aut stātes aut recedētes. et q dñi n̄ tenen
tur ad restitucōz taliter receptoz. Si aut nō
sit certū aut si credat⁹ q nō fuerit ab iico le
gitie institutū. h̄moi spoliatiōes ipso genere
facte sunt male. et faciētes eas tenen⁹ ad re
stitucōz. In b⁹ tñ caū et silib⁹ q tolerātur ab
ecclesia p eo q p̄t esse ibi dubitatio aliq d̄ in
re l̄ facto. nō ē absolutio simpliciter denegā
da s̄ ē faciēda. tñ cū qdā dubitacōne sic. Ab
soluo te de hoc inqntū possuz. s̄ timeo vl̄ cre
do q nō sufficiat tibi ad salutē nisi te aliter
habueris in hoc caū. hec rod. ¶ **Q**uid d̄ illis
q emūt pposituras seculares vbi nō sunt red
dit⁹ s̄ sole exactiōes et munera et s̄uicia que
recipiūt h̄moi ppositi. nūquid talia restituere
tene⁹. et si cogūtur a dñis h̄moi officia exer
cere. nūquid tenen⁹ poti⁹ oia sua dimittere q̄
in hoc obedire. Et qd de dñis q vendūt h̄moi
pposituras. Rñdet rod. q. si nō possunt h̄moi
officia exercē sñ p̄tō mortali. d̄bēt poti⁹ oia
mala tolerare q̄ ea assumere. et peccāt morta
liter quociēs accipiūt munera ppter faciēda
gratiā alicui in p̄iudiciū alteri⁹. aut si minis
et terrozib⁹ aliqd extorqant. aut si quosdam
gñet vt alij timētes eis seruiāt ne talia patiā
tur. tenentur ad restitucōz oim taliū si possint
nec sunt aliter absoluēdi. ¶ **O**ñi vō q ppositu
ras vēdūt aut alios ad emendū cogūt gñiter
peccāt. cū gñis eas cōmittere deberēt ex quo
nō s̄nt ibi iusti reddit⁹ aut p̄uē⁹. et tenen⁹
ad interesse illi q p h̄moi pposituras sunt tali
ter spoliati. et hoc ē verū de illi ppositis qui
reddūt iura. ¶ **D**e bedell aut micrib⁹ quozū
officiū ē tantū citare vl̄ exequi iudicata vel
mādata maior. tenēdū est qd dicit⁹ infra de
officialib⁹. ti. lxxviij. ar. vi. ¶ **S**z nūqd dñis
licet accipere mutū ab h̄moi officialib⁹. vt ip
si dū sunt in officiis tantūdē accipiāt a subdi
tis. s̄m tho. in qdā epistola si t̄es hoc pa
cto mutuēt vt accipiāt officiū. tale pactū est
vsurariū. vū tene⁹ resignare officiū taliter ac
quisitū. Si aut det⁹ eis gratis officiū. et poste
a recipiat⁹ ab eis mutū. b⁹ sine peccato fie
ri posset. ¶ **Q**uid d̄ hominib⁹ alic⁹ militis. q
cū haberēt vsurariū in quodaz nemoze. dñs
saz abstulit eis. nūquid te netur restituere. Si
quis eciam eis aliquid auferat. nunquid suf
ficit si ille satisfaciāt domino eozum. cum

ille dñs hac vta² osuetudie. s. q. de bñis eo-
rū accipiat quātū et qñ vult. Rñdet rod q. si
sint vere serui. totū hoc fieri p̄t. si aut sint hui
de corpe q̄les sūt i frātia q̄dā hui ecclesiarū
et quorūdā nobiliū. dñs hoc facere nō p̄t. et
m̄tōmagis b̄ n̄ p̄t si n̄ sint alias hui. nisi i tñ
q. dñs eorū p̄t d̄ osuetudie qñtū et qñ vult d̄
bñis eorū cape. et i hñmōi restringi debz tal ab-
usus pot² q. relaxari. **Q**uid d̄ militibz nūq̄d
rēne p̄nt emēdas q̄s leuāt h̄m osuetudiez suā
et afflitas terre ab ill̄ inter quos iudicāt. et
ab ill̄ q. i forestis suis de offēsis deliquit. cū
pena sit m̄tō maior dāno illato. **S** h̄m rod
tā milites q. p̄sone ecclesiastice emēdas q̄s le-
uāt h̄m osuetudiez legitimā et iudiciū regis
possunt retinere sine peccato. qñ subē cā et s̄
uat iuris ordo. nec ē corrupta itētio vt scz fa-
ciāt b̄ n̄ p̄pter auaritiā s̄ p̄pter iustitiā. **N**ec
obstat q. p̄ea sit maior dāno. qz pene h̄mōi n̄
tñ p̄pter interisse. s̄ ec̄ p̄pter arcēda cēmia sunt
statute. sunt tñ t̄pande p̄satis negotiorū et p̄
sonarū circūstātijs qz cl̄pa ē p̄seq totā cl̄paz
vñ nō debēt habene militibz laxari maxie in
hac p̄te in osilio aie. securi² tñ esset h̄mōi pe-
nas in pios vsus ouertere inqñtū scz excedūt
dammum illacum.

Sequit̄ videre de. vj. s. de rapinis et d̄ dā-
nis q. sūt i gueris. et cca hoc q̄rūt p̄la
s. qd de dominis ill̄ q. guerzas ad inuicē ha-
bētes vterqz paupes et rusticos alteri² spoli-
ant capiūt incarcerationē. et cruciatibz vñ redime-
re se cogunt vñ miserabiliter expirare. Rñdet
rap. ti. de rapto. et hosti. ti. de pe. et re. q. mi-
les habēs iustū bellū oīra aliū militez licite
facit suū q̄cqd ab hoste capit. l. ab auxiliatori
b² ei². siue a subditis suis siue ab alijs. quoz
usqz h̄m osuetudie sit et satisfactū d̄ oī dāno da-
to iniusto et labore et operis suis et suorū ho-
minū. vñ donec ip̄e hostis offerat ius l. velit
satisfacere sibi di. i. ius gētiū. et. xij. q. vij. si
de rebz. subditos aut illos q. deū pl² q. hoīes
timētes nolūt dñō suo in bello illicito impē-
dere auxiliū osiliū vel fauorē. nullaten² de-
bēt in aliquo dānificare p̄ea em̄ actores suos
debet tenere. nec ē vltari² p̄trahēda q. cl̄pa
ex. de his q. fi. a ma. par. ca. q̄sunt. et. i. q. iij.
c. i. **Q**uid si habēs iustū bellū fecerit icēdia
vel effractus. vñ extirpauerit arbores vel
vineas in terra p̄pria sui aduersarij l. hoīm e-
ius. nūquid p̄ his tenebit² in aliquo. Rñdet
rod. q. de ill̄ dānis n̄ tenebit² q. bōa fide intu-
lit. aut a q̄b² abstinere oīmode nō potuit s̄m
industriā et osuetudinē bōa fide pugnātum.
Si aut aio crassandi et maliciose ea intulit cū
alias posset oīmode sibi osulere. tenebit² et o-
p̄sabunt² illa dāna cū dānis datis sibi et ho-
minibz suis vsqz ad oīcurētes qñtates. et d̄
eo qd sup̄ exercuerit tenebit² satisfacere illis
quos dānificauit. **Q**uid de eo q. mouit inu-
ste bellū. nūquid tenebit² de omnibz dānis a
se vñ suis illatis aduersario suo et homibz ei-
us. **R**espondet rod. q. sic. **N**unquid etiam tal̄
tenebit² homibz p̄prij dānis illatis eis ab ad-
uersario suo et hoīb² ei². dñz ille aduersari²

iuste rebellat. Rñdet rod. q. sic. nisi etiā hoīes
ei² mala fide iuuerit eū. tūc em̄ n̄ hñt oīra eū
actiōz cū null² ex cl̄pa sua oīseq debeat actio
nē. hoc ē verum secundum aliquos in foro o-
tētiolo. si tñ iuuerint eum ad hoc inducti ei²
osilio l. timore l. coactiōe l. quolibet alio mō
alias non facturi. tene² eis ad restitutōz i fo-
ro p̄niali. qz qui dat occasionē dāni dānū de-
disse videt². **N**obil² aut ille qui iuste pugnāt se-
cundū rod. nō tene² hominibz suis de dānis
que passi sunt ab aduersarijs. cum et ipsi et se
et sua p̄ domino suo exponere teneant². non
tene² inq̄ nisi fuerit i culpa eos negligenter
defendēdo. De hac materia dicit inno. ex. d̄
iureiurā. sup. c. sicut q. vocati ad iustū bellū
habent actiōz mādātū oīra vocantem nisi ex
debito teneant². vñ nisi ex cā pietatis l. huma-
nitatis vñ parētele faciāt. xij. q. iij. nō infe-
rēda. **V**ocati vero ad bellū iniustū nunq̄ ha-
bent oīra vocātem actionē mandati vel aliā
adimpēdia vel damna oīngētia occasione
dicte vocationis vñ mandati. qz in re turpi n̄
otrabit² obligacō. ff. mandati. si mandauero.
q. qui edē. **Q**uid si duo nobiles oīponāt su-
per guerra sua. nunq̄d possunt oīponere vñ trā-
sire sup̄ dānis datis hominibz suis nulla resti-
tucōe facta illis. Rñdet rod. q. sic si fiat hoc
de osensu dānificatorū. alias ille qui bellum
mouit iniuste. non potest per suam oīpositiōez
p̄iudicare hominibz suis qñ ip̄e d̄ p̄prio te-
neatur eis satisfacere de dānis suis. nisi et ip̄
si pariter cū eo fuerit i cl̄pa vt dictū ē. i. q. ca-
su et si nō tenetur eis in aliquo in foro otenti-
olo. p̄ eo q. p̄cipauerūt ei in crimine sciēter
in foro tamen penitēciali si b̄ fecerūt ad suaz
p̄suationē aliter nō facturi tene². **Q**ui autē ha-
bent iustū bellū non debēt cum aduersario
oīponere cū p̄iudicō hoīm suorū. s̄ vel ip̄e de-
bet eis reddere dāna ipsis illata. vñ p̄curare
q. ab aduersario reddantur. hoc tamen intel-
lige de illis dānis que passi sunt in incendijs
et rapinis rerum suarū. De expensis autē q̄s
fecerunt ad exercitum veniēdo vel ibi morā-
do. satis solent dñi oīponere illud dissimulare
p̄pria auctoritate. **Q**uod etiam de p̄iuiatis dā-
nis oīcedi potest si ipsi domini viderint ex cā
p̄babili ea pot² remittēda esse. q. oīmodo pa-
cis carere. et pericula belloz incurere. **E**t cū
in hoc casu domini gerāt vtiliter negotiū su-
bditorum taliter oīponendo. subditi debēt ra-
tum habere. **S**ed et si ab inicio oītradican² ne
composicio fiat nisi refusus sibi dānis si ex
iusta causa domini viderint expedire. possūt
a bellando desistere. licet forte non possent
damna illata quitare. qz sicut penes p̄nci-
pes ē auctoritas bellum mouendi ita et auto-
ritas desistēdi. b̄ rod. **P**redictis oīcordat ho-
st̄. dices q. si inter duos milites l. p̄ncipes
fuerit guerra iniusta. et hinc inde damna m̄-
ta illata. et postea pax inter eos sit facta et
damna hinc inde data remissa. non videtur b̄
remissio ad homines et validiores vtriusqz
extendenda. nisi de consensu eorundem sit fa-
cta ar. c. d̄ trāfac. l. i. et ex. de maio. et ob. c.

fi. vñ nisi forsan aliter pax haberi n̄ possit ibi
q̄dē valiter gerit? negociū vñusq; p̄f. et sic
itelligi p̄t. ff. d. pac. dactio. aliter n̄ possū ius
remittere hōis mei. cum nec possim ab eo tan
tundem extorquere sine rapina.

Equit? videre d. viij. scz illi q̄ sequūtur ra
ptores ad p̄dā capiendā vñ ipos maiores
ad rapiendū inducūt. Et dicit rap. q̄ sequētes
sciēter raptōres. vñ ignorāter postea tñ scien
ter eos ad rapiendū iuuātes et ipos ad h̄o q̄o
quo? idacētes. si sciāt vñ credant illos ppter
eoz seq̄lā siue corpale auxiliū ē inductionez
suā fecisse rapinā aliter nō facturos. quilibet
tal in solidū tenet. i. de toto dāno. alias nō
tenentur nisi de his q̄ inde habuerunt. et de
omni dāno qd̄ ipi vñ aliq̄ d familia sua fece
rūt directē vñ occasionaliter. ar. ad hāc disti
ctiōz ē. de sen. et re. iudi. c. i. et. ij. de eta. et
q̄li. tuā. et d. sen. ex. inter alia. bec rich. et cō
uenit cū eo hosti. ti. d. pe. et re. Et addit ibid̄
q̄ si credāt q̄ etiā sine adiutorio suo vñ istiga
tiōe dānū fecissent n̄ tñ tñ tenet? ad id qd̄ pba
biliter credūt eos pl̄ fecisse ppter suū auxiliū
vñ instigacōez. Qd̄ aut dicit d. his q̄ tenētur
insolidū. intelligas etiā d. his q̄ defēdūt ip̄s
fos raptōres in errore suo. et recipiūt eos in
castris suis. scz q̄ tenet? insolidū. qñ ppter d
fensōz vñ receptiōz h̄moi. impediūt dānifi
cati recupare dāna. Idē etiā itellige d. illi q̄o
rum noie fit rapina. si ipi p̄t q̄ rapina fie
ret eā fieri mādauerūt. l. qd̄ noie eoz gestū ē
postea ratū habuerunt. xj. q. iij. q̄ d̄sentat. et
dnobz. c. se. et ex. d. resti. cū ad sedē. h. rap.
et idē dicit host. **Q**uid si p̄cipalis vñ etiā
vñ eoz q̄ tenet? insolidū satisfecit d. toto dā
no. nūquid ceteri liberātur q̄ ad ipm dānū
vñ interesse. Rndet rap. q̄ liberātur. qz bōa fi
des nō patit? vt idē bis exiga? ff. de re. iuris
bona fi des. Et h̄m rod. interesse d̄phēdit hic
et expēsas et inmoda q̄ q̄a incurrit occasiōe
dāni sibi illati. Ille aut cui satis fit. tene? satis
faciēti cederz actiōz sibi ctra alios d̄petētē
quo ad iudiciū aie. nō vt ab vno petat insoli
dū s̄ a singlis p rata. excepto p̄cipali. nisi
is qui satisfaciē insolidū esset p̄cipalis. n̄ te
netur autē quo ad iudiciū d̄tēosum. qz q̄ frō
te p̄t petere cessiōz q̄ punit? ex d̄tumatia sua.
ff. d. amministra. tu. si plures. ij. h. rap. S̄m au
tē hosti. qd̄ dicit rap. de cessiōe faciēda in iur
dicō aie nō videt? mltū vñle. cū ex ea agi nō
possit nisi de volūtate d̄fētēis publicet? sed
nec ex hoc agi poterit in foro d̄tēosio ob le
gē p̄dictā. siue tñ sit facta cessiō siue nō. alij
qui nichil soluerūt ad releuandum eum qui
satisfecit insolidū. sunt p suis p̄bus effica
citer inducēdi. quia solues gessit vñliter eoz
negociū. ergo tenentur id qd̄ fecit ratū habe
re. et ei satisfacere. ar. ff. de ne. gesto. cū pe
cuniā. et. l. pomponi. in fi. et. l. se. h. hosti.
Nota h̄m tho. si p̄cipal in facto soluit. o
mnes alij q̄. s. fuerunt ab eo inducti ad dānū
faciēdum sunt liberati. si vero alij soluit. illi
qui sunt p̄cipales in facto. et illi ad quos
res peruenit. illi restituere tenētur. **N**ota ec

secundū inno. ex. de homici. sicut dignum. q̄
si spoliat? liberaliter raptori dimitteret. tūc
credo d̄siliariū esse liberatū. qz liberat? ē ille
q̄ p̄cipalior tenebat? et q̄ res habuit. **S**i si
d̄siliari? esset absolut? a spoliato n̄ crederē a
lios liberatos ad quos res ille p̄uenerūt. ni
si eos exp̄sse itēdent liberare. nec etiā cū qui
rapinā fecit si de rapina nichil habuerit. q̄a
naturaliter et etiā de iure diuino d̄ueniēs ēit
q̄ sublato p̄cipali tollatur accessoriū sed
n̄ ecōuerso. ex. de d̄sili. trāslato. p̄mo ec si libe
raliter liberaret? raptor p̄cipalis. n̄ ppter
hoc liberaret? d̄siliari? a restitucōe siq̄d p̄ueit
ad eū de rapia. nisi ali? p eo satisfecisset. **N**ā
et i h̄o cū in aie d̄silio dicēdū ē d̄siliario q̄
satisfaciat illi p̄cipali qui p eo satisfecit
nō aut offēso. qz iā ei ē satisfactū. **S**ec? autē
fieret in iudicō. h. inno. **I**ntelligendū autē
q̄ vno satisfaciēte ceteri nō liberant? quo ad
penā. p̄mo p̄t ab eis exigi pena q̄dupli. scilicet
ez in iudicō vt dictū ē supra d. pena raptōris
et pena vñ? nō liberat aliū. xj. q. ij. cū deuo
tissimā. **Q**uid si plures fuerūt raptōres quas
si pares. qz n̄l? aliū induxit ad eūdū. nec e
rat alter alteri? d̄ns. s̄ quilibet p se iuit. **R**
rap. distiguit. qz aut simul vadūt aut n̄. si sic
quilibet tenet? insolidū. et hoc itelligit rod.
cū vñ? sine alijs nō auderet vel nō posset dā
nū inferre ar. ad h. ex. d. hoic. sic dignū. ali
as quilibet tenetur tñ p illa pte dāni quam
intulit. **S**i aut nō iuerūt simul sed quilibet fa
ciebat sepaam p se dānū. nō puocans alios
ad dānificādū. quilibet tenet? p eo qd̄ fecit
Vel forte in vtroq; cū tolerari posset q̄ qui
libet de his q̄ habuit satisfaceret. et alios p
posse ad satisfaciēdum induceret. **S**i p̄imum
dictū ē tuti? h̄m rap. et ho. **D**icūt tñ hosti. et
inno. sup. c. sicut dignū. p i h̄ estimatio ē ha
benda. vt qui ē magis strenuus et q̄ maiorem
incussit timorē. etiam pl? hostibz teneat? **V**o
lunt etiā ibidē q̄ cū aliq̄ vadūt cū raptōribz
vel furibz. et nō cooptant? eis ad aliq̄ dānū
faciēdū. nō videntur i aliquo teneri. si nichil
receperint de rebz ablatiis. caueāt tñ d̄ficiētie
qz si pati erāt eos ctra spoliandos defēdere
et ppter suā p̄ntiā et socioz suoz nō audebāt
dānificātibz eos resistere. nō p̄nt esse liberi a
r. restitucōe. **S**i etiā aliq̄ vadūt cū eis nō aio ob
essendi vñ defēdendi. nō excusan? nisi hoc no
tificet aduersarijs. q̄ alias forte res suas de
fēd. re nō audēt. idē cū ē ac si iuuaret. h̄m
inno. et hosti. **D**e hac materia vide infra ti. d.
furis

Equit? videre de. viij. scz d. illis q̄ nec iu
uant nec d̄fenciūt ad rapiendū. de raptis
tñ accipiūt. et qd̄em tenentur restituere s̄ di
uersis mōis. distiguit tñ rap. q̄ q̄ dono accipi
unt p̄cise tenent? ad restitucōz. qd̄ ē verū h̄m
hosti. siue accipiant sciēter siue ignorāter si
veritatē postea p̄cipiunt. ff. si cer. pe. si et me
et ticiū. nisi forsan h̄ d̄sumpsissent āteq̄ veri
tatem intelligerent. **C**. de rei ven. certum est
Qui vero edunt bibunt vel in vsus necessari
os expendunt nisi in casu scilicet cū agūt cāz

spoliatorum monēdo et inducendū p posse raptore ad restituendū. tūc em̄ n̄ tenetur etiā si restitutio nō fecit. nō tenetur inquā de his que expēderūt p tpe q̄ circa ei⁹ emēdacōz laborauerūt. nō em̄ credit rōd. p uxoz et failia d reb⁹ raptā viuerē possint p totū ānū ppter v nā amonitiōz l̄ ppter duas. vñ satis videt q religiosi eūtes ad raptorez vt inducant eos ad restituendū excusen. si comedāt apd eos p̄cipue si omode inueire n̄ possant apd alios. p bant hēc ēē. d̄ accu. ex pte. et ē exp̄ssz l. i. vj. de sen. ex. cū volūtate. q̄ p̄dicatores. et hoc i telligas cū moderamine scz si p̄babiliter habeat sp̄es de correctōe ei⁹. et si etiā ppter exp̄sas eoꝝ n̄ subtrahat raptori restituēdi facta i toto l. i magna pte ar. ij. q. vj. atērioz. q. i. d. **Q**uid faciet uxoz vñ failia raptoris si nō habeat sp̄es de ei⁹ correctōe. l. videt virū ad inopiā vergere. et q̄ fieri nō soluēdo. l. s̄m rap. distiguo. q̄ aut ibi sunt aliq̄ iusta a nō iustis disticta. aut nichil ē ibi nisi de rapina. aut sunt mixta. In p̄cio casu p̄t expēdere de iustis. In scdo casu n̄ lo mō comedat inde s̄ aliunde sibi victū p̄curet. l. ab amicis vñ cō sanguineis suis. l. laborādo manib⁹ p̄p̄is. l. alio mō honesto. Distiguit vñ i hoc casu rōd. f. q̄ de ip̄a re rapta eadē numero nō licet ali quid expēdere nisi in casu vltime necessitatis de re vñ emptā de re rapta poterit comedere etiā si casu vltie necessitatis cū p̄posito restituēdi. l. faciet s̄m q̄ dicit in se. q. In tēco vñ casu s̄m rōd. idē dicēdū ē qd̄ dictū ē in scdo sci licz si ita sint mixta q̄ nō possint discerni. vel licet possint discerni vir tñ nō p̄mittat eā accipere nisi de reb⁹ raptis. S̄m vñ rōd. in casu quo sunt ita mixta iusta cū iniustis q̄ nō possunt discerni. poterit licite necessaria sumere si vir sit soluēdo dū tñ habeat i mente viuerē de licite acq̄sitis. si aut nō ē soluēdo idē dicēdū ē qd̄ dictū ē in scdo casu. scz qñ nichil est ibi nisi de rapina. **Q**uid faciet uxoz l. familia si nichil inueiat nisi de rapina nūqd̄ mori et fame. l. q̄ nō. s̄ s̄m p̄ notat rap. sub ē ei triplex auxiliū. Vñ est vt recuperet d̄ ote si p̄t potest em̄ recuperari dōs ei⁹ d̄stāte matrimonio qñ vir ad inopiā v̄git. C. de iure dotiū. v̄git. Scdm̄ ē q̄ denunciaret amicis ei⁹ l. decano vel archidiacono vñ ep̄o vñ ali s̄ q̄ possint vñ velint p̄desse. qui p̄suadeāt ei. vñ etiā si p̄bari p̄t opellāt eū vt pascat eaz de iusto. ij. q. i. si peccauerit. et ex. de iureiurā. quēadmodū vel tradat ei dotē. vñ p̄tem dotis. vñ omittat ali cui p̄sone honeste q̄ de honesto lucro p̄uidat sibi. ex. de pig. ex litteris. et de donaci. ppter nup. et de dote resti. post di. p n̄as. Tercius ē q̄ si esset adeo in arto posita q̄ nec inuenirz qd̄ comederet etiā elias. nec vlti⁹ sine p̄c̄lo pati possz necessitatē fais. tūc possz etiā d̄ raptis reb⁹ ip̄is sumere necessaria. qz necessitas nō habz legē. d̄ ote. di. i. sicut q̄qd̄ tñ sic expenderit doleat in aio. et pponat firmiter restituere q̄cito poterit q̄qd̄ inde expēderit In omni tamen casu p̄dicto tenetur uxoz vñ rōd reddere debitū et econuerso nisi subsit

aliud impedimentum. xxiiij. q. v. si dicat. Recolligendo ergo breuiter p̄dicta. p̄ctū ē dici q̄ d̄ bonis vltarij raptoris et suis etiā si nichil habeat de iusto. p̄t q̄s licite p̄cipe i plurib⁹ casib⁹. et primo si cām expoliatorum agat. s̄. p̄curādo fideliter q̄ eis restitutio fiat. Scdo si recōp̄set puta si eis i licitis et honestis huiat. Tercō si se recōpensaturū p̄p̄cat et se hituz facit ad h̄o. p̄babiliter credat. Quarto si necessitas cogat. puta qz alias nō p̄t omode habere vñ viuat. vt accidit pauperib⁹ medicātib⁹. et hoc etiā mō excusari possunt filij et filie existētes in domo patrū. qui alias viuerē non possunt. et s̄l r uxozes. q̄nto si eos tales esse nesciat.

Sequi videre d̄. ix. scz d̄ ill q̄ emūt d̄ reb⁹ raptis ēca qd̄ sciēd q̄ raij. distiguit q̄ aut raptas esse sciēbat. vñ p̄babiliter credebant. aut de iusto esse putabat. aut nichil de h̄o scz vñ essent rapte vñ non cogitabāt. In primis duob⁹ casib⁹ subdistigue. qz aut emit q̄s mala fide. i. cupiditate atq̄rēdi sibi aut bōa fide volūtate restituēdi d̄no rei. In primo casu tē indistincte restituere q̄qd̄ d̄ illa postea fiat ab eo vñ ab alio. et ē raco. qz omittit furtum correctādo rē alienā inuito d̄no. et fur s̄ est i mora. vñ nec p̄ciū qd̄ dedit ab eo ei⁹ ē res repetere poterit. nec exp̄sas siq̄s ibi fecit. tē etiā restituere omēz v̄alitātē quam ex illa re habuit. nō liberat etiā si restituat rez illā de tericore q̄ ad eū p̄uēit. et si aliquo tpe medio fuerit res melior q̄ fuerat tpe emp̄cōis vñ etiā qm̄ fuerit tpe quo postea v̄didit eā alij. ei⁹ qd̄ p̄limi fuerit estimacō faciēdā erit. ff. d̄ fur. i. re furtiua. hoc intellige qñ res nō habet. s̄ si res habet credo q̄ sufficiat q̄ restituat eā bōa fide sicut erat qñ fuit ablata. et qd̄ dictū ē de primo emptore intelligi debet d̄ scz cūdo et omnib⁹ alijs sequētib⁹. qui cū mala fide rē illā emūt. s̄. q̄ semp tenentur restituere rē illā quocūqz mō pierit s̄m maiorē estimatiōz totiqz t̄pis mediij. **S**i tñ raptor plene restituit rei estimatiōz cū toto interesse ceteri qui emerūt l. dono acceperūt liberātur qñtū ad r̄stituciōz faciēdā d̄no rei. Credit tñ rap. q̄ qz qd̄ inde ex lucro habuerūt scz āte restituēdōz factā. siue totū si res fuit sibi gratis data. siue qd̄ sup̄est deducto p̄cio pro re illa dato. si fuit emptā. d̄z cū d̄ilio ecclēsie in vsus pauperū erogari. S̄ hoc facere s̄m hosti. et rōd. nō ē necessariū s̄ ē d̄. l. iij. qz ille penes quem res illa ē. iā intelligit eā ex volūtate d̄ni possidere. s̄. ex quo sibi satisfactū est plene. ar. ff. de euic. si s̄u⁹. s̄. duplo. debet tñ q̄libet tal agere p̄m̄az de furto qd̄ omisit. xiiij. q. i. qui habetis. **S**i nūquid satisfaciēs poterit sibi d̄soluere de p̄cio soluto aduersus v̄ditore. Re sp̄odet rap. p̄ nō. nisi qñ emit exp̄sse sibi cauciōz fecerit. oblat em̄ ei⁹ turpitudō. x. q. ij. n̄s in fi. **S**i vero emit quis rē raptā vñ furtiua bōa fide. s̄. intencione restituēdi d̄no. p̄t ab eo repetere illd̄ quod pro ipsa re bona fide dedit. et etiāz quicquid p̄ ei⁹ d̄suatiōe exp̄dit. nisi forte cū re illa aliq̄ lucrāt⁹ fuisset

de q̄b⁹ illas expēsas recompēfare posset. **E**c
breuiter q̄cqd adē sibi ex illa re. ut pēno mer
ces fruct⁹ l' sil'e. tenet⁹ restituere. q̄cqd vō si
bī abē ut p̄ciū et expēse modrate. p̄t repetere
v̄l cū eo qd ex ip̄a re sibi aduenit vsqz ad q̄n
titatē dcurzētē d̄pēfare. **D**icit etiam hosti. q̄
p̄t repetere oīa p̄dicta ec si res sine sua cl'pa
peat l' pda⁹. rō ē qz gessit negociū vtiliter dō
mini rei. p̄bā⁹ hec ex. d' accu. ex pte et li. vj.
d' sen. ex. cū volūtate. q̄. p̄dicatores. s̄z s̄m ho
sti. licet i iudicō aīe ei d' sua d̄scia creda⁹. i iu
dicō tñ d̄tēciofo ei n̄ credere⁹ nisi publice hō
p̄testare⁹. **C.** de furt. l. ij. et ex. de elec. qz p̄
ter. q. fi. **S**z qd si ille q̄ bōa fide emit fecit p̄
q̄ri diligētē cui⁹ res essz ut ip̄az ei restitueret
et iuenire n̄ potuit. **H**ec q̄cquid res illa valet
v̄ltra illud qd isti ēptozī debe⁹. cū autoritate
ecclesie i pias cās p̄ aīa ei⁹ cui⁹ res fuit ero
get. **E**t d̄sulit rap. q̄ hoc fiat publice ut omīs
suspiciō euite⁹. ec sic erit liberat⁹ qz ecia i hoc
gessit vtiliter negociū ei⁹ ar. ad hoc xij. q. ij.
quatuor. cca fi. **E**t dicit hosti. q̄ si paup̄ esset.
posset a p̄lato sibi relinqui sic alij paup̄i. **I**n a
lijs aut casib⁹. s̄. si sciebāt aut credebāt esse d'
iusto qd ēmebāt. v̄l forte habebāt aīm idiffe
rētē. i. nichil sup hoc cogitantē. excusant⁹
s̄z diuersimode. **N**ā q̄ sciebant v̄l p̄babiliter
credebāt esse d' iusto. simpliciter n̄ tenet⁹ i ali
quo. s̄. durāte bōa fide. q̄ vō temere credebāt
l' ignorabāt ignorācia crassa et supina. l' p̄
ter fatuā simplicitatē. l' sup hoc nichil cogi
tabāt. restituere tenet⁹. et dicit rod. q̄ ignorā
cia dī crassa et supia p̄ sil'itudinē hōis crassi l'
supini. qui non videt ea que sunt apud pe
des ei⁹ v̄l p̄pe. **A**d hanc aut diuersitatē ple
ni⁹ discernedā distigue s̄m rap. cū aug⁹. q̄
raptor aut erat dñs et tūc tene⁹ i⁹ qd dictum
ē supra in qdē illa scz quid d' dñs ill' q̄ guer
raz. c. c. **A**ut erat subdit⁹. et tūc distigue. qz
subdit⁹ qui mouet bellum pro domino sibi
mandante. aut scit bellum esse iustum aut in
iustum aut dubitat. **I**n primo casu n̄ tenetur
restituere ea q̄ accepit ab hostib⁹ nisi s̄m edi
ctū dñi. nec peccat nisi corruptā intēcōnē ha
beat. s̄. p̄ cupiditatē et odiū l' sil'ia. **I**n secūdo
vō cau scz cū scit l' p̄babiliter credit bellū ef
se iustū tene⁹. qz tene⁹ p̄l⁹ timere dñm q̄ hōez
In terco nō tene⁹. qz excusat⁹ p̄pter bonū obe
diētē. licet forte peccet dñs d̄tra dñm male p̄
cipiēdo. xxij. q. i. qd cl'pa⁹. vñ s̄m rod. si va
fall⁹ ducis v̄l comitis ab eo vocet⁹ ad bellū
mouēdū d̄tra hostē suū d̄tra qz n̄ licz autori
tate p̄pa mouere bellū. excusat⁹ si dubit⁹ v̄t
dñs ei⁹ sup hō autoritatē hēat a rege. et sic d'
alijs cāis ex q̄b⁹ bellū ē iustū l' iniustū. **S**z e
nim hosti. tal' excusat⁹ p̄pter bonū obediētē si
inq̄siuit q̄ntū potuit et p̄tiores d̄sulit et sp̄
dubi⁹ r̄māsit. alioq̄n affectator ignorācie sic
nec expers sciētē punire⁹. ex. d' clamd. d̄spō.
cū ab inicō. q̄. si q̄s vō. nec excusat⁹ timore per
dēdi feud l' icurzēdi aliqd̄ tpale dānū. xxij.
q. v. ita ne. licz met⁹ cl'pam attenuet. quo ad
penitēciam iniūgendam circa oratiōes et ie
iunia. ex. q̄ me. ca. sacrif. **E**t cū autoritas iu f

l' iudicē requiratur ad hoc q̄ bellū sit iustū dī
ci potest. q̄ vbi habet⁹ autoritas iudicis si ius
dex errauerit. ad pugnātis tñ d̄scietiaz suffi
cit. **E**t i hoc cau p̄t habere locum dicta distin
ctio i foro p̄niali. **S**ec⁹ ē in d̄tentiofo vbi er
ror detegere⁹ tpe suo. hec hosti. **S**z nūquid
sic excusantur amici et cognati bellātes q̄ nō
sunt ei⁹ subditi. et milites exnei stipēdiarij si
credāt bellū esse iustū. **H**ec s̄m rod. nō excusat
eos bonū obediētē sicut subditos. nec d̄mit
tere se debēt discrimini ut iuuēt aliquē in p̄re
iudiciū alteri⁹. xij. q. v. deniqz. **S**ic ergo
p̄cede circa emptorē s̄m rap. q. s̄. si scit ven
ditorē iuste et ex iusto bello habuisse. licite
p̄t emere nec tenetur restituere q̄ vō de iusto
bello esse nesciebat. s̄z p̄babiliter credebāt
qz omīs ei⁹ vicini l' maior ps l' ad min⁹ sapiē
tes ita credebāt. n̄ tenetur hac bōa fide durā
te. s̄z si postea sciat rē de rapia fuisse debet res
tituere. s̄. et rē et fruct⁹ ei⁹ extātes. de d̄sup
tis em bōa fide nō tenetur. et si p̄ sententiam
iudicis restituit. p̄tū a v̄dītore etiam inuito
si vult repetere poterit. xij. q. ij. vultetane.
Si vō simpliciter scz sine autoritate iudicis.
v̄dītore sibi tenet⁹ in foro p̄niali ad interesse
s̄z ad hoc iuditio d̄tēciofo n̄ poterit cogi. ff.
de euic. si rē. et ex. d' ep. et v̄. si v̄dītore. **Q**ui
vō emerūt de rapia ignorāter ignorācia iuris
q̄ in tali cau n̄ excusat. v̄l etiā ignorācia facti
crassa et supina. qz scz omīs vicinos l' p̄ maio
ri pte l' etiā p̄tiores et sapiētiores audierit
dicētes bellū i⁹ esse iniustū et d̄tra dñm. l' for
te qz ecclesia p̄hibebat l' excomunicabat publi
ce autores et p̄ncipes ip̄i⁹ belli. tenet⁹ ad
restitutōz. xij. q. ij. q̄ et huānis. et ex. d' ordi.
ab ep̄o req̄siuit.

Sequit⁹ videre de. x. f. de his q̄ i ecclesijs
aliqd̄ rapiūt vel ip̄as ecclesias ledūt q̄ri
tur ergo primo qd de ill' q̄ rapiūt i ecclesijs aut
de bōis clicoz aut ecclesijs q̄ sunt in terza
ei⁹ d̄tra quē iuste gerit⁹ bellū. **N**ūquid ra
ptores talū restituere tenentur. **R**ndet rod.
q̄ sic nisi fecerit hō autoritate p̄lati eccl'astici
Quid d' ill' q̄ cōfugiūt ad ecclesias immen
tib⁹ hostib⁹ et ibi capiūtur ab eis. nūquid es
os ibi capiētes debēt ip̄os dimittere liberos
Rndet rod. q̄ sic. nisi ecclesiā incastellauerit
aut inde hostes ipugnaverit. tunc em cū vio
lēt emunitatē ecclesie n̄ debēt emunitate ec
clesie gaudere. **I**dē etiā credit si ibi reponant
victualia sua d' q̄b⁹ in impugnatōe hostinm
sustēant⁹ scz q̄ si rapiātur ab aduersarijs iuste
bellātib⁹ restituere n̄ tenet⁹. et forte etiam ra
piēdo nō peccāt. **Q**uid de ill' q̄ incēdūt ec
clesias i bello iusto. nūquid tenetur de dāno
dato. **R**ndet rod. q̄ si n̄ sint incastellate. et
hō ex p̄posito fiat tenet⁹. **S**i āt sint incastellate
aut si n̄ ex p̄posito s̄z a cau incēdan⁹ duz. s̄. illi
iuste bellātes operaz rei licite p̄stant. quia
scilicet hostiū machinas villā v̄l castrū incē
dunt qd alias expugnare d̄mode non possunt
non tenentur.

Sequit⁹ videre de. xj. scz d' aliquib⁹ p̄tinē
tib⁹ ad restitutōz raptorz. et q̄runt⁹ p̄la

scz quid si huiusmodi persone q̄ restituere tenet̄ re-
lituendo re v̄l ei⁹ emendacōem. ad op̄es re
maneāt q̄ forte cū filiis et familia n̄ habet ali-
quid v̄n v̄uat. **R**ndet rap. q̄ si p̄t scire eū v̄l
eius successores cui⁹ res fuit. ondat ei restitū-
ēdi volūtati. et suā necessitatē. et p̄t petere q̄-
tacōem v̄l dilacōez. **E**t si isti bñ dñto. v̄l re-
raciter volēt eā modicū illud qd̄ habet res-
tituere. spoliat⁹ totū vel p̄ez remiserit. libe-
rat⁹ erit. **S**i aut̄ quitacōez v̄l dilacōem n̄ pos-
sit impetrare. dñ totū qd̄ suū est facere. v̄den-
do scz oia bōa sua. ec̄ si op̄reat eū et ei⁹ familiā
medicare vt̄ dicit rod. **S**i v̄o n̄ possit scire de-
bz i pias cās i⁹ cū ecclesie dñlio erogare. **E**t
p̄t ei dilacō dari et p̄s l̄ totū remitti. si expe-
diat ad necessariā ei⁹ sustentacōz sicut alteri⁹
paupis s̄m rap. et rod. **D**e hoc ec̄ vide infra
li. iij. c. d. v̄su. ar. viij. d. resti. v̄suraz. qd̄e qd̄
si is. **Q**uid d̄ ill⁹ q̄ si vellent sup̄fluas exp̄sas
dimittere possent rapta restituere. **Q**uid ec̄
d̄ ill⁹ q̄ oia bōa sua resignāt i maū p̄narij. p̄
mittētes q̄ tantū faciēt dānificatis q̄ erūt d̄-
tēti putātes hoc d̄ modico se facere posse. qz
illi se credūt totū amississe. **Q**uid ec̄ d̄ ill⁹ q̄ n̄
resignarēt i maū p̄narij nisi crederēt eis to-
tū l̄ p̄t dari qn̄ nesciūt cui debet restitui. nū
qd̄ tales sunt in statu salutis. **R**ndet rod. p̄ n̄
oportet em̄ q̄ fide bōa et sine fraude raptor
faciat q̄cqd̄ p̄t dānificatis. si nouit eos satis-
faciat. et si nō nouit pauperib⁹ tribuat. aliter
absolui nō debz a p̄nario si dñt de ei⁹ impe-
nitēcia l̄ intēcione p̄aua. **N**ō est tñ necesse se
cūdu rod. q̄ fuit h̄mōi resignacio i maū p̄nari-
ij dūmodo sit pat⁹ hoc facere ad arbitriū ei⁹
vel boni viri. **S**ed et de hoc vide infra. l. iij.
ti. de v̄su. in. viij. ar. q. cui⁹ auctoritate male
ablata. **A**d hoc nota q̄ rich. et sco. sic dñ
lūgūt in. iij. suo de illo q̄ dānū itulit et ni-
chil bz p̄ter necessaria sibi. s. q̄ tal̄ aut bz ali-
qd̄ ultra necessaria ad sustentacōz nature. licz
sit et necessariū ad victū v̄l decēciā sui status
et p̄sone. aut n̄. si sic tenet̄ restituere. n̄ em̄ li-
cet alicui viuere d̄ aliēa re cū honore seclari
Nec ec̄ valet tñ stat⁹ solēnis aliē⁹ persone
q̄ntūcūqz necessari⁹ reipublice quē teneret p̄
nō restitucōz. q̄ntū valet iusticia et fidelitas
ei⁹ et iusticia dñanis p̄ restitucōz. **S**i aut̄ nō
habeat v̄ltra necessaria sustentacōi nature. tūc
dānificat⁹ v̄l nō indiget ad sustentacōz natu-
re re sibi ablata. v̄l indiget. si nō indiget nō
tene⁹ ei restituere. qz necessitas facit oia dñu-
nia. ff. de. l. rodia. cū i eadē. in textu et glo.
Si aut̄ indiget tūc aut p̄i⁹ fctūs ē indigens
illa re ad sustentacōz nature ille qui abstulit.
aut p̄i⁹ ille cui ē ablata. aut vterqz eodē tē-
pe. **S**i p̄i⁹ mō nō tenet̄ restituere. qz res illa
facta est sibi necessaria sustentacōi nature. et
ius fuit ei acq̄sitū in re illa. cū tūc dānifica-
to nō esset necessaria. **S**ecūdo aut̄ et tēcō mō
p̄t dici sine p̄iudicio q̄ tene⁹ restituere. qz res
illa s̄p fuit dānificati de iure. **Q**uid si p̄i⁹
caū detētor deuemat post extremā necessitatē
ad fortunā pinguiorē nāquid tūc restituere
tenet̄. **R**ndet sco. q̄ sic qz obligacō illa ad

restitucōz rei ablata v̄l equalit̄is p̄cedit a
prima occupacōne illi⁹ rei q̄ fuit iniusta an-
te necessitatē extremā. **E**t iō illa obligacō per
necessitatē extremā n̄ ē exticta s̄ tñ sopita. **S**i
v̄o nū p̄ occupassz re illā ante necessitatē extre-
mā. tūc simpliciter iuste occupassz eā tāq̄ rez
suā. nec tenere⁹ ad restitucōz aliquā. **Q**uid si
p̄iclz imiet spoliato. et ille q̄ tē⁹ iduci n̄ p̄t
ad satis fac. ed̄ itatū. nec spoliat⁹ ad dādū ali-
quā dilacōz. **R**ndet hosti. q̄ p̄s biter dñt cret⁹
informare p̄t dñciam suā ex eo q̄ intēdit v̄tli-
ter gerere negocia creditoris. vt si videt q̄ n̄
p̄t aliter imp̄petuū recuperare l̄ n̄ ita dñode-
re. et sub hac dñicōne. s. si hoc fecerit pecca-
torē absoluere. vt sic et creditor qd̄ ei debet
recupet et peccator n̄ despet. ar. i. f. d. soluci.
soluere.

De furto p̄p̄e sumpto ti. xxxij.
Einde dñsiderādū est de furto p̄p̄e sum-
pto. **E**t p̄o qd̄ est et v̄n dñcat. 2o de spe-
cieb⁹ siue differentijs ei⁹. tertio v̄truz
sit et q̄le sit peccatum furti. q̄ro de ei⁹ pena
q̄nto de ei⁹ restitucōe. **Q**uātū ad p̄imū scien-
dū q̄ furtū p̄p̄e sumptū est fraudulosa aliene
rei dñrectacō inuito dñō q̄ sit aio lucrādi. s.
gratia rei v̄l possessiōis ei⁹ v̄l v̄sus. ff. e. l. i.
Bn̄ aut̄ dñ dñrectacō qz sine ea n̄ ē p̄p̄e furtūz
l̄z interueiat volūtas v̄bū l̄ scriptura vt. ff.
e. l. i. **V**n̄ si q̄s occupiscat illicite re alienā sine
dñrectacōe. facit dñra aliud p̄ceptū scz nō cō-
cupiscēs. **E**raudulosa v̄o addit qz si q̄s cre-
debat re suā esse. ac p̄ hoc licere sibi eā surri-
pe. nō dñmitit furtū. insti. vi. bo. rap. q. qz tñ
et. q. se. inuito dñō a p̄p̄itur. qz si credit dñm
p̄missurū et iusta cā sublit hoc credēdi. nō tē⁹
re⁹ furtū ec̄ si dñs nō erat p̄missur⁹. si aut̄ in
sta cā nō sublit hoc credēdi tene⁹. ff. e. l. i. 18. q.
rem. **S**i v̄o facere credebat inuito dñō. et tam̄
domin⁹ velit. furtū facit q̄ntū ad intētionem
mortaliterqz p̄ccat. n̄ tñ tē⁹ ad restitucōz. nec
domin⁹ petere p̄t obstante sibi ei⁹ volūtare
ff. e. inter om̄s. q. penl. **R**ei aliene iō adiūgi⁹
qz nō dñmitit furtū i re plenissime p̄p̄ia. ple-
nissime dixi. qz si ali⁹ haberet ius i re illa vt
soci⁹ l̄ creditor v̄l ali⁹ sili⁹. ec̄ dñs re illaz
furtiue surripiēs alicui tali. furtū facerz et te-
neret̄ actiōe furti. s̄ res n̄ essz furtiua. ff. e.
si res. q. i. et. l. si is q̄ re. et. l. si soci⁹. **A**nimo
lucrādi po⁹ ibi. qz si q̄s aliē⁹ acillā meretricē
rapuerit l̄ celauerit nō lucrū sed libidinis cā
nō facit furtū licet alias ḡuiter peccet. ff. e.
verz. **G**ratia rei vel possessiōis ei⁹ v̄l v̄sus po-
nunt̄ ibi. qz nō solū dñmitit furtū q̄ lucriface-
re vult sic furtiue rei dominiū. **S**z ec̄iam q̄ rei
possessiōz v̄l v̄sum. dñ. l. q̄ sacrū. et. ff. e. iumē-
ta. **D**icit̄ aut̄ furtū a furno. i. nigro l̄ obscuro
eo q̄ clā l̄ obscure et plerumqz de nocte fiat
ff. e. l. i. **P**otest ec̄iam dici a furno in quo fur
plerūqz latz. **E**x p̄missis patet q̄ qui accipit e-
quū l̄ re aliā dñmodatā vsqz ad locū certū. si
cū illa re v̄ltra locū certū p̄cedat furtū dñmit-
tit. nisi in casu posito sup̄a in v̄su illo. s. in-
uito domino. **S**ed quid si aliquis rem sibi

ecessam ad utendum alij d. modauerit. nūquid
omittit furtū. vtiq. q. nō ē sibi cessa ad vsū
istū. Preterea videt. h. facere grā sui lucri. spe
cies em ē lucri ex alieno beneficio sibi debi
torē acq̄rere. Si r. et creditor furtū omittit si
vtatur pignore sibi obligato. ff. e. si pignore
et breuiter in omni contrectatione rei aliene
etra dñi voluntatem omittitur furtum. vnde
circa hoc inhareas verbis diffinitōis.

Quoniam scdm argumētū sciendū q. furtoz ali
ud ē manifestū vt illd cū quo fur dephēdi
tur asequā ad locū veniat destinātū. intelligit
at locū destiat. ille i q. eodē die disponebat
manere. Aliud ē nō manifestū vt illud cū quo
fur nō dephēdit. ff. e. l. ij. et. iij. Itē furtoz
qdā retinet nomē gñale. qdā vō hñt rōe mate
rie spēialis nomē speciale. et hoz ē qdāplex
dēntia q. furtū rei sacre dē sacrilegū. furtū rei
publice dē peculat. xxiij. q. iij. qdā igit. et. ff.
ad. l. iuli. pecula. l. j. furtū ex grege dē abige
acus. ff. de abigeis. §. j. furtū hois dē plagū
vt cū q. hoiem libez redit l. emit donat vel
accipit l. pmutat. ff. ad. l. flauia de plag. l. j.
et idē si alienū seruū vel ancillā sollicitauerit
l. exportauit. f. furtū ad aliā r̄gionē. C. e. l. j.

Quoniam terciū argumētū q̄runt. p. a. scz vtz
furtū semp sit pētū. h. q. sic. vñ exo. xx.
Nō furtū facies. habet aut furtū rōez peccati
ppter duo. Prio rōe dētrarietatis ad iusticiā q.
reddat vniuiq. qd suū ē. opponi em iusticie i
q̄tum ē acceptō rei aliene. Scdo rōe doli quē
fur omittit occulte rē alienā vsurpādo. vñ p.
q. omē furtū ē pētū. Sciendū tñ q. accipe ali
ena. aucte iudicis hōc decernētis. nō ē furtū.
q. iā sit ibi debitū p. h. qd ē sibi sentēcialiter
adindicatū. vñ multomin⁹ fuit furtū qñ filij
isrl tulerūt spolia egiptioz ad dñi iussū. p. eo
q. egiptij eos affligebāt sine cā. ido signāter
dicit. sap. x. iusti tulerūt spolia impioz. Vtz
furtū sit peccatū mortale. h. q. sic. cū sit dētra
riū caritati s̄m quā ē vita spūalis. ad caritatē
em p̄tinet vt p̄ximo velim⁹ et optem⁹ bonum
p. furtū aut inferē ei i rebus damnū. vñ zach.
v. ois fur iudicabit. null⁹ aut odemna⁹ s̄m
dei iudiciū nisi p. mortali peccato. Nota tñ
q. accipiens furtiue mima. vt vnā acū vl pen
nā. p̄sumere p̄t hoc n. ēē dētra dei volūtate. et
p. tanto p̄t excusari a mortali peccato. si tamē
habeat aim furādi et inferēdi p̄ximo nocumē
tum. etiā in huiōi p̄t esse mortale peccatū. sic
etiā in solo cogitatu p. dēnsū. hec tho. Nō ei
qd furto sublatū est s̄z mēs furātis attēditur.
xiiij. q. vj. c. vlt. Vtz liceat furari ppter ne
cessitatē. h. ea q. sunt iuris hūani derogare n.
p̄nt iuri naturali vel diuio. scdm aut ordinem
naturalē ex dei p̄uidencia institutū. res inferi
ores sunt ordinate ad hoc vt subueniāt hoim
necessitati. et ideo ppter rez diuisionē et ap.
propriatōz ex hūano iure pcedentē. nō impe
dit quin ex eis sit hoim nccitatē subueniend.
et ideo res quas supabūdanter habēt aliq. de
bent paupum sustentatōi. Vñ amb. et habetur
di. xlvij. sic. Esurientiū panis ē quē detines. nu
doz indumentū ē qd recludis. miseroz redē

p̄tio et absolutō est pecunia quā in terra effo
dis. Sed q. multa nccitatē patiūtur et nō p̄t
ex eadē re omibus subueniri omittit arbitrio
vniuscui⁹ cūq. dispesatio rez suaz vt ex eis
necessitatē patientib⁹ subueiat. Si tñ adeo sit
regens et euidens nccitas. vt manifestū sit in
stanti nccitatē de rebus occurrentib⁹ subueniē
dū esse. puta cū imminet piculū p̄sone. nec ali
ter subueniri p̄t. tūc licet ex reb⁹ alienis siue
maifeste siue occulte sublati siue nccitatē sub
uenire. nec hoc h̄z p̄prie rōem furti vl rapine
tum q. illud naturale ius et dñum exigit vt
dictū est. tū q. nccitas omia dūia facit. di. xx
xiiij. §. j. et. xij. q. j. dilectissimus. tū q. dñs rei
tūc ei subueire tenere⁹ si p̄ns eēt. di. lxxxvj. pa
sce. vñ talis licite potuit et debuit credere do
minū pmissurū et ita nō omisit furtū. tū q. ne
cessitas legē nō habet. de ose. di. j. sicut. Si at
sic necessitas s̄z non tanta peccat. sed p̄tū ne
cessitas attenuat. et in tali cāu loquit. ex. de
fur. siq. siquis inq̄t p. necessitatē fais aut nu
ditatis furat⁹ fuerit veste vel pecus peniteat
ebdomadas tres. Quid siq. rem vsurario l.
auaro furat⁹ vel rapiat vt inde elemosinā faci
at. h. scdm rap. talis furtū vel rapinā omittit.
q. nō sunt facienda mala vt eueniant que
cunq. bona. xxx. q. j. nosse. et. xxxij. q. iij. sic
nō sunt. Sed videt. q. ille nō faciat furtū. q. n.
facit hoc aimo lucrādi. s̄z nō est ita. q. species
lucri est ex alieno largiri. vt habitū est supra
in ar. primo. In cāu tñ in quo piculū iminet p.
sone nec p̄t aliter subueniri. potest etiā aliq.
s̄m tho. occulte rem alienā accipe. vt subue
niat p̄ximo sic indigenti. Quid siquis fure⁹
vt restituat dño et hoc faciat. h. scdm ho. ta
lis videt. excusat. ar. ff. depositi. bona fidel.
Naz etiā vtiliter gerit negociū furis. ergo co
gitur ratū habere. ff. de ne. ge. §. an vlt. §. j.
Nūquid peccat qui rem suā apud aliū dpo
sita vl iniuste detentā accipit furtiue. h. s̄m
tho. in sūma. q. de furto q. p̄rim⁹ peccat. q. de
positariū grauat. q. tenet restituere et innox
um se ostēdere. vñ sic accipiens tene⁹ eū indem
nem reddere. Scdm vō peccat dētra dmunem
iusticiā. dū vsurpat sibi rei sue iudiciū. iur. or
dine p̄termisso. et iō tenet dño satisfacere et
opam dare vt sedet scandalū p̄rimoz si tam
sit ortū. nō aut tenet aliqd restituere. q. non
grauat detentorē. Quid si aliq. xpianos fu
ret captiuos a paganis detētos. vt libertatē
restituāt eos. h. credit rap. q. talis nō tenet
hoiem talē restituere. et maxime si pagani cir
cūciderāt eū in dētemptū fidei xpiane. dixit ei
dñs ad iosue scz. xxiij. q. ij. q. constitueret sibi
dñs retrozū insidias. i. bellatores insidiātes
hostib⁹ vt dicit aug. cū q. mouet bellū iustū
vtz. apte an ex insidijs. nihil ad iusticiā itereft
et gg. dētra hostes fidei nō tñ apte laboran.
dū est. xxiij. q. viij. vt p̄ridē. Preterea qd mte
dit ille nisi aiaz liberare a peccato ydolatrie
et occasiōz peccādi ifideli subtrahere. g. opa
tur salutē aie vtriq. neuter g. iustā h̄z q̄re
lā. S̄z videt. obuiare dictū au. f. p. fides ec
hosti s̄uāda ē. xxiij. q. j. Ad qd m̄d̄z rap. q. i.

est verū qñ fides est hosti pmissa scz tpe treu-
ge. et sic videt̃ velle q xpiani pñt furari xpiani
anos detētos a pagais tpe guerze nō aut tpe
treuge. **¶** Quid si qñ furet tpe treuge. Rñdet
rap. q si pagan⁹ illū cepat et detinebat qñ si-
bi damnu intulerat. et qñ fide sibi fregerat. il-
le q furatus ē eū sibi tenet̃ illi restituere. non
hoiem ppter aie piculū s; damnu ab illo sibi
illatū vt p interesse pbabiliter estimato. mo-
deratū redēptōis pñm. et hoc si non opulit
captiū illū ad circūciōnē vel pdolatriā vel
mortale peccatū. Si em ad aliqd tale ipm cō-
pulisset furas eū penitus liberat⁹ esset. ar. di.
linj. nulla. quantū aut ad hoiem quē furat⁹
fuit nllō mō peccauit si rectā intēctōz habuit
imo potius meruit dūmō alias satisfaciāt vt
dictū ē prius. **¶** S; qñ si pagani in bello cepe-
runt xpianos. nūquid tpe treuge postea facte
licebit eos furari. Rñdit rap. q si treuga ita
generaliter sit facta vt nō liceat alterutris in-
uicem aliqd auferre vel surripi nec violenter
nec alio mō. nō licebit eos furari. si aut fue-
rit ouentio facta tñ de violentia nō inferēda
licite xpiani pñt furari nō tñ huiōi captiuos
sed etiā castra q de terza xpianorū occupauer-
rāt latēter intrādo et sine violētia occupādo
nec sup his ad restitutōz aliquā tenebūt. **¶** S;
qñ si pagani redeāt ad recuperandum huiōi ca-
stra et violēter ipellāt. nūqd erit fracta treu-
ga. Rñdet rod. q nō. qñ ouentio fuit facta
de violētia nō inferēda. et nō fuerūt fraudes
et furta exclusa. fuit intelligēdū de violētia
nō inferēda in igressu possessiois. nō aut de il-
la q sit p re iam obtēta defēdenda. nisi et de
illa exp̃ssa mētio sit facta. **¶** Quid si xpianus
captiuus furet aliqd saraceno q detinet eum
Rñdet rap. ti. de furtis. et host. ti. d. pe. et re.
si fuit capt⁹ tpe treuge qñ eam frāgebat et sic
fuit in culpa et nō iminebat necitas famis te-
net̃ ad restitutōz. si aut iniuste detinebat. vlt
tpe belli captus fuerat. vel necitas famis im-
minebat. cū talē saraceno pascere teneat̃ ad
restitutōz nō tenet̃. Et dicit rod. q tūc fit opē-
ratio rei sic surzepte cū iniuria detentōis illi⁹
xpiani iniuste. **¶** Preterea cū huiōi saracenus sit
hostis nō refert quō noceatur eidem ar. C. de
cōmer. et merca. l. ij.

Sirca qñtū argumētū q ē de pena furti sciē-
dum q s; hoc ē varia. scd; q agi⁹ varie
d ipō qñz ei agi⁹ criminaliter. i. ad corpis penā
qñq; ciuilit̃. i. ad penā pecuniariā. In pō cāu
nō debet fur suspēdi vlt demēbriari vel exocu-
lari s; aliter castigari puta p fustigatōz vlt exi-
lium vel alio mō. pnt videbit̃ iudici. qd ē ve-
rum de fure simplici. Si aut sit pl⁹ q fur quia
aggredit̃ violēter cū armis vel sine armis in
domo vel in itinere vlt in mari. subiciet̃ lega-
libus penis. vt i aut. vt nulli iud. q. vlt. col.
ix. sūt aut pene ille scz q fures capite puniā⁹
vel suspēdant̃ si sepius huiōi omiserunt et fa-
mosi sint. ceteri aut in metallū damnant̃ l. ec
in insulā relegant̃. vt. ff. de penis. l. capitali-
um. q. crassatores. et. q. famosos. **¶** Dicit at rod.
q licz fur scdm iura scripta nō sit suspēdend⁹

otranū tñ in multis locis de osuetudie suat⁹
et p̃t addi q hec osuetudo ē satis rōnabil. cū
ppter osuatōz diuis pacis et quietis. cū ppter
incozigibilitatē vt in plib⁹ malicie talis. In
2º vero cāu scz cū agi⁹ ciuilit̃ pena furti mai-
festi est qd̃uplū. nō manifesti vō duplū. ex. e.
c. ij. et insti. de obli. que nas. ex. de. q. pena.
et hoc opetit et peti p̃t p̃t anū. insti. de ppe.
et tē. ac. q. furti. **¶** Agit̃ ergo otra furē vt visuz
ē ciuilit̃ et criminaliter et eduerso. ff. de fur.
l. fi. otra vō rem surzeptā agit̃ additōne fur-
tiua. **¶** Nā actio furti penā hz legiāmaz. additio
rem ipam. vñ nō vna osumit̃ p aliā. ff. d. odi.
fur. si p furē. q. furti. **¶** Scdm aut canonē si fur-
tū sit occultū et fur sit spōte ofessus. post resti-
tutōz si tñ eam facere possit subaudi scd; ho.
et post pactā pñiam vel pte pñie recte ad sa-
cros ordines pmouet̃. ex. e. ex. l. literis. **¶** S; qñ
tñ in ipō peccato dephēsus fuerit interfect⁹
cum cōstet eū decessisse i peccato mortali non
orabit̃ p eo. **¶** Sec⁹ ē si añ mortē sit ofessus. qñ
tūc coio nō negat̃. ex. e. c. ij. accusatus aut et
ofessus vel diuictus deponit̃ et i monasterio
detrudit̃. ex. de penis tue. **¶** Tenet̃ aut re⁹ fur-
ti. nō tñ is qui furat̃. s; etiā is qui furti ofiliū
vel opem dedit. ofiliū dat q suadet ipellit et
instruit aliquē ad furandū. opem fert q mini-
steriū et adiutoriū p̃bet ad rem surzeptā. in-
sti. eo. q. interdū. et tene⁹ furti nō manifesti. di.
xlij. is qui opem. nō tñ tenet̃ qñ de ofilio. ni-
si sit secutū. ff. e. si is qui. q. ficu. **¶** Itē ille q cū
fure parat̃ ē fur. ex. e. qui cū fure. **¶** Dat̃ autē
actio furti otra furē etiā si sit impubes dūmō
sit doli capax. ff. e. impuberē. **¶** S; qñ de eo
qui scit furē vel rem furuā nūquid tenet̃ eū
vel eam idicare interzogat⁹ ab eo cui⁹ ē vlt a
iudice. et videt̃ q sic. ar. C. de furtis. ciuile ē
¶ Sed otra qñ nō tenet̃ idicare sñ iudi⁹. i. sñ sa-
lario nō em turpiter accipit. ff. de p̃scrip. v. so-
let. cui sñie dicūt standū legis doctores dicē-
tes q nullo sp̃ali iure cogi⁹ qñ idicare furē
ar. i. l. p̃dicta. et. ff. d. offi. p̃si. l. ij. **¶** Potest eū
dici s; host. q in foro iudiciali siue canonicō
siue ciuili refert. vtz. nolit idicare ppter lu-
crū qd inde sentit. vel qñ p̃cipauit. vel qñ pe-
cuniā a fure recepit ne idicarz. et tūc tene⁹ sñ
fur. et h ē qd nōt decre. ex. e. q cū fure parti⁹
tal ei accipit et s; legē. ff. d. odi. ob turpez
cām. si a s;uo meo. **¶** Aut nō vult idicare ppter
amiciciā et hūanitatē quā hz cū fure. et tūc nō
ē cogend⁹ s; ē i ei⁹ p̃tate an velit amiciciā vē-
dere p pecuniā. et talis nō turpiter accipit. vt
ibi d. l. id ē. turpiter at accipet si tenere⁹ idica-
re. vt ibi d. l. vlt. et ex. de symo. nemo. licz at
talīs nō accipiat turpiter. tñ inhoneste pete
hac de cā. ff. de varijs et exor. cog. l. j. **¶** In pō
ergo cāu dolose nō vult idicare. et iō ē cogē-
d⁹. et si qd ē datū p actōnē de dolo repetit̃. i.
2º licitū ē et iō nō repetit̃. s; h ē qd distiguit lex
ff. de p̃scrip. v. solet. et sic p̃t̃ aicicie. ff. de
recep. l. ij. s; i iudicō aie re⁹ iudicat̃. et sic lo-
quit̃ ex. e. qui cū fure. **¶** Illō aut nō ē repband⁹
scz q iudex eū ex officio cogat. s; licz quia nō
cogatur furem idicare. cogitur tñ otra eum

testificari de quo dic ut infra ti. de falso testi
monio ar. iij. Siq̄s aut̄ furi vel socio eius ali
qd dederit ut ei rem suā reddat vl̄ indicet. re
petit̄ p̄ additōz scz furtiua. ff. de addi. ob turpē
cām. l. iij. in fi. **N**ota q̄ ille q̄ scit ubi ē res
rapta vel furtiua et nō indicat cū de hoc req̄
rit̄ ab eo peccat. vñ hiero. n̄ tm̄ fur s̄ ec̄ ille
reus tenet̄ q̄ furti d̄scius q̄rente possessore. i.
dñō nō indicat. ex. de fur. q̄ cū fure. talis tm̄
s̄m̄ tho. et rod. restituere nō teneat̄ nisi ad hoc
ex officio teneat̄. **Q**uid si ex re furtiua ut
ancilla ptus sit edit̄. nūqd̄ erit furtiū. et te
nebit̄ actione furti ille apud quē est editus.
Rñdit hosti. q̄ si aliquis ancillā p̄gnatē sur
ripiat. et apud eū piat. ptus est furtiū et ille
apud quē est edit̄ tenet̄ actōne furti. si autē
piat apud aliū bone fidei possessore. licz ptus
sit furtiū. ille tm̄ nō tenet̄ actōne furti qd̄ in
telligas de vacca furtiua. licet d̄tradicat. ff.
de vl̄uca. si aliena. §. j. qz̄ illud corrigi scdm̄
azo. ff. e. qui vas. §. si ancilla. **S**ilr si furz
piat nō p̄gnatē. et apud eū d̄cipiat et pariat. p̄
est furtiū. et ipe tenet̄ actōne furti. et i his
cāibus scz qñ parit apud furē vel d̄cipit apud
furez et parit apud bone fidei possessore. certū
est ptū vel fetū vl̄ucapi nō posse. Si autē d̄cipi
at et pariat apud bone fidei possessore. nō est
furtiū. nec dat̄ actio furti. **S**z nūqd̄ bone
fidei possessore impedit̄ vl̄ucapi. **S**z si sciat ma
trē alienā anteq̄ d̄cipiet impedit̄. si postq̄ cō
cepit simpliciter sciuit alienā nō furtiua. et
sic ignozat viciū rei. nō impedit̄ vl̄ucapi. ff.
de vl̄uca. §. de illo. sed si anq̄ pariat sciat fur
tiua. impedit̄ vl̄ucapi. si vō hoc sciuerit post
ptū impedit̄ vl̄ucapi. nisi dñm̄ certificauerit
se h̄re ancillā et ptū eius. Si tm̄ hoc faciat. p̄
et debz denūciare dñō p̄ veniat et agat d̄tra
eū si ius h̄z. qz̄ ē patus rñdere. et h̄ valde no
tand̄ ē scz qz̄ posterior scia de ptū impedit̄ h̄
vl̄ucapione. qz̄ i ptū d̄mittit̄ furtū cū i ipz̄ nō
habeat titulū. licz h̄ret i m̄rem. ff. p̄ suo. si an
cillā. sec̄ ē si habeat i ipz̄ titulū s̄m̄ azo. hec
hosti. **Q**uid d̄ vxore filijs et seruis si furz
piat occulte d̄ rebz viri pentū et dñoz. **S**z d̄
mittit̄ furtū. s̄ vir nō agat d̄tra vxore nec ecō
uerso actōne furti d̄stātē m̄moio s̄ actōne i
factū. q̄ tm̄ opē ferūt vxori ad furand̄ viro fur
ti tenent̄. ff. e. si qz̄ vx. p̄ vō agit d̄tra filiū si
habeat castresē peculīū alias nō. ff. e. nec cū
filio. **I**d̄ ē si p̄ furzpiat aliqd̄ filio de castresē
pecu. **S**eruat̄ p̄t̄ vberibz castigari. s̄ n̄ i indi
d̄aciri nisi d̄rectet post maūmissiōz. **C**. an ser
uus ex suo facto. l. vlt. **S**eruiētes vō siue mer
cenarij d̄ueniri nō p̄nt actōe furti p̄pter vilia
qz̄ talia furta nō sūt publice vidicāda. ff. e. si
liberz. hec hosti. et gōf. **Q**uid de muliere q̄
h̄ns p̄dīgū viri celat aliqd̄ de rebz cōibz d̄
tra phibitōz viri. Rñdet rod. ti. de secularibz
vbi agit̄ de el̄a. q̄ si vxor hoc bona fide faci
at scz ut sibi et viro de his q̄ celauit p̄ tpe p̄
uideat. nō peccat. nec tenetur obedire viro p̄
cipienti q̄ ei omnia tradat. quia ei omnia tradē
d̄o daret quasi gladium furioso.

Quare quitū articulum. q̄ ē d̄ restitutōe fur

ti q̄runt̄ pl̄a scz vñ d̄mificāō aliū iniuste in
exterioribz bonis p̄ furtū vel alio mō teneat̄
ad restitutōz. **S**z q̄ sic. vñ aug. ad macedonē
et habet̄. xij. q. vj. c. j. si res aliena p̄pter quā
peccatū ē cū reddi possit n̄ reddit̄. p̄nia n̄ agi
tur s̄ silatur. h̄ aug. **N**ō solū at̄ ille q̄ ē execu
tor d̄mificatōis iniuste. s̄ etiā om̄s p̄cipēs in
illo crimie tenent̄ restituere. p̄cipare at̄ i cri
mie d̄tingit̄. ix. mōis q̄ i his v̄libus d̄tinent̄.
Iussio. d̄siliū. d̄sensus palpo recursus. **P**artici
pās. mut̄. nō obstās. nō manifestans. **I**ussio ut
cū dñs iubet seruo vl̄ subdito ut furet̄. xj. q.
iij. julian. et. c. si is q̄ p̄t. **C**ōsiliū dupliciter i
pendit̄ furi. **V**no mō ipo facto ut cū qz̄ scalā
furi supponit. ff. de fur. i furti actōne. §. recte
et talis scdm̄ leges tenet̄ furti nō manifesti. ut
ibid. l. si is q̄ opem. **A**lio mō solo verbo. et ta
lis s̄m̄ leges ut quidā dicūt de furto nō tene
tur. insti. de obli. q̄ ex deli. nal. §. n̄ opem. vbi
d̄z. q̄ nullā opaz̄ ad furtū adhibuit s̄ tm̄ d̄sili
um dedit. n̄ tenet̄ furti s̄ h̄ ē vñ n̄ furtū fue
rit subsecutū. tūc ei etiā scd̄z leges teneat̄. ff. e.
si is q̄. §. si tu. scd̄z etiā ius canonicū et diuinū
tenet̄. qz̄ scd̄z canones i foro p̄niali maleficia
volūtate et p̄posito d̄stinguūt̄. ex. d̄ sen. ex. cū
volūtate **M**. xj. ex v̄bis tuis d̄denaberis **C**ō
sensus scz exp̄ssus. qz̄ facientē et d̄sentietē par
pena d̄stringit. ij. q. j. notū sit. et d̄ rod. q̄ in
telligit̄ de d̄sensu coopatōis. **P**alpo. i. adula
tor q̄ scz laudat aliqū de furto l̄ rapina l̄ de
trahit alicui apud furē vel raptorē. dicēdo q̄
gūter eū offēdit. et sic icitat eū ad furandū l̄
rapiend̄ sibi. ar. insti. de obli. q̄ ex deli. nal. §.
vñ i d̄. v̄. sollicitauerit. **R**ecursus siue receptas
scz furē cū furto i domo sua. vl̄ etiā q̄ defēdit
furē recurētez ad eū ne cogat̄ restituere rem
furtiua. talis ei eque punit̄ sic fur. ff. d̄ recep.
l. ij. **P**articipās. i. p̄tez accipies i furto. ex. e.
qui cū fure. **M**ut̄ scz q̄ videns aliqd̄ vl̄ sciēs
aliqū patū furari vel rape tacet dolose. cum
tm̄ impedire solo verbo posset sine suo piculo
d̄tra i d̄ puer. xxiij. erue eos q̄ ducūt̄ ad mea
tē. et q̄ tra. ad iter. libe. ne cesses. h̄ tm̄ n̄ tene
tur restituere nisi ex officio teneat̄ reclamare
Nō obstans scz facto cū sine suo piculo resi
stere possit. qz̄ nō caret scrupulo societatis oc
culte qui manifesti faciozi desinit obuiare. di.
lxxxvj. vbi d̄z culpā p̄culdubio facietis habz
qui qd̄ p̄t corrigere negligit̄ emēdare. et h̄ lo
cū tm̄ habz in his quibz̄ incūbit ex suo officio
phibere. ar. ex. de sen. ex. q̄te p̄sup. **N**ō maife
stans qui scz scit ubi ē res furtiua. et n̄ indicat
s̄ celat sciēter. et maxie cū iterrogat̄ a iudice
vel ab eo cui ē. si sciat furē vl̄ rem acceptam
furtiue. cū tm̄ sciat se posse veritatē sine vl̄lo pi
culo rñdere. talis em̄ scd̄z canones ē reſ furti
ex. e. qui cū fure. et xj. q. iij. quisquis. n̄ forte
cū alicui p̄f b̄zo reuelaret secrete se furtū d̄mi
sisse. tūc em̄ p̄fbiter nō deberet eū indicare. ex
de excē. pl̄a. dilect̄ filius. de h̄ tm̄ lati ē ha
bitū s̄ arti p̄cedēt. q. s̄ quid de eo qui scit
Distinguit̄ at̄ d̄nter de quolibz̄ p̄dictoz̄ h̄
mō scz q̄ aut sine ipo damnū secutū fuiss̄ aut
nō. si sic nō tenet̄ insolidū sed solū intm̄ q̄tū

habuit inde. si n̄ tene^r ad totalē restitutōz dā
ni dati. qz qui dat occasiōz dāni damnu dedit
se videt. ff. ad. l. acquil. q. occidit. et ex. de i.
iur. et dā. da. si culpa. Quidā tñ h̄ ocedūt tñ
d eo q̄ dat occasiōz dāni. et h̄z dñum l̄ auctē
sup eū q̄ iniuste iculit damnu cū alias ille nō
intulisset vñ dicūt q̄ si nō habeat dñum vel
auctatē sup eū cui pcepit vel dedit dñiū vel
auxiliū. nō tenet^r insolidū licz alias nō fecissz
ar. xxiij. q. iij. forte. et. c. ista duo noia. primū
tñ dictū tñ videt^r h̄m rich. et sco. Vno tam
restituēte omēs alij nō tenent^r dānificatio re
stituere. h̄z illi q̄ fuerūt p̄ncipales i facto. et
illi ad quos res puenit. restituere tenent^r illis
q̄ restituerūt. p rata portōis q̄ eos dūget h̄m
sco. rich. et dūter omēs. **Q**uid si res furtiua
cāu furtuito pereat. nūqd fur postea tenebit^r
restituere eā. **¶** q̄ sic. qz fuit semp i mora res
stituēdi. et iō nō liberat^r iteritū rei sic nō vior
lent^r. **C. e. subtracō. C. p me. cā. l. j. et h̄ est**
vex. nisi res interierit postq̄ eaz fur dñō loco
et tpe dgruis restituēdā obtulit et eā recipere
noluit. iam em̄ morā purgavit. **C. de ddi. fur.**
. l. vlt. et. ff. e. ti. i re furtiua. Restituet at fur
rem furtiua cū fructibz pceptis et q̄ p̄cipi po
tuisent a p̄rio possessore. ex. de resti. spo. gnis
. ff. de rei ven. si nauis. §. gñaliter. et si res pe
riit fiet estimatō ei⁹ p illo tpe in q^o plus va
luit a tpe furti. ff. e. i re furtiua. §. si ex cā. et si
mili mō fiet si res sit deteriorata. et hec eadez
itellige de re rapta scd̄z rap. Quid si fur rez
furtiua sumptibz suis meliorauit. nūqd expen
fas repetet vel retinebit. Rñdet rap. et hosti.
et gos. q̄ nō. imo etiā nec is q̄ mala fide emit
ex. d reb⁹ ecc. nō ali. ad audiaz. xvi. q. iij. vni
uersos. et. x. q. ij. hoc ius p̄rectū. in fi. n̄ de
euictōe sibi p̄p̄erit ut tūc dtra veditorez
regressū h̄re possit. C. de euic. si fundū. bone
auct fidei possessor expēsas repetit. ex d i inte
resti. req̄huit. xi. q. i. vulturane. D^r aut rod.
q̄ hoc scz q̄ fur nō p̄t petere vl̄ reūnere expē
fas quas fecit in melioratōe rei. ē vex. si aga^r
in foro iudiciali. Sz rigoz ille nō ē obseruād⁹
in foro p̄niali qz exquo plene satisfactū ē dā
nificatio iniquū ē illū locupletari cū alterius
detrimento. Quid si furtū sit omissū in vsu rei
et nō in ipa re. **¶ q̄ fur etiā post restitutōem**
rei tene^r ad estimatōz illi⁹ vsus. aliter em̄ non
esset purgatū furtū. xiiij. q. vj. si res. Quid d
herede fur. **¶ tenet^r insolidū si sol⁹ fuerit he**
res. si aut fuerint p̄les heredes. q̄libz tene^r p
illa pte p qua heres existit. ff. de ddi. fur. in
dditōe. si tñ res furtiua i totū ad vnū eoz p
uenerit. ille tenebit^r in totū. ff. dmodatū. l. j.
. §. heres. Quid de vxore q̄ furtū fecit añ ma
trimoniū vl̄ post p se vel cū viro suo. nūqd li
cebit ei de reb⁹ coibus sibi et viro satisfacere
Rñdz rod. q̄ vbi de dñuetudie regiois cōicat
sibi credita et debita ex dtracōe vl̄ maleficiō
si res furtiua quā mulier surripuit añ m̄mo
niū vel post extet adhuc i eoz ptate. vxoz eā
restituere p̄t vero dñō et etiā dtradicēte viro
Si aut res sit dñp̄ra. l. si sol⁹ vir furat⁹ sit eaz
et mulier p̄cipauit dñentiēdo vl̄ dmedendo

spontanea vel inuita. p̄t vxoz si vir nō dtradi
cat viri negociū gerēdo et seipaz liberā^o esti
matōz rei dñp̄te vero dñō latēter restituere d
coibus boīs si aliter nō p̄t. nec erit furtū. qz
nō est dtracō fraudulēta nec aio lucrādi.
Viro aut phibēte facere nō dz huiōi restitue
rōz. cū ipa n̄ habeat rez administratōz sed vir.
Si tñ i hoc cāu faceret latēter restituēz bona
fide de coibus boīs nō essz ei p̄nia q̄ p mor
tali iniūgenda. jo. xiiij. q. v. c. vlt. **¶** Quid si
aliquis re furtiua emit ignorāter et i bona fi
de et i foro publico et publice nūqd p̄t saltez
p̄ciū qd̄ dedit a dñō petere cū dephendit rem
furtiua esse. vel rem retinere donec ei sit p̄ciū
psolutū. **¶** q̄ nō. **C. e. i civilē. nec se defēde**
re p̄t occasiōe alicui⁹ statuti sup hoc editi cū
sit dtra dñū. poterit tñ a venditore petere p̄ci
um. xi. q. ij. vulturane. poterit etiā expēsas re
tinere quas exillēs bone fidei fecit p̄ rei dser
uatōe vel melioratōe. et nō tenet^r de fructibz
pceptis et dñp̄tis durāte bona fide. de extā
tibus tñ tenet^r ad restitutōz. exquo icepat ha
bere malā fidē. ex. de resti. in inte. req̄huit et
ex. d re. ec. n̄ ali. ad n̄iaz. Nō tenebit^r ec si durā
te bona fide res perijt l̄ eā alienauit. i vtroqz
em̄ hoz casuū nō tenet^r p̄pter bonā fidē. et in
p̄mo etiā qz nō erat i mora. et in 2° qz nō de
sijt dolo possidere. et qz p̄ciū ex re furtiua reda
ctū nō ē furtū. ff. e. q̄ vas. §. vlt. et ex. d alie.
iu. mu. cā facta. c. j. et. ij. ar. a dtrario sensu.
¶ In sūma ergo nō q̄ male fidei possessor re p
dita vel in aliū trāslata. tenet^r ad vex rei p
cium cū circūstāijs positis sup q̄stione illa. si
qd̄ res. Possessor vo bone fidei tenet^r restitue
re si h̄z. si aut nō habet. de lucro tenet^r intan
tū in p̄tū ē locupletior fact⁹ et nō pl⁹. qz non
tenet^r de dñp̄tis. ff. de peti. he. si possessor. §.
restituere. et in. l. intm̄. et. l. si rem. hec rap. et
rod. **¶** Emptor aut bone fidei eē videt^r. qui aut
ignorauit rem alienā eē. aut putauit veditoreē
vendēdi ptatem h̄re. ff. de v. sig. bone fidei.
¶ Cui ē restitutō faciēda. **¶** scd̄z rap. ei cui
res fuit surzepta. dñmō sua iterit ex cā bone
sta. rem nō esse surzeptā ut qz habebat i re ius
pignoris vel vsū vl̄ filē. ff. e. is cui⁹. si em̄
et ipe essz fur nō sibi h̄z deo esset restituēda. vl̄
ei cui p̄rio fur surripuit si sua itereat ut dictū
est ex cā honesta rem nō surzipi. caute tñ fiat
p mediū p̄nialez vel alterā p̄sonā religiosam.
tacito noie furis. h̄ rap. **¶** Ad hec nota. q̄ qñ
res alicui cui⁹ non interest subtracta. puenit
ad aliquē q̄ vo dñō restituit illā. dz ei cui res
est subtracta significare p se vl̄ p aliū. tacito
noie suo. q̄ liberat^r ē a delicto illo. si tñ resti
tuat ei qui subtraxit licz grauiter peccz eo q̄
nō reddit ei q̄ ius habz in re. liberat^r tñ ita q̄
ei restituere nō tenet^r cui⁹ ē. qz nō tenet^r ei ni
si rōe rei. et nō rōne alicui⁹ iniurie quā intule
rit sibi. et iō deo obligat^r qñ restitit eā i statu
p̄istinū i quo eā rexit. **¶** Et qd̄ dictū est de resti
tutōe faciēda spoliat^r itelligendū est etiā de
heredibz eozūde mortuis ei spoliatis regula
riter dz fieri restitutō heredibz suis si p̄nt iue
niri. et hoc ē vex. scd̄m rod. qñ spoliat^r fecit

testamentū et certā summā legauit. si autē man-
dauit i testamto distribui p executores qdqd
ad eū spectabat de mobilib⁹ et debitis debet
fieri restitutō ei⁹ executorib⁹ p rata. et libe-
ris ei⁹ p rata. et vxori ei⁹ p rata. si vxor l li-
beri debēt hēre i reb⁹ illis aliquā portōz. si vō
dēpfit testari d3 solutio fieri illi q debet suc-
cedere sibi. et idem ē si morte puenit nō potu-
it testari. nisi forte loci cōsuetudo hēat q p ta-
liter decedēte. testamētū ecclie faciat. tūc ei
ad cōsiliū ecclie fiet restitutō p aia ei⁹. h rod.
Si vō nō iueniūt spoliati vel etiā ignorātur.
tūc scd3 rap. cum cōsilio et auctate ecclie siue
pnialis distribuat in pias cās. et hō i illa vil-
la. vel si villa nesciat i illa dpoē. vbi ē facta
rapina. ar. op. ex. d raptō. c. j. Et d rōd. q op-
tet q talis restitutō fiat in eadē villa. si omo
de fieri posset. alias si sit multū remota vel ex
alia iusta cā sufficit q alibi fiat. **Q**uid de pe-
cunia vl re alia iudeo vl vsurario furtim sub-
lata vel etiā iuenta ab aliquo. nūqd liberabi-
tur eā illis iſtituēdo a quib⁹ ille iude⁹ l vsu-
rarius accepit vsuras. Rndet rōd. q sic maxie
qn ille iude⁹ vl vsurarius nihil h3 nisi de vsu-
ra. Distinguedū tñ ē circa pecuniā vel etiā rē
aliā furtiuā. q si sit adhuc i illa spē i qua fuit
sublata apud furē potius d3 restitui iudeo vl
vsurario. ne fur alijs eā restituēdo. adhuc pse-
neret i culpa furti rē aliā cōtrectādo. scd3 eos
qui dicūt q i vsura trāsferē dñium. Si aut sit
cōsupta. tūc locū h3 qd dictū est sc3 q fur libe-
rare se pōt restituēdo illis q dederūt vsuras il-
li iudeo vel vsurario. Scd3 vō eos q dicūt q i
vsura nō trāsferē dñium nō h3 pdicta distin-
ctio locū. Et scd3 aliquos etiā si i vsura trāsfe-
rat dñium. tñ qz opetit repetitō. et ad restitu-
endū cogi pōt. imo plen⁹ ius h3 in re vsuraria
ille q soluit vsurā q vsurari⁹. et p cōs ei poti-
us restitui d3. In oibus tñ cāibus pdictis li-
berabit fur restituēdo iudeo vel vsurario cui
surripuit. **Q**uid de eo q furat⁹ ē decimas q̄s
laic⁹ pcepibat iniuste vsurpādo ius ecclie cui
iſtituet sc3 laico l ecclie. Rnd3 rōd. q siue iſti
siue illi restituat liberat⁹ erit. meli⁹ at ē si nō
timeat scādālū l piculū restituētis. q restituit
at ecclie. gerēdo negociū militis. qd ipe cū sit
viliter gestū tenet hēre ratū. d3 tñ denūciare
illi laico p se l saltē p aliū q intm ē liberat⁹.

De sacrilegio put ē spēs furti. ti. xxxiii.

Postea cōsiderand ē de sacrilegio qd est
spēs furti pprie dicti vt habitū ē supra
circa qd pzo vidend ē qd ē sacrilegiū
et vñ d3 et an sit spēale pētū. 2º qb⁹ modis cō-
mittit⁹. 3º q pena ei⁹. **Q**uātū ad primū sciend
q sacrilegiū ē sacre rei violatō vl eiusdē vsur-
patio. et d3 h violatō cūter qcuqz irreuerētia
vel dehonozatō. vñ d3 sacrilegiū q sacri ledi-
um qz ledit sacru. vl d3 sacrilegiū ab eo q q̄s
legit. i. furat⁹ sacru. d3 aut aliqd sacru qz ordi-
nat ad dei cultū. et ex h q aliqd dputat ad di-
cultū sit quiddā diuinū et sic ei qdā reuerētia
debet q i deū referē. et iō omē illd qd ad irre-
uerētiā sacraz. rez. pūnet ad iniuriā dei pū-
net et rōz sacrilegi h3. Est aut sacrilegiū speci-

ale peccatū. habet em specialem rōem defor-
mitatis. qz sc3 res sacra p aliquā irreuerētiā
violat⁹. vñ et qñz iuenit⁹ ab alijs sepatū. vt si
iudex rapiat aliqz d loco sac⁹ quē alibi licite
capere posset.

Qirca scd3 sciend q sacrilegiū cōmittit⁹ qñz
rōe psonē. vt cū q̄s verberat clencū vl p-
sonā religiosā. xvij. q. iij. q̄squis. qñz rōe lo-
ci vt cū emunitas ecclie vel cimiterij violat⁹
qñz rōe rei. vt cū res sacra vel sacro vsui depu-
tata violat⁹ siue vsurpat⁹. et hoc pōt eē triplici-
ter. sc3 auferēdo sacra de sacro sc3 loco. l nō
sacru de sacro. vel sacru de non sacro. xvij. q.
iij. large tñ d3 sacrilegiū q articulos fidei l
pcepta dei nesciēdo l negligēdo violat et of-
fendit. xvij. q. iij. cōmittit. Itē qui de iudicio
pncipis disputat vel iudicat renocādo sc3 il-
lud i dubiū. vt d3 ibidē. secus ē si ppter discul-
sionē vel euidentia maiorē fiat hoc. et h ē ve-
rū nisi cōstaret euidenter iudiciū illd eē cōtra de-
um. rō hec ē. qz scd3 plm. j. ethi. cūe bonū gē-
tis ē quiddā diuinū et iō ātq̄tus rectores rei
publice diuī vocabāt⁹ q̄i diuīe puidēt e mini-
stri. et sic p quādāz noīs extensionē. illd qd p-
tinet ad irreuerētiā pncipis sc3 disputare de
iudicio ei⁹ an oporteat illd sequi. scd3 quādā
similitudinē sacrilegiū d3. Itē q cōmittit officia
publica iudeis sūt sacrilegi. xvij. q. iij. cōstitu-
it. rō hui⁹ ē. qz pplus xpian⁹ p fidē et sacra:
mēta sanctificat⁹ ē. scd3 illd. j. cor. vj. h ab-
lutū estis h3 sanctificati estis. et ita i⁹ qd fit in
iniuriā xpiani sc3 qz ifideles ei pficiūt pūnz
ad irreuerētiā rei sacre. vñ d3 sacrilegiū. Item
quicūqz rē ecclesie datā retinuerit vl accepit
contra voluntatem eius. xvij. q. iij. s. qui au-
tem. et. s. nemini. et. xij. q. ij. nulli. Item trās-
gressoz iuris publici quod cōsistit circa sacra
et sacerdotes et administratores. de quo ha-
be⁹ di. j. ius publicū. **D**istinguntur autem
spēs sacrilegi scd3 diuersaz rōz scitatis rerū
sacraz. qbus irreuerētia exhibet⁹. attribuitur
autē scitatis et psonis sacris et diuino cultui
dedicatis et locis sacris et quibusdā alijs sa-
cris. **O**rdiat⁹ aut loci scitatis ad scitātē hoīs
qui cultū exhibz i loco sacro. 2º mach. v. Non
ppter locū gētē s3 ppter gentē locū elegit dñs
Et iō sacrilegiū quo peccat⁹ i psonā sacraz est
gravi⁹. sūt tñ in vtraqz specie diuersi gradus
scd3m dñitiā psonaz. et locoz sacroz. Silr et
tercia spēs q cca alia sac cōmittit⁹ h3 diuersos
grad⁹ scd3 dñitiā rez. sacraz. inter q̄s sumuz
tenet locū sacra qbus hō scificat⁹. quoz pci-
puū ē eucharistia cōtinēs ipm xp̄z. et iō sacrile-
giū qd cōtra eā cōmittit⁹ ē grauissimū. Scd3 vō
locū post sacra tenet vasa cōsecrata ad sacmē-
toz susceptōz. et ipe imagies et scōz reliq̄e
in quib⁹ sancti qdāmō venerant⁹ vel dehono-
rant⁹. **D**einde pūnetia ad ornamenta ecclie
et mistroz. **D**einde deputata ad sustentatōem
mistroz siue sint mobilia siue imobilia. **Q**ui
cūqz aut cōtra aliqd pdictoz peccat. sacrilegiū
cōmittit. **A**d hoc nota q omē peccatū qd sac-
psona cōmittit materialiter et q̄si p accūs est
sacrilegiū. vñ d3 hiero. q nuge i ore sacerdotis

sunt sacrilegiū vel blasphemia. formaliter aut et
apparet illud solū peccatū sacre persone ē sacrile-
giū qd agitur recte et contra scitatem eius ut si v-
go deo dicata fornicetur eadē rō est de alijs.

Quia tertiū articulū qd ē de pena sacrilegi
Sciendū qd pena eius scd3 leges ē decapita-
tio si persone ecclīastice atrox iniuria fiat. **C** de
episc. et cle. si qd i b. alias iudicis arbitrio re-
seruat p q̄litate persone. rei. t̄p̄is. et loci. diuer-
simode moderāda. ff. ad. l. iul. pecu. l. j. §. j. et
l. sacrilegi. Scd3 aut canones ē duplex pena.
sc3 spūalis et pecuniaria. spūalis p̄ter p̄niam ē
excoicatio. cū distinctōe t̄m. qz p sacrilegiū i p-
sonā ecclīasticā omissio ē maior excoicatio ipo-
iure. p sacrilegiū vō i reb3 omissio ē minor ex-
coicatio. p̄ter quosdā cāus i q̄bus ē excoicatio
maior. ut cū q̄s ecclīam incendit vel frāgit de
quo plen3 habetur infra li. vij. Cōueniens em̄
est qd q̄ sacris iniuriat a sacris arceat qd fit p
excoicatio. qz t̄m p hāc penā multū n̄ suffice-
ter a peccādo arcen. iō s̄m leges adhibet de
capitatio. et scd3 canones pena pecuniaria. ut
sic a sacrilegijs reuocent. Qualis vō et quāta
sit pecunia p̄soluēda p sacrilegiū omissio siue i
persona siue i rebus habet. xxij. q. iij. si q̄s in-
tus. si q̄s deinceps. i quib3 q̄de3 capitulis di-
uerse pene ponunt et diuersimode. q̄ quidē cō-
trarietas solui p hoc qd sūt diuersae pene scd3
diuersas cōsuetudines diuersarū ecclīarū. **V**el
p̄t dici qd pena arbitrio iudicis imponetur.

De furto interpretatio. ti. xxxv.

Deinde cōsiderandū ē de furto interpreta-
tio. **E**t p̄io de illo qd omittere aliqui
diuites laici. 2. de illo qd omittere ali-
qui clerici. 3. de illo qd omittere aliq̄ persone ma-
le accipiendo de clericis. q̄to de illo qd omittere
p̄ peccato carnis. **C**irca primū q̄rit v̄t
diuites q̄ nolūt in necessitate paupib3 subueire
debeant interpretari fures et raptores. **R**ndet
alex. an. in 3. suo qd sic. licz em̄ subtractō bene-
ficij in p̄tū ex ei3 defectu paup̄ perit. sit contra
illud p̄ceptū nō occides. t̄m in p̄tū nō coican
in necessitate bona paup̄. est contra illd sc3 n̄ fur-
tū facies. dē ei ecclē. iij. fili elam pau. ne de
fraus. et sequit. redde illi debitū suū. 8. diui-
tes debet eas dare paupib3. **S**i ergo nō red-
dant i necessitate cū tūc sit t̄pus reddēdi debitū
qd aliud sūt n̄ raptores. utpote rē alienaz sc3
paupib3 violēter detinentes. **N**ō em̄ ut dicit
amb. ē minoris criminis q̄ habetū tollere. cum
possis et abūdans sis indigentib3 denegare. **E**t
iterū idē. **N**emo p̄p̄iū dicat qd dūe est plusq̄
sufficit ad sūptus violēter detentū ē. **E**x p̄di-
ctis p3 qd diuites qui retinēt supflua et ultra
sumpt3 necessaria. cū sciāt et videāt paupes i-
digere. rapinā omittere. **N**ec t̄m intellige salua
necessitate scd3m statū persone. plā em̄ sūt necia re-
gi q̄ comiti. et comiti q̄ militi. **N**ecessariū ē ei
rei thesaurizare ut insurgētib3 hostibus contra
regnū habeat unde possit militibus p̄ defen-
sione regni stipendia ministrare.

Quia scd3 q̄rit qd de ecclīarū p̄latis et a-
lijs clericis q̄ bona ecclīe paupib3 debi-
ta dant meretricibus. cōsanguineis. potētib3

diuitibus. et filib3. nunqd tales sunt cēsendi
raptores. **E**t si offerat personis ibonestis n̄ ap-
ter sustentatōz nature. s3 p̄pter lasciuia carnis.
et si etiā offerat cōsanguineis p̄pter affectū co-
gnatōis. ut sc3 eos dicit ultra statū sue additio-
nis et sui generis. ita ut cū sint nati de huius
genere. possint cū magnatib3 m̄imoniū contra-
here. **I**te si offerat potētib3 et diuitibus n̄ ap-
ter aliquā cāz licitā et honestā. s3 p̄pter seculi
fauorē et pōpā raptores sūt. et p̄ dñs tenetur
oia r̄stituere q̄ taliter cōtulerit. **P**eccat aut tripli-
citer. **P**̄io bona ecclīastica indebito mō seruā-
do. si em̄ laic3 seruās res p̄p̄as ultra sūpt3 su-
os cū sciat paupes indigere violētiā et rapinā
dē omittere. ut dictū ē. multo magis clericus
i cāu cōsili cōseruās bona ecclīastica q̄ sūt spēa-
liter paupib3 debita. qz ut d̄ hiero. ad dama-
sū papā qd quid hnt clerici paupū ē. **S**cd3 bo-
na ecclīe male expēdendo. **V**n̄ bñ. ad quēdaz
canonicū. **C**ōcedit tibi ut altari seruias. d̄ al-
tari viuas. nō ut frena deaurata et silia emas
ergo qd qd p̄ter neciū victū et vestitū d̄ alta-
ri retines. tuū nō ē. rapina ē. sacrilegiū ē. **A**d
idē. xi. q. ij. si illi. **T**ercio personis indignis ofe-
rēdo. **A**ug. et habet. di. lxxxvj. **D**onare res su-
as histrioib3 viciū ē imane. i. magnū. **E**t iterū
idē. di. **Q**ui venatorib3 et histrioib3 et mere-
tricib3 donat n̄ attendit illi nāz op̄is dei s3 ne-
q̄ciā op̄is hūai. **D**e h̄ idē. xvj. q. j. decie. **N**ō
rōz dicti hie. dicētijs. qd qd hnt clerici pau-
pū ē. qd hū. nōt. xxi. q. j. expedit. qd p̄petas re-
rū ecclīasticarū ē ecclīe l̄ dei n̄ clericorū. et qd
clerici p̄cipie fruct3 suarū p̄bedaz n̄ faciūt
eos suos qd ad p̄petatē. et qd n̄ licz eos expēde-
re n̄ i vsus domesticos et cās pietatis. **S**ūt aut
res ecclīe paupū ut exponūt qdā n̄ p̄tū ad p̄-
petatē et dñiū. s3 p̄tū ad debitū. i. qz eis de-
bet. **S**i nūqd p̄dictā r̄stitutōz facere tenet
d̄ boīs p̄moialib3 si hnt ea. aut sufficit qd ea
r̄stituāt d̄ fructib3 ecclīe quos hnt l̄ hūi sūt
Rnd3 rōd. et hō. qd cū qd qd sup̄est vsib3 eorū
de p̄uētib3 ecclīarū paupibus debeat. non
sufficit facere restitutionē de talib3. si habet
bona p̄moialia vel aliūde qd d̄ ecclīa acq̄sita
nisi q̄ten3 sibi subtraherēt de neciis. vel qua-
tenus expēdissent circa utilitatē ecclīe de boīs
p̄moialib3 aut aliūde qd p̄ ecclīaz acq̄sita. **Q**uid
d̄ illis q̄ bōa ecclīe i necarijs expēdūt
ecclīe t̄m n̄ d̄hūiūt. nūqd sūt raptores cēsendi
Rndet alex. an. qd sic. rō h3 est qz ad h̄ eis ec-
clesie bñficia dātur ut i ecclīa dei laborēt.
si 8. n̄ laborāt h̄re n̄ debet. qd ei n̄ laborat nō
maduc3. si em̄ agricole daret pecunia ut i a-
gro laboraret. et ip̄e acciper. n̄ t̄m laboraret.
nōne fur et latro esset. sicut ec̄ vi3 d̄ istis. **P**re-
terea d̄ hiero. p̄ ecclīaz fraudare ē sacrilegiū.
ad h̄ ei bñficia dā eis ut hūiāt ecclīe. tales ei
sūt sacrilegi et raptores. **Q**uid de p̄lato l̄ cle-
rico admistratōz hnt et male admistrāte. nū-
qd tenet ecclīaz idemne reddere. **E**t s̄m rap-
et hō. qd sic l̄ si ip̄e n̄ fecerit tenet ad h̄ ei3 be-
redes. si ip̄e forte aliq̄ de reb3 ecclīe expedit i
malioratōz p̄p̄ij p̄monij. vel etiā si p̄pter m̄-
miā diligētiā rex p̄p̄iaz neglexit res ecclīe.

et ita diminute sūt aliq. vel amisse ppter suam culpā. S; s; h; m; ho. de culpa seu negligētia sui pcuratoris. vicarij teneri vi. d. offi. arch. ea que. Vbi etiā dicūt bñ. et hosti. q. plat. tene de bois ecclesie amissis dolo et culpa lata et leui. S; l; r; et eduerso s; m; ray. et ho. si de reb; ppijs expēdit aliq. i valitātē eccie ipe et heredes ei; cū h; ostiterit rēcupare de reb; eccie p; t; ut hinc inde opēsātō debita fiat. ar. ad h. .ij. q. vij. latoz i fi. et. xij. q. iij. c. j. et. ij. Hoc tñ s; m; ho. itellige qñ ē lesio gūis vl ec qo ad alienatōz vel diminitōz rez; immobiliū l māci pioz eccie l ec suoz reddituū. n ei phibe p lat quo minus possit de fructibus et redditibus ecclesie pceptis quos suos facit aliq ero gare si tñ in hoc excederet rēphendi posset.

Qirca tercium qrit qd de focarijs et huiōi turpib; psois et alijs supdictis q sic dicant. vl pascūt d reb; eccie. nūq; et ipi tenetur ad restitutōz. Rñdet rap. q sic. qz nō rñmet pētñ n restituat ablatū. xij. q. vj. si res aliena s; differēter. Nā turpes psone idistincte reddere tenet si pñt nisi forte fuerit eis datū eā elē cū essent i suma nccitate qd debuit fieri d i. lxxvj. n satis. v. pasce Diuites vō et potētes siliter tenet ad rstitutōz si recepit p fraudes vl minas l p indebitā iportunitatē l alias sine cā iusta. Cleric; tñ l plat. excusare i tli cāu. si dedit vt suā redimerz vxatōz. a q n poterat aliter liberari. ex. de symo. dilect; fili; d. Si vō nō data ad h opa. s; cāu foruito ppter aliquā cām ncciam et honestā venerūt. et ipediti ad ppiā redire nō potuerūt. nec iuenerūt aliqd ad emēdū vel n habebāt vñ emerēt tñ si pcurati fuerunt tpate cā hospitalitatis et elē n tenet aliq; ad restitutōz. ar. xj. q. iij. qñ multos. et di. xlij. q. qescam; Idē dicendū est si erāt bñ meriti honesti et spūales viri. pferū qz iā ipenderāt eccie seruiciū suū defendendo eā oca pdonez et trānos vel pstdo sibi pō ciniū in cā. vel dādo sibi d reb; ppijs l alijs similib; mōis. talib; em tenet eccia repēdes re vice. xij. q. ij. q. q. cūz suffragio ecciastic. Qd aut pdictū ē q psone supdictē restituere tene ea q taliter a clericis ceperūt rez; ē si cleric; q dedit p huiōi donatōz fact; sit nō solūdo tenent tñ de eo qd habuerūt p fraudē vel iniuriā vel violētiā vel huiōi ec si cleric; sit solūdo. Quid de illis q dono. forte alicui; serui cij pcedētis occasiōe. accipiūt i ppetuū vl ad vitā suā vsufructū alic; possessionis ab ecclis vel monasterijs. s; s; m; rap. ti. de vsu. si ali; q; aduocat; gūis seruuit mōasterio l eccie l ec aliq; diues gūis mutuauit pecuniā suā licite recipe p huiōi gūis. i. ex dilectōe. l; sit ex oca ex pdicto huiōi. xij. q. ij. q. q. cūz ecciastic caritatē. Idē dicendū ē si adhuc nullo ipen so huiōi. tales donū a mōasterio recepit. dñ mō studeāt d opetēu seruicio fideliter rñdere ne alias videant bona paupib; debita dsumere. ppter qd stricti iudicat de reb; eccie. licz gūis recepit. q de reb; platōz. S; cui pdi cta restitutō fiet. Rñdet rap. q. aucte iudicis pñialis fieri debz eccie cui sic iniuriōse ablatū

est. ita q n illi eidē q dedit cū turpiter dedit tñ em nō sibi s; successori ei; poterit fieri. vel in valitātē eccie ouert. vel si pñario videt i tur expedire ei; dē loci paupib; elargiri. ar. .xvij. q. iij. si q; i atrio. et ex. d. offi. or. cū nō et s; m; rod. vltimū ē meli; cū paupes indigēt et eccia satis abūdat. aliter meli; ē q i valitātē eccie paupis ouerta. Insup nō q plat. dupliciter aliqd p eccie surripe. Vno; surripie do rē deputatā alteri n sibi. vt rē capli. et tñ restitui d; ei cui; ē. Alio mō rē eccie sue deputatā. trāsfere do in dñiū alteri. vt scz dñan: guinei vel amici. et tñ talis res restitui debz eccie vt ouertat i valitātē ei; vel custodiat successori. Qd aut dicit rap. de aucte iudicis pñialis ē rez; s; m; rod. si sup talib; disponen dis habeat potestatem.

Qirca qrtū queri qd de muliere q pecuniā recepit p carnali cpe. Rñdet rod. q si recepit a clerico seculari de rebus ppijs. nō tenet restituere ec si sit moialis. s; acqrit mōasterio ei; illd qd accepit. honesti; tñ ē q mōasteriū illd nō rñneat. s; eroget i pios vsus. Si aut accepit a clerico seculari de rebus eccie. d; fieri restitutō s; m; qd dictū ē i pcedēti qōne. n ep; velit dispēsare cū muliere q recepit q retineat illd si ē secularis. aut cū mōasterio si ē regularis. Si aut recepit a psona regulari. de reb; monasterij. qd psumendū ē. n de ocrario d ster. aut recepit ab hñte admistratōz aut a simplici claustrali. In pñio cāu d; fieri restitutio mōasterio vl pñozatui l admistratoz de cui; bois datū ē. et p; fieri restitutō eidez psone q dedit si adhuc remanet i admistratōe illa. maxime si credit; correct; alias tuti; est q ei nō reddat; s; fiat qd dictū ē s. si tñ tali nō correcto facta sit restitutio liberata ē q accepit. Si aut amoc; sit ab admistratōe illa. aut si ē simplex claustralis q dedit. fieri d; restitutō mōasterio vl pñozatui vel admistratoz. nec li berabit si soluerit illi q dedit nisi tñ demū cū dñū fuerit i valitātē eccie mōasterij. sic a t; vel admistratōis nec retineri poterit a mōasterio illi; mulieris rregularis illd qd accepit a regulari alteri; loci. n de dñsensu abbatis et ouer; si donū fuerit magnū aut abbatis soli; si fuit puū vel ec mediocre. Qd aut dictū ē de reb; taliter datis a regularib; psois. itel lige ec de reb; datis a psois secularib; ec lai cis. q nō sūt sui iuris. vt cū seru; et filiūsfai: lias. qñ dant talib; de reb; etiā peculiarib;. nisi rez; illaz; hēant ita liberā admistratōz q qñ pñail. d eisdē disponē possint. Itē qd dictū ē de moiali respectu viri regl'aris. tenendū ē ed uerso qñ vir regularis recepit aliqd a muliere regulari. Vir at secularis qd a muliere diu gata recepit p carnali copula d; restituere vi ro si illa de reb; dotalib; vel dñib; dedit. si aut dedit de pafernalib;. aut si mulier soluta sui iur dedit aliqd amasio d reb; ppijs. l; sit honestū q expēdat illd in pias cās. n tñ tene nisi velit. poterit ec ei restituere qd dedit. et videt melius si peniteat vel egeat. Nūqd psona regularis restituere p; aucte ppiā qd

accepit p carnali ope vel qd habuit de furto vel rapina. Rñdet rod. q si cui p opetit repetitio rei date. distinguend e q si adhuc extat res data penes eu cui data e. et nō audet vel timz vel nō p̄t ipetrare q fiat restitutō p platū col legij. r̄stituat auctoritate p̄pā s̄m formā supra dictā etiā cōtradictēte plato. qz magis e deo o bediendū q hoibz. Si aut nō extat qz iā inanis est actio quā excludit iopia debitoris. Si aut nō e cōsumpta penit? s̄ e cōuersa i utilitatē mō nasterij vel hz aliqd qd opauit ex re sibi data si n̄ p̄t vel n̄ audet vel timet ipetrare q fiat restitutō p platū. gerat bona fide negociū mōa sterij restituēdo cui debet ut dictū ē. vel si fuit datū de bois eccie secularis. impetrādo dispē fatōz ep̄i q possit a mōasterio retineri vel i pi os vsus erogari. nō tñ cōtradictēte plato faciat h̄ ppter bonū obediētie. nisi res illa sit opata de pecūia eccie vel p̄sone i h̄ puilegiatē. s. q re emptā d̄ sua pecunia possit vēdicare ut ē m̄ les et pupillz. i quo cau. s. cōtradictēte plato eā restituere p̄t si eā habeat. ut dictū est de ea re q adhuc extat penes illam personā que ac cepit

De. viii. p̄cepto ubi p̄o d̄ mēda° ti. xxxvi
Cōsequēter cōsiderād est d. viii. p̄cepto quo d̄ exo. xx. et deutro. v. **Nō loq̄is cōtra p̄ximū tuū falsū testimoniū.** in quo qdē s̄m aug. li. de mēdacō omē gen⁹ mēdaciū phibet. Scdm em alex. an. i 3° suo testimonium large d̄ ois s̄mo q attestat de aio dicētis. Et sic dicit aug⁹ li. de mēdacō. Quisq̄s aliqd ā nūciat testimoniū phibet aio suo. et s̄m h̄ omē mēdaciū ē falsū testimoniū. Stricte vero d̄ te stioniū s̄mo apud iudicē ut n̄ erret i iudicādo l̄ eē apud eū q docet i doctrina salutis. ne er ret i fide. ut dicit aug⁹ i eodē li. et sic patz q i hoc p̄cepto phibet mēdaciū. et h̄ explicat leui. xix. v d̄ sic. **Nō mēciem̄. nec decipiat v̄ nūq̄sqz p̄ximū suū.** Prohibet etiā i h̄ p̄cepto falsitas. ut dicūt ibi glo. et isid. et h̄ ē verum s̄m alexan. de falsitate a pte dicētis q attēdi tur i mēdacō. **Sz nūqd phibet taciturnitas veritatis cū veritas requirit.** Rñdz alex. in 3° q sic. qā i ista negatiua scz nō loq̄is cōtra rē. in cludit affirmatiua quā p̄cipit obsequia ver itatis ad p̄ximū. Negatiua tñ obligat sēp et ad s̄p. et affirmatiua sp̄ s̄ n̄ ad sēp. s̄ p tpe et cā. cā ergo facit taciturnitatē vitatis esse cul pabilē. xj. q. iij. q̄squis. et ē au⁹ ad casulanū. et crisō. d̄. q nō tñ ē p̄ditor veritatis q palaz mentit? s̄ eē q nō libere p̄nūciat veritatē quā libere p̄nūciare oportz. aut q libere vitatē n̄ defēdit quā libere defēdere duenit. Causa eē et oportuitas facit taciturnitatē eē licitaz. vñ aug. li. d̄ mēdacō. Licz p̄dicatori celare qd qd sibi p tpe videt. mētiri aut nūq̄. de h̄ vide in fra i se. ti. articulo. v. **Qz igit? ut pz ex p̄dictis mēdaciū phibet i hoc p̄cepto. iō p̄ximū dicē dū ē de ipo mēdatio qd est cōi⁹. 2° de testimo nio falso qd ē pessima spēs mēdaciū ut d̄ glo.** Videndū ē 8° p̄io qd ē mēdaciū. 2° i quo dif ferūt hec tria. scz mētiri dicere falsū et mēdaci um. 3° quot sūt spēs siue dēntie mēdaciū. q̄rto

ut mēdaciū sit p̄ctm̄ et qñ est peccatū mortale et qñ ē veniale. quito d̄ q̄busdā dubitabilibus circa mēdaciū.

Circa p̄ximū i⁹ sciendū q mēdaciū s̄m aug. li. de mēda°. ē falsa vocis significatō cū intētiōe fallēdi. xxi. q. ij. .s. ille 8°. **Ad cui⁹ i telligētiā sciēd q dictū exteri⁹ p̄latū hz du plice opatōz. vñā ad rē significatam. et sic d̄ sermo ver⁹ cū scz res adequat? sermoi. l̄ eē fal lax cū scz nō adequat? alterā opatōz hz ad in tētiōē dicētis. et sic d̄ sermo verax. cū scz in tētiōe adeq̄t? sermoi. 8° mēdaciū noiat dictūz p opatōz et ad rē et ad dicēte. iō ad op̄letam mēdaciū rōz duplex falsitas occurrit. vñā p cō patōz ad rē. altera p opatōz ad loquētis intē tiōē. et h̄ duplex falsitas tāgit? in dictā dif finitōe mēdaciū. prima falsitas i mēdatō tenz rōz materialis. scda rōz formal et ab illa scda d̄ q̄s mēdax. **Sz vñ q dicta notificatō nō c ueniat mēdacō officioso et iocoso. qz i neu⁹ boz intēdit q̄s fallere s̄ i officioso intendit p̄desse i iocoso delectare. ergo rē. h̄ q in di ctā notificatōe vbum fallēdi n̄ tñ imp̄tat de cipere s̄ etiā falsū dicere. et h̄ est oī mēdacio dūne. falsū em dicere exteri⁹ qdāmō fallere ē dū hō dicit illd qd p̄t boiem ad falsitatem de ducere et p̄d̄ns fallere et decipe. vñ mēdaciū iocoso et officioso ex ipo genere opis rōez hz fallēdi. liz ex itētiōe dicētis n̄ dica? ad fallēd****

Circa scdm sciendū q mētiri iux̄ etimologi am vocabuli ē cōtra mentē ire. i. dicere l̄ facere aliqd cōtra illd qd ē in d̄scia. Aug⁹ aut stricte sumit mētiri p̄ut scz ē in sermōe dicēs **Qui mentit? cōtra illd qd aio sentit loq̄t volū tate fallēdi. xxi. q. ij. is aut. Dicere flm ē di cere aliqd esse ita. qd nō est ita non distincto vñ mēdat dicere vñ vñ falsū. Mēdaciū vñ op̄hendit vtrūqz. est em mēdaciū ut dictū est falsa significatō vocis. ecce falsū dicere. cū i tētiōe fallēdi. ecce mētiri. Et his pz q h̄ duo scz falsuz dicere et mētiri se habēt ut excēden tia et excessa qz nō ois qui mētiri dicit falsum imo aliqn d̄ vñ licet intēdat dicere falsum et ecōuerso nō ois q dicit flm mentit? imo ali qñ credit dicere vñ licz dicat falsuz. ergo q mentit? semp fallit volūtate. licz qñz fallat? in facti veritate. et idō semp peccat. qz ream lin guā n̄ facit nisi mēs rea. xxi. q. ij. hoies. i si qui vñ dicit falsū non semp peccat. aliquan do em dicit falsum cū intētiōe. et tūc est pecca tū et mēdaciū. aliqn d̄ falsū et credit dicere vñ et tūc si adhibuit debitā diligētiā n̄ pec cat. sin aut peccat vñaliter. ut in c. hoies. q aut dicit mēdaciū sp̄ peccat. ut. iij. q. j. i fi.**

Circa terciū sciendū q spēs siue dēntie mē dationz scdz aug. li. de mēdatō et habet xxi. q. ij. p̄ximū. sūt octo. p̄ximū ē mēdaciū in doctrina religiois. et s̄m alex. an. i 2° suo. re ligio sumit? h̄ dūiter scdz q nos religat ad te nendū. nō tñ ea q sūt circa fidē. s̄ eē ea q sūt circa mores bonos. In his em duobz cōsistit lū ma xpiane religiois. Scdm ut aliquē ledat in iuste qz scz est tale ut nulli p̄sit et alieni oblit ut mendacium detractōis et falsi testis in cā

criminali. Tercium est quod uni prodest et alteri obest
ut test monui in causa pecuniaria. Quartum est quod
fit sola mentiendi fallendi que libidine. ut cum quis
delectatur in astucia mendacia proponendi. et sicut
dictum est supra libido fallendi non dicitur libido de
cipiendi. sed dicitur libido falsum dicendi. et dicitur libido men-
daci fieri sola libidine mentiendi. quia cum libido
dicatur a libedo. nihil habet hoc mendacium. neque in
se neque in causa. ex illud in quo est libido scilicet mentis est
propter quod etiam augustinus vocat ipsum mendacium mentis. non
sic de alijs mendacijs. quia habent causam ex mente et ex
scilicet nocendi et iniuriandi vel placendi. **N**ota etiam
est quod libido potest dici dupliciter. uno modo stricte et proprie
scilicet quod dicitur augustinus quod libido est appetitus animi quo ali-
quod tempore proponitur bono eterno. et sic non est radix
in mortalium peccatorum. et sic non sumitur in iij. menda-
rum modo dicitur dicitur scilicet putatur est radix non tamen mortalium
sed et reialium. unde cum dicitur a libedo. sic libere
quod est liberi arbitrij. potest immediate moveri ad mor-
tale et veniale. ita et libido potest esse radix utrius-
que. Et sic cadit libido in ratione habet mendacium. hec
alexander. i. ij. suo et bonum. i. ij. quicquid est quod fit placere
di cupiditate. ut mendacium adulationis. sextum est
quod nulli obest et alicui prodest scilicet ne sibi pecu-
nia auferatur. septimum quod nulli obest et alicui pro-
dest ut scilicet morte euadat. octavum quod nulli obest
et ad hoc prodest ne castitas violetur. **E**st et alia
divisio mendacij breuior scilicet in mendacium pni-
ciosum iocosum et officiosum. et colligitur ex verbis
augustini. super illud psalmi. pides omnes qui loquuntur menda. et
habent. xxiij. q. ij. neque. Et hec secunda divisio men-
dacij est secundum ray. et host. plenior quam prima. quia in
eos mendacium pnicosum comprehendit sub se prius qui
quod dicitur prime divisionis. mendacium vero of-
ficiosum comprehendit reliquas tres. sic secundum ipsum men-
daci iocosum in secunda divisione. superaddit mens
bris prime divisionis. Sed autem omnes theologi
quorum scripta videntur scilicet secundum alexander. an. bonum. rich-
ardum. et per. comprehendit sub se et quantum et quicquid in
et habet veni? credo. unde una illarum non ex. edit aliam
nec econverso. et una illarum includit in altera et
econverso. Hoc autem sic per mendacium est habet per for-
mali plenius ut dictum est supra inter tres fallendi
et idem secundum intentionem dicitur habet mendacium in specie di-
versificari. Intendit enim autem prodesse et sic est men-
daci officiosum. aut delectare et sic est iocosum.
aut ledere et sic est pnicosum. Perniciosum autem con-
tinet tria prius membra prime divisionis secundum quod ali-
quod potest ledere vel in spiritualibus. et sic est primum prius
divisionis. vel in temporalibus. et habet autem ut alicui ob-
sit et nulli prodest et sic est secundum membrum. a ut alicui ob-
sit et alicui prodest et sic est tertium iocosum vero dicitur
duo membra prius divisionis scilicet quantum et quicquid. ite-
dit enim mentis delectare et habet vel seipsum ad sola-
cium provocando. et sic est quantum scilicet mendacium simpli-
citer iocosum. l. audientes et sic est quicquid. Menda-
cium autem officiosum continet tria ultima membra. inte-
dit enim mentis prodesse alteri vel in rebus. et sic
est sextum membrum. vel in corpore. et sic est septimum. vel
in anima et sic est octavum. et sic per propositum. **S**ed nu-
quid est mendacium si quis non impleat quod promissit. **S**ed
quod aliquod promittit si animus habeat faciendi quod promit-
tit non metitur quia non loquitur contra id quod gerit in
mente. Si vero non faciat quod promissit. videtur infide-

liter agere per hoc quod animus mutat. potest tamen ex duobus
excusari. Vno modo si promissit illud quod est illicitum
manifeste. et tunc promittendo peccavit. unde mutat
voluntatem bene facit. Alio modo si sint mutate
conditiones personarum et negotiorum. ut enim dicitur sene-
ca li. de officiis. ad hoc quod quis facere tenetur quod pro-
misit requiritur quod omnia maneant immutata. alias nec
fuit mendax in promittendo. quia quod promissit habebat
in animo sub conditionibus debitis. nec est infidelis
non implere. quia eadem conditiones non extant. unde et
apud non est metitur quia chorithiu non quirit in quo
se iturum promissit. ut dicitur ij. cor. j. et hoc propter in-
pedimentum quod supervenit. habet theodorus. **A**d hec no-
ta quod mendacium potest sumi tripliciter scilicet proprie. et
sic est falsa vocis significatio cum intentione fallendi
et dicitur accipitur per peccatum dupliciter scilicet cum
aliud est in mente et aliud dolose sumitur in opere
secundum idem psalmi. mendaces filij hominum in statibus. Ter-
cio sumitur dicitur summe. et sic dicitur glo. super idem psalmi. quia
delectasti me. quod omne peccatum mendacium est. quia est con-
tra legem et veritatem quod dicitur per rationem quia a non bono
elogat et veram delectatur quia promittit non dat
et sic est sumitur ioc. vij. dicitur. est mendax et per eius-
dem. i. mendacium. i. peccatum secundum glo. et in psalmi. omnis homo men-
dax. i. peccator. hec alexander.

Quia quantum articulum quantum placet scilicet ut men-
daci sit secundum se malum et peccatum. **S**ed quod sic.
unde nullo pacto. nullo fine. nulla dispensatione
humana vel divina potest fieri bene et habet augustinus. dicitur expresse li.
de mendacio et nititur melius probare. et in hoc dueni-
unt dicitur doctores ut dicitur bonum. Ratio habet est. quia
duplex dicitur esse aliquod malum scilicet aut ex genere actus ut
cum actus super materiam debitam transire. aut ex ma-
licia intentionis. potest autem actus transire super materiam
duplex scilicet respectu dei et respectu proximi. si respec-
tu dei si est malum in se et secundum se. neque ullo modo
potest fieri bene ut est deum odire. si respectu proximi ut
est nocere proximo. sic est malum in se non tamen secundum se.
unde potest aliquo fine fieri bene. quia potest ibi recta intentio
supervenire. Si autem aliquod est malum ex malicia in-
tentionis tunc siue sit respectu dei siue proximi sim-
pliciter est malum. et nullo fine potest fieri bene. quia dicitur
prius debet. si finis. tale autem est mendacium. quia
non tamen dicit malum ex hoc quod transire super debitam ma-
teriam sed quia habet intentionem maliciam. **U**t dicitur oem menda-
cium sit mortale peccatum. **S**ed quod non sed aliquod est mor-
tale aliquod est veniale. mendacium enim esse peccatum mor-
tale duplex potest intelligi. scilicet aut per se scilicet ratione sue spei
aut per accens scilicet ratione alicuius circumstantie. **P**rimo
id mendacium est peccatum mortale quod est secundum suam spe-
ciem contra caritatem. ut est mendacium in doctrina re-
ligiosis. et mendacium quod est in nocumetum proximi
siue prodest alicui alij siue nulli. et sic tres prime
divisiones que continentur sub mendacio pnicoso sunt
peccata mortalia ratione sue spei et de huiusmodi intelligitur
id psalmi. pides omnes qui lo. me. et id sapientie. j. omnes qui
mentitur occidit animam. **I**llud autem mendacium quod
secundum suam speciem non est contra caritatem non est secundum suam
speciem peccatum mortale sed veniale ut mendacium
in quo non supra sed infra deum intenditur aliqua
levis delectatio vel utilitas proximi. et sic men-
daci continentur duas divisiones mendacij scilicet quar-
ta et quinta. et mendacium officiosum continentur tres
ultima divisiones non sunt secundum suam speciem peccata

mortalia s; veialia. unde augustinus sup illud ps. pdes omnes qui loquuntur mendaciū. **Q**uo inquit sūt genera mendaciorū in quibus nō est magna culpa. sed nō sūt sine culpa s; cū aut iocamur aut p̄rio osulēdo mētū. **S**cdo mō s; p accūs ec mendaciū iocosū et officiosū p̄t esse mortale. et h; dīgere p̄t q̄dupr. p̄rio rōe nō cūmēt. ut cū mētēs viderz p̄babiliter ex suo mendacio alicui imminere aliqd notabile nocu mētū. licz i^o mendaciū nō essz ad h; ordiatū. **A**lio mō rōgnimie libidis siue oplacētē seu delectatōis. qd dīggit in mendacio iocoso. puta s; m rōd. cū aliq̄s suā vl̄ alteri^o oplacētā siue delectatōz i suo mēd acō dilectōi dei et mādātoz ei^o p̄poneret. tūc in tali mendacio mortā peccaret. vñ aug. nullū p̄ctm a deo est veiale qd n̄ fiat crimiale dū placz. secus ē si delectatio illa essz sub deo. ar. xv. di. 5. crimis. **T**ercio rōe d̄temp̄ et i mendacio iocoso. ut cū q̄s p̄ indifferētū et p̄ nihilo h; dicē tota die mēdacia iocosa sicut vera. sic faciūt mimi et ioculatores et siles s; m ho. ar. e. di. 5. al. secus ē de alijs q̄b; hoc accidit forte raro vl̄ ex euentu. **V**n si rap. et ho. qn̄ dixerūt q̄tū et quitū gen^o mendacij esse p̄niciosa et mortalia p̄ctā itelle xerūt hoc mō s; rōe alicui^o circūstātie. puta d̄temp̄ vl̄ libidis vel nocumētū vel scādali bñ dixerūt. **S**i at̄ itellerūt rōe sue sp̄t. d̄trātiū sentire vidēt̄ alex. an. bon. rich. et tho. q; bus i hac materia magis assentiēd puto. **Q**uarto rōe scādali. scādali at̄ ex multis cāis d̄n gere p̄t. et dīggit frequēter rōe circūstātie p̄sone ut cū mētēs ē p̄fect^o et quo ad vite statū et quo ad reputatōez hoīm. **I**n tali em̄ si d̄scia dicit sibi p̄babiliter q̄ ex suo mendacio seq̄t scādaliū. mendaciū ē mortale p̄ctm. secus ē si sit p̄fect^o nō tñ in opione hoīm. licz em̄ i tali sit guī^o p̄ctm q̄ i hoīe imp̄fecto. nō tñ ē mortale qz nō subiacer scādaliū. **E**t sic intelligi p̄t qd dicit aug. sup i^o ps. pdes o. q. l. m. siq̄s inquit nō vult hoīez p̄dere ad mortē vey. taceat. s; falluz nō dicat ne p̄ corpe alteri^o aiām suā occidat. **E**t s̄l̄r i^o qd idē d̄ li. d̄trā mēdaciū s; q̄ p̄fecto. ē p̄ceptū. nō tñ nō mētiri s; nec velle mētiri. **E**t hec q̄ dicta sūt i hac soloe d̄sonat verbis bon. rich. et tho. **N**otand at̄ ēca quitū gen^o mendacij. s. mendaciū adulatōis s; m rap. q̄ tripl̄r q̄s adulat. s. attribūdo alicui bonū qd n̄ h; a. approbando malū qd h; et supertollēdo bonū qd h;. **P**rimo^o et scdo credit rap. eē peccatū mortale. s; scdo mō graui^o xxi. q. ij. pmū. et di. xlvj. sūt nōnulli. et. c. null. **T**ercio mō credit veiale. di. xxv. 5. al. ea de mū. **Q**uidā tñ dicūt i p̄mo mō esse veiale. hec rap. **S**cđm vō host. p̄mo^o p̄t dici mortale i mis et s̄l̄ib; in alijs vō q̄b; h; accidit forte raro l̄ ex enētū ē veiale. **Q**uia vō de mēdaco in hoīe p̄fecto sūt diuerse snie. iō ut meli^o satisfiat lectoz referā eas succēte. **D**icūt em̄ q; dā q̄ mendacia illa q̄ sūt veialia i imp̄fectis ut mendaciū iocosū et officiosū sūt etiā veialia in p̄fectis magis tñ guia. **A**lij dicūt q̄ mendacia officiosa sūt sp̄ in p̄fectis mortalia. iocosa vō sūt veialia. p̄ eo q̄ hō mendacia officiosa ex

aiō dicit. et p̄ ea fallere intēdit. nō at̄ p̄ iocosa. hec at̄ s; mendacia iocosa eē veialia in p̄fectis itelligendū vidēt̄ s; m rap. et host. qn̄ ille cui dicūt iocosa mendacia scit dici cā iocadi. sic vidēt̄ aug^o dicere illud. xxi. q. ij. ne q̄s. et qn̄ i dicēdo ea nō ē d̄temp̄ vl̄ libido nimia. **D**r aut̄ hic p̄fectus s; m rap. et hosti. vir claustralis siue religiosus q̄ ex toto renūciauit mūdo. et multo magis s; m host. ep̄s. q̄ sicut p̄cellit i dignitate. ita p̄minere d; alijs i religiōe et sanctitate. **V**el etiā vir p̄fect^o d̄r s; m hu. et io. ut host. refert ille q̄ si decederet statim ad patriā euolaret. **P**rima opio magis placz rap. et q̄ tenet eā respōdent ad verba aug. ut dicit bon. q̄ aug. nō intēdit dicere q̄ p̄dicta mendacia sint p̄fectis viris p̄ctā mortalia. s; q̄ sint i eis gūiora et magis indecētia. qz mētendo se et alios ad mortē disponūt. **S**cda vō opio magis d̄sonat verbis aug. q̄ vidēt̄ expresse dicere sup illud ps. pdes oēs q̄ lo. men. q̄ mendaciū officiosū ē viris p̄fectis mortale peccatū. ipe em̄ p̄pter magnū veritatis zelū maxie detestatus est mendaciū. et ideo illd̄ saltē a viris p̄fectis voluit elōgare ut veritas i aliqb; sedē solidā iueniret s; m bon. et hec scda opio est tutior s; m host. ar. di. v. ad eius. tenet etiā eā fr̄. **G**. de mara loquēs indistincte de viris p̄fectis vidēt̄ etiā ei magis adherere bon. distiguit tñ rōnabiliter de viris p̄fectis ut iā statim patebit. **S**cđm em̄ qd ipe dicit. hō nō obligat sp̄ealiter ad aliqd ultra alios nisi rōne voti emissi vel officij d̄missi vel scādali iminētis vl̄ d̄scientie dictātis. si ergo viri p̄fecti sūt obligati ad nō mētendū aliquo genere mendacij. cū nō sint obligati ad h; ex p̄cepto nec ex voto nec ex officio d̄missio erūt obligati p̄pter scādaliū et d̄scientie vinculū. **E**t ideo distinguendū est q̄ quidā sūt p̄fecti publici. quidā occulti. **P**rimis adhibetur fides tanq̄ d̄seruatorib; veritatis. **E**t qz mendaciū dep̄ehensū facit. ut hō nō credat alteri si ipi mētrent̄. iā nec eis crederet̄ nec aliqb; alijs et sic veritati p̄iudicaret̄. et alijs occasio scādali daret̄. et iō tales debēt habere d̄scientiā q̄ p̄ nulla re dicāt mēdaciū p̄pter vitandū scādaliū et veritatis cōtemptū. quādo ergo dicūt mortaliter peccant tū qz faciūt d̄trā d̄scientiā. tū quia alios actiue scādalisant. nō sic aut̄ scādalisant̄ de imp̄fectis vl̄ de p̄fectis occultis. ideo tales nō sic obligant̄ ad omē mendaciū euitandū. **S**cđm d̄trā sup illud ro. xii. omne qd nō est ex fide est peccatū. dicit glo. omne qd fit d̄trā d̄scientiā edificat ad gehennā. sed omne mendaciū fit contra d̄scientiā. ergo rē. **E**t ad gehennā edificat per causā peccatū mortale sed p̄ occasione siue dispositionē veniale. unde etiam mendaciū veniale edificat ad gehennā dispositione. **V**el etiā s; m pe. quidquid fit d̄trā d̄scientiā faciendi ex necessitate edificat ad gehennā. nō aut̄ quidquid fit d̄trā d̄scientiā faciendi ex honestate. **A**d hec nota s; m alex. i tercio suo q̄ cū augustinus dicat super illud ps. perdes omnes qui loquuntur mendaciū. q̄ vir perfectus mentiri nō debet pro conferuanda

alteri? vita ne pdat aiaz sua. n̄ intēd̄ dicere
q̄ pfect? quocūq; mēdacō mētia? mortaliter
peccet. s; q̄ sp vitare mēdaciū d; ne p vita a
lic? suada discrimē dmittat in animā suā. p
ter veiale em̄ citi? veiet ad mortale. vñ cū d̄
dū vitā alteri? suat supple mēdacō veiali. aī
mā suā pdat. i. aliqñ pderē dīgat mendacio
mortali. **P**re. qz nescit? vñ mēdaciū pueiat
ex radice mala siue libidine. i. amore mortali
vñ veiali. iō dī? ne forte zc. vñ n̄ asserit ppter
hoc p pdat aiam suā. **E**st aut libido mortalis
appetitus animi quo boīs eternis q̄libz tpa
lia pponitur ut vult aug. li. dtra mēdaciū
libido vñ venialis est appetit? sensualitatis
vel rōnis quo aliquod temporale nimis dili
gitur. tamen sub deo. hec alexander. **S**ed
nunquid omē mēdaciū ē phibitū i hoc pce
pro. s. n̄ loqris flm testimoniū. **E**t q̄ sic loquen
do de mēdacō qd̄ pueit ex libidine mortali n̄
aut mēdaciū pueiens ex libidine veniali. sic
nec i alijs pceptis phibet? clpa venialis. **E**t
qd̄ dicit aug. li. de mēdaciō q̄ i n̄ lo cau est
mētiend̄. itelligit? qz ē malū flm se. et mēdaci
um mortale sepat a veritate dīna. veiale aut
ad sepatiōz dispōit. h̄ alex. an. in tercō. **Q**ue
rit? ec qd̄ gen? mēdaciōz sit gūi? pctm̄. **E**t se
cū dū p beat? aug. dī? gō? mēdaciōz sequit?
ordiez ita q̄ primū ē magnū. et vltimū ē mīmū
Nō h̄? ē qz flm q̄ vult ph? li. to. si magnū in
vno genere excedit? maximū in alio genere. ec
simpliciter h̄ gen? excedit iō. vñ ad h̄? q̄ ali
qd̄ gen? excedat alterz n̄ oportet q̄ singula
h̄? excedat singla alteri? generis. s; q̄ summū
i vno genere excedat summū i alio genere. ex
emplū p̄t pōi de equo et asino. qm̄ ergo inter
mēdacia oīa iō ē maximū qd̄ q̄s intendit noce
re in spūalibz. iō primū gen? mēdaciū qd̄ fit i
doctrina religiōis cū ad hoc ordinē ē inter
omnia mēdacia summū. qz vñ n̄ p̄t aliq̄s p cā
maioris mētiū q̄ p dseruatiōe spūalis boni vñ
bono spūali āneri. ideo illud mēdaciū ē le
uissimū qd̄ fit p dseruanda corpis castitate vñ
aliquo fili. et sic gdatim ascēdendo et descen
dendo est videre i alijs. vñ valde rōnabiliter
aug. spēs mēdaciōz et grad? ordinauit.

Quāntū articlū p̄la queruntur. s. vñ
sancti p̄es mēti fuerint in aliq̄bz dētīs
suis q̄ referuntur i sacra scriptura. **E**t in sacra
scriptura vt dī? aug. inducūt? aliquoz gesta
q̄si exēpla pfecte v̄tutis de q̄bz nō ē estimād
eos mētiros fuisse siq̄ tñ in eoz dētīs mēda
cia vidētur intelligi debēt esse dicta figura
liter et pphetice. **Q**d̄ em̄ dixit abraā gen. xxiij
se ad seruū cū puero reuersuz n̄ fuit mēdaci
um. qz flm alchūmū. et si incēdebat filiū imo
lare. credebat tñ vt dicit apl? q̄ dñs eū susci
taret. sciebat em̄ q̄ firma erat pmissio q̄ dictū
fuerat ei. in p̄laac vocabit? tibi semē. vel cum
dixit reuertemur subintelligit? si dñs voluerit
Nō est etiā mēti? abraam. gen. xij. et xx. di
cens q̄ sara essz soroz sua. qz vt dicit aug. in q̄
stōibz sup gen. h̄ dīcēs veritatē voluit cela
re non mendacium dicere. soroz em̄ sua dice
batur qz filia fratris ei? erat. vñ ip̄e dixit go

ne. xx. vere soroz mea est filia patris mei et n̄
m̄is mee. qz. s. ei attinebat ex pte p̄is. p̄laac
etiā dīcēs gen. xxvj. de rebecca. vxore sua q̄
soroz ei? essz n̄ fuit mēti? qz erat ei? soroz et
vxoz. **I**acob etiā dīcēs gen. xxvij. se esse esau
primogenitū p̄laac nō ē mēti? qz h̄? dīx? m̄
stice. p eo q̄ p̄iogenita ei? debebant? sibi d
iure. et sic iacob erat esau p̄iogenit? n̄ i p̄lo
na quidē sed in iure p̄iogeniture. **V**sus autē
fuit hoc mō loquendi p sp̄ritū p̄bie ad desi
gnandū misterīū q̄ scz popul? mior scz cēili
um substituēd? erat i locū primogenitū. s. po
puli iudeoz vñ etiam ad designand? q̄ popu
lus ab eo descendēs erat p̄ferend? q̄ntum ad
deū. populo ab esau descendente. p̄laac vñ dī
xit h̄? iacob fraudulenter egisse. qz estimabat.
vñ nec ip̄e mēti? fuit. ioseph etiā gen. xlij.
dīcēs fratrib? suis. exploratores estis. n̄ fuit
mēti? qz hoc nō dīx? asserēdo s; poti? tēptā
do siue interrogādo. **N**ō fuit etiā mēti? ge
ne. xliij. dīcēs q̄ habebat scientiā auguriādi
qz ibi sumit? auguriū cōiter p futuroz. p̄uili
one. **V**el p̄t dīci q̄ hoc dīxit interrogatiue ex
primēs opinionē populi quā de ipso habebat
Vel etiam flm augusti. v. sup gen. ioseph dī
xit illa nō serio s; ioco. et ideo non est habēd
p mēdaciō mēdacia em̄ a mēdaciōz seriose dī
citur qd̄ debz intelligi flm q̄ mēdaciū d; flā
significacō vocis cū intēcōe fallēdi. **Q**ui
dā vñ laudātur in scripturis n̄ ppter pfectā v̄
tutē s; ppter q̄ndā v̄tutis indole. qz scz in eis
apparebat aliq̄s affectus laudabilis ex quo
moueabant? ad aliq̄ indebita faciēda et sic iu
dith laudatur nō qz fuit holoferni mētiā sed
ppter affectū quē habuit ad salutem populi
p q̄ se piculis exposuit. licz etiā dīci possit q̄
ei? vba sunt flm aliq̄e intellectū misticū vā
vñ scdm glo. ibidem nō dīxit illa adulatozie
mentēdo s; futura p̄phice p̄dicendo. **V**erum
obstetrices peccauerint mortaliter vñ venia
liter in mendacio suo. de quo dicitur exo. i. q̄
dixerūt nō sunt hebrez mulieres sicut egipcie
zc. in quo sunt mentite secunduz glo. et sc̄tōs
videt? em̄ q̄ mortaliter. qz dī? ibi glo. grego.
q̄ benignitatis earum merces que in eterna
vita remunerari poterat. per mendaciū culpaz
in mercedē temporale est dmutata. **N**ichil
autēz hanc dmutacōnem facit nisi peccatum
mortale. ergo zc. **C**ontra hoc est glo. alia ibi
dem dīcēs. **L**euioris est culpe si quisq; men
tiatur prestando beneficiū. **E**tē videtur q̄ cca
hoc hiero. sit dtrarius grego. dīcēs sup p̄la.
v̄sus finē. q̄ dñs eis p̄parauit domos spūales
et sic videt? q̄ non retribuerit eis in presenti
Et h̄? est multiplex modus dicendi. vnus ē q̄
obstetrices mētiē fuerūt p dseruatiōe vite
pueroz et vite p̄prie et respectu vite pueroz.
mendaciū illud fuit ex pietate. et peccatum
veniale. qz erat mēdaciū officiosuz. respectu
vñ vite p̄prie quā mag diligebāt q̄ veritatē fu
it ex libidinoso amore vite sue. et eo tpe qd̄ ve
ritas erat d̄fiteda. s. qñ iterrogate fuerūt i iu
di? a iudice. et flm h̄? fuit pctm̄ mortale et ab
stul? eis mercedē quā p̄i? meruerāt puulos dī

timore snādo. et sūm h loquūt diuersimode
facti. et huic opioni magis videtur adherere
alex. an. in scdo suo. Sed ille modus dicendi
est scdm bon. calumniabil. quia dux videt
dicere qd aliq dicet aliqd leue medaciū pzo
salute corz is sui mortaliter peccet. **D**icunt
eū aliq vt i^o nich. in tercō di. xxi. in lra q
obstetrices qz reqsire in iudicō a iudice vbi q
libz tenet nō negare veritatē mēte fuerūt.
ideo mēiēdo mortaliter peccassent. nisi fuisset
op^o mie. cui^o inq^o ad pharaonē nō pti
nebat. qz nō ē data aliq p^o hōi ad agēdū a
līqō dtra deū. Ali^o aut mō^o dicēdi ē q in ob
stetricibz ilis ē duo cōsiderare scz bñficiū p^o
tatis pcedēs et medaciū subsequēs. et primū
fuit ex pietate qdā naturalī qd qdē n erat vi
te eterne meritorū dō digno. qz nō erāt i car
itate s3 de cōgruo qz disponebat eas ad car
itate. Sed medaciū subsequēs disposuit ad cō
trariū. et iō pietas pcedēs fuit t^oaliter remu
nerata ppter medaciū. qd ad grāz siue carita
tē vīā impediuit. qd qdē facere p^o veiale. et
h^o vult dicere ggo. cū dicit. benignitatis earū
merces q in eterna vita remunerari poterat.
poterat inquā potētia imota n potētia dispōi
ta et p^oiq. et ex h nlla ē dtrauersia inter gg.
et aug. nec ec inter eos et hiero. qz ipe n vult
dicere q obstetrices habuerint domos spūa
les p grē affectū s3 p qdāmmō pparate fū
erint ad grāz p timorē et pietatē. Et huic mō
dicēdi adherz bon. Nūc etiā modū pōit alex.
in scdo. Terci^o mod^o dicēdi ē sūm dho. i sum
ma sua. s. qz obstetrices quo ad effectū pcedē
tē meruerit remuneracōz eternā. vñ hiero^o.
expōit q dñs edificauit eis domos spūales. s3
quo ad actū medaciū n meruerūt remuneracōz
nē eternā. s3 forte aliquā t^oalē. c^o merito nō
repugnabat deformitas illi^o medaciū. sic me
rito remuneracōis eterne. et sic intelligi de
bēt vba ggo. dicētis q merces benignitatis ea
rū q potuit eis in eterna vita retribui. pmissa
cl^opa medaciū i remuneracōz t^oalē ē declina
ta. Nō em intelligt p p^o medaciū amiserint
remuneracōz eternā quā iā meruerāt ex affe
ctu pcedēti. Scdm vō alex. i tercō sum. sue. si
medaciū obstetricū pcessit ex libidine mortali
puta si diligebāt vitā t^oalē hebreoz sup de
u3. fuit mortale. et i hoc cau loq^o ggo. si vō
pcessit ex veiali libidine. i. amore sub dō. fuit
veiale et sic loq^o hiero. supponēs eas ex pie
tate fuisse mētias sub deo vitā illoz dilexif
se et iō vitā eternā meruisse. **E**st q aliq^o vi
deat sibi piclū imminere amittēdi castitatē nū
quid licebit ei mētiri ppter iō piclū euitādū
Ad h^o rñdet alex. an. et bon. q ille q ē in tali
piclō cōstitut^o aut ē pfect^o amator cōtinentie
aut impfect^o. si ē pfect^o ita q possit cōsidere
de cōtinentia mētis n d3 mētiri p vitāda corru
ptiōe carnis. qz sic dicit bñ lucia si me iuitam
violaueris castitas michi duplicabit^o ad coro
nā. i. tali em esse possz illa passio sine cl^opa. Si
aut ē impfect^o rōnabiliter timere d3 ne succū
berz si ad statū illū veirz et iō ei cōcedit^o eua
dere piclū maioris peccati p mi^o peccatum.

vñ sani^o cōsiliū ē tali flm aliq^o dicere q illaz
passiōz sustinere. Et h^o ē qd dicit aug^o. li. d. mē
dacō. pcta illa q ita cōmittūt i hōie vt eū fa
ciāt imūduz et i pētis nris vitare debem^o. ac
p h nec pcta dicēda sunt qz iō fiunt vt imūdi
cia euitet^o. qd intelligi d3 n q n sint peccata si
pliciter s3 q n sint guā. Et sic dictū ē de viro
impfecto respectu sui. sic etiā dicēdū ē de vi
ro impfecto respectu alteri^o impfecti sūm bo
na. **V**tr^o liceat alicui dicere medaciū vt
ad fidē l religioz alliciat p^oimū. Rñdet bon.
q n. qz n idigz de^o medacō nro. nec d3 aliq^o
credere q aliq^o cōuertat p flt suggestiōz s3 po
ci^o p spūsancti i^ospiracōz. qz vt dī^o ggo. inua
nū laborat ligua doctozis nisi int^o opet^o grā
saluatoris. **V**tr^o p^odicatoz et doctoz theo
logie sp mortaliter peccet mēiēdo cū faciat
dtra doctrinā suā q ē doctrina veritatis. Rñdz
pe. q n guā tñ peccat si scādālū l cōtēpt^o do
ctrine sit anexam. tūc em si sciēs h mortaliter
peccat. Si dicat^o q scit dtra doctrinā. dicēdū
q facere dtra i^o qd hō docet faciēdū ex neces
sitate pētū ē mortale. s3 n dtra i^o qd d cōz ex
cōsilio l utilitate. **V**tr^o liceat alicui mēiri p
cōsuāda alteri^o vita. Rñdz pe. q n. neqz etiā i
pfecto. licz em impfecto veritatē celare s3 nō
falsitatem dicere sūm aug^o. ar. p eo. xxi. q. ij.
primū et di. xii. q. ait. q sunt capla aug. et
xxi. q. ij. oē. qd ē capitulū isidori. Impfect^o
g^o d q^olito ad mortē d3 celare veritatē. i. sophi
stice l figuratiē q^oretes cōludēdo l cōtō tacen
do l exp^ole se n indicaturū asserēdo s3 n d3 flm
dicē. Si vō ex eo q n mēt^o diecturā accipiūt
n tñ ipe p^o d^o. Si dicat^o q aug. dicit q h n dūeic
pfectis. xxi. q. ij. neqz. ergo a dtrario sensu d
ueit ipfectis. **S** q dī^o i^o n dūeire pfectis. n
qz dūeiat alijs s3 qz mī^o dūeic eis. vñ aug^o. li.
de mendacio. de quesito inquit ad mortem
si nescis te nescire fatēdū ē. si scis n ē dicēduz
nescio. si aut sit necessario dicēdū dices scio
vbi ē. nūq^o aut dmostrabo. **S** m aut hosti. ti
de penitēcijs. p^o rñderi. si talē q^ol curze illuc
cito. ita tñ q sibi cōndat alia via q fugiēs te
near. l ali^o loc^o q vbi latet. vl sic m^ol. domū
istā itrāt et exeūt quos n video. neqz scio vbi
sit. i. i quo āgulo dō^o. l sic. n vidi eū diu est.
possuz em intelligere iō diu sic volo. l sic. nō ē
hic. i. m loco vbi sum.

De falso testimoio et testibz titul^o. xxxvii.

Prolea cōsiderādū ē de flō testio. et p^o
mo d pētō ei^o. scdo d pēa ei^o. 3° q^olter
testis i testificādo se h^ore d3. q^olto an te
stes sint cogendi et q^olter et q^ol. q^olto vtr^o tes
tes peccēt se subtrahēdo a testio. sexto vtr^o
liceat eis pecūiaz recipe p ferēdo testiōio.
septio q pnt eē testes et q nō. octauo quot tes
tes reg^ontur. cetera d testibz reliquo iurispe
ritis grā breuitatis. **C**irca primū sciēdū q
flm testimoniū sp ē pētū mortale h3 em de for
mitatē. tū ex p^ourio qz testes n admittūt nisi
iurati. et ex h ē sp mōle pētū ex suo cōtēre
sicut et q^olibz alia iniusticia. tū ex flitate scdm
q ome mendaciū. non tamen ex hoc habet
q semper sit mortale. vñ falsuz testimonium

in iudicio p[ro]latu[m] ad iniusticiam imp[er] edicenda[m] n[on] habet r[ati]onem peccati mortalis ex m[er]ito d[omi]ni h[ab]et p[ro]prio. Nota e[st] q[uod] in testio non debet h[ab]ere asserere p[ro] certo q[ui] si scies id d[omi]ni q[uod] n[on] e[st] cert[um] s[ed] dubiu[m] d[icitu]r sub dubio p[ro]ferre. et id d[omi]ni q[uod] e[st] cert[um] p[ro] certo d[icitu]r asserere. Si q[ui]s t[ame]n solite recogitas estimeret se certu[m] e[ss]e d[omi]ni q[uod] e[st] f[alsu]m. n[on] peccat mortaliter asserens id. q[uod] n[on] dixit f[alsu]m testimoni[u] p[er] se ex itencio[n]e. s[ed] p[er] accu[s]a[n]s d[omi]ni q[uod] intendit.

Qu[od] circa sc[ilicet] sciedu[m] q[uod] sic d[icitu]r aug[ustinus]. testis falsus tri[bu]t[ur] e[st] obnox[iu]s. f[aci]t d[omi]ni cui[us] p[re]ceptu[m] d[omi]ni nit. iudici que[m] m[er]ito d[omi]ni fallit. et p[ro]prio que[m] le d[icitu]r e[ss]e. d[icitu]r cri. fal. c. i. p[ro]pter p[ri]mu[m] septenis peccatis sibi t[ame]n p[ro]prio d[icitu]r imp[er]o. vj. q. i. q[ui]cu[m]q[ue] p[ro]pter sc[ilicet] ifamabi. xxi. q. v. si q[ui]s d[icitu]r. l. vberib[us] castigabi. v. q. v. illi q[ui] l. exordiarie poterit puniri. et de resti. c. n[on] l[icet]. p[ro]pter terti[u]m f[aci]t mod[um] lesio[n]is d[omi]ni d[icitu]r ar. C. de pe. iu. q. male. iu. l. ij.

Qu[od] circa terti[u]m sciedu[m] q[uod] testis d[icitu]r p[ro]f[ess]io[n]is co[n]f[ess]io[n]is et d[icitu]r iurare tactis sacrosanctis euange lijs p[ro]p[ri]a et m[er]ita veritate qua[m] novit de facto sup[er] quo inducit dicere. n[on] l[icet] adiecta falsitate. iij. q. ix. hortamur. et. iij. q. iij. nullus. et xij. q. v. n[on] sane. i. e[ss]e. t[ame]n n[on] t[ame]n tagit euangelia l[icet] cet cora[m] eo ponat. p[er] etiam ei iuramentum remitti de p[ro]prio volu[n]tate. et de iurciu. cu[m] in ca.

Qu[od] circa q[ui]ntu[m] sic distigue s[ecundu]m g[ra]m. f[aci]t q[uod] aut requirit[ur] testi[moniu]m i[n] ca[usa] civili aut i[n] criminali. si i[n] civili tunc generaliter q[ui]libet scies veritate d[icitu]r cogi p[ro]hibere testi[moniu]m veritati. C. d[icitu]r testi. si q[ui]n. et. xij. q. ij. qua[m]p[er]. Si i[n] criminali. aut agi[ur] de crimie civiliter. et sic etia[m] sunt cogedi. et de testi. co. p[ro]terea. et. c. cu[m] d[icitu]r tra. Aut criminaliter et tunc aut agi[ur] d[icitu]r crimie falsi. et sic etia[m] sunt cogedi. ut in c. cu[m] d[icitu]r tra. Aut d[icitu]r alio crimie. et tunc generaliter n[on] sunt cogedi. et d[icitu]r testi. co. dilecto[rum]. p[ro]ter p[er] si p[er] alios veritas n[on] p[er] liq[ui]re. ut i[n] c. qua[m]p[er]. l. nisi se subtrahat g[ra]tia odio v[el] timore et de testi. co. c. i. Si aut cogedi p[er] celsura ecclesiastica. v[er]o ex forma literay pape p[er] clausula illa sc[ilicet] testes aut. et. q[ui] si n[on] ponat ibi ut solet fieri q[ui] i[n] eis fit m[er]ito de crimie. nichilomin[us] iudex ad iura se refert et testes cogat v[el] n[on] cogat s[ecundu]m supradicta. Co[n]suetudo t[ame]n curie romane e[st] q[uod] i[n] casib[us] d[icitu]r factu[m] ubi agi[ur] de crimie. n[on] l[icet] testem cogat q[ui]libet terti[u]m d[icitu]r eo agi[ur]. et id f[aci]t i[n] l[icet] n[on] appone[n]s do clausula p[ro]dicta. Notat etia[m] rap. ti. de rap[er]ib[us] q[uod] q[ui]n q[ui]s p[ro]pter defectu[m] p[ro]bacio[n]is rem sua amittere tunc p[ro]f[ess]io[n]is p[ri]vilegiat[ur] ut p[ro]f[ess]io[n]is biter cogedi sunt iurati testificari. xij. q. ij. qua[m]p[er]. n[on] tamen i[n] causa sanguinis.

Qu[od] circa q[ui]ntu[m] sciedu[m] s[ecundu]m g[ra]m. q[uod] illi q[ui] subtrahunt suu[m] testi[moniu]m illi rei. n[on] nisi p[er] eos p[ro] bari p[er] mortaliter peccat. et id cogendi sunt satisfacere sic de alijs mortalib[us]. vj. q. i. illi q[ui] et maxie peccat q[ui] metu alteri[us] celat veru[m]. v[er]o aug[ustinus]. xj. q. iij. q[ui]squis metu cuiusq[ue] p[ro]p[ri]is veritate occulat ira dei sup[er] se p[ro]vocat. q[uod] maxie timet ho[m]ines q[uod] deu[m]. et post pauca. vterq[ue] i[n] us e[st]. et q[ui] celat veru[m] et q[ui] m[er]ito d[icitu]r d[icitu]r q[uod] iste n[on] vult p[ro]desse. et iste vult obesse. l[icet] bo. v[er]o i[n] summa e[st] ca[usa] h[ic] sic distigue. f[aci]t p[er] q[ui]n requirit[ur] testi-

moni[u]m alic[ui] aut requirit[ur] auctoritate superioris cui tene[re] obedire i[n] his q[ui] p[ro]p[ri]et ad iusticia[m]. et sic tene[re] ferre testi[moniu]m i[n] his i[n] q[ui]b[us] f[aci]t o[rdi]ne testi[moniu]m exigi[ur] iuris. ut i[n] manifestis. et i[n] his d[icitu]r q[ui]b[us] ifamia p[er]cessit. i[n] alijs v[er]o n[on] tenetur. Aut requirit[ur] n[on] t[ame]n auctoritate superioris. et tunc si testi[moniu]m requirit[ur] p[ro] liberatio[n]e ho[m]inis ab iniustia morte siue pena q[ui]cu[m]q[ue]. l[icet] f[aci]t ifamia. siue etia[m] ab aliq[ui]o d[omi]no. tenet[ur] testificari. et si etia[m] testi[moniu]m ei[us] n[on] requirit[ur]. tene[re] facere q[uod] i[n] se e[st] ut d[icitu]r n[on] tene[re] veritate alicui q[ui] possit ad h[oc] p[ro]desse. se cu[m] d[icitu]r id puer. xxiij. erue eos qui ducunt[ur] ad morte[m]. et ro. i. digni sunt morte[m]. et glo. d[icitu]r sentie[n]s re e[st] tacere cu[m] possis arguere. Sup[er] his v[er]o q[ui] p[ro] tene[re] ad d[omi]naco[n]em alic[ui] n[on] tene[re] aliq[ui]s testificari nisi cu[m] a sup[er]iori cogit[ur] s[ecundu]m o[rdi]nem iuris. q[uod] si circa h[oc] veritas occulter[ur] n[on] l[icet] speciale d[omi]nu[m] ex h[oc] nascit[ur]. et si p[ro]p[ri]um imminet accusatori n[on] e[st] curadu[m]. q[uod] se sp[eci]e i[n]gessit i[n] h[oc] p[ro]p[ri]um alia v[er]o ro e[st] de reo cui p[ro]p[ri]um imminet ip[s]o nolente. S[ed] nu[m]quid licet ho[m]i[n]i testi[moniu]m ferre d[icitu]r omis sis i[n] secreto sibi. l[icet] q[uod] n[on] de omis[s]is. f[aci]t sibi i[n] secreto p[ro]f[ess]io[n]e si novit ea t[ame]n p[ro]p[ri]a d[icitu]r p[ro]f[ess]io[n]is. q[uod] v[er]o p[ro]p[ri]um sacram[en]ti. f[aci]t mai[us] ho[m]i[n]i p[re]cepto. circa v[er]o ea q[ui] d[omi]nu[m] h[oc]i sub secreto aliter q[uod] p[ro]f[ess]io[n]e sic distigue tho. i. sam. f[aci]t p[er] si f[aci]t talia q[ui] statim ut novit ea manifestare tene[re] ut si p[ro]p[ri]et ad corruptio[n]em m[ul]titudinis sp[eci]ale vel corporale n[on] etia[m] g[ra]t[ia] d[omi]nu[m] alic[ui] p[ro]f[ess]io[n]is. t[ame]n per secretu[m] d[omi]nu[m] obligari n[on] p[er] q[ui]n de his testifi cet v[el] ea denunciet. q[uod] aliter f[aci]t e[st] frageret q[uod] alteri d[icitu]r. si v[er]o sint talia q[ui] q[ui]s p[ro]dere n[on] tenet[ur] b[ut] p[er] obligari ad celadu[m] ex hoc q[uod] sibi d[omi]nu[m] tunc. et tunc n[on] lo m[od]o tene[re] ea p[ro]dere e[st] ex p[ro]p[ri]e p[ro]p[ri]o sup[er]ioris. q[uod] celare ea tenet[ur] de iure nature supra q[uod] n[on] e[st] p[ro]p[ri]a. h[ic] tho. de hoc t[ame]n vide i[n] li. se. a. lxxij. Quid si iur[ur] testi[moniu]m n[on] p[ro]hibere. l[icet] cred[er]e g[ra]m. iuramentu[m] esse temerariu[m] q[ui] n[on] nisi p[er] eos p[er] de veritate liq[ui]re. tunc em[er] possent etia[m] p[ro]p[ri]a auctoritate d[icitu]r traucire. xxi. q. iij. i[n] malis. et h[ic] q[ui]n e[st] certu[m] mortale ex h[oc] p[ro]p[ri]o neire peccatu[m]. sec[un]d[u]m e[st] si dubitare. tunc em[er] esset p[ro]p[ri]o sup[er]ioris auctoritas req[ui]renda. et de elec. venerabile. Quid si v[er]o iterfuit negoco et cu[m] sciat n[on] posse p[ro]bare p[ro]p[ri]u[m] iuravit n[on] p[ro]hibere testi[moniu]m veritati. Cred[er]e g[ra]m. hui[us] iuramentu[m] esse temerariu[m]. q[uod] et si v[er]o n[on] faciat p[ro]bacio[n]em plenam. facit t[ame]n semiplenam et fit delatio iuramentu[m] ut p[er] id p[ro]baco[n]e d[icitu]r p[ro]pleat. C. de reb[us] cre. i. boe fidei. Quid si aduersari[us] subtrahat testes. l[icet] o[n]dit se fouere l[icet] iniqua[m] e[ss]e. d[icitu]r testi. d[icitu]r tunc. et exp[er]i d[icitu]r in se iudicis auct[orit]e elusa.

Qu[od] circa sextu[m] sciedu[m] q[uod] testis nichil d[icitu]r recipe re p[ro] testi[monio] ferendo. q[uod] sic n[on] d[icitu]r esse sententia venalis ita nec testi[moniu]m. xii. q. v. n[on] sane. exp[er]sas t[ame]n recipe p[er] a p[ro]ducere eu[m]. iij. q. iij. v[er]eturis. Quid si testis corrupt[us] dicat testi[moniu]m f[alsu]m. l[icet] testi[moniu]m n[on] l[icet] e[st]. et q[uod] venale. et q[uod] f[alsu]m. et p[ro]pter pena[m] f[aci]t tenet[ur] i[n] iudicio aie illi que[m] suo testi[monio] lesit ad o[mn]e i[n]teresse. ar. et de testi. sic. Pecunia v[er]o data n[on] restituerur ei q[ui] turpiter dedit q[uod] ei obstat p[ro]p[ri]a turpitudine. ut i[n] c. n[on] sane. h[ic] ei i[n] cui[us] iniuria data vide[re] i. q. i. iube[re]. Quid si pecunia sit data simpliciter

ut testimonium ferret. dici potest in hoc casu secundum
goff. quod ille qui dedit eam repetere potest si non dedit eam al-
mo ut testis corrumperetur. sed ut sibi iusticiam obsuaret
ar. ex. d. symo. dilectus. et. xiiij. q. v. non sane.
Sed vide de septimo. f. q. pnt esse testes et q. n
cca qd sciend q. i. testibus potissime vij. sunt d
sideranda. vñ usus Codicis. sex. et al. discretio
fama. et fortu a. fidel. i. testibus ista requies. Co
dicis. qz si e. su a testimonio repellit. iij. q. iij.
q. ite i. emiali. v. ite liberi. Distiguit tñ qz b
u aut e. maumissus et tuc recipi potest i. testimonio
uz eoz q. vid. tpe huiusmodi. Aut e. manes ser
u. et tuc aut iterogatur d. huius q. pnt ad dñm
suu. aut d. alij. i. primo cau n. admittit scz nec
p. dño nec o. tra dñm. nisi i. emib. exceptis. f.
adulterij. fraudati celus. et lese maiestatis. i.
terrogari tñ i. fctō suo pnt. ut i. dñtō. f. i. v. ite
hui. Quidā aut dicūt alios casus duos scz cū
vir uxore dñ occidisse s. m. l. d. ficarijs. et euz
agz d. occiso dño. In his vñ q. pnt ad aliū
q. ad dñm admittit suu i. defectu testiū. ut
i. dñtō vñ. ite hui. **S**ex. qz m. l. n. admittit
ad testimonium cū agz de emie emialiter. admit-
ti tñ cū agz de emie civiliter e. tra clicos e. f.
e. qm. et i. emie excepto. ut i. symo. ex. d. symo.
tata. et i. cā m. q. sitōis et denūtiatōis et exce-
ptōis ex. e. tā l. r. et. c. sup. eo. et i. cā civili p
terp. i. testam. f. testes. et i. cā matrimoniali
ut i. c. tā l. r. et. ex. d. v. sig. for. i. glo. **E**tas.
qz mascl. mior. xiiij. anoz. et fcia mior. xij.
anoz n. admittit i. civilib. iij. q. iij. c. i. In cri-
mialib. aut mior. x. anoz iij. q. iij. f. ite i. c.
miali. i. v. ite testiū. **D**otest tñ pubes. xiiij. an-
noz testificari i. emib. exceptis. ut i. nece dñi
occisi. et lese maiestatis. ff. ad fil. l. ij. et. iij.
q. iij. c. i. i. glo. f. et pubes testificari potest d. his
q. vid. cū erat p. m. pubertati. ff. e. l. i. **D**i-
cretio. qz et furiosus et mēte capz repellit
sic ab officio iudicandi. iij. q. vij. f. tria. **E**ama
ex. e. testimonium. **N**ota s. m. abbatē i. cā emia-
li repellit qz ppter ifamiā iuris l. facti. i. civi-
li vñ nō repllit ppter ifamiā facti. ut i. c. testi-
monium. **Q**uid si p. duxi o. tra te testē ifamē et
eūde postea p. duxi o. tra me nūqd eū repelle-
re possuz. **E** q. n. scz rōe eoz q. p. d. omisit p.
p. duxerz eū. f. rōe postea omissoz. s. m. guil.
duradi. **E**oz tua. qz paup repellit q. d. facili
cā luci mēti. iij. q. iij. ite i. emiali v. testes.
s. m. tñ jo. si carz suspicōe bñ admittit isti. d. su
spec. tu. f. vli. **E**ides. qz ifidelis n. admittit
o. tra fidelē. ex. de here. c. i. **L**icet aut p. d. cā
septē potissime sint i. testib. dñsideranda. sunt tñ
dñsideranda et alia scz octauo. si sit inimic. qz
talib. repellit a dñūtiatōe et accusatōe et te-
stio. ex. d. accu. cū opozteat. et ab m. q. sitōe. qz
inimic. n. potest eē m. q. sitōz ibidē. c. ad peticiōez
et a iudicō ex. d. resti. spoli. **I**te cū qz. **R**elinqz
t. aut arbitrio iudicis q. inimicitie a p. d. c. t. r.
pellat. ff. d. q. oib. l. i. f. q. o. **E**t qdē s. m. guil.
eclenes inimicitie a p. d. c. t. r. repellūt. p. terp.
a testiō. qz testē n. oio repellūt f. dñilitat. i. au-
tē. d. testi. f. si vñ. col. vij. **N**ono nll. admittit
i. cā d. re p. a. iij. q. iij. ite i. emiali. **N**ota
s. m. gof. nll. admittit i. cā sua p. cipaliter l.

secundario. C. e. l. oib. vñ vñ dñtor i. cā rei vñ
dñte n. admittit p. p. tōre. qz p. a. vñ dñtoris cā
videt. neqz debitor i. cā pignoris p. creditor
re. ff. d. appel. l. ab exccutore. **E**allit hoc i. le-
gataris et omissarijs q. ferūt testimoniū i. cā tes-
tamti cū agz de hereditate n. delegatis et fi-
dei omissis. **E**allit e. h. i. collegijs et corregla-
rib. **M**oachi em. c. clici i. cāis mōasterij sui
et ecclie sue pnt testificari. ita tñ q. statuāt vñ
nū l. duos pcuratores ad agēdū et rñdendū
et illi duo n. pnt eē testes in cā illa. f. alij pnt
ex. e. i. sup. **S**ilr plac. potest esse testis ita tñ q. po-
nat aliū pcuratōrē. qz n. potest esse fil. actor et te-
stis s. m. hosti. **S**ilr p. conomo l. vicedño agēte
p. reb. ecclie potest ep. testis eē. h. hosti. ex. e. i.
sup. **I**nno. vñ o. tradit. **D**ecio obsecuri et i.
gnori tales em. n. admittūt nisi cū tormētis. i.
autē. e. l. sancim. s. m. gof. **V**ndecimo ex-
cutores negotior. ut pcuratores. curatores
tutores et iudici n. admittūt i. cā i. q. sunt exe-
cutores. ex. e. i. sup. **D**uodecimo socij cminif
ex. e. vñens. f. itellige q. socij cminis et mune-
ris n. admittūt ad testificandū f. ad accusandū sic
socij vñ cminis n. muneris admittūt ad vñūqz
i. crimib. exceptis et ad detegēdā o. spiracōez
ex. de testi. co. c. vl. **T**redécimo n. admittit
qz in cā cōi. qz cā cōis duoz ē vñūqz. ff. de
ritu. nup. i. d. **D**ecimo q. rto p. n. potest esse testis
i. cā filij nec eduerso nisi i. caib. pnt em. p. et
mater testificari p. filio i. cā m. moniali ut di-
cet ifra li. vij. et i. cā d. etate et o. gnatione et
natiuitate. ff. d. p. bac. l. ec. et i. cā rligiōis. x.
q. iij. pñs. et i. cā testam. taria insti. de testa. f.
i. testib. **O**ms aut alij o. sangnei post p. em. et
m. rez admittūt i. cā civili siue sint p. p. q. siue
f. moti qz n. iueit p. hibitū. ff. e. l. i. **I**n emiali
aut cā o. tra f. rez l. p. f. n. admittit f. nisi in c.
mie heredis. ex. d. plump. l. rias. **B**ern. vñ ex. e. i.
l. rias distiguit de o. sangneis. p. aut ppter affe-
ctiōz p. sumit o. tra eos. sic n. admittit. aut nō
p. sumit et sic admittit. si tales apparēt q. ver-
ritatē g. uē p. p. nant. iij. q. iij. f. eos testes. **Q**u-
indécimo n. admittit domesticū vñ failia-
res. **N**ā i. emiali cā n. licz accusatores testes
d. domo p. a. ducere. iij. q. v. c. i. et dicūt p. p.
domestici vñ failiares q. b. impare p. rōe p. a-
trie l. p. tatis domice. iij. q. iij. f. ite in emiali
ut vñ. colon. s. u. libere. ascriptici. mer-
cenari. filij i. p. tate pñs. et o. m. habitates i.
domo. **N**ota tñ s. m. ho. q. si aliq. fuit colon.
m. l. mercenari. et mō n. ē. tal. d. o. suetudine
admittit ut p. me testet. nisi ipm in fraude e-
iecesset a me ut p. me testificaret. **I**tem s. m.
guil. vñ. p. viro l. q. libz domestic. p. dome-
stico n. testifica. nisi aduersari. vel. qz h. o. ē i.
troducū i. ei. fauore. ar. **C**. de leg. qd fauore
sic aduocat alteri. p. t. ab alia p. te p. i. testē
admittit ex. e. romana. et patron. et gener. et
nur. q. sūt d. failia. **C**. d. v. sig. l. fi. i. p. cipio
Familiares dicūt o. sangnei. affines. aici. iij.
q. iij. ite testiū. n. tñ q. libz aic. repellit f. tñ il-
le q. ē maxia failiaritate diuēt. ff. de. v. sig.
late. nec q. libz affinis f. q. ex nuptijs affinita-
tē o. traxit ex. d. eo q. co. discretiōz. **A**dmittit

et qñqz domestici i causa criminali qñqz i ciui
li. In criminali vñ i duobz caibz. pñio cuz cāo
mici platū suū accusant. ij. q. vij. latoz. scdo
cuz accusat matrimoniu ppter dñgnitatem
xxv. q. vij. c. i. **N**ō si mōachz l' clicz accuset
aliquē de collegio ppter alios mōachos i testes
inducere. qz n̄ reputat magis domestici accu
santis qz accusati. si vñ accuset exneū. tūc nō
p̄t. xxij. q. ij. sup. prudētia. **A**dmittū etiam
qñqz dñstici i cā ciuili. i. i legatario vñ fidei
comissario. qz licz sit dñstic⁹ p̄t ec testificari i
cā testamti cū agi⁹ de hereditate. isti. d. testa.
q. legatari⁹. **I**te i his qz fiūt i capitulo qz illa
nō facile p̄bā nisi p caōnicos ex. e. veniens
ij. **I**te i his qz fiūt in domo. **C**. de repu. dñsensu
Ite i cā ecclie sue i qz et mōachi et clerici p̄nt
testificari. ex. e. insup. **C**aōnic⁹ aut n̄ tñ p̄t ef
se testis i cā ecclie sue. s. etiā p̄t esse testis dca
nōici sui i cā p̄pā. n̄ tñ dtra suū dcanoicū s. ec
dtra aliū. qz n̄ ē dñstic⁹ h̄mōi. s. ecclie tñ
s. m. jo. xij. q. ij. **S**edecio nō admittūt illi qz
agnoscūt psonas litigātes. qñ. s. agi⁹ de cō
tractibz. ar. in antē. e. s. i. et ex. e. cuz cām in
glo. **D**ecio septio exdñmūcati et suspēsi. ex. d.
ac. olim. qd ē verū de suspēsis ab hōie s. m. bo
sti. ibid. **D**ecio octauo piuri. ex. e. **D**ecio
nono n̄ admittūt ad testificād cñios si sint d
crimie diuicti l' dñssi l' etiā si adhuc possunt d
uinci. ex. e. sup. eo. s. m. aut leges tñ dñenati
repellūt. **S**z nūquid testis cui cñe obici⁹ ex
cipe p̄t qz excipies sit cñiosus. **H**. q. nō. qz ex
cipies p̄seqt ius suū se defēdēdo et n̄ l' p.
hibe⁹ a defēsiōe iuris sui. etiā si exdñcat⁹ essz
ex. e. si testionū i glo. **H**osti. aut dñt qz si exci
piēs sit exdñmūcat⁹ l' tal' cui for⁹ ē iterdict⁹
repelli p̄t. **N**ota qz crimiosus aut n̄ ē emen
dat⁹ de crimie et sic repellit⁹ a testionio in cā
cā p̄ter p̄ i cā inqñitiōis qñ. s. fit inqñitio tā in
capite qz in mēbris. tūc em recipi⁹. qz ea qz dñ
m fiūt p dñstic⁹ p̄bā debēt ex. e. vñens.
vñ sufficiūt testes qlescūqz sint nisi sint cor
rupti l' inimici ex. de sen. et re iud. cū. i. et. a.
s. si exnei testes adducerēt tūc reqrere⁹ qz nō
essent cñiosi. s. gof. et jo. ij. q. i. dñ omipotes
Bar. dñt qz n̄ admittūt cñiosi. nisi sint de cñi
ne emēdaci l' nisi in cñibz exceptis. s. si ille d
tra quē sit inqñitio fuit ātea de illo cñie infā
mat⁹. s. bar. in. c. de omipotes. **A**ut ē emē
dat⁹ de cñie. et tūc aut eū infamia comitā⁹
aut n̄. si nō. admittit⁹ i cā ciuili nisi sit piurus
quātūcūqz peniteat. et idē ē in cā cñiali si a
gat⁹ ciuilitē. si aut cñialitē repellit⁹ nisi in c
mibz exceptis. s. si p̄bz se p̄s biterz pñiaz e
gisse. s. in alijs cñibz repellit⁹ siue sit diuictus
de cñie in alio iudicō siue possit diuici l' ec si
guata sit ei⁹ opio. p eo qz qñqz fuit sic repul
sus. **I**n cñie tñ heresis admittit⁹ ec piur⁹ si āt
eū infamia comite⁹. vt si fuit dñenat⁹ de fur
to noie suo qz n̄ p̄t facere iudex qz talis infā
mia n̄ seqt. ff. d. furtis n̄ p̄t. sic repellit⁹ in qñ
bz cā nisi fuerit p̄r in integz restitut⁹ ex. e.
testim. **V**icesi⁹ lapci. laici ei n̄ p̄nt accusare
clericū neqz testificari dtra eū in cā criminali
Nota tñ qz aut agi⁹ de cñie ciuilitē aut c

mialiter. si ciuilitē. s. in modū excepōis sic
admittūtur laici dtra clericū tā ad accusandū
qz ad testificādū. aut cñialitē et tūc n̄ admitt
tuntur dtra clericū ad accusandū nec ad te
stificādū i cñibz n̄ exceptis. nisi suā vñ suoz
iniuriā psequat⁹. **I**n exceptis vñ si accusent ze
lo malo n̄ admittūt. si vñ zelo bono admittū
t⁹. **C**leric⁹ aut dtra quē agi⁹ de cñie excepto
aut fuit ātea infamat⁹ de illo cñie et tūc ad
mittūt etiā viles p̄sone et cñiosi. et ad accu
sandū et testificādū ppter inimicos et dñpira
tores et p̄cipes cñis. sp̄ale tñ ē in cñie sy
monie et lese maiestatis i qbz admittūt p̄ci
pes cñis ad accusandū s. nō ad testificādū
di. lxx. si qz ppter qd hugo itellig⁹ d socio cñi
nis n̄ muneris. qñ scz res n̄ p̄cessit ad actū qz
pecuniaz n̄ dedit nec recepit. qd jo. n̄ cred⁹. qz
symonie cñie p̄ced⁹ istar lese maiestatis. **A**ut
ē bōe fame sic n̄ admittūt laici nisi bōe fame
Clerici vñ dtra clicos admittūt nisi sint cñi
nosi l' ec irregl' ares. n̄ em p̄nt p̄s biteros accu
sare vñ dtra eos testificari qz ad sacerdotiū eli
gi p̄hibētur. ij. q. vij. ipi. qd ē verū s. m. jo. in
cā cñiali n̄ ciuili. vñ bigam⁹ nō p̄t accusare
clericū cñialitē s. ciuilitē tñ. **S**ilr nec qz
mēbzū amisit aliquo cau p̄t accusare clericū
ordis supioris s. clericū eiusdē ordinis vñ in
ferioris accusare p̄t. ij. q. vij. cleric⁹ et s. sunt
vera de accusatiōe. sec⁹ ē de denūtiatiōe ex.
e. cū. p. i. glo. **V**icesimoprimo. accusati de
crimine. **A**ccusatus enim de crimine penden
te accusatiōe n̄ potest testificari in causa cri
miali. nec aliquē accusare. nisi forte cñimibz
exceptis. nec etiā p̄t ad ordies p̄moueri ex. e.
c. vlti. s. i. ciuili p̄t admitti post sniam. ec si sit
appellatum qz adhuc ē iteg⁹ ei⁹ stat⁹ vt ite
ruz honoribz fūga⁹. ff. de appe. iterpo. nichl
jnno. oportz. l. vna. **V**icesimosecdo dñpira
tores. **P**hi em n̄ admittūt i testionū dtra illuz
dtra quē dñspirauerunt. s. dtra alios sic. ex. de
sen. et re. iudi. cū. i. et. a. **V**icesimotercio iur
dices aduocati assessores appellatis i cā p̄zi
cipali tales em n̄ p̄nt esse testes i cā appellati
onis li. vj. e. romana. c. **V**icesioquarto. me
diatores. in dñtractibz em n̄ admittūt media
toz nisi de dñsensu p̄riū i autē. e. qm vñ. **V**ice
sioquinto statu liberi. i. qbz libertas ē sub dñ
cōe r̄icta cū sint s. ui. **C**. de sta. libe. statu li
beri. **V**icesiosexto liberi. **P**hi em n̄ p̄nt testi
ficari dtra p̄zonū et filiū ei⁹ l' p̄ p̄zono. ff. d.
fidei dñmisso. lib. paul. **H**oc fall⁹ tñ in qbusd
cñibz **V**icesioseptio qz fuerūt in custodia pu
blica p̄ aliq⁹ cñie nisi p̄r se purgauerint
iij. q. iij. c. i. **V**icesiooctauo hermafroditi
in his em qñtas sex⁹ icalefcētis oñdit an pos
sint testificari i cāis cñialibz et i vltis volū
tatibz i qbz mlier n̄ recipi⁹. iij. q. iij. s. **I**tem
h̄mofrodita. s. si qz vtat⁹ vtroqz mēbro. vt ac
cidit quandoqz de facto tunc episcopus faci
at eū eligere quo mēbro velit vñ. et iurare
qz decetero non vter⁹ alio mēbro s. m. hosti.
Vicesimonono vasalli n̄ p̄nt dtra dños vel
p̄ dñis testificari i cā cñiali ex. de offi. dele
cām. **G**uil. dicit qz p̄mo p̄nt. licz n̄ possint esse

iudices. Alij. distinguunt qd vassallus aut e obli-
gatus ad certa seruicia et non ad iuramentum. et tunc
potest ut patet de illis qui tenent decimas ab eccle-
sia in feudum etc. de decimis. Quia ad prestandum
sacramentum fidelitatis et tunc non potest. quia homo sa-
cramentum representat quondam specie seruitutis ar. ex
de re. iur. idignu. Tricesimo glosi. i. adulato-
res. ij. q. v. fil. Tricesimo primo socii omni-
um bonorum ar. C. e. oibz potest tamen pro parte socii sui
non pro sua testis esse ita quod ei nullum emolumentum ac-
quetur. ar. ex. de pbe. dilecti. inf. Ad hanc nota
quod qui repellitur ab accusando repellitur et a testifica-
do. iij. q. ij. c. i. Nec tamen regula fallit. primo in
civilibus. quia clerici qui sunt irregulares non suo cri-
mine ut bigami et mutilati admittuntur ad testifi-
candum in civilibus contra clericum non ad accusandum
In criminibus vero neutrum possunt. Secundo in mulie-
ribus qui repelluntur ab accusando nisi in exceptis
casibus. et tamen admittuntur ad testificandum nisi in vltis
voluntatibus. Tercio in criminibus priuatis in his enim
non potest accusare et non interest. et tamen potest testificari.
Ita quicquid admittitur ad accusandum admittitur et ad
testificandum. iij. q. ij. c. i. ar. a contrario. hanc regula
fallit. Quarto in criminibus non exceptis quoniam quis persequitur
iuriam suam vel suorum. tunc enim quilibet potest accusare et
tamen infamis. et tamen infamis non potest testificari. iij.
q. xv. dist. iij. Secundo in criminibus exceptis ubi ad-
mittitur laicus infamis ad accusandum clericum infam-
is ar. ex. de symo. rata. hanc non ad testificandum
nisi presumptio aliqui precedere. ex. de sen. et re iur.
di. cum in deplatione. hanc i. q. i. si quis episcopus. et. iij.
q. ij. i. sum. Item omnes qui sunt suspecti in iudica-
do suspecti etiam sunt in testificando. quia testes si-
ne suspitione et infamia debent esse. ij. q. vij. testes
omnes tamen qui de iure possunt repelli sunt admittendi si
is contra quem producit eorum testis fuerit usus in
alio iudicio nisi docuerit aliquid de nouo legi-
timus postea emeruisse. iij. q. iij. §. item in cri-
minali v. item si quis testibus.

Sequitur videre de viij. §. quot testes requiruntur.
et circa quod sciendum quod regulariter duo ad mi-
nus sunt necessarii. ex. e. veiens. vbi si non potes
probare tuam intentionem nisi per unum testem cede a
ctionem tuam ex causa donationis alicui amico tuo. et
ille agens pro te et illum producere in testes. ar. ex.
e. insup. quoniam tamen creditur uni. et primo in matri-
monio in fauorem matrimonij. quoniam creditur uni in
restitutione in integritate. ex. de resti. in inte. ex lite-
ris. secundo in reuocatione mandati facta procuratori
ex. de procura. ex insinuacione. tercio quoniam presens de-
ciunt ar. C. de fideicommissis. l. si. quarto in papa
cui soli creditur. xx. q. i. quicunque. quanto quantum ad
presumptio. licet enim unus testis non faciat plenam
probacionem facit tamen presumptio. di. lxxxvj. tanta
Sexto quoniam quicquid de officio alicui. ex. e. tam literis
§. si. Septimo quoniam fama vel alia admixta assunt
ex. e. preterea. §. i. et hosti. ex. e. licet. Octauo de
rebus ablatiis alicui violenter creditur et per proprium
iuramentum ex. de his qui vi. sup. eo. Nono quoniam non
iudicatur alicui. ut de baptismo alicui. de ose.
di. x. cum itaque in hanc tamen causam credendum est tantum
christiano. si tamen iudicaret alicui de baptismo a
licui non credere uni. ut si quid legatum esset alicui si
baptisatus esset tunc enim iudicaret heredi secundum

10. Idem est de consecratione ecclesie. Decio quoniam quis vult
probare se prius egisse. creditur ei de fessori. ex. de
symo. nemo. et potest dicere in generali quod ille de-
fessus est secum et creditur eum penitus de oibus pec-
catis. Undecio creditur uni testi de aliquo quod ha-
buit signa penie. Duodecimo in causa denuntiacionis
vbi persona denuntiata cum uno teste sufficit ad pro-
bandum caritatiua motionem ex. e. in omni. Tre-
decio vbi agitur ad impediendum matrimonium ex.
de spon. preterea. Decio quarto in causa testamentaria cum
testator uni fidei voluit adhibere. ff. de dote
plog. theospecus. Quidecimo quoniam quis habuit pro-
babile causam ignorantie. ut si vberauit clericum
qui non habebat tonsuram si iurauerit se ignorasse
se eum clericum creditur ei. ex. de sen. ex. si vo. Item
quoniam non sufficiunt duo. et primo cum accusatur
cardialis. ij. q. iij. p. sul. secundo in testamentis codi-
cillis et donationibus causa mortis. ut patet ibi infra
in titulis suis. tercio in probacione confessionis presens
solucionis quoniam requiritur. saltem non rogati. licet
sufficeret duo rogati. quarto cum quis debitor quod
dinetur in scriptis vult probare se totum vel aliquid pre-
soluisse. hoc enim non potest facere nisi per testes quoniam
idoneos qui interfuerunt. C. e. l. testium.

De iudicibus et eorum officialibus tit. xxxviij.

Deinde considerandum est de falsitate quod dicitur
contra primum in iudicio per alios quam per testes
et primo de falsitate iudicis. secundo ad-
uocatorum. tercio accusatorum. quarto reorum siue eo-
rum qui accusantur. De predictis oibus tractat pleissi-
me alex. an. in tercio suo. hanc ego de ipis ponam
hic aliqui breuiter magis necessaria in foro sci-
entie relinquens alia iurisperitis gratia breuitatis
Circa primum primo dicendum est de multiplici in-
dicio et suspitione et quilibet vel quod iudicio iudex pos-
sit iudicare. secundo quod iuris de sententie iniuria lati-
one. tercio quod iuris de pecunia recepta a iudice
quarto de iudicio idoneitate. quinto de iudicandi mo-
dus siue qualitate. sexto de officialium iudicis dolo
et cupiditate.

Circa primum nota secundum augustinum in omel. de pe-
nitentia et est in glo. i. cor. v. sup. illo verbo
quis frater noster. etc. hic inquit apostolus dicendo
noluit hominem ab homine iudicari ex arbitrio su-
spicionis vel exordiaris usurpatoque iudicio. sed
potius secundum legem dei et ordinem ecclesie siue vlti-
mo confessionem siue accusatum et convictum. secundum hanc igitur est
duplex iudicium. scilicet iudicium secundum legem dei ordinatum
et iudicium temerarium. primum deditur homini. et est
duplex. scilicet iudicium discretiois et correptionis
Iudicium discretiois deditur omni homini in manifestis
et certis. iudicium vero correptionis deditur pla-
tis in occultis vel confessionibus. de quo in psal. erudi-
mini qui iudicatis terram. Iudicium vero temerarium
vniuersaliter interdicitur homini. est autem iudicium te-
merarium ex parte iudicantis et ex parte rei iudicate
ex parte iudicantis tripliciter. primo per usurpationem
sic dicitur glo. si id. M. vi. nolite iudicare glo-
temerarie. iudicium enim temerarium est quoniam illi quibus
non est commissum iudicare. Ro. xiiii. tu quis es qui iudi-
cas. li. suus. secundo propter indignitatem. Ro. ij. in quo
alterum iudicas teipsum condemnas. eadem
enim agis que iudicas. tercio propter ignorantiam. dan. xiiij. sic facti israel non iudicantes

neq; qd verū ē agnoscētes adēnālis filiam i
srahel. primū hōz ē temerariū ppter defectū
ptātis. scdm ppter defectū bōitatis. terciū p
pter defectū sciētie. Est aut ptās de essentia ius
dicij. bōitas aut et scia d agnuitate et idonei
tate ei⁹. **Silr** ex pte rei iudicare ē iudicium
temerariū tripliciter. Primo qñ iudica⁹ psoā
qñcū ad futurū euētū. vñ sup i⁹. **M. vij.** noli
te iudicare. **2c.** dic. glo. nescim⁹ qñs ē futur⁹
q nūc appet mal⁹. de cui⁹ correctiōe despa
re temerariū ē iudiciū. **Scdo** cū iudicat⁹ inten
cō incerta. vñ sup i⁹. **M. vij.** nolite iudi. glo.
sunt. qdā icerta q⁹ aio fiāt d qb⁹ iudicare tem
merariū ē. **Tercō** cū iudicat⁹ fctm occltū. s.
iudicati. sm quē modū dē. i. cor. iij. nolite ā
te tp⁹ iudicare quoadusq; ve. dñs. **2c.** Quā
tū aut ad circūstāciā iudicij dē iudiciū nō tm
temerariū s; ec iustū ex pueritate ai ordinis
et cāe sic etiā iudiciū dē iustū ex aio cā et or
die. **Ex pdictis** pte q iudex iudicare n debz a
aliquē de occltis neq; de incertis. nec de his
q nō pñet ad ipm alias peccat otra pxiūz
Triplex nāq; ē g⁹ suspiciōis sm dō. in sū
Prim⁹ est cū qd ex leuib⁹ indicijs de bōitate
alic⁹ incip⁹ dubitare. et h⁹ ē pctm veniale et
leue. pñet em ad tēptacōz humanā sine q n
duci⁹ ista vita. vt habet in glo. sup illd. i. cor.
iij. nolite āte tēp⁹ iudicare. **Scdo** ē cū qd ex
leuib⁹ indicijs p certo maliciā alic⁹ est
mar. et h⁹ si sit de aliquo gñi ē pctm mortale
in qñtū nō ē sine dēptu pxiū. vñ glo. subd⁹
ibid et si suspiciōes vitare n possum⁹ qz bōies
sum⁹. iudicia tñ. i. diffinitiuas snias dñere
debem⁹. **Tercio** ē cū aliq⁹ iudex ex suspiciōe
pced⁹ ad aliquē dēnādūz. et hoc directe p
tinet ad iniusticiā. vñ est peccatū mortale.
Itē sm alex. an. in scdo suo est suspiciō triplex
s. temeraria pbabilis et violēta. **Temeraria**
est qñ pauca sunt signa mali et mltā boni. et
ex tali suspiciōe iudicare. i. dēnare est pctm
mortale. **Probabil** ē qñ sunt mltā signa mali
et pauca bōi. et ex tali suspiciōe iudicare est
peccatū. s; non ita gñe. veniale tñ est dñ stat
in suspiciōe. si vō pueiat ad firmā assertiōz cuz
pñacia psumit⁹ esse mortale. **Violēta** est qñ
apparēt oia signa mali et nulla boni et tūc n
est pctm. **De psumpcōe** aut qre infra li. viij.
ti. de sig. v. **Ex pdictis** pte q licz bōi iudica
re hōiez. iudicō qdēz sm legē dei et ecclesie
ordiacōz ordiato. n autē iudicō vsurpato ne
qz iudicō suspiciōso nisi sm suspiciōz violēta
Si obiciat⁹ q moyses vide⁹ vsurpassē iudi
ciū occidēdo egiptiū. dicēdū q h⁹ vide⁹ fecit
se q adept⁹ autozitatē ex dīna inspiracōe vt
vide⁹ p hoc qd dē act. xviij. q pculso egiptio
estūbat moyses intelligere frēs suos. q de⁹
p man⁹ ei⁹ daret salutē populo israhel. **Vel**
pt dici q moyses ibi defēdēdo hebzeū excess
sit modū debitū. sicut innuit ambro. li. de of.
fi. et aug⁹. otra faustū et i qñib⁹ exo. vbi e
tiā vult q licz illd fctm moyfi fuerit viciōsuz
fuit tñ otatis future signuz. quia liberatur⁹
erat populum.

Quia scōz qrit⁹. qd si iudex dolo malo sni⁹

az ferat iniquā. **Sm** rap. ti. d raptō. et hol.
i sum. si hoc faciat timore vl amore siue odio
siue cupiditate siue aliq alia cā. tene⁹ pñse le
so ad omē interesse. nisi possz iduci ille p quo
sentētiā tulit ad integrā restitucōz. **C.** de pe.
iud. q male in. l. fi. et. xj. q. iij. qñoz. et sm le
ges mltas alias pēas sustinere dē. impoi etiā
debz ei pter restitucōz penitēcia tanq p gra
uissimo crimine. xj. q. iij. qñqz. **Quid** si ius
dex iniquā tulit sentēciā p imprudētiā. **Sm** se
cundū rap. et holi. tene⁹ leso sm leges in qñ
tū equū et bonū videbi⁹ religiōi iudicātis. ff.
de exor. c. l. fi. in iudicō tñ aie tene⁹ ad resti
tucōz. in clpa em fuit cū se insufficiētez sciut
vl scire debuit. et tñ cām iudicare psumpsit.
et idē ē si erat sufficiēs quo ad sciētā si stude
re voluissz. s; qz negligēs fuit et studere nolu
it quē dēnare debuit absoluit et eduerso. **Et**
pcede hic sm distinctionē poitā infra ti. d cle
rico pculsoze articlo de hōicidīo casuali i pñ
ci. **Miti⁹** tñ ē agēd cū isto q cū illo q fec⁹ do
lose. **Sm** tñ rod. rō supradctā. s. q in culpa
fuit qz se insufficiētez sciuit vl scire debuit n
bz locū nisi in iudice ordiario. q dē esse suffi
ciēs ad suū officiū. delegat⁹ aut sepe ex certa
sciētia delegātis ē ignar⁹ iuris dūmō sit bō
homo. et q tal ad restitucōz teneret⁹ si neces
sitate obediē iudicaz et bōa fide d osilio pe
ritoz. iniquā sentēciā ferret. irzōnabile esset
nisi i iquirēdo osiliū clpabil aut negligēs fu
isset. tunc enim ad restitucionem teneretur.

Quia terciū quer⁹ qd si iudex accepit pe
cuniāz vt ferret sentēciā. **Sm** scdm rap. et
hol. ibid. aut recepit pecuniāz vt iudicaz ini
q aut vt bñ. aut vt simplr. in pño cāu si tulit
sentēciā ini. p. te⁹ sic dictū ē s. i illo q iudica
uit dolo. pecuniā aut acceptā siue tulerit sen
tētiā ini. p. siue iustā siue nullā tene⁹ indistin
cte restituere. n ei qui ddit cū turpiter dderit
s; ei i cui⁹ iniuriā recepit. i. q. i. iubem⁹. et. l.
iul. repetūdaz. ar. xviij. q. iij. si qz in actio.
In scdo et tercō cāu silr tene⁹ restituere. qz cū
ex officio teneret⁹ iudicare et bñ et gratis tur
piter accepit. **Et** idē dicēdū est si pecuniā ac
cepit vt nō iudicaret. i. q. i. iubem⁹. et. l. iul.
repetūdaz. et ex. de symo. nemo. et. xj. q. iij.
nō licz. **Sz** cui restituet. **Sm** illi q dedit. si bōa
intēcōe dedit scz vt ius et quietez sibi hūaret
xiiij. q. v. nō sane. et ex de symo. dilect⁹ f. li⁹
si vō dedit vt sibi iudicis aimū sub recti spe
cie inclinaret. et ita indirecte et tacite intēde
bat eū corzūpere. si h scit iudex n illi q dedit
sed paupib⁹ vl ei in cui⁹ iniuriā data fuit re
stituere dēt. vt in. c. nō sane. et dictū est su
pra de eo q dedit vt iniq iudicaret. **Quid** si
nullo mō iudex sentēciā ferre voluit et idō
paup aliq⁹ l ali⁹ ius suū amittit. **Sm** rap.
et holi. iudex tenet⁹ et facit litem suam. i. te⁹
restituere. et debet estimacionē litis leso pro
pter maliciā vel negligentiam ei⁹. xiiij. q.
ij. dominus. ij. q. v. administratores. **Nun**
quid iudices possunt a parte aliquid recipe
re. **Sm** non licet iudici vendere iudicium ius
tum quāuis iurispento liceat vendere iustuz

officiū et aduocato iustū p̄ociniū. xj. q. iij. nō
licet. et. xij. q. v. n̄ sane. vñ iudices ordinarij
n̄ debēt aliqd petere ec̄ expēsas cū ppter iusti
ciā tenēdā suas habeāt digtates et reddēt al
figtos di. lxxvj. n̄ satis. et. xij. q. i. militare
Iudices vo plati q̄b? papa cās delegat n̄ vñ
sm̄ ho. p̄ ec̄ expēsas petere possint si tñ sua sti
pēdia sufficiāt sibi. q̄ de his viuere debēt. ut
in. c. militare nisi forte opteat eos domū exi
re. q̄ tñ q̄ten? pl? expēdūt q̄ expēderēt do
mi petere possent. x. q. iij. cauēduz sane. Et sic
intellige q̄ alij dicūt eos expēsas idistictē pe
tere posse. et iura q̄ p se iducūt. s. q̄ nemo te
ap̄ijl stipēdijs militare. xxviii. q. i. iā mior. et
ex. d̄ p̄scrip. cū ex officij. **N**ā et si q̄s d̄ māda
to p̄cipis ad aliaz eat p̄uiciā expēdere d̄ ea
q̄ domi expēderet i autē. d̄ mādato p̄ri. s. illd
col. iij. s. si ligātes sint paupes nichil hēbēt
ut d̄ ibidē. s. sit tibi. Si etiā ordiari? dat de
legatū expēsas facere debz. ex. d̄ offi. oz. iter
cetera. hñtes em̄ stipēdia eccl̄astica dicere nō
pnt q̄ militēt stipēdijs ap̄ijs ex. d̄ don. c. ij.
si tñ equos. l̄ aliqd aliud occasiōe h̄mōi cāe
pderēt qd̄ domi nō amississent credo q̄ petere
possent. ar. ff. d̄ icen. rui. et nau. l. ij. s. ex incē
dio et si vltra h̄ iudices petāt tāq̄ idēbitū re
peti p̄ ar. ex. de cēsi. et pcura. et snia lata oc
casiōe ista nō tenet ar. ex. de excels. pla. cū ad
quorūdā. Qua em̄ frōte pnt expēsas petere. n̄
rōe iteresse q̄ h̄ domi expēdissent. nec rōe la
boris q̄ pape debēt obedire. nec rōe iudicij
q̄ n̄ d̄ esse venale. Nec peti debēt expēse nisi
occasiōe negocij d̄ q̄ q̄rit? facte ex. d̄ pcur.
cū p cā. vñ si pl? expēdāt q̄ domi expēdissēt
id̄ petāt ut dictū ē dū tñ expense sint modate
r̄fectu p̄soe. ex. de cen. pcurator. et. xj. q. iij
id̄. h̄ hosti. **D**ñt tñ iudices exēma modata siue
modica spōce oblata recipe ut esculētū et po
culētū et h̄mōi. q̄ statū d̄sumū? l̄ n̄ extēdūt ad
munerz q̄nitatē di. xvij. de eulogijs. n̄ tñ cre
do q̄ a litigatorib? debeāt recipe ec̄ sponte
oblata ppter suspicōez vitādā nisi d̄sideratis
circūstāijs p̄itis infra d̄ spmo. h̄ rap. **P**otest
tñ iudex aliq̄ petere rōe assessorz si petat bōa
fi de ut q̄ erat ei p̄iclosuz iudicare sine d̄silio
q̄ mi? discret? erat. ar. di. xxxvij. s. fi. sec? ē
si erat sufficiētē ad h̄ discret? l̄ nichil assēs
sori dederit l̄ n̄ lū habuit vñ ide p̄ez sibi ali
quā accepit q̄ tñ fraudulētē peti sm̄ rap.
et hosti. **C**ōsalit igit? hosti. q̄ iudex assessorem
hēat d̄ d̄fesu p̄tū et cū eo d̄ueiat. et si n̄ d̄fen
tiāt s̄ et opiom stare volūt iputēt sibi. ipi ei
n̄ ē p̄iclm̄ dūmō iudicet sm̄ d̄ficiētā iuris. er
go elici nedū a malo pmo ab oī spē mali de
bēt abstinere. sic itellige ex. de offi. ozd. iter
cetera. q̄cqd̄ alij dicāt. vñ ē tñ q̄ q̄cqd̄ sit de
iure. de fētō obtinet q̄ tā delegati q̄ ordina
rij. tā plati q̄ p̄uati ex quo tanp̄ delegati d̄
gnoscut expēsas om̄s h̄e volūt ex sua d̄suetu
die prana vñ poti? corruptela. Qd̄ aut̄ plati
nichil a clerico suo petere deat pba. xj. q. i.
si q̄s cū clerico. h̄ ho. ti. de vi. et ho. cle.

Circa q̄rtū q̄rit? vñ plati mal? iuste iudi
care possit subditos suos. et videt? q̄ nō

q̄ iudiciū ei? ē temerariū ppter ei? idigētes
ut d̄ctm̄ ē supra in p̄icipio hui? ti. **P**re. am
bro. di. sup̄ id̄ p̄a. beat̄ imacla. **A**lle iqt̄ iudi
dicet q̄ nō agit ea q̄ putat in alio puniēda ne
cū de alio iudicat i se sniam ferat. **C**ōtra M.
xxij. dicit xps de malis platis iudeoz que
cūq̄ dixerit vobis facite zc̄. **S**m̄ alex. an.
i. tercō. ē iudicare de officio p̄tatis et ē iudica
re d̄ idoneitate et merito p̄tatis. p̄mo modo
iudicare p̄t plati mal? scdō mō nō nisi bon?
p̄imū sine scdō est dānabile iudiciū. salubre
tñ est subdito obtpanti. vñ mali plati dū ab
ecclesia tolerātur effugere iudiciū n̄ ē licitū
obtpare est p̄ficiū. et sm̄ has duas vias di
uerlimode loquūt̄ auctoritates diuerse. **C**ōd
h̄ nota q̄ sm̄ tho. in scda scde q̄ illi q̄ sunt in
grauiorib? p̄tis iudicare n̄ debēt eos q̄ sunt
in eisdē peccatis l̄ miorib? ut di. c̄fo. sup̄ id̄
M. vij. nolite iudicare et p̄cipue si sint pu
blica. q̄ ex h̄ suos scādalisant. si vero sint oc
culti et incūbat ex officio necessitas iudicādi
p̄t cū humilitate et amore l̄ arguere vñ iudi
care. vñ aug. l. de sm̄one dñi. si inuenimus
nos in eode vicio esse igemiscam? nec tñ ido
hō sic se d̄denat ut nouū p̄ctm̄ d̄mittat sed d̄
dēnās aliū oñdit se s̄l̄r d̄denabile esse ppter
idē vñ s̄l̄e peccatū. h̄ tho. **S**z nūquid inferi
oz p̄t iudicare supiorē? **S**z iudicare de dū. s.
ap̄e ut iudicare ex p̄tate siue auctoritate. et d̄
muniter extēso vocabulo ad arguere corripe
et monere. **A**rguere ap̄e est supiorz respectu i
feriorz vñ apl? ait thymo. argue cū omni im
pio. corripe ē respectu p̄iū M. vij. si peccau
rit i te fr̄. cor. eū inter te et ipm̄ solū. monere
vero ē inferiorz respectu supiorz. vñ bern. ad
eugenū moneo te. n̄ arguo. dicēdū igit? q̄ iu
dicare ap̄e. s. ex auctoritate merita examiando
arguēdo et puniēdo. nō est inferiorz. s̄ iudi
care d̄muiter sumptū. s. monēdo ex caritate ē
bonozum subditorum respectu malozum su
periorum vel p̄latorum.

Circa q̄ntū q̄rit? plati. s. vñz debeat iudex
iudicare sm̄ veritatē quā ip̄e nouit l̄ sm̄
allegata. de h̄ req̄re s̄. ti. de iuramto ar. x. q.
vij. **N**ūquid iudex p̄t d̄tra aliquē p̄cedere
sine accusatore. **S**z iudex ē interp̄es iusticie
iusticia vero n̄ est ad seipm̄ s̄ ad alterz. et ido
oportet q̄ iudex inter aliquos di iudicet. hoc
aut̄ fit cū vn? ē actor et alter re? **S**i ergo nō
sit accusator legitimus nō fatiget? re? ex. c.
c. i. q̄nq̄z tñ infamia tenet locuz accusatoris.
Vñ sup̄ id̄ gen. iij. vox sang. zc̄. dicit glo. eui
dētia patrat̄ sceleris accusatore n̄ eget. ppter
qd̄ ppter infamiā purgatio indicit? ex. e. veni
ens. vel saltē ex officio suo a supiori inquiri
t? ex. e. qualiter **I**n denūciacōe aut̄ q̄z nō inten
dit? peccantis puniēdo s̄z correctō ideo nichil
d̄tra eū agit? cui? p̄ctm̄ denūciat? s̄z p̄ eo. et
ido n̄ ē necessari? accusator. **N**ūquid iudex
potest penā diminuerē l̄ augere? **S**m̄ host.
ex. de rapto. in archiep̄atu licz iudici ex cau
sa penā vñā i aliā d̄mutare q̄n scādalu n̄ imi
net et vbi p̄ced? ex officio. ff. q̄ no. ifa. qd̄ g.
Sec? g. q̄n cā nō subest l̄ q̄n ab alio accusat?

qz tūc nec mollior nec durior ifligi p̄t. vt. **C.**
ne sc̄m̄ bap. ite. l. iij. i. fi. Sepe tñ sic dtrariū
d̄ fctō. h̄ poit plenī id̄ hosti. i. sū. ti. de accu
sationib⁹. Bern. vō ex. de offi. dele. de cāis.
et de accusatiōib⁹ sup̄ his distiguit sic. sc̄z q̄
pena aut ē exp̄ssa i iure aut n̄. si sic tunc index
delegat⁹ n̄ p̄t illā diminuerē nec ab ea p̄t ap
pellari. si tñ diuerse pene sint exp̄sse i iure mi
nor iponā d̄ pe. di. i. pene. l. erit loc⁹ ḡfica
cōi ex. de iure patro. cū aut. v̄ illa iponat⁹ q̄
magis tunc ex. vt lite n̄ d̄test. qm̄. Index autē
ordari⁹ si sup̄ crimie dispensare p̄t. eā p̄t mi
nuere ex. de iud. at si cl̄i. si aut n̄ p̄t disp̄sare
nō p̄t eā minuerē. Si aut p̄a nō sit exp̄ssa i iu
re. tūc reliquit⁹ arbitrio iudicis. vt i. c. de cau
sis. et ab hac appellari p̄t. vñ si excederet res
duci deberet ad arbitriū bōi viri. ex. de iure
iurā. q̄nta. et. c. veniēs. h̄ bern. Ad h̄ nota q̄
m̄plex ē p̄a q̄ peti p̄t. s. canonica l̄ legalis
xvi. q. i. statum⁹. Cōsuetudinal. ex. de offi. oz
di. dilect⁹. Cōtumacie vbi pecūia peti p̄t dū
mō n̄ excedat modum. **C.** d̄ mō m̄tarum illu
stres. Et auaricia viter vt. s. pecūia paupib⁹
der⁹. ps aut a pte n̄ accipiat vltra sūū interesse
ex. de do. et dotu. c. i. licz lex h̄ac totā p̄mittat
peti. ff. d̄ coll. bonoz. l. ij. nisi vbi peti⁹ sa
tisfactio iurie. ex. de iniurijs oli. **Iudicialis.**
et h̄ etiā peti⁹. vt cū q̄s obligat se ad pbandū
sub p̄a. x. lib. ex. d̄ elec. cū dilect⁹. Arbitra
ria et hec peti⁹ ab eo q̄ n̄ suat arbitriū. ex. d̄
arbi. dilecti. Cōuentional. ex. iudicium appoita
et h̄ peti p̄t q̄ten⁹ interest. ff. d̄ ac. emp. et v̄.
p̄dia. nisi apponat⁹ i fraudē. vt ibidē. l. papi
nian⁹. h̄ hosti. i. c. dilecti. **Quid fiet de pe
nis exactis p iudices ecclesiasticos.** Respōd⁹
gof. titu. de p̄is. q̄ pene exacte rōe d̄lecti dā
nū l̄ iniuriā ecclesie d̄gētis. applicari debēt
ecclesie dānū v̄ iuriā passe. ex. de p̄is. c. ij.
Si vō dānū l̄ iniuria respiciat aliquē priuatū
applicabi⁹ ei p̄a siue cāonica siue a iudice ir
rogata siue quēctionalis. **Nūquid licz iudi
ci p̄am relaxare.** **h̄** q̄ n̄ deut⁹. xix. dicit⁹ de
homicida. morie⁹ nec misereberis ei⁹ et h̄ du
plici rōe. primo ex pte accusatoris ad cuius
ius p̄inet q̄qz vt re⁹ puniat⁹. sc̄do ex pte rei
publice cū fūgit⁹ potestate ad cui⁹ bonū p̄i
net q̄ malefactores puniat⁹. sicut mēbzū pu
tridū abscondit⁹ ne aliq̄ ps corpis corrupat⁹
v̄ ledat⁹. Quātūz ad primū nō differt inter
iudices inferiores et summū. qz q̄libz iudex te⁹
vnicuiqz reddere ius suū. et q̄ntū ad sc̄dm̄ dif
fert. qz iudex inferior n̄ h̄z p̄atez absoluedi
reū a p̄a d̄tra leges impositas sibi a supioze
h̄ iudex summ⁹. s. p̄inceps cui ē plenarie cō
missa p̄as publica. si passus iniuriā velit re
mittere. p̄t licite reum absolvere si h̄ v̄ilitati
publice viderit nō obstat. **Nec obstat p̄di
ctis illud iac. ij. iudiciū sine mia fiet ei q̄ non
fa⁹ miaz. qz h̄z locū i his q̄ iudicis arbitrio
relinquūt. i. illis em̄ intelligi⁹ illud ecclesia
stes. vij. noli eē nimis iust⁹ vbi aug⁹. erga pe
nitentes misericordes esse monemur. non au
tem habet locum in his que per legem diui
nam vel humanam determinantur.**

C. **I**rea sextū articulū q̄ ē de officialib⁹ iur
dic. sciendū s̄m̄ rap. ti d̄ rapto. q̄ ipi idisti
ete si iudicē dolo induxerūt ad male iudicād
tenent⁹ s̄m̄ distictiōez poitaz s̄. ti. de rapto. **Si**
vero iudex p̄ imprudētiā assessoris male iudi
cauit. excusat⁹ erit si simplex erat et d̄sciētiāz
bonā habuit. nec i culpa fuit eligēdo talē as
sessorē. qz cōiter bon⁹ et sufficiens credebat⁹
magis ergo fuit assessor i culpa. qz p̄cipue eli
git⁹ p̄pter scia⁹. nō sic iudex. et iō p̄cise tenet⁹
leso. ff. q̄ q̄sqz iuris. l. ij. **Si** aut officiales in
feriores vt nūcij infulati v̄ siles habeāt cer
tos reddit⁹ assignatos sibi. nō licz eis aliqd
a litigantib⁹ l̄ etiā alijs subditis extorq̄re. sic
supradictū ē de iudice ordinario. **Si** vō non
habēt. distigue s̄m̄ alex. an. in tercō q̄ s̄m̄ d̄
suetudiez et morē terze recipe p̄nt s̄z p̄ vim l̄
immoderatā improbitatē recipe nō p̄nt. h̄ di
stictio p̄ vba au⁹. ad macedon. p̄ba. et habe
tur. xiiij. q. v. nō sane. di⁹ tñ hosti. q̄ dicti offi
ciales. s. inferiores et si certū habeāt salariū
si tñ s̄m̄ morē terze nō p̄ vim v̄ p̄ immodera
tā improbitatē extorq̄t aliqd puū vt obu
lum l̄ denariū v̄ aliud qd certū. nō tenentur
illud restituere. sed inde p̄nt etiam facere. as
sessor at si certū h̄z salariū et extorq̄t vltra te
ar. ex. d̄ vi. et ho. cū ab oi. h̄ hosti. e. ti.

De aduocatis. ti. xxix.

C. **E**inde d̄siderādūz est de aduocatis. et
primo q̄ debēt in aduocādo suare. 2⁹
qui p̄nt et q̄ n̄ aduocare. **Circa primū**
sciendū q̄ ipi tenent⁹ in aduocatiōib⁹ q̄tuor
obsuare. primū ē q̄ examient cāe q̄litate. et
si viderit eā iustā si voluerit eā assumāt. si ve
ro iniustā renuat. vñ diligēter cauere debent
ne cāz assumāt iniustā v̄ desperatā. et si forte
eā ignorāter ab inicō accepint et i p̄cessu ta
lez d̄gnouerit cessent. l̄ clietulo suo d̄sulāt q̄
cedat v̄ d̄ponat sine aduersarij dāno. et s̄m̄
gof. salariū illd̄ receptū restituāt. **C.** de indi
tē nō nouā. tñ vt di⁹ hosti. illa lex nō di⁹ de
salario h̄ qd di⁹ gof. qz tūc nō habet⁹ aduoca
tus aliqd p̄ labore quē forte subijt bōa fide
Si vō nequā aduocat⁹ clientulū suū scienter
inducat ad mouēduz l̄ defēdendū cām iniquā
ad dāna et exp̄sas ei tenet⁹ ar. **C.** d̄ admi. tu.
nō est ignotū. tene⁹ etiā si p̄pter suā imprudē
tiā v̄ negligētiā cām amiserit. ff. de offi. p̄si.
v̄litas. s. sicut. et m̄to fort⁹ si p̄pter infide
litatē et p̄ditionē. qz tūc ē dign⁹ maiori p̄a
ff. d̄ p̄mis si q̄s. tene⁹ etiam q̄licūqz vicio suo
cāz amiserit. ar. ff. de euic. l̄ d̄ eptoz sec⁹ est si
ex q̄litate cāe v̄ defectu p̄bationū. qz viciū
est materie nō artificis. ff. ad. l. acquil. si ser
u⁹ suū. s. si calicē. **S̄m̄** qd obsuare debent
aduocati ē. vt suēt in aduocando tria. primo
modestia vt nō p̄caciter nec quiciādo v̄ vo
ciferādo p̄ponāt. **C.** e. qm̄. et h̄ nisi q̄ten⁹ litis
v̄litas exposcit. **Sc̄do** veritatē. s. vt nō mēt
antur. nec f̄la iura allegēt. nec f̄la instrumē
ta. nec f̄los testes. nec f̄las rōnes l̄ p̄batiōs i
ducāt. nec cauillaciōib⁹ se inuēt. nec dilacōs
n̄ necessarias petāt. iij. q. vij. h̄ tria v̄. si q̄s aut
ex litig. aduocato tñ defēdenti iustā causaz

licet prudenter occurrere ea quibus impediri possit eius processus. non tamen licet ei uti aliquo flitatu. tercius legalitate ut de contingebus nichil omittat. Tercium quod observare debet est ut petat salarium moderatum siue ab inimico cum faciat pactum siue ex post facto si ab amico non fuit determinatum quando tunc esset. dicit autem attendi moderamen salarii secundum quatuor quorum primum est magnitudo cause. secundum labor advocatoris. tercius scilicet facundia et honestas advocatoris. quartum consuetudo regionis. Et secundum horum quatuor consideracionem potest et debet maius et minus taxari. iij. q. vij. §. tria. v. apud urbem. quartum quod observare debet advocatus est ut neque conveniat ab inimico de salario cum qui dano litigantibus. et precipue de quota pre litis. iij. q. vij. §. arcen. quoniam tales ab advocando arcem ut ibidem nec etiam post litis inceptionem nullum ineant pactum cum clientulo suo ut i. §. tria. v. preterea. sed post pactum causa de salario caueri potest. ff. de var. et exord. cog. l. i. §. si cum. h. est intrepide tenendum est quod adhibitis circumstantiis predictis licite potest sine peccato petere salarium advocatus. xj. q. iij. non licet. et quod ibi dicitur augustinus. quod licet iurisperito vendere iustum consilium. intelligitur Ray. quoniam laborat in libris voluendo et studendo. et acta respiciendo et forte cum alijs patris disputando. alibi sine labore respondere potest credit quod nichil recipere debet immo quod gratis accepit a deo debet dare gratis pro eo. secundum illud gratis accepimus gratis date. quod non intelligitur hosti. si consilium petes sit dives. quod etiam non laborat modo. laboravit tamen studendo et discendo. Si vero advocatus salarium extorsit unde extorquere non debuit. l. plusquam debuit. restituere tenetur. si tamen sine fraude et dolo eius aliqui sibi a clientulo suo sponte oblata recipiat non tenetur ad restitutionem. et idem dicendum est de iuriscōsulto. xij. q. v. non sane. i. si. iij. q. vij. si res. Tenetur etiam advocatus restituere omnia que iniuste amiserunt illi contra quos patrocinium prestabat propter perniciam eius. h. Ray. unde dicit hosti. de penitentijs. quod si advocatus pro sua cavillacione abstulit suo aduersario bonam causam vel gravavit eum in aliquo petendo dilacionem superflua l. allegando false contra aliam vel faciendo positiones duplices l. cavillosas. l. p. instructio. falsi testis. l. inducendo clientulum suum ad negandum veritatem. tenetur solidum quo ad verum interesse. Item advocatus secundum Ray. tenetur de sua scilicet elinam facere et advocare pro miserabilibus propter defectum advocati quem adducere non potest cas amittit. et gravatur iniuste. xj. q. iij. pauper. ad instar medici qui gratis tenetur largiri do pauperi curam et consilium impetiri. mortem enim probat largientibus infligere qui hac cum possit non excludit di. lxxxij. i. principio. h. Ray. proclinari enim cause pauperis oportet est misericordie. unde debet idem dicendum est quod infra de alijs opibus mie suo loco dicitur. et idem dicendum est quod tenetur. si. i. cau. puta se cum dū thō. cum alijs occurrat advocato maxime sibi diuictus. tamen ad prius necessitate pacies quod in pronatu non appareat quomodo aliter ei subueniri possit. alias non tenetur. ita quod peccet non faciendo sed si sine tali necessitate subueiat laudabiliter facit. Et idem dicendum est de medico quantum ad curationem pauperis.

Quia scilicet sciendum quod repelluntur ab advocando monachi et canonici reglares et quilibet alij religiosi tamen in foro seculari quam ecclesiastico. tales enim peccant advocando nisi pro monasterio suo. nichilominus impante suo plato ex. e. c. ij. Item clerici in sacris ordinibus et non beneficiati et clerici in minoribus si sint beneficiati advocare prohibentur coram iudice seculari. nisi in causa propria l. pro sua ecclesia l. pro diuictis et miserabilibus personis que proprias causas administrare non possunt ex. e. c. i. et vi. e. cum sacris dotis. et ita possunt habere necessitate l. causa clerici Clerici vero in maioribus et non beneficiati possunt advocare et salariis recipere et in foro seculari. sicut etiam possunt iusta negociacione si sint pauperes ex. e. c. ne cler. c. i. vtriusque vero licet advocare in foro ecclesiastico. ar. a. contrario sensu ex. e. c. i. Epi vero nec in causa propria nec in causa ecclesie possunt advocare. sed advocatum habebunt. secundum glossam. v. q. iij. q. epus. sed intelligitur hosti. coram iudice seculari quod coram ecclesiastico potest si placet sibi. et pro curatore et pro se litigare. sic intelligitur ex. d. iura. calu. c. si. Nota tamen quod predictus persone advocare possunt in causis premissis ita tamen quod divina officium cui interest tenent non impediatur ar. di. xij. clerici. Nota etiam quod clerici in causa criminali non possunt allegare coram iudice seculari. di. l. aliquoties. nisi ad hoc ut supplicent pro reis. xxij. q. v. c. i. Nota etiam quod clerici non possunt assumere causam pro excommunicato contra ecclesiam in qua beneficium obtinet. et si contra eam advocatus vel curator esse presumat. potest tamen in gratiam beneficium spoliari ex. e. c. cum sacdotis. §. clericus. Et idem est contra suum episcopum. ex. d. excessibus plato. §. quod. Sed nunquam episcopus reputabitur excommunicatus respectu ecclesie episcopalis. aut unde de canonicis respectu episcopali et capituli. Respondetur rod. quod non cum pene sint restringende non applicande. et hoc quoniam litigant de iure quod illi habent iurisdictionem sunt canonici l. episcopus illius ecclesie. secus est forte si unde de canonicis ageret contra episcopum vel capitulum petendo aliquod iure hereditario. l. alius de canonicis eius esset in illa causa advocatus vel procurator. Item dicit inno. ex. e. sup. c. si. quod etiam laycus si beneficium habeat ab ecclesia prima non debet beneficium si contra ecclesiam advocat. Quid si due ecclesie in quibus quod est beneficiatus agant ad invicem contra se. Consulit hosti. quod neutri noccat sed de cordia tractetur ar. ex. e. c. si. Si tamen sit placet alteri videatur quod possit agere contra reliquam et eam in suam contra propriam ecclesiam defendere. si moita non sit emendare. Et hoc innuit hic quod dictum est supra pro excommunicatis. dicitur etiam sui habere contra quos non potest se cum leges testificari ex. de testu. co. c. i. Appellatio autem suorum est largior quam domesticorum di. xlvij. §. necesse. app. fi. ibi quod suos etc. Lex autem dicit quod pro filiis. penitibus. uxore. consanguineis et affinis ex transverso usque ad quartum gradum potest patrocinium impetiri. c. de aduo. diuer. iudi. porcionez. §. licentia. Quid si episcopus et capitulum litigent. Respondet hosti. quod debet adherere episcopo si credat quod iniuria sibi fiat ar. ex. de v. sig. cum clenci. alias adhereret capitulo ar. ex. d. iureiu. petico si autem dubitet de pace tractetur In hoc tamen cauendum est quod debeat potius esse cum capitulo ne remaneat indefensus ar. ex. de iureiura. breui. nisi forte episcopus precipiat contrarium cui est in dubio

obediendū. in facto tñ p̄prio hō p̄cipere n̄ d̄z

Nunquā aliq̄s cogi p̄t ut p̄ miserabilib⁹ p̄sonis sit cōtra ecclesiā a qua bñficiū h̄z. Rñd̄z host. q̄ sic. si ali⁹ haberi n̄ p̄t dūmō ecclia ha beat aliū ita bonū qui foueat iusticiā ei⁹. al̄ sec⁹ ē ar. ex. de testamētis cū i officiis. sic et q̄ libet in defectu p̄batōis cogi dicere veritatē. Nec obstat si iuramentū defētionis siue si delictis ipsi ecclie fecerit q̄ tacite hāc cōditōez habuit. s. nisi supior cōtrariū ei p̄cepit. ar. ex. d̄ iureiurā. venietes. q̄. q̄ vō. **Q**uid si q̄s cū ep̄o causaz hñs aduocatū n̄ iuerit. nunquā ep̄s ei aduocatū cōtra se dabit. Rñd̄z host. q̄ sic nisi deū offēdere velit. s. aduocat⁹ non d̄z ei cōtra cōscientiā obedire. **I**te repellit⁹ ab aduocacōe q̄s qñq̄ iudicis officio. q̄ vñt⁹ sūl officio aduocatū et assessoris. q̄ i eadē cā n̄ p̄t quis duo officia exercere inij. q. iij. c. j. et. ij. **I**te qñq̄ repellit⁹ quis q̄ iudex vidēs ex vna pte aduocatos rudes. et ex altera p̄udentes eque vult distribuere. et vñū eorū p̄t idigēti cui denegat suū p̄ociniū dare. C. e. p̄uidendū et. iij. q. vij. §. tria. v. sui vō. d̄z em̄ iudex aduocatū dare femis. pupill. debilib⁹. et illis q̄ n̄ sunt sue mētis. vel si p̄pter potētiā aduersarij aduocatos iuenire n̄ p̄nt. ff. d̄ offi. p̄cō. nec q̄dquā. §. si. nec tūc gratis dare d̄z s. salario a pte ducto. vel statuto a iudice. moderato q̄dā mō supradicto. ff. de vari. et exorō. cog. l. j. s. q̄dē scd̄z host. moderamie adhibito saltē cca clericos. q̄ si paup̄ sit is cui dat⁹ gñs aduoc⁹ et a dō remunerat⁹ expect⁹. si aut aduocat⁹ a iudice iustas alicui p̄ociniū neg⁹ sine excusatōe em̄dēt. n̄ aduoc⁹. C. e. ad p̄uidendū. i. i terd̄z sibi officii aduocatōis. **I**te repellit⁹ q̄s si pecuniā ob nō aduocandū accepit. ff. ad l. iul. repetūda. **I**te heretic⁹ pagan⁹ et excoīca t⁹. vij. q. j. c. j. et ex. de hereticis vergētis. et de pe. di. j. nemo l̄ i foro vbi eē habem⁹ q̄ iudex peccat et puniri d̄z q̄ sciēter tales admittit. **I**te q̄ leges audiuit p̄si⁹. ex. d̄ p̄uul. sup̄ spec̄la. **I**te q̄ hñs p̄sonatū leges audiuit et infra duos mēses n̄ respuit. ex ne clerici l̄ mo. sup̄ spec̄la. Sūt eē alie p̄sone p̄ter p̄dictas. p̄hibite d̄ q̄b⁹. xij. q. vij. §. tria. s. pene noiare sp̄eal⁹ p̄nēt ad iudiciū aie. **A**d h̄ nota scd̄z host. q̄ in casu i quo aduocat⁹ n̄ ē p̄sona ido. nea ut religiosus. vñ i sacris cōstitut⁹ i casib⁹ n̄ cōcessis. si alias dilgēter officii suū exeq̄t nec sit i culpa amissōis cāe n̄ tene⁹ ill⁹ qd̄ p̄ salario recepit restituere ei q̄ dedit. cū sua nō interlit. s. alias ē ei iniūgendū q̄ eroget i pias cās ar. xij. q. v. n̄ sane. et xij. q. ij. gl̄a epi. Si vō imoderatā q̄ritatē recepit tūc illud qd̄ nimis recepit restituere tenet⁹ illi a q̄ extorsit.

De accusatorib⁹ ti. xl.

Postea cōsiderādū ē de accusatorib⁹. et primo qd̄ ē accusare. scd̄o vñz. q̄s tenet⁹ accusare. 3o de temerarie accusatōis d̄rectōe. q̄rto quos q̄s p̄t accusare. quinto qd̄ iuris ē d̄ eo q̄ pecuniā recepit p̄ accusatōe

Arca primū sciendū q̄ accusare p̄p̄ ē alte r⁹ crimē d̄ferre ad penā canonicā l̄ legalē. Cōmuniter vō d̄z accusare eē d̄nūciare crī

mē alteri⁹ ad penitētiā pagendā. Vtrūq̄z hō rū si fiat ex caritate ē licitū et sanctū q̄ siue plectēdo siue ignoscēdo h̄ bñ agi⁹ ut vita hō minū corrigat⁹. xxvj. q. v. p̄dest. si aut ex malignitate illicitū ē et eē mortale p̄ctm q̄ p̄rio mō itendit⁹ l̄ fr̄is correctio ut i denūtiatōe l̄ bonū reipublice ut i accusatōe. scd̄o vō mō itendit⁹ p̄rimi lesio. d̄r etia accusatores large detractores et siles scd̄z rap.

Arca scd̄z sciendū q̄ accusatio ordinat⁹ p̄cipaliter ad bonū reipublice qd̄ qd̄ez p̄curat⁹ p̄ punitōz peccantū. ad quā agi⁹ in accusatōe. et iō sic q̄s tenet⁹ bonū p̄curare l̄ eē vitare malū reipublice sic eē tenet⁹ accusare. Vñ scd̄z tho. si crimē sit tale q̄ v̄gat i detrimētū reipublice. tenet⁹ hō accusare dūmō possit ill⁹ sufficere p̄bare. h̄ em̄ incūbit accusatori. ut cū peccatū alicui⁹ vergit in corruptōez multitudinis corpale vel spūale. Si vō n̄ redūdet i multitudinē vel eē si sufficere illud p̄bare n̄ possit. n̄ tene⁹ ill⁹ accusare q̄ null⁹ ad h̄ tene⁹ qd̄ n̄ p̄t debito mō p̄ficere. hec tho. a lias esset fratris p̄ditor. ij. q. j. si peccauerit et. v. q. j. c. ij. secretorū em̄ sol⁹ d̄e⁹ ē cognitor et iudex. Et p̄ter penitētiā gñis ē pena cōtra cles instituta. q̄ scd̄z debet excōicari di. xlvj. accusatores frat̄z. p̄t tñ si ē occultū dicere p̄sonis talib⁹ i secreto q̄ possint p̄desse et n̄ obesse. q̄ aut i casu p̄dicto hō teneat⁹ accusare ē argumētū leui. v. vbi sic d̄z. si peccauerit aia et audierit vocē iurantis testisq̄ fuerit q̄ aut ipse vidit aut d̄sci⁹ ē nisi idicauerit portabit iniquitatē suā. Ex quo ut dicit aug. vi⁹ hō peccare si scit aliquē falsū iurare et tac⁹ ergo te accusare. Preterea dicit aug. i regula sua. si fr̄ tuus vuln⁹ h̄z i corpe qd̄ velit occultare euz timet secari. nōne crudeliter siles et miserit corditer idicare. p̄to ergo magis debeo vulnus aie idicare ne deterio putrescat i corde. **S**z obi⁹ q̄ ex dicta autoritate leui. vi⁹ q̄ q̄ audit peierantē d̄z eū accusare. eē si scd̄z sciat cui⁹ cōtrariū habitū ē supra. **A**d qd̄ rñd̄z aug. ibidē q̄ a tali peccato se erunt q̄ talib⁹ idicac q̄ p̄nt piuro mag⁹ p̄desse q̄ obesse. s. corrigē vel orādo. **V**trūq̄z vō hō teneat⁹ crimē alterius denūciare. **S**z supra ti. de piurio ar. ij. q. qd̄ si aliquis audiat aliū iurare cē

Arca terciū nota q̄ sic habet⁹ ij. q. iij. §. hō cōradū. accusatorū temeritas tripliciter d̄regi aut em̄ calūniant⁹ aut p̄uaricant⁹ aut tergiversant⁹. Est aut calūniant⁹ falsa crimia intēdere siue iponere subaudi sciēter et aīo calūniant⁹ ex. de calū. c. ij. d̄tingit em̄ qñq̄ q̄ ali q̄s accusat aliquē ex ai leuitate s. q̄ nimis facile cred⁹ qd̄ aud⁹ et h̄ ē temerariū. qñq̄z vō d̄tingit h̄ ex iusto errore. hec aut oīa iust⁹ iudex d̄z discernere. Tanta aut et talis pena ē i ponēda accusatori calūnioso q̄ta et qualis ē i ponēda accusato si cōmūca⁹. ff. d̄ calū. l. fi. **P**reuaricari ē vera crimia abscondere. s. fraudulēter ut cū accusator cōtra crimia de quib⁹ accusauit cū reo colludēs p̄pas p̄batōes dissimulat. et falsas excusatōes amittit. vñ d̄z p̄uaricator quasi p̄rimi siue p̄cedentis scilicet

intenti variatoz. qz scz ptem aduersaz adiuuat
pedita sua causa. **T**ergiuersari ē aio ab accus
latōe desistere. animū scz accusandi dponēdo
n̄ qualitercūqz sed iordinate. **I**n hō em q ab
inceptis desistit quasi tergū verit. potest em
aliquis ab accusatōe d̄sistere dupliciter. vno
mō si in ipo pcessu accusatōis d̄gnouerit esse
falsum illud de quo accusabat. et sic pari cō
sensu accusator et reus se mutuo absoluunt.
Alio mō si princeps ad quē p̄inet cura boni
omunis qd p accusatōz intēdi. absoluerit ac
cusatōz. **S**i vō desistat iordinate puta ppter
duentōem aliquā cū aduersario. facit iniuriā
reipublice. et iō ei remitti n̄ p̄t p accusatū sed
p principē qui curā reipublice gerit. patet er
go ex dictis q d̄tingit peccare in accusatōe l
qz iniuste d̄tra accusatū agi. v̄l qz res publica
ledit. dū scz peccati punitio impedit. p̄mū
fit calūmando. scd̄z fit p̄uaricando vel tergi
uersādo. **N**ota etiā q accusatori calūniola
debet pena duplex. vna ē pena talionis vt di
ctū ē supra. si tñ iudex d̄gnouerit eū accusasse
nō aio nocēdi sed ex leuitate ai. vel ex cā er
rois iustu n̄ imponit penā talionis. scd̄a ē pe
na ifamie. et qnqz princeps remittit penā. et n̄
abolet infamiā. qnqz etiā infamiā abolet.

Quarta querunt plura scz v̄t. sub
diti possit accusare suos p̄latos. **R**es q sic
cleric⁹ em accusare p̄t ep̄m. ij. q. vij. latoz. et
c. p̄sumūt. et monach⁹ abbatē siue p̄iozē vbi
nō est abbas. et cū n̄ habeat p̄p̄iū d̄z ei de bo
nis monasterij p̄uideri ex. de accu. ex pte. si
tñ loculos habeat d̄z ei h̄ auxiliū denegari.
ex. d̄ offi. or. p̄to. et m̄ltomagis ē subueniēd̄
seculari si egeat siue sit cleric⁹ siue layc⁹ de
bonis cōibus siue i quib⁹ p̄sumi ius habere
C. de ordi. cog. l. si. hoc ec volūt multa alia
iura scd̄z host. **N**ec obstat illud c. ij. q. vij. ip̄i
apostoli. et c. testes. et p totū. ex quib⁹ habet
q n̄ audit minor ordie volēs accusare maio
rē. qz scd̄z host. corrigunt p illa. s. latoz. p̄su
mūt. **D**istinguent tñ ē. qz phibita ē accusatio
p̄latoz ab ignotis et ec a notis criminosis et
infaibus n̄ aut a notis bonis ex affectu caris
tatis q̄ distinctio elicit. ij. q. vij. querendū. et
c. h̄is autoritatib⁹ et. c. p̄sumūt. et scdm̄ h̄ac
distinctionē icelligi debet om̄s canones q̄b⁹
phiberi v̄t accusatio p̄latoz. n̄ ē etiā phibi
ta accusatio p̄latoz et a criminosis et infaib⁹
in casu scz cum ip̄i p̄lati exorbitauerint i fide
ij. q. vij. s. opponit. **S**ciend̄ etiā q aliq̄ p̄la
ti n̄ p̄nt accusari ppter excellentiā dignitatis
vt papa et impator qz sūt supra ius et legib⁹
soluti. papa em n̄ h̄z sup̄iozē nisi deū. ix. q. iij
nemo alioz. nisi i crimie heresis di. xl. si pa
pa **N**unqd̄ monach⁹ accusare p̄t aliū q̄ ab
batē vel p̄iozē suū. **R**es q nō ex. de accu. ex
pte. qd̄ intelligi d̄tra volūtate abbat̄is. s̄z de
volūtate abbat̄is admittit vtilitate monaste
rij exigēte ar. de postu. ex pte. alias scdm̄ cas
nones nisi monasterij interfit abbat̄is licētia
n̄ sufficit cū sit mortu⁹ mūdo. xvj. q. j. placu
licet denūtiare possit ad penitētiā n̄ tñ f̄res
sed etiā quēlib⁹ fidelē etiā abbate d̄tradictē

Ad hoc em tene quilib⁹ scd̄z h̄n. qe generalr
dictū ē. si peccauerit in te frater tu⁹ zc. **A**d h̄
xj. q. iij. iulian⁹. et ex. de iureiurā. quēadmo
dū. s. fi. **A**lij vō vt ala. et gof. nason icelligūt
q monach⁹ p̄t aliū accusare de volūtate ab
bat̄is etiā si monasterij n̄ interfit. ij. q. vij. cuz
pastoris. **H**ost. aut ē prime opi. **N**unqd̄ lay
ci p̄nt clericos accusare. **R**es bar. et melendus
dixerūt q layci bone fame admittunt ad accu
satōz clericoz. et iura q̄ d̄tradictē vident. vt
ij. q. vij. c. j. et. ij. et p̄la alia icelligunt de
laycis criminosis. s̄z eis apte d̄tradictē ex. de
testi. decetero. nisi i criminib⁹ exceptis vt di
ctū ē s̄. **I**n illis em dicūt quidā q om̄s layci e
tiā crimiosi et infames admittunt ad accusan
dū et testificandū ec meretrix. ex. de simo. tan
ta zc. **A**lij dicūt q null⁹ laycus admittit d̄tra
clericos etiā in criminib⁹ exceptis nisi eoꝝ
opinio sit guata. vel siq̄s suā vel suor iuriāz
p̄sequat et sic sentit gof. qz generaliter laici
phibent clericos accusare. ij. q. vij. ip̄i apli
et c. testes. et p totū. **E**t si querat in quo ergo
sunt excepta crimina. **R**ndz qz ifames admit
tunt d̄tra laycos n̄ ifamatos et d̄tra clericos
n̄ infamatos. ij. q. j. in p̄mis. admittunt etiā
in testes d̄tra laycos interueniētib⁹ etiā alijs
ammiclis ex. de simo. l. j. et c. p tuas. **T**an
vō viā mediā tenens dixit q om̄s layci bone
fame et bone vite i criminib⁹ exceptis admit
tunt. et n̄ in alijs nisi suā vel suor iniuriā p
sequant. vel nisi in casu ex. de seruis n̄ ordi.
null⁹. aliter hec crimia n̄ viderent excepta.
Layci vō criminosi vel infames n̄ admittunt
nisi ec cl̄ici fuerit male fame. qz tūc admittunt
nisi sint inimici. vt colligit ex. de accu. cū. p.
et de simo. tanta. et c. p tuas. excipiunt etiāz
p̄cipies criminis ex. de testi. veniēs jo. tñ dic
q layci bone fame p̄nt accusare suū p̄latū qz
sua interest habere bonū p̄latum ar. ij. q. vij.
clericos. et. iij. q. illud tñ. scdm̄ etiā eundem
cōioz ē opinio q n̄ p̄nt nisi suā vel suor inu
riam p̄sequant. hec host.

Quarta nota q si aliq̄s accusator pe
cuniā accepit ob accusandū. v̄l n̄ accusā
dū crimē d̄cussionis d̄misit et tene restituerē
ei q̄ dedit si n̄ turpiter dedit. alias ei in cuius
iniuriā data fuit. j. q. j. iubem⁹ scd̄z rap.

De accusatis ti. xli.

Deinde d̄siderand̄ ē de reis siue accusa
tis seu iudicādis. et p̄io qui sunt iudi
cādi. scd̄o v̄t iudicādis liceat effu
gere iudiciū d̄nationis. **C**irca p̄mū querū
tur plura scz v̄t. generaliter mali sint iudicā
di siue puniēdi. **R**es q v̄l r mali sunt corrigēdi
p ammonitōz scd̄z illd̄ Mat. xvij. si peccauer
nt in te frater tu⁹ zc. s̄z n̄ sunt v̄l r puniēdi per
d̄demnatōz zc. **N**ō em sūt aliq̄ d̄denandi nisi
d̄curētib⁹ trib⁹ scz iurisdic̄tione d̄uictione et
pace siue v̄nitate ecclie. de p̄mis duob⁹ p̄z
ex p̄dictis supra ti. de iudicib⁹ i p̄ncipio. d̄
tercio. s. de pace ecclie dicit aug. d̄tra epl̄am
p̄meniani. q cuiusq̄ crimē notū ē et oibus ex
ecrabile apparet. si n̄ tales habeat d̄fensores
p quos possit sc̄isma d̄ungere nō d̄ormiat se.

ueritas discipline. **V**trius absens possit odinari
¶ qd n̄ nisi sit absens ex contumacia. q̄les fue-
rūt dachā et abpron. q̄ vocati a moyse nolue-
rūt venire numeri xvi. Absens vō ex iusta cā
n̄ p̄t legitime odinari. vñ seuerin⁹ papa. iij. q̄
ir. absens nemo indice. q̄ h̄ diuine et hūane
leges prohibēt. **V**trius multitudo peccās sit pu-
nienda et vñ qd n̄ Mat. xiiij. d̄ zizanijs dicūt ser-
ui vis imus et colli. ea rñdet dñs qd n̄ ne for-
te eradicetis sil̄ et triticū finite vtraq̄ cresce-
re zc. ibi dicit glo. n̄ ē excōicanda multitudo
nec princeps popl̄i. Itē aug. ad bonificiū. vbi
p̄ graues dissensionū scissuras n̄ huius aut il-
li⁹ hoīs ē piculū. sed strages iacēt populorū.
detrahend⁹ ē seueritati. vt maiorib⁹ malis sa-
nandis sincera caritas subueniat. **C**ōtra exo-
xxvij. moyses p̄pter idolatriā precepit occidi
multitudinē vsq̄ ad xxiiij. milia hoīm. **P**reter-
rea. iij. Re. j. helias zelo iusticie igne celestī
duos quinggenarios cū suis l. odinauit. **P**re-
terea deu. vij. p̄cipi⁹ filijs israhel vt septē gē-
tes q̄ erāt i terzis p̄missionis percuterēt vsq̄
ad interfectionē ergo zc. **¶** scd⁹ aug. li. cō-
tra faustā crimina sunt puniēda qñ salua pace
ecclesie fieri p̄t. in quo tñ discretō ē adhiben-
da. aliqñ em̄ delinquētū multitudo diu p̄ pa-
tientiā ē expectāda. aliqñ ē in paucis puniē-
da. vt eorū exēplo ceteri terzeant⁹ et ad peni-
tentiā p̄uocent⁹ sic moyses et helias idolatri-
am in paucis puniuerūt vt alij p̄teriti eā di-
mitterēt. **¶** Ad illd̄ qd d̄ deu. vij. de gētib⁹ di-
cit greg. Ibi patiēter tolerādī sūt mali vbi ali-
qui inueniunt⁹ boni qd qd n̄ erat i gentib⁹ ill̄
vñ diuio iudicio sūt delecti. **P**er p̄dicta patz
rñsio de zizanijs. illud em̄ n̄ ē faciendū vbi tē-
mē ne simul eradicet⁹ triticū. scd⁹ em̄ aug. qñ
multitudo ē in scelere nec salua pace ecclesie
mali p̄nt puniri. debēt poti⁹ tolerari. **V**trius
iudex punire debeat reos in se delinquētes.
¶ qd sic. iuitu bonoris diuini siue officij sui
n̄ aut iuitu p̄pe iniurie. **V**n̄ bea⁹ petrus ota-
melias illatas cum gaudio suscipiebat. p̄tā
vō q̄ omitebant⁹ in deū acerbe puniebat. vt
patet in anania et sabbira act. v. aplūs etiā p̄
totā epl̄am suā ad cor. pia monitiōe p̄ otep-
tū delinquētes i ipm̄ ad amorē sui reuocat elp̄
mā vō magnū q̄ ceteros a fide retrahēbat ce-
citāte p̄cussit act. xiiij. p̄ aut helias ignem po-
stulauit de celo n̄ cui⁹ meriti esset apud deū
oñdere voluit. h̄ qd ille ver⁹ de⁹ eēt quē cole-
bat. **B**ea⁹ ec̄ silueri⁹ papa iuriātes sibi ana-
thematisauit. h̄ h̄ intuitu dei et ecclesie c⁹ pa-
stor erat fecit.

Occa scdm querun⁹ plura scz vtrius q̄s mo-
taliter peccz negādo vitatē p̄ quā odem-
nare. **¶** scd⁹ tho. dicit in scda scde qd sic. qz q̄cū-
qz facit otra debitū iusticie mortāl̄ peccat.
¶ Ad debitū aut iusticie p̄inz qd aliq̄s obediat
suo supiori i his ad q̄ ius sue p̄latōis extēdit⁹
et iō accusat⁹ ex debito te⁹ iudici q̄ ē supior
ei⁹ exponere vitatē quā ab eo s̄m formā iurif
erigit et iō si eā oñteri noluerit vñ mēdaciter
negauerit mortāl̄ peccat. **S**i vō iudex h̄ exi-
gat qd n̄ p̄t scdm ordinē iuris. n̄ te⁹ ei rñdere

h̄ p̄t p̄ appellatōz l̄ aliter licite subterfugere
n̄ tñ licz ei mēdaciū dicere. **N**ec obstat p̄di-
ctis illd̄ Criso. n̄ tibi dico vt te p̄das i pub-
licū neqz apud aliū accuses. qz i casu p̄dicto
n̄ p̄dit⁹ a se h̄ ab alio dū ei rñdēdi necessitas
ipō⁹ a supiori suo. **S**i dicat⁹ qd ibi vñ esse mē-
daciū officiosū qd ē veniale p̄ctm̄. qz ibi hō
mēt⁹ vt liberz seipm̄. dicēd⁹ qd imo ē ibi aliqd̄
de p̄ncioso admixtū qz iudici debitū scz oñfē-
sionē veritatis negat. et accusator puniē⁹ si in
p̄batiōe deficiat. **V**trius liceat accusato se ca-
lūniose defēdere. **R**ñd⁹ tho. qd n̄. vñ etiā i cā
criminali iuramentū de calūnia ē p̄standū. ex-
de iur. calū. inherētes. **N**ota ec̄ qd ali⁹ ē ve-
ritatē tacere. ali⁹ ē falsitatē p̄ponere. p̄mū
licz i aliquo casu. n̄ em̄ tene⁹ q̄s omnē verita-
tē oñfiteri. sed tñ illā quā p̄t et d̄z ab eo requi-
rere iudex scd⁹ ordinē iurif. puta cū sup aliq̄
crimie p̄cessit infamia vel apparuerit aliq̄ ex-
p̄ssa indicia vel etiā p̄cessit p̄batio semiplena
scdm aut scz falsitatē p̄ponere in nullo casu a-
licui licet. **S**ic ergo accusato licz se defēde-
re. veritatē illā quā oñfiteri n̄ tene⁹ occultādo
p̄ aliquos ogruos et licitos modos. puta qd n̄
rñdeat ad q̄ rñdere n̄ tene⁹. hoc aut n̄ ē se ca-
lūniose defendere h̄ prudēter euadere. n̄ aut
licet ei. l̄ falsum dicere vñ vex illud qd oñ-
fiteri tene⁹ tacere. neqz etiā aliquā fraudē l̄ do-
lū adhibere qz fraus et dol⁹ vim mēdaciū ha-
bēt et hoc ē se calūniose defēdere. vñ n̄ licet
reo i causa sanguis corrūpere suū aduersariū
peccat em̄ accusator si colludat cū reo qui ē
nox⁹. qd patz ex h̄ qd penā incurrit legib⁹ con-
stitutā. ij. q. iij. vñ cū inducere aliquē ad pec-
catū sit p̄ctm̄. patz qd ec̄ re⁹ peccat cū aduer-
sario colludēdo. p̄uis huic peccato lex ciuil̄
n̄ adhibeat penā qz multa scdm leges huma-
nas relinquunt⁹ ipunita q̄ scd⁹ dei iudiciū sūt
peccata. h̄ tho. **V**trius liceat reo p̄ appella-
tōem iudiciū declinare. **R**ñd⁹ tho. p̄ sic. si ap-
pellat ex oñfidentia iuste causē qz scz iniuste gē-
uat⁹ a iudice vt habet. ij. q. vj. c. j. et se. h̄ em̄
ē prudēter euadere vñ apls ad cesarē appel-
lauit act. xxv. **N**on aut licet appellare causa
more afferēde ne otra eū iusta snia p̄fera⁹. h̄
em̄ ē se calūniose defēdere qd n̄ licz vt dictū
ē. **V**trius odinato ad mortē liceat se defēdere
si possit. **R**ñd⁹ tho. qd n̄ si sit iuste odinat⁹. vñ
Ro. xiiij. q̄ potestati resistit dei ordinatōni resi-
sit et p̄ osequēs sibi dānatōz acquirit. liz em̄
iudici eū resistentē ipugnare. vñ patz qd ex p̄-
te rei sit bellū iniustū. et iō indubitatē peccat
Si aut sit odinatus iniuste liz ei se defēdere. tñ
ei iudiciū ē si se violētie latronū s̄m illd̄ eze.
xxij. p̄cipes ei⁹ i medio ei⁹ q̄si lupi rapiētes
p̄dam ad effundendū sanguinē. et iō liz i tali
casu resistere nisi forte p̄pter vitandū scādālū
cū ex hoc aliq̄ grauis turbatio timeret⁹. licet
aut ei effugere si possit etiā si sit iuste odina-
tus. tene⁹ tñ n̄ resistere agenti quin patia⁹ qd
iustū ē eū pati. sic ec̄ si quis iuste essz odinat⁹
mori fame. n̄ peccat si cibū sibi occultū datū
ederet. qz n̄ sumere esset se occidere. h̄ tho.

De falsarijs ti. xliij.

Quoniam dictum sit in precedentibus de falsitate
quā dicitur aliqui in foro iudiciali pē
b subici de falsitate quā aliq faciūt cir
ca lras dñi pape. q. s. pena sunt puniendi scdm
can. alia de hac materia relinquant iurispitis
Sciendū itaqz scd3 can. pena taliū ē multā
plex. Nā ille q p se vel p aliū falsitatē exercz
ipō iure cū oib9 fautorib9 et defēscib9 suis
ē anathematis vinclo innodat9. Idē ē de his
qui sciēter vtunt9 falsis literis aplicis. s3 tal
infra. xx. dies a tpe dñmōnis penā emittat ex
cōmunicatōis. h3 dico d vtētib9 n de falsanti
bus. vt ex. e. ad falsariōz. **Q**uid ergo si qz p
xxx. dies lras tenuit ex quo falsas lras nouit
et postea pduxit in iudicio et cū redargueret
de falsitate incōtinēti destruxit l renūtiavit
pculdubio excōicatus ē. s3 tñ si occultuz
ē eū ecclesia n vitabit. Currūt ergo adē. xx.
dies a tpe dñcie occulte quo ad deū. s3 qd ad
ecclesiā a tpe dñcie publicate. ad qd accedit
illud ex. de simo. sic nobis. et c. tua nos in fi.
et ex. d sen. ex. a nobis. ij. **Q**d aut dñi q ifra
xx. dies vitat9 pena. vt ex. e. dura. intellexit
gof. de literis quas quis p aliū ipetrauit. Nā
si p seipm vel si dñcius fuit vel debuit esse ita
tim pena incurrit. vt ex. e. ad falsariōz. **D**e
falsario aut dñi pape distingue. vtz de falsi
tate dubite9 vel certū sit. si dubite9 tūc ē fal
sarius capiendus et in carcerē mittendus et sup
pena ē summ9 pōtifer dñlendus. vt di. xix. in
memoria. sic itellige illud ex. e. sup eo. et ex.
de rescrip. c. ij. **S**i aut p certo scire9 q esset fal
sari9 n p suspitōz sed p rei euidētiā si cleric9
sit degradandus ē et ptātī seculari tradēd9 se
cundū dñtutōs legimas puniendus. p quaz
et layci dñcti legitime puniunt9. vt ex. e. ad
falsariōz. **C**lerici ec ipō iure i b casu officijs
et bñficijs ppetuo sunt priuati. vt ibidē. et b
intelligit9 de illo q p se vl p aliū falsauit. s3
si qz sciēter vt9 literis ab alio falsatis n ē ipō
iure priuati9 si cleric9 sit. s3 officio et bñficio
spoliandus. i. suspēdend9 subaudi et nihiloiz
excoicatus quousqz digne satisfecerit. **L**aic9
ec p eandē sentētia excōmunicatōis ipō iure
illatā satisfacere cogit9 dpetēter. et itelligat
i vtroqz ad arbitriū pape. qz nec p aliū resu
tui poterit nec absolui. sic itelligas ex. e. ad
falsariōz. q. qui vō i prin. et c. dura. q. vl. ar.
ex. de pben. graue. q. vl. vl pt dici q quia pa
pa absolutōz sibi retinuerit n tñ satisfactōem
cū dicat in istis et in illis. s. clericis et laycis
maliciā graui9 q negligētiā puniendā. **Q**d
aut dñi de pena iponenda i vtentib9 lris ab
alio falsatis et de malicia gñius q negligē
tia puniēda etiā de his qui falsas literas im
petrāt statuit9 obseruandū. vt ex. e. ad falsar
iōz. **D**e hac materia reqre mfra li. viij. ti. ij.
casu vō. xxiiij. **S**i quis aut cleric9 lras regis
falsauerit caracterizā in facie. priō a suis oz
dimib9 degradat9 pūitiā abiurab9. et sic ab
ire pmittit9. vt ex. e. ad audiētiā. et idē intelli
go de falsario cū libz pñcipis secularis. qz
de silib9 idē ē iudiciū ex. de trālla. inter cor
poralia. q. j. et de rescrip. iter. cetera. et d sta.

mo. sup quodā. **F**alsari9 vō epī depo9 et mo
nasterio detrudit9 vt di. l. si epī. scdm dam.
vel dic q ē ab officio et bñficio suspēdendus
vel suspēsus nūciandus sic et falsari9 capitu
li donec indulgentiā sedis aplicē mereat9. vt
ex. d testi. tā literis. q. vl. l. meli9 dictū dam.
intelligit9 qn in modū accusatōis quincit9 cri
minaliter accusat9. qn aut qz i modū inquisi
tionis ē dñct9. h3 locū qd dixi vt innuit illa
decretalis tā literis. **V**el qn falsari9 ciuilitet
duenit9 ad hoc vt bñficio eccliaflico priuet9
qd h3 locū etiā i falsario delegati vl quouis
alto. vt ex. de rescrip. olim ex lris i fi. et de of
fi. dele. cū olim mgr. cū ergo ab obtēto remo
ueat9 multo fort9 ab obtinēdo repellit9. vt ex.
d excel. plato. iter dilectos. q. ptea. s3 et q sic
pena false carce ex dicto vel tacito legi9. ex.
de rescrip. sup literis.

De duob9 vltimis pceptis quib9 phibe9 deu
piscencia alienari. vt. et rez. a. xliij.

Consequēter dñderandū ē de. ix. et x. p
cepto sil. qz sil ponunt9 exo. xx. sic. n d
siderabis vrozē pñmi tui. n seruū. nō
ancillā. n bouē. n asinū. neqz oia q illi9 sūt et
deu. v. sic. n dñpiscēs vrozē pñmi tui. n do
mum. n agn. n seruū. n ancillam. non asinū.
et vniuersa q illius sunt. **A**d hoz aut euidēti
am pñt qñ pl a. s. vtz hec duo pcepta q. s. sūt
de n dñpiscendo malū sint pcepta legis na
turalis. **E**x q sic. qz sic i corde nro ē scriptū
q malū n ē faciendū ita etiā q malū n ē dñ
piscendū. **N**ec obstat id ad Ro. viij. dñpiciam
nesciebā nisi lex diceret n dñpiscēs. qz apls
loquit9 in psona eoz i qbus lex natural erat
inm obscurata p nesciebāt vtz dñpiciā esset
pctm. et qñ ad hos dicit glo. nesciebā pec
catū esse. in aliquib9 aut n erat ita obtenebra
ta quin bñ scirēt esse peccatū s3 n tā graue. et
qñ ad hos dicit glo. vl tā graue. **V**tz etiā
gelu supabūdet a lege scd3 illud lex cohibz
manū n animū. euāgelu ec animū h em n vt
cū in his pceptis anim9 cohibeat9. **E**x q lex
phibet cordis actū. ne iudei rudes et carna
les putarēt ipm esse dñcessum. et tñ supabūdat
euāgelu i duob9. priō i generalitate phibē
di. qz M. v. phibē act9 cordis inordinat9 se
cundū vim irascibile et dñpiscibile. **S**cdō i
expñsione. qz i lege n phibē nisi iordinatō af
fectiōis cū dñ n dñpiscēs. **I**n euāgelio vō p
hibē intētiō cogitatōis M. v. **S**i videris mu
li. ad dñpici. zc. i. si oculū habeas intētiōis in
mulierē cogitādo vt dñpiscas eā iā mecha
tus es zc. scd3 alex. an. i 3o li. **V**tz i his du
obus pceptis phibeat9 dñpiscētia gñalis.
Rndz alex. an. in 3o q scd3 formā pcepti phi
bē dñpiciā generalis. omē em dñpitiū ē ex.
Aut ergo ē dñmunicās nobiscū aut n. si sic. itel
ligi9 p vrozē scd3 mod9 decalogi p sinodoche
a pte totū. si n. itelligit9 p rē pñi. **V**tz h p
hibeat9 iteriōz act9 dñpiscētie in priō motu
aut in delectatōe l in dñsensu. **R**ndz alex. an.
in 3o li. q triplr pt dñpiciā sumi. vno mō pt di
ci appetit9 vegetabilis. et talis dñpiciā put
ē inordinata ē a fomite mouēte. i. a corruptiōe

originalis culpe. Alio modo potest dici appetitus sensibilis. et hoc putatur inordinatum a mouente sensuualitate cum fomite. 3° modo concupiscencia est appetitus rationalis et sic est a liberi arbitrii voluntate. **Concupia** primo est in suggestione. secundo in delectatione. 3° in sensu. dicendum ergo quod per se concupiscencia putatur in sensu rationalis voluntatis prohibetur. concupia vero quod est in delectatione sensuualitatis vel ex suggestione fomitis in actu vegetabilis non prohibetur simpliciter sed tamen secundum quod dicitur quod non erat prohibendum. ne ille concupiat sicut in nobis. quod hoc est impossibile nobis. sed prohibetur ne sequamur eas secundum illud ecclesiastici xviii. post concupias tuas non eas. ire autem idem est quod offensum. concupias autem suggestionis et delectationis non prohibetur proprie. sed ex prohibitione sensus ostenduntur male et vitade. Sic ergo per hoc preceptum non prohibetur motus primus concupie qui consistit infra limites sensuualitatis sed prohibetur directe sensus voluntatis in opus vel delectatione. **U**terque ad idem preceptum pertinet prohibitio voluntatis et operis. Respondet alexander. an. i. 3° suo quod aliquando tangit esse peccatum in voluntate non sequente opere. nequis ergo crederet esse peccatum tamen cum opus iungitur voluntati. separatim prohibetur mala voluntas. Quandoque vero opus sequitur voluntatem. et tunc voluntas et opus extenitur si considerentur in radice. scilicet libidine et incontinencia. sunt idem peccatum. Si vero consideretur voluntas in se. et opus in se. alie sunt circumstantie boni debite actui ex teriori quam voluntati. quod diuersificatur modus loci. tempus et quedam alie circumstantie licet circumstantia finis sit eadem. Si ergo ut dicit augustinus peccatum est actus incidens ex defectu boni. alius autem defectus actus est hinc inde. ergo secundum hoc aliud peccatum. ut ergo hoc daretur intelligi prohibetur voluntas et opus. lex igitur secundum rationem latius profecta. docuit utrumque vitandum. In aliquibus enim propter unitatem radices voluntatem et opus uno precepto prohibuit. ut in homicidio et falso testis. in aliquibus vero duobus propter differentiam defectus inordinatiois ut in mecham et furto. **S**ed quare magis prohibetur seorsum voluntas et opus in his quam in alijs. Respondetur quod delectatio mecham et utilitas diuitiarum sunt propter se appetibilia in quantum habent rationem delectabilis vel utilitatis. et ideo debuit in eis prohiberi opus et concupia. sed homicidium et falsitas secundum se sunt horribilia. et ideo non est simile de his et de illis. **Q**uare magis in specie libi prohibentur auaricia et luxuria quam alia vicia capitalia. Respondetur quod illa duo prohibentur magis explicitate. quod propter improbitatem libidis citius progrediuntur in opus exteriorem. nihilominus tamen et alia vicia capitalia ibi prohibentur implicitate. Supbia enim prohibetur ibi in adoratione dei. et honorificatione proximi. inuidia et ira in prohibitione homicidij. accidit in sanctificatione sabbati auaricia in prohibitione furti. luxuria et gula sibi coniuncta in prohibitione mecham et adulterij. ubi prohibetur ois illi citius coit et imoderata delectatio carnalis. De preceptis euangelicis regulantibus circa operanda et vitanda titulus xliij.

Habito de preceptis moralibus diuine legis preteritis. consequenter considerandum est de preceptis moralibus diuine legis nove. scilicet euangelii

ce. horum autem quedam sunt generalia respectu omnium ut ea que continentur in sermone domini in monte. **M**at. v. vij. et luc. x. quedam vero sunt specialia respectu personarum presidentium. ut precepta que specialiter dantur apostolis. **M**at. x. ad presens autem agendum est tamen de generalibus. et hoc secundum ordinem euangelij precipue. **M**at. in quo primo traduntur precepta de faciendis et vitandis. secundo precepta de ordinata intentione habenda in faciendis. **M**at. v. ubi. attendite ne iniusticiam vestram faciat. co. ho. 28. **I**tem inter precepta prima dantur precepta primo ordinata irascibile cuius dicitur. **M**at. v. audistis quod dictum est antiquis non occides 28. secundo ordinata concupiscibile cuius dicitur. audistis quod dictum est non mechaberis 28. 3° ordinata rationalem. cuius ibidem additur audistis quod dictum est non iurabis 28. Item ordinata irascibile consistit in duobus. scilicet primo in prohibitione ire cum de audistis quod dictum est antiquis non occides 28. et hec patet per ea que dicuntur infra li. ij. ti. xli. scilicet de clementia et mansuetudine et vicij oppositis arg. ij. secundo in iussione reconciliatiois et concordie. **R**ecociatiois respectu eius quod lesimus cum dicitur. si offers munus 28. Concordie respectu eius a quo lesi sumus cum dicitur. esto consentiens 28. vel reconciliatiois respectu amici. concordie respectu inimici. et de his duobus est hic dicendum. **D**octea sequuntur precepta ordinata concupiscibile et hoc sunt tria. primo enim prohibetur voluntas mecham cuius dicitur. ois qui viderit mulierem 28. et de hoc require infra li. ij. ti. de luxuria. secundo iubetur declinatio occasionis mecham ibi. per oculos dexter 28. et de hoc dicitur hic. tercio reprobatur separatim coniugij legitimi. excepta causa fornicatiois cuius dicitur. **M**at. v. dictum est autem antiquis qui dimiserit uxorem suam 28. et de hoc require infra li. viij. ar. xj. **D**einde ponuntur precepta ordinata vim rationalem et primo preceptum ordinans eam in verum cuius dicitur. **M**at. v. item audistis quod dictum est antiquis non iurabis. et de hoc require supra titulus de iuramento. et titulus de iuramento. secundo ponuntur precepta rationalem ordinantia in bonum. et inter hoc est primum preceptum patientie. secundo precepta beneficentie. tercio precepta dilectionis et beniuolentie. **I**tem inter precepta patientie. primo precipitur patientia respectu lesiois corporis. secundo respectu ablatiois rerum. tercio respectu angarie operum. **I**tem inter precepta beneficentie. primo precipitur erogatio. secundo mutatio. primo ergo considerandum est de preceptis regulantibus circa faciendam et vitanda. deinde de preceptis regulantibus intentionem circa illa. et de primis est agendum secundum ordinem supra dictum in titulo isto pretermittis illis de quibus alibi determinatur. primo igitur considerandum est de precepto reconciliatiois. secundo de precepto concordie. tercio de precepto vitandi occasionem mecham. quarto de precepto patientie respectu lesionis corporis. quinto de precepto patientie respectu ablatiois rerum. sexto de precepto patientie respectu angarie operum. septimo de precepto erogatiois. octauo de precepto mutatiois. nono de precepto dilectionis inimicorum. **C**irca preceptum ergo reconciliatiois sciendum quod per **M**at. v. si offers munus tuum 28. vel quod vade per reconciliari fratri tuo. 28. **N**ec autem verba secundum quod habentur ab aug. li. de sermone domini in monte

et a criso. sup **M**. sic debent exponi. si offeras munus tuum id est tue substantie vel operacionis bone ad altare ecclesie et misericordie tue. sed et in glo. cor est templum altare fides. cui nisi munus dimittas non placet. et ibi recoz. fu. q. fr. tuus habet aliquid aduersus te sed propter iniuriam a te sibi illatam. relique ibi munus sed tui sacrificij. et vade corporaliter si sit pñs et spiritualiter. s. motu cordis si sit absens recoz. fr. t. s. ab eo veniam postulando et sibi satisfaciendo. et si fr. t. habet aliquid aduer. te. i. te lesit propter quod eum odis. vade sed sibi in corde parcendo ad quod teneris de necessitate. Si vero iueris corporaliter eum ad amicitiam reuocando et rogando. h. erit perfectio et cum sic feceris tunc venies offerre munus tuum deo sed gratum.

Sequitur videre de secundo. s. de precepto dcoz. die hoc autem potest **M**. v. sic esto consentiens aduersario tuo cito dum es in via cum eo. ne forte te tradat aduersarius tuus te iudi. et iudex tradat te mistro et in carcere mittaris. amē dico tibi non ex eas inde donec reddas nouiss. q. d. an te. hec uerba pñt exponi ut patet ex glo. tripl. scdm quod aduersarius pñt dici hō. sermo diuinus et de. de aduersario hoie sic esto consen. adu. t. i. bñficus ei subueniendo et beniuolus diligendo cito. s. an mortem. dum es in via. i. in hac vita cum eo. ne forte rec. sic trahit ut dicit glo. ut locum penitentie non auferret. ne forte tra. te aduer. tu. i. i. sit causa tue traditōis iudici. i. xpo. jo. pñt omne iudiciū dedit fili. et iudex tra. te. mi. i. dya. bolo et in car. s. inferni mittaris. s. ab eo. Amē dico tibi non exies inde donec. i. nunq. designt em h. sed aug. ppetuitate sic ibi donec ponam. te. et **M**. j. et non agnouit eam donec peperit fili. suū pñogenitū. reddas nouiss. quadrate. i. sustineas penam mimo peccato debitam quia nihil remanet impunitū. q. d. an sed hō. e. q. d. dam genus nūmi valens duo minuta et significat peccata minuta et penam minutis peccatis obitā. et scdm aug. nunq. erit in soluendo et nunq. in reddendo. i. nunq. erit. pñt et exponi de aduersario q. d. sermo dñi sic esto consen. aduer. t. i. dei uerbo. s. ei obediendo. et de dei uerbu aduersari. q. nobis peccatibz aduersat. cito dum es in via cum eo. glo. cum sermone diuino in via. i. xpo recte gradimur. dum ei obediendo ad eternam uitam ptingimus. ne forte tra. te aduer. t. i. sit causa tue traditōis. tercio pñt exponi d. aduersario q. d. de. aduersat. em nobis propter peccata nostra. esto consen. aduer. t. s. deo ipm reuerendo et ei obediendo cum quo sumus in via quia ipse est ubiq. alia exponunt ut prius.

Sequitur de 3o. s. de precepto uitadi occasioz mechadi. h. autem potest sic **M**. v. si oculus tuus dexter scanda. te absconde eum et pice ab a te. Expediit enim tibi ut peat unum membrum quod totum corpus t. eat in gehennam. et si manus t. dext. scanda. te absconde et pice ab a te expediit enim rec. hec autem uerba scdm quod apparet ex glossis sic exponi pñt. si oculus tuus dexter. i. exterior aspectus. interior cogitat. consiliarius pñs. studiū quo quis vacat uite contemplatiue. scanda. te ad malum trahendo. vel in errorem inducendo. et malum consulendo. et in superbia erigendo. reddendo singula

singulis. absconde eum. s. a te sepando et pice abs te. s. ab eo longe recedendo. et p. h. quod dicit dexter intelligi. illud quod fit recta intentio. quod si sit occasio peccati quod quod sit illud debemus a nobis remouere. et si dexter oculus. i. quod fit cum bona intentione. quod minorem prebet occasioem mali dicit remoueri. mltomagis oculus sinister. i. quod fit mala intentione quod prebet maiorem occasioneem mali. expediat enim tibi. i. minus est malum tibi et magis est uile tibi ut pereat unum membrum tuum. quod totum corpus t. eat in gehennam. Et si manus t. dext. i. exterior tractus interior uoluntas siue consensu. familiaris adiutor vel amicus. studiū uite actiue scan. te. s. ad malum trahendo et inducendo. absconde sed a te sepando et pice abs te sed longe ab ea recedendo. Nota in oculo et in manu vel in alio membro conside ro uiciū. et illud est remouendum. et actum quod si sit malum est per consuetudinem declinandum. et ipsum membrum siue membrum naturam quod est bona et illa est seruanda. expediat enim rec. ut prius. Si dicat quod tale preceptum sit ad literam seruandum quod sic inuenit in uitis patz frequenter a sanctis esse factum. dicens quod illud non legitur ad exemplum sed excusatur per spiritum sanctum. quo inspirate creditur esse factum. ut dicit aug. v. de ci. dei d. sapientie quod se occidit iudic. xvi. quod non excusatur aliter nisi quod latenter hō spiritus suggererat quod per eum miracula faciebat. unum scdm can. quicunq. tali occasione sibi membrum abscondit irregularis est.

Sequitur videre de quarto sed de precepto patientie respectu lesionis corporis. h. autem potest **M**. v. sic audistis quod dictum est oculum pro oculo dentem pro dente. h. dictum est exo. xxi. et cedit ibi non recipi lex talionis quod non erat preceptum morale sed iudiciale et sequitur **M**. v. ego autem dico uobis. i. supaddendo non resistere malo. i. iniurie ab alio illate. et malo. s. hōi iniuriati. sed si quis te percussit. i. dext. maxillam prebe ei et alteram. dexteram dicit quod est notabile membrum et euident. quasi dicat si quis tibi graue et manifestam iniuriam intulerit. paratus sis patienter sustinere aliam ut non mouearis per impatientiam. et si graue et manifestam multo magis leue et occultam. et hoc est quod dicit. prebe ei et alteram. Nota quod dicit aug. quod in sacra scriptura sunt precepta et exempla sanctorum ut per exempla intelligamus precepta. hoc enim preceptum sed si quis te percussit. rec. intellige per christi factum. quod dixit per cutiet. si male locutus sum testimonium prohibe d. malo. unum ocludit quod huiusmodi precepta intelliguntur quod ad animi preparationem ut sed hō sit paratus patienter talia sustinere ita quod in corde sit animus beniuolentia. dicit enim per in psallia sup lucā quod est consiliū perfectionis non preceptum. Ut autem liceat vim ui repellere. require supra ti. de bello. Sed nunquid h. retractat lex talionis. Respondet alex. an. in 3o quod sic quo ad priuata personam non quo ad iudicem. priuata enim persona si uindictam expeteret malum pro malo redderet. ut dicit aug. Iudex uero amore iusticie iustum pro iniusto redderet. et ita bonum pro malo. Nota et quod dicit aug. hic non prohibet uindicta quod est ad correctionem. quia ipsa pertinet ad misericordiam. sed h. non cedit nisi cui est ex ordine data et sine ira. ut prius in filium. Nota et scdm tho. in priuata scdm quod id preceptum fuit non ut

Vindicta expeteret sed ut iusticia seruaret
Equi de v. s. de pcepto patientie respectu
ablatōis rexx. h. aut sic po^r M^r. v. et q^o v^o
luerit tecū i iudicio dēdere. i. dētiōse agere
et tunicaz tollere. i. veltē inferiozem. dimitte
ei et pallium id ē veltēz supioze. et h. maxime
pnebat ad ecclesiā pmitiūā. s. vt vberi⁹ p^r
dicaret. S; ex h. vi^o q^o n. liceat debitu⁹ repetere
et ad idē facit illud luc. vi. q^o aufert q^o tua sūt
ne repetas. et qui aufert tibi vestimentū et tu
nicā noli phibere. **H**oc n. licet sub iudi
ce infideli. i. cor. xij. Audet aliq^o veltē hūis
negotū aduersus aliū iudicari apud iniquos
glo. i. infideles qui sunt miq^o fidelib⁹ quocūq^o
q^o mō pnt. et scd³ pe. ibid⁹ i postilla sua i glo.
intelligit⁹ vbi n. habent⁹ fideles iudices per
quos sua repetere possint. Sub fideli aut iudi
ce p^r quis repetere q^o dupliciter scz ex zelo iu
sticie. ex necessitate cū indiget i pnti. ex infir
mitate cū amet de p^rio idigere. et ex cupidit
tate vt cū abūdat i diuitijs et appetit ampli
us abūdere. p^rio⁹ scdo et 3° licz sua repetere
n. aut quarto mō. licz aut sua repetere in cari
tate et beniuolētia. s. n. dētiōe et fraudulē
tia. et hoc scdo mō intelligit⁹ illud M^r. v. si q^o
voluerit tecū in iudi. dē. di. ei et palliū glo.
an⁹ p^r dēdas. i. cū dētiōe repetas. **S**z q^o de
religiosis. **H**ic si hnt in omuni licz eis repe
re debito mō scz n. vt bona sua s. vt bona con
gregatōis et ppter utilitatē n. p^ram s. omunē
q^o ē dēplex. s. paup^rz sustētiō maloz re
pessio. q^o si n. fieret h. dare⁹ malis occasio a
liena rapiēdi. pacis et vnitatis dseruatiō q^o d
struere⁹ si n. licet⁹ repetere sua. et ifirmoz cō
solatio q^o turbarent⁹ si sua repetere n. possent.
Si vō nihil hnt nec in p^ro nec i omuni tūc n.
licet talib⁹ repetere cū n. habeant rexx. p^reta
tē v^o dñum s. tūc vsum. pnt tūc dēnūciare l^r iu
dici vt sup^r h. pvideat scdm q^o sibi videbit⁹ ex
pedire vel alteri scz pcuratori qui petat noie
ei⁹ ad q^o dñum rexx. ipsaz n. scit⁹ p^ranere vt
sic eaz vsum possint h^re. **N**ota ec scd³ glo.
aug. i. cor. xij. q^o pfectis licet sua repetere si
ne cā sine lice sine iudicio. n. em dmittitur eis
mouere cām an iudicē. **I**nfirmis vō licz repe
tere sua an iudicē cām mouēdo. s. n. cū dētiō
ne et fraudulētia. nec apud iudices ifideles
scz vbi pnt habere iudices fideles. **E**x p^rdictis
clud^r alex. an. in 3° vbi tractat de h. pcepto
q^o repetere sua dētiōse et fraudulēter vel co
rā iudice ifideli ē oib⁹ phibitū. repetere vō
sine dētiōne sine fraude nec corā iudice est
oib⁹ dcessum. pfectis vō phibitū. vñ n. repe
tere ē dñiū ifirmis. pceptu pfectis. et vocat
pfectos vt dicit ibidē q^o renūtiauerūt p^ris.
talib⁹ em n. licet repetere sua vt sua. s. bñ liz
eis repetere sua vt alteri⁹ itutu cōis boni vt
supra dictū ē. **N**ec obstat p^rdictis q^o supra ill^o
j. cor. xij. caritas n. qrit q^o sua sunt. dic^r glo.
caritas n. repetit ablata. q^o ē v^o p caritas n.
repetit cā cupiditatis. h. em nulli licet. s. repe
tere ex cupiditate q^o amat pecuniā ppter se. s.
repetere ex zelo iusticie dūenit oib⁹ impfe
ctis scd³ debitu modū. **S**z q^o si ex repetitōe

scādaliser⁹ ille a quo repeto vi⁹ em q^o tūc nō
liceat repetere. q^o dicit auctoritas quantū po
tes sine peccato vitare scādalū p^rimi debet
Rndz alex. an. ibidē q^o oportz tenere q^o ē cer
tū. certū ē em q^o raptor ē qui abstulit. incertū
ē aut q^o inde scandalizet⁹. **S**i vō sciam q^o inde
scandalizabit⁹. si sim infirm⁹ et timeā meū ca
sum ex non repetitōe. pponderat scādalū p^r
p^riu scādalū alteri⁹. et plus teneoz ipm vita
re q^o scādalū p^rimi. **S**i vō sim pfectus et re
petā debito mō. sic pponderat bonū omune
speciali. sic pponderat scādalū p^rimū omunica
tis et pluriuz scz dissipatiō pacis et utilitatis
cōis. et incertū delinquēdi q^o oia acciderēt
si n. liceret sua repetere ppter scādalū p^rimi
singulare. **S**z nunq^o licet repetere n. tūc ne
cessaria s. ec supflua. **H**ic q^o sic. s. i hoc ē dñna
q^o post repetitōz potes necessaria retinere. s.
supflua teneris indigēti⁹ dispēlare. q^o sunt
aliena ad retinendū tua ad dispēlandū. **Q**uid
de seruis nunq^o repetent⁹. **H**ic scdm aug. li. d
sermone dñi in mōte. si ille inq^o seru⁹ rectius
et honesti⁹ ad colendū deū a te dñō educat⁹
et regit⁹. p^r ab illo q^o cupit eū auferre. nescio
vtz q^o audeat dicere vt veltē eū debere con
temni. q^o d. in tali casu n. d³ dētemni repetitio
serui sic pallij. **A**d h. nota q^o q^ouis liceat re
petere sua in iudicio scd³ modū supra dictum
n. tūc expedit oib⁹. p^rio ppter honestatē p^ru.
xx. honor ē hoī qui se sepat a dētiōe. scdo p
ter pacis dseruatōz cris⁹. omē iudiciū irrita
tio cordis ē. 3° ppter multoz pētōz vitatōez
id ē cor. xij. iam oio delictū ē in vobis q^o iu
diciū habetis inter vos. **C**ris⁹. difficile ē rez
dimittere sed difficili⁹ ē de iudicio sine pētō
exire. q^oto ppter aduocatoz maligatē p^r.
tota die iniusticiā cogitauit lingua tua.

Equi d³ sexto pcepto. s. patientie respectu
angarie opum de q^o M^r. v. et q^o cūq^o te
āgariauerit mille passus vade cū eo alia duo
milia. **E**st aut angaria indebiti obsequij extor
sio i p^ria psona. expone ergo q^o cūq^o te an
gariauerit mille passus. i. d³ pulerit ire p mille
passus. **E**t scdm glo. dicit mille. q^o i^o erat iter
sabbati i q^o dsignat⁹ pfectio spūalis q^o oñdi⁹ i
h⁹ pcepti ipletōe. et hāc rōez ponit aug. li. d
smone dñi i mōte vade cū eo alia duo milia
id ē sis parat⁹ aio patienter ire si fuer⁹ necesse
et addit⁹ binari⁹ ad designandū q^o d³ habere
pfectionē patientie in ore et in corde.

Equit de septio. s. d³ pcepto erogatiōis d³
q^o d³ M^r. v. q^o aut petit a te da ei. et luce
vi. oī petēti te tribue. iux. q^o ec d³ luc. xj. da
te elemosinā et ecce oia mūda sunt vobis. ex
pone q^o petit a te. s. ex necessitate et indigētia.
da ei. s. ex caritate et beniuolētia et icelligit⁹
h. pceptū scd³ glo. d³ his q^o iuste et honeste da
ri pnt res aut q^o ē ncāria ita q^o nullo⁹ ea care
re possuz n. p^r dari honeste. res vō aliena n. p^r
dari iuste. res aut supflua n. p^r retineri iuste.
Ad h. nota q^o licz negare re petēti aliq^o ppter
p^ram idigentiā. sic excusat se m^r. iij. re. xvij.
ap^o hel pā. aliq^o ppter petētis suffia⁹ hieo.
diuitib⁹ dare nihil ali⁹ ē q^o p^rore aliq^o ppter.

petēis maliciā. eccl̃. xij. bñfac humili et ne d
deris ipio. Aliqñ ppter meli⁹ oferedi puidē
tia; scd̃ illud defudet elemosina i manu tua
donec iuenies cui des. qd̃ forte sumptuz ē de
eccl̃. xxx. elemosina viri qñi saccul⁹ cū ipo. **A**lia
de hac materia req̃re ifra li. v. ti. de elemosina

Equū videre de octauo scz d̃ pcepto mu
tuatōis d̃ quo **M^t. v.** et volēti a te mutua
ri ne auertaris. s. mutuū negādo. et h̃ sine spe
alie⁹ lucri scd̃ illud luc̃. vj. mutuū date scz i
digētibus. et deu. xxiij. fratri tuo absq; usura
illud quo idiget comodabis. iō sequi⁹ luc̃. vj.
nihil ide sperātes. s. ab hoīe ultra sortē ita. s.
q̃ ppter hui⁹i spem p̃cipalr mutuetis. licet
quidē sperare et bonū ē sperare a dō ide mer
cedez. qz siue ille reddat siue n̄ de⁹ tñ reddet
vt dicit glo. **D**otest tñ sine vicio usure spera
ri bñficiū ab hoīe. obligat̃ em̃ ex bñficio scd̃
illud **M^t. vj.** oia quecūq; vultis vt faciāt vo
bis hoīes et vos faciatis illis. **D**eccat̃ autē
circa mutuū multip̃r. p̃io idigenti n̄ dando
eccl̃. xxiij. fenerare p̃imo tuo i tpe nēcitatis
ill⁹ scd̃o datuz nimis iportune repetē. qñ h̃
n̄ p̃t soluere. psa. lviij. omēs d̃bitores ṽos re
petitis. ibi glo. q̃ n̄ habentē repetit deo violē
tiā facit. tercio pignora nēcia detinēdo l̃ de
struēdo exo. xxiij. si p̃rio tuo pignus accepis
vestimētū ei⁹ an̄ solis occasuz reddes ei. q̃rto
cū usura exigēdo extra i⁹ luc̃. vj. nihil in sperā
tes. quito d̃ dilatōe termini solutōis munera
accipie⁹ p̃s. q̃ pecu. su. n̄ d̃dit ad vsu. et mu
sup ino. n̄ accepit. **A**lia q̃ p̃tinet ad mutuū et
vsurā r̃q̃re ifra li. iij. ti. d̃ mutuo et ti. d̃ vsura

Equū de. ix. s. de pcepto dilectōis inimi
corū et de hoc r̃q̃re ifra li. ij. ti. de cari
tate et q̃tū ad p̃ns p̃t notari q̃ diligere ppter
mutue familiaritatis oblectamētū ē vanū. p̃s.
filij hoīm vt qd̃ diligētis vanitatez. diligere
ppter peccati d̃sensuz ē malignū s̃m i⁹ nau. i.
hic sp̃me se inuicē d̃plectunt. **D**iligere ppter
bñficiū acceptū l̃ speratū ē mercenariū. d̃ q̃li
amico d̃z eccl̃. vj. ē amic⁹ soci⁹ mēse. diligere
ppter amozes reci p̃cū ē nature debitū de quo
Ro. xij. nemi q̃cūq; d̃beat is nisi vt inuicē diliga
tis. **D**iligē vō ppter bonū h̃cū l̃ sp̃atū ē bonū
et g̃uitu et meritoriū. s̃m ei aug. q̃ diligit p
ximū diligē d̃z eū aut qz ē bon⁹ aut vt sit bō⁹
De pceptis euāgelicis regulantib⁹ intentio
nem ti. xlv.

Deinde cōsiderand̃ ē de pceptis regulā
tibus intētiōez respectu faciēdoz et
vitādōz. et qz ad ordinatā intētiōez
requirunt̃ duo. s. amor boni. ne sit libido i vo
lūtate. et discretio boni. ne sit error i electiōe
Ideo dan⁹ aliq̃ pcepta de rectitudie intētiōis
cū d̃z **M^t. v.** attēdite ne iusti. ve. fa. zc. et aliq̃
de discretiōe cū d̃z nolite iudicare zc. **C**irca
p̃imū p̃io phibe⁹ obliqua intētiō. scd̃o eius
occasio. s. iordinata t̃paliū dilectiō et soliatu
do cū d̃z nolite soliciū esse zc. **C**irca scd̃z ve
ro scz discretōz p̃io phibe⁹ temeritas iudicā
di. scd̃o p̃cipit̃ diligētia sibi cauēdi cū d̃z at
tēdite a falsis p̃ph̃is. et qz ifirmitati hūane
difficile ē et quasi ipossibile idiscreta iudicia

vitare. iō addun⁹ tria pcepta. p̃io vnū de pe
tēdo auxiliū gr̃e cū d̃z petite zc. scd̃o d̃ seruā
equitatez legis nature respectu p̃ximi. cū d̃z
oia q̃cūq; vultis zc. 3° de conatu ad amozes
da cū d̃z itrare p̃ angustā p̃cetā glo. i. carita
tē. Itē circa indiscretōz temerarij iudicij. no
ta q̃ aliq̃s iudicat ex auctoritate vt plati. ali
quis ex vite dignitate vt p̃fecti. aliq̃s ex do
ctrine veritate vt doctores et p̃dicatores et
scd̃z hoc accidit indebitū iudiciū tripl̃r. p̃io
ex defectu seu abusu auctoritatis i causaz ex
amine et h̃ phibe⁹ **M^t. vij.** nolite iudicare zc
scd̃o ex indignitate vite i viciōz. rep̃hensiōe
et h̃ phibe⁹ cū d̃z ibidē. qd̃ vides festucā zc.
tercio ex defectu discretōis doctrine i p̃dica
tōe cū d̃z ibidē nolite sanctū dare canib⁹. **E**x
p̃dictis colligi⁹ p. ix. sūt pcepta q̃b⁹ intentio
ordinat̃ de quib⁹ ē hic dicendū scd̃m ordinē
p̃dictū breuiter trāsfundo. p̃imū igit̃ p̃dicto
rū pceptoz ē ill⁹. attēdite ne iusti. vestrā. i. o
pera iusticie ṽre faciatis corā hoīb⁹. s. hac in
tētiōe vt videamini ab eis. s. ita q̃ in h̃. s. fa
uore hoīm n̄ d̃stutatis finē vestrōz opuz. sic
em̃ scd̃m greg. opus esse d̃z in publico vt tñ i
tētiō maneat in occulto alioquin mercedem
n̄ ha. apud patrē vestrū q̃ in celis ē. et merito
qz seruistis hoīb⁹ n̄ deo. et h̃ explanat̃ i ele
mosina oīone et ieiunio. **D**ostea **M^t. vj.** oclu
di⁹ generaliter nolite thesaurizare vobis the
sau. in terza. s. fauore et laudē hoīm de bonis
opib⁹ appetēdo. thesauri. aut vobis the. s.
bona opa faciēdo i celo et ita i loco tuto. **I**n
thesauro itelligo. quid̃ p̃ciosuz. copiosū. deli
ciosum. et stabile. qz seruā in futurū. hec aut
oia excellēter inueniunt̃ in celo. **N**ihil vero
tale ē i terra. ideo merito d̃z thesaurizari i ce
lo n̄ in terza. **D**ostet aut̃ hic q̃ri ṽrē teneamur
oīs actiones in deū referre. **S**z r̃nsio hui⁹ q̃
stionis habet̃ infra li. ij. ti. ij. **S**cd̃z pceptū est
illud **M^t. vj.** in fi. nolite soliciū esse in cra
stinū. i. impossēz glo. interlinealis. n̄ labor
et puidētia damnat̃ sed sollicitudo mentē suf
focās. qualē aut̃ sollicitudinē phibeat q̃re in
fra li. ij. ti. de prudētia ar. iij. **T**ercū pceptū
ē illud **M^t. vij.** **N**olite iudicare. i. n̄ affecte
tis alios iudicādo d̃dēnare. qz n̄ debetis ali
os iudicare libidine vindicte s̃z zelo iusticie.
Vn phibet hic inordinatū affectū siue appe
titū inordinatū iudicādi et n̄ iudicabimini. s.
iudicio eterne d̃dēnatiōis. **I**n quo em̃ iudicio
id ē in quali ṽl p̃ quo iudicio iudicaueritis
scz iuste vel iniuste iudicabimini. qz si iudica
stis iuste iudicabimini ad p̃mū. si iniuste ad
suppliciū. **E**st aut̃ multiplex iudiciū scz p̃e di
scussionis. qd̃ lauda⁹. i. cor. xj. si nosmetipsos
iudi. n̄ vtiq; iudica. **D**iffinitōis qd̃ p̃mititur
de ap̃is q̃ n̄ poterūt fieri bono aio scd̃z glo.
Autoritatis qd̃ da⁹ iudicib⁹ leui. xij. iuste iu
dica p̃imo tuo. **S**uspensionis de occultis iac.
iij. facti estis iudices cogitationū iniquaz.
Temeritatis cū assertiōe. **Ro. xiiij.** tu quis es
q̃ iudicas alienū seruū. et h̃ fit qd̃ dupliciter.
p̃io qñ fer⁹ sentētia de occultis cordis. scd̃o
qñ fit interpretatio mala de dubijs. tercio qñ

diffinit² de futuro statu hoīs. quarto qñ dtra
ius assumi² executio iuris. De hac materia re-
quire supra d falsitate iudic. Quartū pceptū
ē illud **M^o. vij. et luc. vij.** qd vides id ē qre cō
sideras festucā. i. leuia peccata i oculo. s. cō
sciētie vel intētionis frīs tui id ē primi. s. cor-
ripiendo. et trabē id ē gūius crīmen in oculo
tuo id ē i oīcia tua n vides id ē n cōsideras ut
scz amoueas. hec em ē natura oculi scz ut se n
videat scz corpālis n spūalis **Crīso.** si te mag
diligis q primū qre ipm pcuras et n pri² te
ipsum. et post pauca sequit² ppocrita scz q te
simulas bonū scz corrigēdo. cū si mal². eice
primū trabē de oculo tuo. s. vere penitēdo et
tūc videbis. i. videre poteris epcere festucā
de oclō fratris tui scz corrigēdo **Gre.** impi²
et im pbus ē medicus q alijs mederi appetit
et ipm vuln² nescit. s. oīs sum² tales medi-
ci **Hyplar²** vir inueni² aliq² ab hoc vicio ali-
enus qz quilibet suis vicijs fauēs aliena faci-
le rephendit. De hac materia. s. de correptōe
require infra li. ij. ti. de correptōe. Quintū p-
ceptū ē illud **M^o. vij.** Nolite sanctū dare can-
ib². nec margaritas mittatis an porcos. ne
forte oculcēt eas pedib² et canes ouersi dirū
pāt vos **Nota** scd² aug. scdō li. de sermone
dñi in mōte. c. xv. sacra scriptura d² sanctū qz
n d² corūpi. et margarite qz n d² oremni. ca-
nes sunt veritatis ipugnatores. porci vō veri-
tatis oēptores scd² b ergo sic expo². Nolite
sanctū. i. sacra scripturā dare eā scz apiendo
et p²dicādo canib² id ē hereticis infidelib².
neq² mar. mit. p²dicando an porcos. i. luxurio-
sos et carnales. ne forte ocul. eas vilificādo
scz porci pedib². s. spūalib². intellectu rephēn-
dendo et affectu oremnendo. et canes ouersi
scz oīra vos dirūpant vos. s. murmurando de
vobis v² verberādo vel forte occidēdo. **Scz**
v² xpc oīrariū p²dictis fecit. infidelib² p²di-
cando. **Scz** scd² aug. heretici siue ifideles aut
ita sūt obstinati q de eor² correctōe n sperat²
aut sperat². si sic. sic ē eis p²dicandū si facie-
bāt apl². si n aut hitant cū alijs q p²dicatōem
recipiūt. et tūc ē eis p²dicand. et ita intelligi²
qd b d². **Potest** aut hic qri rōe h² pcepti qd
teneat scire doctoz siue p²dicatoz. **Rñd² alex.**
an. in 3° q dūgit tripl² docere scz simpl² ex
hortādo et b ē oīmunter oīm. p²dicādo et b ē
sacerdotū. cathedrā tenēdo et hoc ē doctoz
primis sufficit scire simpliciter credēda et di-
uina mādāta. scd² ē necessariū scire exponere
credēda et mādāta scd² illud. j. pe. iij. pati sp
ad satisfactōz oīm polcētū vos rōz 2c. Tercijs
ē necessariū scire oīa ad suā doctrinā pūnētia
Scz nunqd facere tene² p²dicatoz illud qd p-
dicat asserēdo. **Rñdet alex.** ibidē q tene² face-
re quidqd asserit faciendū de his q pūnēt ad
necessitatē salutis. n aut q pūnēt ad pfectōez
scz religionis ad quā n oīs tenent². **Quid**
de peccatoze. nunqd peccat p²dicādo. **Rñdet**
ibidē alex. an. p aliq² docet qz tene² ex officio
quasi de necessitate. aliq² docet qñ ex vo-
lūrate. Itē peccatū aliqd ē notoriū aliqd oc-
cultū dic² ergo q existēs i p²ctō notorio siue p-

dicet ex necessitate officij. siue ex voluntate
peccat. Illū aut q ē i peccato occulto dic² pec-
care cū ex volūrate p²dicat et b rōe otemptus
n aut illū q p²dicat ex officio dū tñ illud faci-
at cū timore et qñ coactus officij necessitate.
Simpl² aut v² dicendū q exñs in peccato si-
ue occulto siue manifesto docēs l p²dicās si n
studeat dolere de peccato. simpliciter d² ote-
nere et iō peccare. Sextū pceptū ē illud **M^o.**
vij. peti. et acci. qrite et inue. pul. et ape. vo.
petite fide fidl²iter credēdo. qrite spe. fiducia
liter postulādo. pulsate. caritatē ardēter desi-
derādo. Et hec expositio elicit² ex glo. v² pe-
tite oze. qrite corde. pulsate ope. oīs em q pe-
tūt. s. ill² qd d² et eo mō quo d². s. pie p se. p-
seuerāter et ad salutē qd ē petere in noīe hie-
su. accipit scz vel ad vocū. ut qñ sibi dat² ill²
qd petit vel ad meritū ut qñ non datur illud
s. equualēs. vñ jo. xij. qdquid petieritis pa-
i no. m. b faciā et q qrit cordis dōlderio inue-
nit in pmo. et pulsanti ad ianuā paradisi ap²ie²
hostiū celestis pallacij. Septimū pceptū ē i²
M^o. vij. oīa qcunq² vultis ut faciāt vobis ho-
mines scz in p²ctū hoīes. qz sic sūt iusti et rōna-
biles. vñ intelligit² de voluntate rōnabili et
oīliata. ut em dicit aug. voluntas oīmuniter
sumpta ē bonor² et malor². stricte vō sumpta
ē tñ bonor². cupiditas tñ malor². Et vos fa-
cite eis qz totū ē iustū qd faciūt vobis. Ecce
pceptū affirmatiuū legis naturalis. et in b i-
cludit² aliud pceptū negatiuū iuris naturalis
scz n facias alijs. qd tibi n vis fieri. qd habet²
thob. iij. hoc ē em lex et pphete. i. in hoc im-
plent². Octauū pceptū ē illud **M^o. vij.** itrate
p angustā portā. angusta porta d² vel caritas
rōe difficultatis i diligēdo mimicos. l peni-
tētia rōe penalitatis i sustinēdo et hec porta
ē angusta in ingressu. s. latissima in egressu p-
uer. xv. viā sapientie monstrabo tibi duc ā te p
semitas equitatis qz cū ingressus fueris n ar-
tabunt² gressus tui p². latā man. tu. nimis. qz
lata et spaciōsa ē via q ducit ad p²ditōez. hec
porta et via ē cupiditas q ē radix oīm malo-
rum. j. thb. vl. et multi intrāt p eā. qz ut dicit²
M^o. xij. multi sūt vocati pauci vō electi. No-
nū pceptū ē illud **M^o. vij.** attēdite id ē dilige-
ter cauete vobis a falsis pphētis id ē qbus li-
bet deceptorib² siue sint heretici q fallūt per
falsā doctrinā. fidē et scripturā corūpendo
siue sint ipocrite q fallūt sanctitatē simul an²
q veniūt. n mittunt² a deo. ad vos oīcipiēdos
in vestimētis oīm id ē in habitu et signis iu-
stor². intrinsec² aut id ē interiori pposito siue
desiderio sunt lupi rapaces. lupi sūt ratōe vo-
racitatis et crudelitatis et calliditatis et sūt
rapaces qz rapiūt ab intellectu fidē. ab affe-
ctu caritatē. et ab effectu sanctitatē. a fructi-
bus eor² cogno. eos id ē ab opib² eor² occl²
tis v² ab exitu opm. de b reqre infra li. ij. ti.
xvij. de ppocrii.

De lege hūana scripta. s. d oīstitutiōib² ti. xlvj
Habito de lege diuina et ei² pceptis co-
gruitas ordis exigit aliqd breniter de
lege hūana dicē. et prio d lege scripta

q̄ dē cōstitutio. scđo de lege n̄ scripta q̄ dē cō-
suetudo. **C**irca primū nota q̄ nomē legis et
nomē cōstitutōis ad om̄s decretales progarī
p̄t. restricto tñ vocabulo. cōstitutōes dñr p̄ci-
cipū leges populi romani. edicta p̄torū. scđz
qđ notat gof. ti. de cōsti. Sumēdo ergo nomē
legis et cōstitutōis ad p̄ns cōmuniter p̄ eodez
Videndū ē p̄cio qđ est lex siue cōstitutio et vñ
dē. scđo q̄lis dē esse lex. tercio q̄s facere p̄t cō-
stitutōes. q̄rto ad qđ fiūt cōstitutōes. quinto de
virtute cōstitutōis. sexto q̄liter cōstitutōi dero-
get. septio qñ cōstitutio icipit artare. octauo
de pena n̄ seruantiū cōstitutiones.

Circa primū sciendū q̄ lex ē qđā ordiatio
rōis ad bonū cōmune. ab eo q̄ curā habz
cōitatis p̄mulgata et bñ dē p̄mulgata. qz vt
dē di. iij. leges instituunt cū p̄mulgan. Se-
cundū vñ qđ habet di. j. q̄. cū itaqz cōstitutio ē
ius scriptū sic cōsuetudo ē ius n̄ scriptū mori-
b9 vtentiū approbatū vt i di. j. cōsuetudo. Di-
cit aut b lex a ligādo l̄ legen° cōstitutio vñ dē
q̄i cōe statutu qz papa cū frīb9 suis et ali9 p̄la-
ti cū capl̄is suis et canoicis faciūt cōstitutōes

Circa scđz sciendū q̄ sic tradit p̄sidioz li.
ethi. lex dē esse talis q̄ religioni cōgruat
q̄ discipline cōueniat q̄ saluti p̄ficiat primū
attēdit in p̄tū dūenit legi diuine. scđz in p̄tū
dūenit legi nature. terciū in p̄tū expēdē vñ li-
tati hūane. Itē dē esse clara nihil ambigū cō-
tinēs l̄ obscurū. ex. de cōsti. c. vltimo

Circa terciū sciendū h̄m gof. et host. q̄ cōsti-
tutōes facere p̄nt papa cū frīb9 suis i spi-
ritualib9 et eccl̄asticis. et ceteri p̄lati cū ca-
nonicis et capitl̄is suis. ex. de his q̄ fiūt a p̄-
la. p̄ totū. et legat9 i p̄uincia sibi cōmissa. ex.
d̄ offi. le. c. fi. et ca. circa ea q̄ spectāt ad ip̄m
ex. e. cū accessissent. et ali9 collegiū approba-
tū ex. e. ex literis. et synod9 p̄uincialis. di. xvi.
qđ dicitis. et synod9 ep̄alis di. xvij. de cōcli-
is. et ep̄s ex. de maio. siq̄s. Et dicit inno. ex.
de loca. sup̄ eo n̄ra nobis. q̄ ep̄s cū capitulo
suo facere p̄t statuta sup̄ iurisdicōe sua. s3 su-
p̄ alijs n̄ p̄t. nisi h̄ij quoz interest cōsentiat l̄
ad min9 sint p̄ntes. ex. de his q̄ fi. a p̄la. c. fi.
Princeps ec̄ p̄t cōdere legē cū p̄cētib9 suis in
ep̄alibus. C. de legi. et cōsti. hūana. et p̄fect9
p̄cario. C. de offi. p̄fe. norma. et h̄i q̄bus mā-
dat impator. vt in p̄logo insti. q̄. cūqz h̄ deo
p̄picio. et popul9 roman9. iustitias de iure na-
turali gen. et ci. q̄. lex ē. licz dica9 h̄ p̄tās i p̄ci-
cipem trāslata. C. de veteri iure. l. j. h̄ em̄ se-
cundū gof. dē n̄ qz popul9 eā aio a se abdica-
uerat. s3 qz cōcessit. et oli eā trāstulit. tñ eā p̄-
stea renouauit. ff. de orig. iuris. l. ij. et senat9
ff. d̄ legi. et se. cō. l. ambigi9. et ciuitas siue v-
niuersitas. insti. d̄ iure naturali. q̄. j. et. ij. Nec
obstat qđ ec̄ al̄ dē q̄ soli p̄ncipi licet cōdere
legē. qz sup̄iores de q̄bus dictū ē q̄ p̄nt cōde-
re legē auctoritate p̄ncipis cōdere intelligunt
Sic ec̄ in eccl̄astic facere intelligunt p̄dicti cō-
stitutōes aucte pape. vñ et i cōsilijs intelligi
excepta auctoritas pape ex. de ele. significasti
et di. xvij. p̄ totū. h̄ gof. **P**otest aut b queri
vñz ois lex hūanē posita deriue a lege na-

turali. **E**t vt d̄ aug. p̄cio li. d̄ libe. arbi. n̄ vi.
ec̄ lex q̄ iusta n̄ fuerit. vñ q̄tū h̄z d̄ iusticia tñ
h̄z d̄ v̄tute legis. in reb9 aut hūanis dē aliqd
ec̄ iustū ex eo qđ ē h̄m rōis regulā rectā. p̄cia
aut rōis reglā ē lex nature. vñ ois lex hūani-
tas posita incm̄ h̄z de rōe legis in p̄tū a lege
nature deriuat. Si vñ i aliq9 discor̄d3 a natu-
rali lege n̄ erit lex s3 corruptio legis. **S**ciendū
aut q̄ aliq̄ deriuant a p̄ncipijs cōibus legis
nature p̄ modū cōclusionū vt h̄ qđ ē n̄ esse occi-
dend9. p̄t deriuari sic cōclusio ab eo qđ nulli ē
ec̄ malū faciendū. qđā vñ p̄ modū d̄terminatio-
nis vt lex nature h̄z q̄ p̄ccat punia9. s3 q̄ ta-
li pena punia9 ē qđā d̄terminatio legis nature
vtraqz et inueniunt posita lege hūana. S3 ea
q̄ sunt primi mōi h̄nt vigore n̄ tñ ex lege hūa-
na s3 ex lege naturali. ea vñ q̄ sūt scđi mōi
vigore tñ h̄nt ex lege hūana. h̄ tho. i p̄cia se-
cūdo. **Q**uid d̄ cōdētib9 leges iniq̄s l̄ statuta
cōtra dei legē et eccl̄ie libertatē. **E**t tales le-
ges et talia statuta ip̄o iure n̄ valēt di. viij. q̄
cōtra mores et. xxxij. q̄. vij. flagicia. et faciētēf
et cōsentētes mortalr p̄ccāt. vñ dē p̄la. x. ve-
q̄ cōdūt leges iniq̄s et sūt ip̄i et heredes eoz
nisi ea deleuerit ip̄o iure excōicati. de h̄ vide
et dic vt infra li. vij. ti. ij. cāu. xij. et se. et si q̄
dānificati fuerit occasiōe tal̄ legis vñ statuti
tales et eoz heredes tenent restituerē iurē di-
stinctōz posita sup̄a ti. xxxj. de septio p̄cepto
ar. de pedagijs et q̄stis. tenent ec̄ ifolidū q̄ i-
duxerūt p̄ncipes ad cōdendū cōles leges. Om-
nes em̄ obsuatores mortalr p̄ccāt et tenent
restituere oia q̄ taliū legū occasiōe lucā sunt
p̄ sile i dicto ti. ar. vij. d̄ h̄ij q̄ sequunt rāpto-
res. h̄ rap. et idē ē scđz host. si fiant cōtra ius
positiū ad paupes opprimēdos et iusticiā i-
pediendam

Circa quartū sciendū q̄ cōstitutōes ad hoc
fiunt vt appetitus noxi9 sub iuris reglā
limite9. vt ex. e. in p̄hemio. et vt humana au-
dacia coerceat cūtaqz sit inter ip̄obos inno-
centia di. iij. facte

Circa quintū nota quatuor actus legū si-
cut cōstitutionū in his versib9 cōtētos.
Quatuor ex verbis virtutes collige legis. p̄-
mitte punit impat atqz vetat. Inueniunt etiā
in iure consilia que secundum gof. sub p̄mis-
sione cōtinētur. **S**ed nūquid lex humana co-
hibere debet oia vicia. **E**t q̄ n̄. vñde aug. de
libero arbitrio vide9 milib9 lex humana ista re-
cte p̄mittere et diuina p̄uidētia iudicare. hec
aug. lex ergo hūana recte p̄mittit aliq̄ vicia.
scz illa q̄ n̄ p̄t cohibere vt fornicatōes simpli-
cē cū meretrice. licz sit ḡue peccatū. et lege
diuina puniendū. tñ p̄pter hoim corruptōem
difficile ē a carnis voluptatib9 multitudinē
hoim abstinere. iō ne hoies i mala maiora et
reipublice maḡ nociua vt i adulteriū et pec-
catū cōtra naturā inciderent noluit lex hūana
hoc p̄hibere. tanq̄ aliqd p̄ rectores multitu-
dinis puniendū. vñ aug. scđo de libe. ar. au-
fer meretrices et libidie oia turbas pone eas
loco matronaz. decorē d̄honestas. **I**lla aut
p̄cipit lex humana puniri que sunt grauioza

et a quibus est possibile maiorem prem multitudine abstinere et precipue qui sunt in nocumentum aliquorum sine quorum prohibitione societas humana conservari non posset. cuiusmodi sunt homicidium furtum. adulterium. et alia homini. hec tho. **N**umquid lex humana precipit omnes actus virtutum. **R**lex humana ut dictum est ordinat ad bonum et ideo precipit tamen illos actus virtutum qui sunt ordinabiles ad bonum vel immediate. ut cum aliquis qua fuerit directe propter bonum bonum. vel mediate ut cum aliquis ordinatur a legislatore pertinencia ad bonam disciplinam per quam ciues informantur. ut bonum iusticie et pacis conservetur. h. tho.

Circa sextum sciendum quod derogatio constitutionis potest per constitutionem posteriores. ex de cognatione. sp. c. j. etiam si in posteriori nulla fiat mentio de priori licet sit secus in rescriptis. ex de rescriptis. ceteris. cum diversitas ratio est secundum gradum. quia in legibus et constitutionibus continentur iura. omnia autem iura continentur in precepto pape vel principis. ut. c. de testibus. l. oim. Et ideo cum papa addit constitutiones posteriores quasi ex certa scientia faciat memoriam prioris. tollit priorem. sed in rescriptis continentur facti factorum. autem habere memoriam et in nullo peccare est potius dimittit quam humanitatis. c. de veteri iure. l. j. si quis autem. unde non presumitur quod papa preteritus primi rescripti cedit secundum. et hoc intelligitur in prioribus et posterioribus secundum tempus non secundum ordinem scripture.

Circa septimum sciendum quod constitutio incipit a tempore post duos menses ab eius publicatione et ne clerici vel monachi. ante hoc tempus non ligantur ignorantes. ex. e. cognoscetes. hoc intellegitur host. de constitutione principis ut in iuribus per dictis. quia constitutio talis est generalis et omnes alstringit. ex. e. c. fi. Constitutio autem inferiorum statim ligat facta promulgatione. nisi forte absentes quibus nec tamen dabo nec illud limitabo quia plus et minus eorum iurisdiccionem preceperunt. si arbitrio boni iudicis hoc omitto. ex. q. m. ac. p. n. c. fi. Et tunc etiam constitutio ad futura non ad preterita et. e. c. fi. **S**ed numquid lex humana homini necessitate imponit in foro conscie. Respondet tho. in prima secunda sic. leges humane aut sunt iuste aut iniuste si iuste habent vim obligandi in foro conscie a lege eterna a qua derivant. puer. viii. per me reges regnant. et legum additores iusta decernunt. Dicunt autem leges iuste ex tribus accipiuntur. scilicet primo ex fine quoniam scilicet ordinantur ad bonum bonum. secundo ex auctore quoniam scilicet lex lata non excedit potestatem ferentis. tercio ex forma quoniam proprie secundum equitatem proportionis imponunt subditis onera in ordine ad bonum bonum. Iniuste autem sunt leges dupliciter uno modo per contrarietatem ad bonum humanum. ut quoniam deficit ibi aliquod trium predictorum et tales leges non obligant in foro conscie nisi propter vitandam scandalum vel turbationem. propter quod etiam homo debet cedere iuri suo. secundum illud Math. v. qui aufert tibi turdim. ei et pallium Alio modo per contrarietatem ad bonum divinum ut leges tyrannorum inducentes ad idolatriam vel ad aliud quod sit contra legem divinam. et tales non debent servare. **N**umquid omnes homines subduntur legi humane. **R**ex dupliciter potest quod esse subiecti legi. uno modo sicut regulatum regem et sic

omnes subiecti precepti subduntur ei legi. Et sic dicit Ro. xii. omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit. Alio modo sicut coactum cogenti et sic legi subduntur tamen mali. quia eorum voluntas dissolvit legem. princeps autem ut dicit iurisperitus legibus est solutus. quod est verum quantum ad vim coactivam sed quantum ad dei iudicium debet voluntari legem implere. unde ex. e. cum omnes debent quod quisque iuris in alterum statuit ipse eodem iure debet uti. Est etiam princeps supra legem in quantum potest cum expedit legem mutare et in ea per loco et tempore dispensare. **N**umquid licet subdito legi agere preter verba legis. **R**ex legislator legem proponit secundum ea que contingunt ut in pluribus ferens intentionem ad utilitatem communem. unde si casus emergerit in quo observatio talis legis sit contra salutem danosam non est servanda ut si in civitate obsessa lex statuatur quod porte civitatis maneant clausae. hoc est utile contra salutem ut in pluribus. Si tamen contingat hostes insequi aliquos ciues in damnum cederet civitatis nisi aperirentur eis porte. et ideo tunc essent aperiende. et ideo dicit hilarius quod intelligencia dictorum ex causis est assumenda dicendi. quia non res sermoni sed rei debet esse sermo subiectus. **C**onsiderandum tamen quod etiam legis observatio secundum verba non habeat subitum periculum cui statim oporteat succurri. non tamen pertinet ad quolibet ut interpretetur quod est utile civitati et quod inutile. sed hoc tamen pertinet ad rectores et principes qui propter hominum causas et casus habent auctoritatem de legibus disputandi. Si vero periculum sit ita subitum quod ad eos recurri non possit necessitas dispensationis habet annexam. Si dicatur quod eius est legem interpretari cuius est oder e. Dicendum quod ille qui sequitur intentionem legislatoris non interpretatur simpliciter legem. sed in casu in quo manifestum est latorem legis aliud intendisse. si enim sit dubium debet vel secundum verba legis agere vel superiores consulere. rectores autem multitudinis dispensare possunt in legibus humanis quoniam requiritur hec causa rationalis cedens in utilitatem boni communis. hec tho. in prima secunda.

Circa octavum sciendum quod si quis constitutiones non habet arguendus est de negligentia. quod vero habet et non servat corripiendus est de temeritate. ut di. xx. si decreta. si vero aliquis non servet eas in contemptum ecclesie romane hereticus est censendus. ut di. xx. de libellis. salvis alijs penis que per singula iura singulariter imponuntur non observantibus eas.

De lege humana non scripta scilicet de consuetudine. ti. xlvij.

Circa considerandum est de consuetudine. et primo quod est et unde dicitur. secundo qualiter et ex quot actibus inducitur. tercio quod consuetudo preiudicat iuri. quarto quod est consuetudo generalis et que specialis. quinto an una consuetudo aliam contrariam tollat. **C**irca primum sciendum secundum gradum. quod consuetudo est quoddam ius moribus. id est assidue actibus institutum. et cum lex deficit per legem suscipitur. di. j. consuetudo. quia est in communi usu ut ibidem.

Circa secundum sciendum secundum gradum. quod consuetudo inducitur cum expressis propter placet aliquod observari per consuetudinem in futurum. unde non eorum quod aliquod sit ius

consuetudinariū inducit. ar. ff. de itinē actuoꝝ
pꝛiuato. l. fi. Inducit autē vn⁹ actus consuetudi-
nem. xxi. q. ij. ita nos.

Circa terciū sciendū sꝑm gof. q. cū aliqđ sit
multoties. puenire videt⁹ ex deliberato
iudicio rōis. et inde ē q. consuetudo iudicta su-
pꝛadicto mō vbi viget tollit ius. dūmō sit ra-
tionabil. Interpretat⁹ etiā legē ex. e. cū dilect⁹
p. lege suscipi⁹ cū lex deficit vt dictū ē supra
Sec⁹ est si nō sit rōnabil. ff. d. le. et se. cō. q. nō
rōe. Si at nō sit iudicta supꝛadicto mō sed per
quandā assuefactōez hoim si nō sit ad pꝛscrip-
tionē. xl. annoꝝ. pducta sꝑm canones. nō vici-
legē. ex. e. consuetudis. Si at sit ad pꝛscriptōem
pducta et ius perit et legē vincit. ex. e. c. vl.
sed et si tāto tpe seruata fuerit q. nō sit in me-
morā hoim qñ cepit legē vincit. ar. ff. de aq.
plu. l. j. in fi. Silr et illa consuetudo quā roma-
na seruat ecclesia et ab alijs pꝛcipit seruari. xj.
di. nolite. et qđ dictū ē pꝛscribi consuetudine in-
telligit⁹ cū inducit⁹ circa ill. qđ ē pꝛscriptibi-
le. alias sec⁹ ē. ex. de pꝛscrip. cāz. **S**z q. consue-
tudo dicet⁹ rōnabilis. Rñdet bñ. ex. e. c. fi. in
glo. iij. q. gñaliter illa consuetudo ē rōnabilis
q. nō obuiat canonicis institutis. Irrationabil
vero est q. reprobatur a iure. vt illa ex. e. ex pꝛe-
nra. et. c. cū venerabil. et consuetudo onerosa
ex. e. c. j. et. c. cū inter nos. et gñaliter vbi sit
aliqđ cōtra morez ecclesiastice discipline siue
libertatē. ex. de elec. cū terza. et. c. sacrosacta
Ex supꝛadictis recolligi possunt pla. q. requi-
runt⁹ ad hoc q. consuetudo pꝛiudicet iuri cōi. et
supꝛaddit aliq. bñ. ex. e. c. fi. in glo. v. pꝛio q.
sit rōnabil. scđo q. sit pꝛscripta. terciō q. ex cer-
ta scia et nō p. errore sit iudicta. qꝛto q. sit in-
ducta eo sciēte q. ius addere pꝛ. ff. de le. de q.
bus in fi. quito q. sit tle ius qđ possit pꝛscribi
sexto q. vsus sis illa consuetudine siue vicib⁹ ill.
qb⁹ es vsus eo aio ut intēdas te ius hꝛe siue
credas. et ut illd in posterz facias. ff. de itin-
erē actuoꝝ. p. l. vl. alias nō pdest vt dē ibi.
septio q. maior ps ppli sit vsa consuetudine illa
q. sic mior ps ppli nō posset inducere legē. ita
nec consuetudine. h. bñ. Di. tñ i fi. eiusd glo. q.
ad h. q. consuetudo pꝛiudicet iuri satis vñ suffi-
cere sꝑm. c. fi. ex. e. si consuetudo sit rōnabil. et
pꝛscripta. **S**z nūqd qlibet mltitudo consuetu-
dinē inducere pꝛ. **S**z sꝑm tho. in prima scđe.
si sit libera mltitudo q. possit sibi facere legē
pꝛ etiā pari rōe inducere consuetudinē. Si vñ nō
hēat liberā potestātē legē sibi addēdi. vel le-
gē supꝛioris tollēdi. nichilomin⁹ tñ consuetudo
in tali multitudie pꝛualēs vim obtinet legis
vbi p. eos tolerat⁹ ad quos pꝛinet iponere mlti-
tudini legē. ex. h. em viden⁹ ipaz approbat⁹
consuetudinē. **S**z qñtū tps requirit⁹ ad h. q.
consuetudo sit pꝛscripta. **S**z sꝑm can. ut di. gof.
et habitū ē sup. et host. reqrit⁹ tps. xl. annoꝝ.
Scđm leges tamē ē diuisas. ut notat ho. ti.
de consuetudine. q. sꝑm io. bart. sufficiūt. x. ani-
iter pñtes. et. xx. iter absentes. Scđz vñ alios
spectand⁹ ē tps cui⁹ nō extat memoria. Innoc.
at ex. e. sup. c. dilect⁹. dicit q. in ecclesia neces-
saria ē pꝛscriptio. xl. annoꝝ. h. in alijs sufficit

pꝛscriptio. x. l. xx. annoꝝ. et hec sūt vera si illd
qđ pꝛscribit⁹ uel assuescit⁹ hz cōtinuā cām. item
si consuetudo ē gñaliter cōtra oēs. tā cōtra eccle-
sias p. alios sufficit pꝛscriptio. x. annoꝝ. cōtra
oēs. quidā vñ distinguūt iter ecclesias et pꝛi-
uatoz. aliter si nō hz cām cōtinuā necessaria ē
pꝛscriptio tps cui⁹ memoria nō existat. **C**l. d.
h. nota ad maiore euidentia dram iter pꝛscriptōz
et consuetudinē. differūt at sꝑm host. ti. de con-
suetudine pꝛmo q. pꝛscriptio locū hz i reb⁹ mo-
bilib⁹ et immobilib⁹. corpilib⁹ et incorpilib⁹
vt in seruicib⁹ iurisdicōib⁹ electiōib⁹ et
hōi. scđo q. pꝛscriptio acqrit⁹ singulari cum
pꝛuato. h. consuetudo nō magis acqrit⁹ illi q. isti.
tercio q. i pꝛscriptōe titul⁹ et bona fides re-
quirit⁹ ex. de pꝛscrip. si diligēt. h. in consuetudine
nō requirit⁹ titul⁹. hic em nō requirit⁹ nisi vñ
et tps cōpletū. vñ hic ē vsus loco tituli. qꝛto
q. pꝛiuegiū et pꝛscriptio aliq. iōiēs nō ocu-
rūt. ex. de pꝛscrip. veniens. **S**z consuetudo et pꝛiue-
giū bene ocuꝛrūt. ex. e. cū dilect⁹. quito q.
pꝛscriptio est act⁹ ius siue iuris petēdi exclusio
ar. c. de ānali excep. l. fi. in fi. **S**z consuetudo ē
de sui natura act⁹ ius siue iuris acqꝛitio. vt ap-
paret ex. de elec. cōstitutiō. et. c. in genesi i fi.
pꝛscriptio vñ nō respicit pꝛiuegiū vsū. ideo em pꝛi-
scribit⁹ cōtra aliq. q. nō agit uel vñ suo iu-
re. consuetudo vñ respicit vsū. et ideo allegat⁹
q. ita cōter act⁹ i est u. l. vsū. nichilomin⁹ et
consuetudo negatiua respicere pꝛ vbiq. pba-
ri pꝛ. si. p. tale qđ uel tale nō d. fieri. ar. ex. de
elec. cū eccia vultetana. ad fi. sec⁹ est si nul-
lo mō possit pꝛari. sexto q. consuetudo erzonea
nō iuuat. Sec⁹ est de pꝛscriptōe q. titul⁹ puta-
ti⁹ et si vñ nō sit dā cñ phabil. error excu-
set. dat iustā cām vsuacapiēdi. sed de hoc vide
infra li. terciō. titulo de pꝛscrip.

Circa qꝛtū sciendū q. consuetudo gñalis ē q.
gñaliter obseruat⁹. ut ex. e. nolite. et. c.
basilicas. special⁹ consuetudo ē q. in certo loco
vigorē et obseruatiā hz. di. xij. nouit.

Circa quītu sciendū q. consuetudo posterior
tollit consuetudinē pꝛiorē. ex. d. cōgna. spi.
c. j. et h. est vñ si diuerse consuetudines i eodē
municipio diuersis tpsib⁹ oriant⁹. Sec⁹ est si
in locis diuersis. di. xij. scit. sancta. Vñ consue-
tudo aliquoz nō d. subuerti more cōtrariōz.
di. xij. illd. Itē consuetudo mala nullo tpe cōfir-
mat⁹ qñimo tāto est pñciosior quāto est diu-
turiōz. ex. e. c. fi. Itē consuetudo i ecclesie gra-
uamen iudicta reuocari d. ex. e. c. j. Itē sicut
iura reducūt⁹ ad cōcordiā cū iurib⁹. c. d. offi-
do. l. vñ. sic et consuetudo iuri uel pꝛiuelegio
cōtraria reducitur ad cōcordiā p. interpretatiōez
ex. e. cū dilectus.

**Explicit liber prim⁹
de pꝛceptis.**